



**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE MUSTAFA KUTLU'NUN
HİKÂYELERİNDEN YARARLANMA**

Yüksek Lisans Tezi

Havva AŞI

Danışman
Doç. Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN

SAMSUN
2021

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI



TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE MUSTAFA KUTLU'NUN
HİKÂYELERİNDEN YARARLANMA

Yüksek Lisans Tezi

Havva AŞI

Danışman

Doç. Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN

SAMSUN
2021

TEZ KABUL ve ONAYI

Havva AŞI tarafından, Doç. Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN danışmanlığında hazırlanan *Türkçe Öğretiminde Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinden Yararlanma* başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 30.12.2020 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı/Soyadı

Üniversitesi

Ana Bilim/Ana Sanat Dalı İmza

Sonuç

Başkan

Doç. Dr. Müzeyyen ALTUNBAY
Giresun Üniversitesi

Kabul

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi A.B.D.

Ret

Üye

Doç. Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Kabul

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi A.B.D.

Red

Üye

Doç. Dr. Muhammet R. MEMİŞ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Kabul

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi A.B.D.

Red

Üye

Kabul

Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY

... / ... / ...

Prof. Dr. Ali BOLAT

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım yüksek lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

İmza

... / ... / 20...

Havva AŞI

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı : Türkçe Öğretiminde Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinden Yararlanma

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafındantarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : %

Tek kaynak oranı : %..... çıkmıştır.

İmza

... / ... / 20...

Doç. Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN

ÖZET

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDEN YARARLANMA

Havva AŞI

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans, Ocak / 2021

Danışman: Doç. Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN

Teknolojik gelişmeler, toplumun ihtiyaçları ve beklentileri eğitim-öğretime yön verir. Tarihi süreç izlendiğinde Türk eğitim sisteminde farklı yaklaşımların işe koşulduğu görülür. 2006 yılı itibarıyla yapılandırmacı yaklaşım benimsenmiş ve 2006, 2015, 2017, 2018 ve 2019 Türkçe Öğretim Programları bu yaklaşım çerçevesinde hazırlanmıştır. Yapılandırmacı yaklaşımda öğretim, metin temelli ve öğrenci merkezli gerçekleştirilir. Süreç odaklı olması, öğrenciyi eğitim-öğretim sürecinde aktif kılması ve metinleri araç olarak kullanması bu yaklaşımın temel özelliklerindedir. Öğretim sürecinde şiir, bilgilendirici ve hikâye edici metinlerden yararlanılır. 2019 Türkçe Öğretim Programında 5. ve 6. sınıf düzeylerinde 8 dinleme/izleme, 14 okuma; 7. ve 8. sınıf düzeylerinde 8 dinleme/izleme, 14 okuma metni olmak üzere en fazla hikâye edici metinlerden yararlanıldığı görülür. Bu bağlamda Türkçe öğretiminde edebî metinlerin önemli bir yeri vardır.

1960 sonrası hikâyecileri arasında olan Mustafa Kutlu'nun deneme, sohbet, araştırma-inceleme ve hikâye türlerinde eserleri vardır. Kutlu'nun hikâyeleri taşra ve taşracılık, biçim ve biçem, halk bilimi, değer iletimi, fiilimsiler, kelime türleri, söz dizimi ve söz varlığı gibi konular üzerine incelenmiştir. "Türkçe Öğretiminde Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinden Yararlanma" başlıklı tez çalışmasının literatür tarama aşamasında Kutlu'nun hikâyelerinin Türkçe öğretimi genel çerçevesinde incelenmediği tespit edilmiştir. Öğretim programında öğrenme alanları, temel beceriler, dil bilgisi ve değerler eğitiminin bütünlük içinde kazandırılması hedeflenir. Kutlu'nun hikâyelerinin biçim ve içerik özellikleri, Türkçe öğretim programında belirtilen kazanımları örneklendirebilen zenginliğe sahiptir. Çalışmada dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma, dil bilgisi ve kök değerler hikâyelerden seçmelerle kazanımlarla doğru orantılı örneklendirilmiş ve her beceri alanında sınıf düzeylerine uygun etkinlikler hazırlanmıştır. Belirlenen tespitler ve örnekler Türkçe Öğretim Programında belirtilen genel ve özel amaçlar, kazanımlar açıklamalarıyla örtüşür. Bu bağlamda Kutlu'nun bütün hikâyelerinden parçadan bütüne Türkçe öğretiminde yararlanılabilir. Araştırma Türkçe öğretiminin "dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma, dil bilgisi ve değer eğitimi" alanlarını bütüncül anlayışla incelenmesi ve yazarın bütün hikâyelerini kapsaması bakımından diğer çalışmalardan farklıdır. Türk edebiyatında önemli sayılan Ömer Seyfettin, Kemalettin Tuğcu, Cengiz Aytmatov, Sait Faik Abasıyanık gibi yazarların eserleri de Türkçe öğretiminde yararlanılması konusunda incelenebilir.

Çalışma Türkçe öğretimini her yönüyle kapsamı ve özgün içeriğiyle araştırmacılara ve Türkçe öğretmenlerine faydalı olacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe öğretimi, Mustafa Kutlu, metin, hikâye, öğrenme alanları ve dil bilgisi.



ABSTRACT

MAKING USE OF MUSTAFA KUTLU'S STORIES IN TURKISH TEACHING

Havva AŞI

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Turkish and Social Sciences Education M.D.

Master's Thesis, January / 2021

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN

Technological developments, needs and expectations of the society give direction to education. When the historical process is followed, it is seen that different approaches are implemented in Turkish education system. As of 2006, constructivist approach has been adopted and 2006, 2015, 2017, 2018 and 2019 Turkish Education Programs have been prepared within the framework of this approach. In the constructivist approach, teaching is carried out text-based and student-centered. Being process-oriented, activating the student in the education and training process, and using the texts as a tool are the main features of this approach. In teaching process, poetry, informative and narrative texts are utilized. Including 8 listening / watching, 14 reading texts in 5th and 6th grades; 8 listening / watching and 14 reading texts in 7th and 8th grade levels, it is seen that in 2019 Turkish Curriculum, narrative texts are mostly used. In this context, literary texts have an important place in teaching Turkish.

Mustafa Kutlu, who was among the storytellers after 1960, has works in the genres of essays, conversations, research-analysis and story. Kutlu's stories have been studied on subjects such as provincial and provincialism, form and style, folklore, value transmission, verbals, word types, syntax and vocabulary. In the literature review phase of the thesis titled "Making Use of Mustafa Kutlu's Stories in Teaching Turkish", it has been determined that Kutlu's stories were not examined within the general framework of Turkish teaching. In the curriculum, it is aimed to teach learning areas, basic skills, grammar and values education in an integrity. The form and content features of Kutlu's stories have a richness that can exemplify the gains specified in Turkish curriculum. In the study, listening / watching, speaking, reading, writing, grammar and root values were sampled in direct proportion to the acquisitions through selection from stories, and activities were prepared in accordance with class levels in each skill area. The determinations and examples determined overlap with the general and special purposes and outcomes explained in the Turkish Education Program. In this context, all of Kutlu's stories can be used in Turkish teaching from part to whole. The research differs from other studies in that it examines the fields of "listening / watching, speaking, reading, writing, grammar and value education" of Turkish teaching with a holistic understanding and covers all the stories of the author. The works of writers such as Ömer Seyfettin, Kemalettin Tuğcu, Cengiz Aytmatov, Sait Faik Abasıyanık, who are considered to be important in Turkish literature, can also be examined regarding their use in Turkish teaching.

The study will be beneficial to researchers and Turkish teachers with its original content and covering all aspects of Turkish teaching.

Keywords: Turkish Teaching, Mustafa Kutlu, text, story, learning areas and grammar.



ÖN SÖZ ve TEŞEKKÜR

Bilimsel çalışmaların oluşumu süreç gerektirir. Yüksek lisans tez çalışmam, lisans ve yüksek lisans öğrenim sürecinde edindiğim bilgi birikiminin somut ürünüdür. Her bilimsel çalışmada olduğu gibi bu çalışmanın görünmeyen yönünde de emek ve birçok kişinin desteği vardır.

Türkçe Öğretiminde Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinden Yararlanma başlıklı tez çalışmamın temelini oluşturan lisans öğrenimim sürecindeki hocalarım Prof. Dr. Mehmet AYDIN'a, Prof. Dr. Yavuz BAYRAM'a, Doç Dr. Adem ÇALIŞKAN'a, Doç Dr. Cafer ÖZDEMİR'e, Dr. Öğr. Üyesi Mediha MANGIR'a, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emre ÇELİK'e; yüksek lisans öğrenimim sürecinde bilgi birikimleriyle tez çalışmama katkı sağlayan Doç Dr. Muhammet MEMİŞ'e, Dr. Öğr. Üyesi İrem BAYRAKTAR'a ve tez savunma sınavı jüri başkanı Doç. Dr. Müzeyyen ALTUNBAY'a teşekkür ederim.

Akademik hayatımda attığım ilk adımlarımda ve tez çalışmamın konu seçiminden sunum aşamasına kadar desteğini esirgemeyen, bilgi birikimini ve kütüphanesini benimle paylaşan kıymetli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN'a sonsuz teşekkür ederim.

Sesten cümleye dil bilgisine ait bütün kavramları bana öğreten, lisans sürecinde hocam ve ilk tez danışmanım olan 15.06.2019 tarihinde kaybettiğimiz kıymetli hocam Doç. Dr. İknur MANGIR KARAGÖZ'ü rahmetle, saygıyla ve özlemle anıyorum.

Öğrenim hayatım boyunca desteklerini her daim hissettiğim aileme; varlıklarıyla güç bulduğum canım yeğenlerime, bizi ayakta tutan ablam Meral AŞI'ya ve bizlere güzel bir hayat bırakarak yıllar önce aramızdan ayrılan annem Emine AŞI ve babam Asım AŞI'ya minnettarım.

Ocak 2021, Samsun



Anneme, Babama ve Doç. Dr. İlknur Karagöz'e

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL ve ONAYI	vi
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	vii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ ve TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xv
TABLolar DİZİNİ	xvi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Mustafa Kutlu ile İlgili Akademik Çalışmalar (Lisansüstü Tezler)	3
1.2. Araştırmanın / Tezin Amacı ve Önemi.....	5
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Metin Kavramı ve Türkçe Öğretiminde Metin.....	7
2.1.1. Metin Nedir.....	7
2.1.2. Metinleşme Süreci	7
2.1.3. Metni Oluşturan Temel Öğeler.....	7
2.1.4. Metnin Yapısı	8
2.1.5. Metin Türleri.....	9
2.1.6. Yaklaşımlara Göre Metin Anlayışı.....	10
2.1.7. Metin Öğretimi - Metin Temelli Öğretim.....	12
2.2. Türkçe Öğretim Programı “2006- 2019”	14
2.2.1. Genel ve Özel Amaçlar.....	16
2.2.2. Değerler ve Yetkinlikler	17
2.2.3. Temalar ve Konu Önerileri.....	17
2.2.4. Sınıf Seviyelerine Göre Metin Türleri.....	18
2.2.5. Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri	20
2.2.6. Temel Beceriler, Öğrenme Alanları ve Dil Bilgisi	22
2.2.7. Kazanımlar.....	23
2.2.8. Ölçme ve Değerlendirme.....	25
2.3. Türkçe Öğretiminde Metin	27
2.3.1. Türkçe Öğretiminde Kullanılacak Metinlerde Olması Gereken Özellikler.....	29
2.3.1.1. Metinlerin İçerik Özellikleri	29
2.3.1.2. Metinlerin Biçim Özellikleri.....	31
2.3.2. Türkçe Öğretiminde Metinle Öğretme-Öğrenme Süreci.....	33

2.4. Mustafa Kutlu, Hikâyeleri ve Türkçe Öğretimi.....	39
2.4.1. Mustafa Kutlu'nun Hayatı	39
2.4.2. Edebî Kişiliği ve Dünya Görüşü/Zihniyeti	41
2.4.3. Eserleri.....	44
2.4.4. Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinin Metinsellik Özellikleri	56
2.4.5. Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Söz Varlığı.....	60
2.5. Türkçe Öğretiminde Mustafa Kutlu'nun Hikâyeleri	62
3. YÖNTEM	66
3.1. Araştırmanın Modeli.....	66
3.2. İncelenen Dokümanlar.....	67
3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi	67
3.4. Evren ve Örneklem	68
4. BULGULAR.....	70
TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDEN	
YARARLANMA BİÇİMLERİ	70
4.1. Dinleme/İzleme.....	70
4.1.1. Yıldız Tozu	71
4.1.1.1. Esere Genel Bir Bakış.....	72
4.1.1.2. Yıldız Tozu Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik örneği -1	74
4.1.2. Hüzün Ve Tesadüf	75
4.1.2.1. Esere Genel Bir Bakış.....	76
4.1.2.2. Hüzün Ve Tesadüf Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği -2.....	79
4.1.3. Tirende Bir Keman	80
4.1.3.1. Esere Genel Bir Bakış.....	81
4.1.3.2. Tirende Bir Keman Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği -3.....	83
4.1.4. Arkakapak Yazıları.....	85
4.1.4.1. Esere Genel Bir Bakış.....	86
4.1.4.2. Arkakapak Yazıları Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği -4.....	88
4.1.4.3. Arkakapak Yazıları Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği -5.....	89
4.2. Konuşma	90
4.2.1. Rüzgârlı Pazar.....	91
4.2.1.1. Esere Genel Bir Bakış.....	92
4.2.1.2. Rüzgârlı Pazar Konuşma Etkinlik Örneği -1	94
4.2.2. Beyhude Ömrüm.....	95
4.2.2.1. Esere Genel Bir Bakış.....	96
4.2.2.2. Beyhude Ömrüm Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği -2.....	99
4.2.3. Tufandan Önce.....	100
4.2.3.1. Esere Genel Bir Bakış.....	101

4.2.3.2. Tufandan Önce Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği -3.....	103
4.3. Okuma	104
4.3.1. Uzun Hikâye	107
4.3.1.1. Esere Genel Bir Bakış.....	108
4.3.1.2. Uzun Hikâye Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği -1	113
4.3.2. Huzursuz Bacak.....	114
4.3.2.1. Esere Genel Bir Bakış.....	115
4.3.2.2. Huzursuz Bacak Okuma Becerisi Etkinlik Örneği -2.....	120
4.3.3. Sevincini Bulmak	122
4.3.3.1. Esere Genel Bir Bakış.....	123
4.3.3.2. Sevincini Bulmak Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği -3.....	125
4.4. Yazma	126
4.4.1. Menekşeli Mektup	130
4.4.1.1. Esere Genel Bir Bakış.....	131
4.4.1.2. Menekşeli Mektup Yazma Becerisi Etkinlik Örneği - 1	136
4.4.2. Hayat Güzeldir.....	137
4.4.2.1. Esere Genel Bir Bakış.....	138
4.4.2.2. Hayat Güzeldir Yazma Becerisi Etkinlik Örneği - 2	141
4.4.3. Mavi Kuş	143
4.4.3.1. Esere Genel Bir Bakış.....	144
4.4.3.2. Mavi Kuş Yazma Becerisi Etkinlik Örneği -3.....	149
4.4.4. Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı	151
4.4.4.1. Esere Genel Bir Bakış.....	152
4.4.4.2. Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı Yazma Becerisi Etkinlik Örneği - 4.....	155
4.5. Dil Bilgisi	156
4.5.1. Hikâyelerde 5. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımlarına Yönelik Örnekler.....	157
4.5.1.1. 5. Sınıf Dil Bilgisi Etkinlik Örneği.....	160
4.5.2. Hikâyelerde 6. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımlarına Yönelik Örnekler.....	160
4.5.2.1. 6. Sınıf Dil Bilgisi Etkinlik Örneği.....	167
4.5.3. Hikâyelerde 7. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımlarına Yönelik Örnekler.....	168
4.5.3.1. 7. Sınıf Dil Bilgisi Etkinlik Örneği.....	176
4.5.4. Hikâyelerde 8. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımlarına Yönelik Örnekler.....	177
4.5.4.1. 8. Sınıf Dil Bilgisi Etkinlik Örneği.....	189
4.6. Değerler Eğitimi	190
4.6.1. Hikâyelerde Değerler Eğitimine Yönelik Örnekler.....	191
4.6.1.1. Adalet.....	191
4.6.1.2. Dostluk.....	192

4.6.1.3. Sevgi	193
4.6.1.4. Yardımseverlik	196
4.6.1.5. Diğer Değerler	197
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	200
5.1. Sonuç ve Tartışma	200
5.2. Öneriler.....	205
KAYNAKÇA.....	209
Ek 1. Öz Geçmiş	5



SİMGELER VE KISALTMALAR

AY	:	Anadolu Yakası
AVM	:	Akasya ve Mandolin
AKY	:	Arkakapak Yazıları
BDİ	:	Bir Demet İstanbul
BÖ	:	Beyhude Ömrüm
BB	:	Bu Böyledir
C	:	Chef
DBD	:	Dem Bu Demdir
FK	:	Fırtınayı Kucaklamak
Gİ	:	Gönül İşi
HTG	:	Hayat Güzeldir
HG	:	Hesap Günü
HB	:	Huzursuz Bacak
HT	:	Hüzün ve Tesadüf
İYH	:	İlmihal Yahut Arzuhal
İÖ	:	İyiler Ölmez
KS	:	Kalbin Sesi
KST	:	Kalbin Sesi ile Toprağa Dönüş
KA	:	Kapıları Açmak
MK	:	Mavi Kuş
MM	:	Menekşeli Mektup
N	:	Nur
OA	:	Ortadaki Adam
RP	:	Rüzgârlı Pazar
SB	:	Sevincini Bulmak
S	:	Sır
SÖT	:	Sıradışı Bir Ödül Töreni

ŞM	:	Şehir Mektupları
TS	:	Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı
TKS	:	Tarla Kuşunun Sesi
TB	:	Tirende Bir Keman
TÖ	:	Tufandan Önce
UH	:	Uzun Hikâye
VYİ	:	Vatan Yahut İnternet
VO	:	Vitrinde Olmak
YTYS:		Ya Tahammül Ya Sefer
YAS	:	Yokuşa Akan Sular
Yİ	:	Yoksulluk İçimizde
YK	:	Yoksulluk Kitabı
YT	:	Yıldız Tozu
ZH	:	Zafer Yahut Hiç

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Metin Öğretimi – Metinle Öğretim Arasındaki Farkların Gösterimi	14
Şekil 2.2. 2015 TÖP’teki Metin Türlerinin Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı	19
Şekil 2.3. 2017-2019 TÖP’teki Metin Türlerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı	20
Şekil 2.4. 2006 TÖP Amaç ve Kazanımların Gösterimi	24
Şekil 2.5. 2015 TÖP Kazanımların Gösterimi.....	24
Şekil 2.6. 2019 TÖP Kazanımların Gösterimi.....	25
Şekil 4.1. Dinleme/İzleme Etkinlik Örneği 1 Gösterimi	75
Şekil 4.2. Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği 2 Gösterimi	80
Şekil 4.3. Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği 3 Gösterimi	85
Şekil 4.4. Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği 4 Gösterimi	89
Şekil 4.5. Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği 5 “Sözlüğünü Kendin oluştur” Gösterimi	90
Şekil 4.6. Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği 1 Gösterimi.....	95
Şekil 4.7. Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği 2 Gösterimi.....	100
Şekil 4.8. Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği 3 Gösterimi.....	104
Şekil 4.9. Okuma Becerisi Etkinlik Örneği 1 Gösterimi	114
Şekil 4.10. Okuma Becerisi Etkinlik Örneği 2 “Kelime Bulmaca” Gösterimi.....	121
Şekil 4.11. Okuma Becerisi Etkinlik Örneği 3 Gösterimi	126
Şekil 4.12. Yazma Becerisi Etkinlik Örneği 1 “Arkadaşımdan Mektup Var” Gösterimi....	137
Şekil 4.13. Yazma Becerisi Etkinlik Örneği 2 Gösterimi.....	143
Şekil 4.14. Yazma Becerisi Etkinlik Örneği 3 Gösterimi.....	151
Şekil 4.15. Dil Bilgisi Etkinlik Örneği 1 Gösterimi	160
Şekil 4.16. Dil Bilgisi Etkinlik Örneği 2 Gösterimi	168
Şekil 4.17. Dil Bilgisi Etkinlik Örneği 3 Gösterimi	177
Şekil 4.18. Dil Bilgisi Etkinlik Örneği 4 Gösterimi	190

TABLolar DİZİNİ

Tablo 3.1. Evren - Örneklem.....	68
----------------------------------	----



1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Dünyada teknolojik gelişmeler nedeniyle hızlı değişim süreci izlenir. Bu değişim toplumun ihtiyaçlarına, beklentilerine dolayısıyla yaşam biçimine yansır. Eğitim-öğretim, toplumun refahını ve mutluluğunu artırmak; millî birlik ve bütünlüğünü, sosyal ve kültürel kalkınmasını desteklemek; çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmasını sağlamak doğrultusunda planlanır. Millî eğitimin genel amaçları çerçevesinde dünyadaki gelişmeler eğitim-öğretimi etkiler ve Türkçe öğretiminde yaklaşım, model ve yöntemlerin değişmesine neden olur. 2006'da benimsenen yapılandırmacı yaklaşım, Türkçe öğretiminin hedef ve kazanımlara ulaşılmasında metinlerden çok yönlü yararlanılmasını öngörür. Metinlerin eğitim-öğretimde ana materyal olarak kullanılması hangi metinlerin öğretimde kullanılabilceği sorununu ortaya çıkarır. Birçok araştırmacının masal, destan, roman, hikâye, gezi, anı, biyografi gibi farklı türde edebî metinleri dil ve kavram, söz dizimi, biçim ve içerik özellikleriyle incelediği görülür. Bu çalışmaların sonuçları Türkçe öğretiminde kullanılacak, ders kitaplarında yer alabilecek metinlerin belirlenmesinde önemlidir. Bu süreçte var olan edebî metinlerin kullanılmasının yanı sıra eğitim-öğretimde kullanılması amacıyla sınıf düzeylerine uygun metin yazma çalışmaları da yapılır. Bu metinler öğrencilerin yaş özellikleriyle eğitici-öğreticilik özellikleri düşünülerek hazırlanır. Fakat belli amaçlar doğrultusunda hazırlanan metinlerle gerçekleştirilen Türkçe öğretimi, Türkçe dersinin hedeflerinden biri olan edebî dil zevkini aşlamak amacından uzaklaştırdığı düşüncesini ve çocuk yazını tartışmasını ortaya çıkarır. Selahattin Dilidüzgün, *Çağdaş Çocuk Yazını* adlı eserinde “edebiyat”, “çocuk yazını”, “gençlik yazını” tartışmasını ve çocuk yazını zorla üretilen bir alan olarak gören yazarları örneklerle açıklar (Dilidüzgün, 2018).

1960 sonrası yazarları arasında yer alan Mustafa Kutlu, Türk Edebiyatına farklı türde "deneme, hikâye, biyografi, söyleşi gibi" eserler kazandıran bir isimdir. Bu eserler, içinden örneklem seçilerek araştırmacılar tarafından belirli başlıklarla incelenmiştir. Kutlu'nun eserlerinde öze yönelim, geleneğe bağlılık, kültürel değerler, ahlaki değerler, söz varlığı zenginliği ve Türk anlatı geleneğinden yararlandığı görülür. Tespit edilen bu özellikler eserlerin Türkçe öğretiminde genel amaçlar, özel amaçlar ve kazanımlar düzeyinde kullanılabilceğini gösterir. Yazar hakkında çok

sayıda araştırma yapılmasına; *Hayat Güzeldir, Rüzgârlı Pazar, Uzun Hikâye* ve *Mavi Kuş* gibi birçok eseri Türkçe öğretiminde önemli olabilecek özellikler taşımasına rağmen bu amaçla incelenmemiştir. Yapılan çalışmalar daha çok durum tespiti şeklinde hikâyeleri çözümlenmeye yöneliktir. Hikâyelerin tema ve iletileri, söz dizimi, söz varlığı, değerler örüntüsü, Halk Edebiyatı unsurları, dil ve üslubu, dil bilgisel yapıları incelenmiş; hikâyelerden Türkçe öğretiminde yararlanılmasına yönelik çalışma yapılmamıştır.

2019 Programında Türkçe öğretimi kapsamında belirtilen değerler ve yetkinlikler bir bütün olarak programda açıklanır. Buna rağmen uygulamalarda ve araştırmalarda dil öğretimi ve değer öğretiminin birbirinden ayrıldığı görülür. Bu durum TÖP'ün genel amacıyla uyuşmamaktadır. Bu ayrımı eser incelemelerinde de tespit etmek mümkündür. Kutlu'nun "Uzun Hikâye" adlı eseri söz dizimi açısından (*Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâye Adlı Eseri Üzerine Bir Söz Dizimi (Kelime Grupları) İncelemesi*, 2014); "Tirende Bir Keman" adlı eseri türkü roman ve toplum açısından (*Mustafa Kutlu'nun Tirende Bir Keman Adlı Eserinde "Türkü Roman" ve Toplum Gerçeği*, 2015) incelenmiştir. Eserler Türkçe öğretiminde kullanılabilecek genel özellikleri taşımasına rağmen bu yönüyle değerlendirilmemiştir. Kutlu'nun "Uzun Hikâye", "Tirende Bir Keman", "Mavi Kuş", "Sevincini Bulmak", "Menekşeli Mektup", "Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı" gibi hikâyelerinin Türkçe öğretiminde bütün olarak yararlanılabilecek özelliklere sahip olduğu düşünülmektedir. Adı geçen araştırmalarla birlikte Türkçe öğretimini bütün olarak kapsayan çalışmalara da öncelik verilmelidir. Kutlu'nun hikâyelerinin ders uygulamalarına dayalı Türkçe öğretiminin genel çerçevesinde değerlendirilmesinin Türkçe eğitimi alanına katkı sağlayacağı beklenmektedir.

"Türkçe Öğretiminde Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinden Yararlanma" tez çalışması araştırma sürecinde incelenen Türkçe öğretimine yönelik hazırlanmış kaynak kitaplarında dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi konuları ağırlıklı olarak bilgi düzeyinde anlatılmış; beceriye yönelik örnek metin ve etkinliklerle bütünleştirilmiş çalışmalar geri planda bırakılmıştır. Ayrıca edebî metinler üzerine yapılan çalışmalarda Türkçe öğretimi kapsamı içinde bir konu başlığı ile incelenen eserin araştırıldığı gerekçesiyle tekrar farklı bir konu başlığı altında incelenmediği tespit edilmiştir. Bu durum eserlere bakışı ve eserlerin incelenme alanını daraltmıştır.

Programda belirtilen değerler; dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi öğrenme alanları hikâyeler aracılığıyla öğrencilere kazandırılabilir. Bu amaçla ‘‘Hangi metinler Türkçe öğretiminde kullanılıyor?’’, ‘‘Mustafa Kutlu’nun hikâyelerinin metinsellik özellikleri nelerdir?’’, ‘‘Kutlu’nun hikâyeleri Türkçe öğretiminde kullanılabilir mi?’’, ‘‘Kutlu’nun hikâyeleri Türkçe öğretiminde nasıl kullanılabilir?’’ gibi soruların yanıtları aranarak hikâyeler belirli yönleriyle sınırlandırılmadan konu-tema, söz varlığı, öğrenme alanları, değerler ve yetkinlikler ile Türkçe öğretimi açısından bir bütün olarak incelenecektir. Çalışma bu yönüyle daha önce Kutlu'nun eserleri üzerine yapılan incelemelerden farklıdır ve bu çalışmayla metinler aracılığıyla gerçekleştirilen Türkçe öğretimine katkı sağlamak hedeflenmiştir.

1.1.1. Mustafa Kutlu ile İlgili Akademik Çalışmalar (Lisansüstü Tezler)

- Akkaya, A. (2008). *Mustafa Kutlu Hikâyelerindeki İletiler ve Bu İletilerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi*. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Elazığ.
- Akın, İ. (2014). *Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâye Adlı Hikâye Kitabının Söz Dizimi Açısından İncelenmesi*. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Malatya.
- Alev, K. (2013). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Dünya Algısı*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Aydın, F. (2016). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Köyden Kente Göç Olgusu*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Aydın, H. G. (2015). *Nurettin Topçu Düşüncesinin Mustafa Kutlu Hikâyelerindeki Yansımaları*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Bağcı, B. (2014). *Postmodern Açıda Mustafa Kutlu Öykülerinde Biçim ve Biçem*. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Trabzon.
- Başkal, Mungan, A. (2010). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Kadın*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Tokat.
- Bayrak, Kahraman, F. (2019). *Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Halk Bilimi Unsurları*. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Ağrı.
- Baylan Aslan, H. (2020). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Tasavvuf*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Bolat, B. (2007). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerindeki Halk Edebiyatı ve Halk Bilimi Unsurlarının İncelenmesi*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Konya.
- Can, B. (2015). *Mustafa Kutlu Öykücülüğünde Mekân: Bir Edebiyat Sosyolojisi İncelemesi*. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Kütahya.
- Coşkun, B. (2020). *Yol Metaforu Bağlamında Mustafa Kutlu ve Rasim Özdenören Hikâyesi*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

- Çizmeçioğlu, M. (2020). *Millî Kimliğin İnşasında Geleneğin Rolü: Mustafa Kutlu Örneği*. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
- Doğan, Ş. B. *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerin Eğitim Unsurları*. Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Kayseri.
- Gürpınar, E. (2005). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinin İncelenmesi*. Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Muğla.
- Karabıyık, E. (2019). *Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Tekrar Eden Konular*. Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu.
- Khan, H. (2014). *Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâye Adlı Eseri Üzerine Bir Söz Dizimi (Kelime Grupları) İncelemesi*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Kavut, B. (2019). *Mustafa Kutlu'nun Eserlerinde Eğitim*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Kaya, S. (2019). *Mustafa Kutlu'nun Chef Adlı Öyküsünde Kadın İmgeleri*. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Mersin.
- Keş, İ. (2019). *Toplumsal Değişme Bağlamında Mustafa Kutlu'nun Beşlemesi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Konya.
- Kırcalı, A. N. (2019). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Tasavvufî Temalar*. Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Çorum.
- Koçak Işık, A. (2013). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Modern Kentli İnsan Bunalmaları*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Koşan, H. (2014). *Doğu Batı Medeniyetleri Arasında Mustafa Kutlu'nun Öykücülüğü*. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Malatya.
- Metin, B. (2012). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Fıilimsiler*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Erzurum.
- Narlı, S. (2014). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Değişen Değer Yargıları*. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Okuyucu, M. (2013). *Mustafa Kutlu'nun Eserlerinde Taşra ve Taşralılık*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Okkesim, Z. (2011). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Ferdi ve Toplumsal Meseleler Karşısında İnsan*. Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Özbek, G. (2016). *Mustafa Kutlu'nun Eserlerinde Kelime Gruplarının İşlevsel Özellikleri*. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Bilecik.
- Özkan, M. A. (2003). *Mustafa Kutlu'nun Bu Böyledir Hikâye Kitabı Üzerine Söz Dizimi İncelemesi*. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Afyon.
- Koç, Ö. (2003). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Deyimler*. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Erciyes.
- Sekman, A. (2016). *Mustafa Kutlu'nun Mekân Algısı*. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Şahin, E. (2008). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Şahıs Kadrosu*. Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Manisa.

- Şen, A. (2018). *Mustafa Kutlu'nun Sinemaya Uyarlanmış Eserleri Üzerine Bir Araştırma*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
- Şeyhmus, K. (2014). *Mustafa Kutlu'nun 'Kapıları Açmak' Adlı Eserinde Söz Dizimi*. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Şanlıurfa.
- Tane, V. (1993). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Dil ve Üslup*. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Kayseri.
- Tellioglu, E. (2014). *Mustafa Kutlu'nun Yokuşa Akan Sular, Beyhude Ömrüm, Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı Adlı Hikâyelerinde Kelime Türlerinin İncelenmesi*. Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Tunagür, M. (2016). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer İletimi Açısından Önemi*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Van.
- Ural, A. A. (2019). *Türk Hikâyeciliğinde Anlatıcı-Okur İlişkileri (Sabahattin Ali, Sait Faik ve Mustafa Kutlu Örnekleri)*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi. İstanbul.
- Vurak, A. S. (2020). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Aile Hayatı*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Yapar, Ş. (2012). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Kontrast Yapı*. Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Yazıcı, İ. H. (2002). *Mustafa Kutlu'nun Hayatı Hikâyelerinin Tema ve Yapı Bakımından İncelenmesi*. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ.
- Yılmaz, H. (2013). *Modern Türk Hikâyesine Mustafa Kutlu'nun Getirdikleri*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

1.2. Araştırmanın / Tezin Amacı ve Önemi

Türkçe öğretimi yapılandırmacı yaklaşımla birlikte öğretmen rehberliğinde, öğrenci merkezli ve metinle öğretim anlayışıyla gerçekleştirilir. Öğrencileri ve metni önemseyen bu yaklaşımla öğrencilerin yeni bilgileri ön bilgileriyle birleştirerek zihinlerinde yapılandırmaları ve kendi öğrenmelerinden sorumlu olmaları amaçlanır. Ana dil ya da yabancı dil öğretiminin her aşamasında metin kullanımı vardır. Türkçe öğretiminde kullanılan metinler tür, tema ve konu bakımından çeşitlilik gösterir. 2019 Türkçe Öğretim Programında, ders kitaplarında yer alacak metinlerin nitelikleri, temaları ve türleri konusunda her sınıf düzeyine uygun ölçütler belirtilmiştir. Ders kitaplarına seçilen ve öğretim amaçlı kullanılan metinler bu ölçütler çerçevesinde belirlenir.

Mustafa Kutlu, Türk Edebiyatına çok sayıda eser/metin kazandıran önemli isimler arasındadır. Yazarın deneme (*Akasya ve Mandolin Bir Demet İstanbul, Kalbin Sesi* vb.), hikâye (*Uzun Hikâye, Beyhude Ömrüm, Mavi Kuş, Rüzgârlı Pazar, Sevincini Bulmak* vb.), söyleşi (*Anadolu Yakası*) gibi farklı türlerde eserleri vardır. Bu eserler;

söz varlığı zenginliği, millî, ahlaki, tarihi ve kültürel değerleri yansıtma bakımından Türkçe öğretiminde yararlanılabilecek özelliklere sahip olduğu düşünülür. MEB yayımları 2019 8. sınıf Türkçe ders kitabında Yusuf Çotuksöken, Ömer Seyfettin, İlhan Geçer, Valerie Cox, La Fontaine, Mevlânâ Celaleddîn-i Rûmî, Halide Edip Adıvar, Seda Bayındır Uluskan, A. Rıza Ergüven, Arif Nihat Asya, Ceyhun Atıf Kansu, Ali Murat Kırık, Yasemin Şahin, Canan Tan, Necip Fazıl Kısakürek, Bilge Nur Karagöz, Gülten Dayıoğlu, Şevket Rado gibi isimlerin metinleri vardır. Ders kitabında *Kaşığı*, *Kurabiye Hırsız*, *Portakal*, *Dilimiz Kuşatma Altında*, *Göç Destanı* gibi metinler kısaltılmıştır. Kutlu'nun eserleri de bu metinler gibi öğrencilerin seviyeleri gözetilerek düzenlenip ders kitaplarında ya da Türkçe öğretiminde yardımcı metinler olarak kullanılabilir.

Kutlu, eserlerini; konu çeşitliliği, dili kullanma biçimi, söz varlığı zenginliği, olay kurgusu, hikâye oluşturma yöntemleri, kültürü yansıtması, geleneğe bağlılığı, tabiata/öze yönelimiyle kendisine has bir üslupla oluşturur. Bu çalışmanın amacı, Kutlu'nun zihniyeti/düşünce biçimini, eserlerinin biçim ve içerik özelliklerini; Türkçe Öğretim Programının genel ve özel amaçları, kazanımları, tema ve konu önerileri, öğrenme alanları ile karşılaştırmak; Kutlu'nun sınıf seviyesine uygun seçilmiş eserlerinin millî, manevi, ahlaki ve kültürel değerler çerçevesinde zihinsel, bilişsel ve duyuşsal becerilerin gelişimine katkı sağlayacağını göstermek; dil becerisinin gelişimini dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi öğrenme alanlarıyla bir bütün olarak destekleyeceğini belirlemek ve bu eserlerin tespit edilen özellikleri bakımından Türkçe öğretiminin her alanında kullanılabilecek kaynaklar arasında sayılabileceğini göstermektir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Metin Kavramı ve Türkçe Öğretiminde Metin

2.1.1. Metin Nedir

Metin kişinin sözlü ya da yazılı olarak anlatmak istediklerini belli bir düzen içinde oluşturduğu dil dizgesidir. Her metnin bir oluşum süreci vardır. Bu süreçte dil dizgeleri tesadüfi olarak bir araya gelmezler. Birbirinden farklı dil birimleri görev ve anlam bakımından birbirlerini tamamlayarak bir bütünü, dil ürününü oluştururlar. Metnin amacı, oluşum süreci ve alıcı ihtiyaçlarına göre farklı metin tanımları yapılır. Doğan Günay metin kavramını (Lat. textus (dokuma) > texere: dokumak), belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünü olarak açıklar (Günay, 2007: 44).

2.1.2. Metinleşme Süreci

Metin sözcüklerin ya da sözcelerin rastgele dizilişleriyle meydana gelen basit bir yapı değildir. Belli bir düzen içinde sıralı ve anlamlı bir bütünü oluşturan metnin ‘buluş, düzen, seçme, metin haline dönüştürme, denetleme, sunuş’ aşamalarından oluşan metinleşme süreci vardır (Yılmaz, 2010: 2-3).

2.1.3. Metni Oluşturan Temel Öğeler

Bir metnin metin özelliği taşıyabilmesi için belli kriterlere sahip olması gerekir. Metinler biçim ve içerik olarak metin içi ve metin dışı öğelerden oluşur. Metni oluşturan öğeler; metnin yazılış amacına ve hedef kitlesine göre değişiklik gösterir. Metnin kapağı, ebatı, cilt tasarımı, kapak ve yazı tasarımı metnin görsel boyutunu; metnin teması, konusu, ana fikri, söz varlığı, metinde geçen zaman, mekân ve kişiler metnin içeriğini oluşturur. Anlatma esasına bağlı türlerden olan roman ve hikâyede yer alan ‘öykü’ olay/olay örgüsü (anlatıcı, kişiler, zaman, mekân) tematik yapı ve biçimsel yapı unsurlarının bir araya gelmesiyle oluşur. Günay, metin dışı öğeleri kendi içinde; yazardan ve yayınevinden kaynaklanan öğeler olarak ikiye ayırır. Yazarın adı, metnin başlığı, önsöz, dipnot, kaynakça, sonsöz yazardan kaynaklanan; kapak, katalog, baskı yapısı, yayın hakkı gibi özellikler yayınevinden kaynaklanan öğeler olarak sıralanır (Günay, 2007: 55).

2.1.4. Metnin Yapısı

Yapısal olarak bir metni incelemek o metnin metinsellik ölçütlerinin belirlenmesi açısından önemlidir. Lyons'a göre metinler; genellikle bilinçli ve denetimli olduğu söylenebilecek yazınsal oluşumların ürünleridir. Belirgin bir başlangıçları, sonları ve bir tür içkin (yapısal) tutarlılıkları, bütünlükleri vardır (Ülper, 2014: 92). “Metinler, kendi içlerinde yapılabilecek tümevarım ya da tümdengelimsel bir yaklaşımla incelenebileceği gibi, metinler arası karşılaştırmalarla da aynı yapıdaki metinlerle ilgili genel yaklaşımlar çıkarılabilir. Farklı biçimlerde inceleme olanağı bulunan metinlerde, yönetime dayalı her okumada tutarlı bir yaklaşım vardır” (Günay, 2007: 65). Metnin yapısı “küçük yapı - bağdaşıklık” ve “büyük yapı- tutarlılık” olarak dil içi ve dil dışı bağıntılardan oluşur.

Küçük Yapı – Bağdaşıklık: Küçük yapı, bir metni nesnel olarak betimleme olanağı sunarak, metnin sağlamlığını ortaya çıkarır. Metnin sağlam temeller üzerine kurulması tümceler arasındaki bağıntıya, sözdizimsel özelliklerine, metnin bölümlerini gösteren belirleyicilerin dil açısından doğru kullanılmasına bağlıdır. Bir metni küçük yapı ile incelemek o metnin; bağdaşıklık “oluşturucu öğelerin yinelenmesi, artgönderim ve öngönderim, eksilteli yapılar, örtük anlatım, örgeler ve izlek, dilbilgisel eylem zamanları, tümceler arası bağıntı öğeleri, metni bölümlere ayıran belirticiler” özelliklerine bakılması ile mümkündür (Günay, 2007: 68-104). Bu özellikler bir metnin dil dizgelerinin birbiriyle bağıntılı ve anlamlı bütünlüğünü, metin içinde söylenen sözün öncesi ve sonrasıyla gönderim ilişkisini, tümce içinde eksilteli yapıların anlaşılabilirliğini, dilin imkânları kullanılarak oluşturulan sezdirimleri ve çıkarsamaları, tema ve konusunu, eylem ve anlatı zamanını, olayların gelişim aşamalarını ortaya çıkararak metni nesnel düzeyde betimlendirir.

Büyük Yapı – Tutarlılık: Büyük yapı incelemeleri dil içi ve dil dışı bağıntıların bütününden oluşan anlamlar arasındaki mantıksal bağlantıyı, metnin derin yapısını ortaya çıkarır. Bu bakımdan büyük yapı - tutarlılık, bağdaşıklık kavramı üzerine geliştirilebilecek bir incelemedir. Metin içinde birbirlerine bağlı olan, birbirlerini bütünlükten bağdaşıklık ve tutarlılık olguları düzey açısından birbirinden farklıdır. Bağdaşıklık yüzey yapıda dilsel öğeler aracılığıyla görülebilirken tutarlılığı gösteren belirli dilsel öğeler bulunmamaktadır. “Bağdaşıklık, birden çok tümce ya da tümceciğin uygun bağlantı öğeleri ile birbirine eklenmesi ve anlamsal olarak birbiriyle çelişmemesi; tutarlılık ise, söylenen sözün dil içi ve dil dışı dünya ile çelişmemesi

anlamındadır” (Korkut ve Onursal Ayırır, 2016: 178). Büyük yapı incelemeleri; metnin anlamının, niyetinin ve duygusunun belirlenmesine, metin içi ve metin dışı gönderen ve gönderilen kişilerin tanımlanmasına, zaman ve uzamın betimlenmesine, metnin içerik ögeleri arasında ilişki kurulmasına ve metnin özetlenmesine olanak sağlar.

Metin, bağdaşıklık ve tutarlılık bağıntısı *Dil Bilimleri ve Dil Öğretimi* adlı eserde şöyle özetlenir: “Metin başı ve sonu belirli olan bütündür; bir plana göre ilerler; bağdaşık ve tutarlıdır; izleksel olarak devamlılık, bilgisel olarak ilerleme ve çelişkisizlik içerir. Metin kendisini oluşturan tümce dizelerinin birbirlerine bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütleriyle bağlanarak bir anlam bütünlüğü oluşturmasıyla meydana gelen, belli bir amaçla üretilmiş, başı ve sonu kesin çizgilerle sınırlandırılan yazılı ya da sözlü bir dilsel üründür” (Korkut ve Onursal Ayırır, 2016: 176).

2.1.5. Metin Türleri

Dilin bütün imkânları kullanılarak oluşturulan metin; bilgi, haber, kılavuz, uyarıcı, çağrı ya da edebî sanat değeri taşıyabilir. Bu bakımdan metinler yazılış amaçlarına göre; kullanmalık ve kurmaca metinler olarak ikiye ayrılırlar. Makale, deneme, haber yazıları, yemek tarifi gibi metinler kullanmalık; şiir, hikâye, roman, destan, efsane, tiyatro, senaryo metinleri ise kurmaca metinler arasında yer alır. Metinlerin tür sınıflandırılması bununla sınırlı değildir. İletişimsel işlevleri bakımından; anlatsal, şiirsel, söyleşimsel, basın, öğretici, mesleki, haberleşme, uyarıcı, akademik/bilimsel, kılavuz ve fantastik metinler olarak sınıflandırılır (Yılmaz, 2010: 7). Günay, bu sınıflamalardan farklı olarak metin türlerini on iki başlıkla ayrıntılı bir şekilde inceler. Bunlar: Özyaşamsal metin, öğretici metin, içsel metin, mektup metin, hitabetle ilgili metin, polemik metin, olağanüstü ve düşlemsel metin, destansı metin, romanesk metin, söyleşimsel metin, gülmece metin ve dramatik metin (Günay, 2007: 359-382). Tarihsel süreç içinde farklı metin türlerinden eğitim-öğretimde kullanıldığı görülür. Metin türlerinin belirlenmesinde toplumsal olgu, kültürel yapı, sosyal değişim ve beklenti önemlidir. Geleneksel yaklaşımda eğitim-öğretimde ağırlıklı olarak edebî metinler kullanılırken günümüzde Yapılandırıcı yaklaşım anlayışı ile bilgi ve beceri kazandırmada farklı metin türlerinden faydalanılmaktadır.

2.1.6. Yaklaşımlara Göre Metin Anlayışı

Bilim ve teknolojide yaşanan ilerleme sebebiyle dünya hızlı bir değişim süreci içindedir. Bu değişim toplumsal yapıyı, alışlagelmiş düzeni etkileyerek toplumun ve bireyin ihtiyaçlarına yön verir. Eğitim-öğretimde yöntem ve yaklaşımların belirlenmesinde bilimsel gelişmeler, kültürel ve toplumsal yapı, toplumun ve bireyin ihtiyaçlarının yanı sıra bireyden beklenen roller de etkilidir. Millî Eğitim Bakanlığı bu sayılılara göre eğitim-öğretime yön veren yöntem ve yaklaşımlara karar verir ve eğitim-öğretimin bütüncül bir anlayışla programlı bir şekilde uygulanması sağlanır.

Türkçe öğretimi alanında metin olarak değerlendirilebilecek ilk eser Kaşgarlı Mahmut'un 11. yüzyılda kaleme aldığı *Dîvânu Lûgati't Türk* adlı eseridir. Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılan bu eserde Türk diliyle birlikte kültürünün öğretimi de esas alınır. Eser ansiklopedik sözlük niteliği taşır ve eserde kelimelerin söz kalıpları ve metinler içerisinde öğretilmesi yoluna gidilir (Kırkılıç ve Akyol, 2014: 1). Yaşayan ve konuşulan bir dil olarak Türkçenin öğretimi binlerce yıldır devam eder. Temizyürek ve Balcı'ya göre; Türkçenin eğitim kurumlarında, ana dili çerçevesinde, bir ders konusu olarak ele alınışı ve bu alanda yöntemlerin tartışılmaya başlanması 19. yüzyılda gerçekleşir. Tanzimat yıllarına kadar Türkçenin eğitimi ile ilgili özel bir programa yer verilmediği görülür (Kırkılıç ve Akyol, 2014: 1).

Tarihsel süreç içinde eğitim-öğretimde benimsenen dil öğretim yaklaşımları şunlardır: Geleneksel Yaklaşım, Davranışçı Yaklaşım, Bilişsel Yaklaşım ve Yapılandırmacı Yaklaşım. Eğitim-öğretimin ana materyali ders kitapları, dolayısıyla ders kitaplarında yer alan metinlerdir. Her yaklaşımın kendine özgü dil öğretimine yansıttığı metin anlayışı vardır. Geçmişten günümüze eğitim-öğretimde kullanılan metinler ve metinlerin kullanım biçimleri incelendiğinde, günümüzde kullanılan metinlerde tür çeşitliliğinin fazla ve kullanım şeklinin farklı olduğu görülür.

Geleneksel Yaklaşım: Geleneksel yaklaşım; dil bilgisi, kelime ve kültür yaklaşımı olarak alt gruplara ayrılmaktadır. Bu yaklaşımda bir dili öğrenmek için öncelikle o dilin kurallarını bilmek gerekir. Dil bilgisi konuları belirli bir sıra içinde aşamalı bir şekilde öğretilir. Metin ön plana çıkarılır ve amaç olarak ele alınır. Seçilen metinlerin anlamı üzerine durulmadan edebî biçimi incelenir. Dil öğretiminde öğrencilere metinlerin edebiyat, tarih coğrafya, genel kültür gibi konuları içermesine dikkat edilir (Güneş, 2014: 252).

Davranışçı Yaklaşım: Dünyada uzun yıllar kullanılan yaklaşım, öğrencilerin davranışlarını istendik yönde değiştirmeyi amaçlar. Öğrenme uyarıcı tepki arasında bağ kurma işlemidir. Bu yaklaşıma göre öğrencinin bir uyarıcıya istenilen yönde tepki vermesi ya da davranış göstermesi onun öğrendiğini gösterir. “Skinner, dil öğretimini davranışçı modelin merkezine yerleştirmiştir. Skinner’e göre “Dil bir davranıştır.” Diğer davranışlar gibi uyarıcı-tepki bağlamında çeşitli tekrar ve taklitlerle öğretilir. Çocuk, dili çevresindeki uyarıcılara tepki vererek, taklit ederek, yetişkinleri izleyerek, deneme yanılma yoluyla, tekrarlayarak öğrenir” (Durmuş ve Okur, 2013: 39). Yaklaşımın temel amacı ihtiyaca yönelik dil öğretimi gerçekleştirmektir. Bu bakımdan geleneksel yaklaşımda önem verilen edebi metinler ders kitaplarından çıkarılır ve öğrencinin günlük yaşamındaki iletişim ihtiyaçlarına cevap verecek üretilmiş metinler kullanılmaya başlanır.

Bilişsel Yaklaşım: Davranışçı yaklaşıma tepki olarak ortaya çıkan bu yaklaşım, öğrenmeyi sadece uyarı-tepki yoluyla kazandırılan bir davranış olarak tanımlamaz. Bilişsel yaklaşıma göre; dil öğretimi uyarıcı-tepki bağıyla kurulmuş mekanik bir süreç değildir, doğrudan gözlemlenemeyen zihinsel bir süreci kapsar. Davranışçı yaklaşıma karşı çıkan bilişsel yaklaşımda öne çıkan isim dilbilimci Noam Chomsky’dur. “Buna göre dil öğrenme, ezberle değil bilişsel olarak gerçekleşir, belli bir davranış alışkanlığı kazandırma değil, çeşitli bilişsel işleyiş kodlarına dayanan bir süreçtir” (Yıldırım ve Tüfekçioğlu, 2016: 49). Onan’a göre; bilişsel yaklaşım, özellikle uygulama alanında dil öğretimi ve dil bilgisi öğretimine işlevsel bir açıklama getirememiş, uygulama sürecindeki yetersizliği sebebiyle davranışçı yaklaşımın dil öğretimi alanında uzun yıllar etkili olmasına neden olmuştur (Özbay, 2014: 74).

Yapılandırmacı Yaklaşım: “Dil edinilmez, öğrenilir.” düşüncesini savunan yapılandırmacı yaklaşımda dil öğrenme bireyin aktif çabalarıyla gerçekleşir. Bu yaklaşımda öğrenci aktif konumdadır. Öğrenci ve öğrencinin zihni merkeze alınır. Eski bilgiler ve yeni bilgiler arasında bağ kurmak, bilgiyi yeniden yapılandırmak suretiyle dil öğrenilir. Bu süreçte öğrenci; düşünme, araştırma, sorgulama, eleştirme, analiz ve sentez yapabilme, öğrenmeyi öğrenme becerileri kazanır. Öğretimden çok öğrenme üzerinde duran bu yaklaşım, dil öğrenme sürecine gelişimsel ve etkileşimsel yaklaşıp. Öğretmen bilgiyi doğrudan sunan değil, öğrencileri aşamalı olarak etkinliklere ve görevlere yönlendiren rehber konumundadır. Yapılandırmacı yaklaşımı geleneksel ve davranışçı yaklaşımdan ayıran bu görüşler; beceri, etkinlik, tematik ve

teknikleri öğrenme gibi yeni yaklaşımları gündeme getirmiştir (Durmuş ve Okur, 2013: 42). Yapılandırmacı yaklaşımda özellikle son yıllarda ders kitaplarında yer alan metinler, belirli temalar çerçevesinde sınıf düzeyine uygun etkinliklerle bütünleştirilir. Öğretmenin rehberliğinde etkinliklere hazırlanan öğrenciler, dil ve dilin kurallarını temel dil becerileri ve değerlerle birlikte bütüncül bir şekilde öğrenir. Güneş'e göre; bu yaklaşımda metin olmadan hiçbir iletişim olamaz. Dil öğretim sürecinde ve sosyal yaşamda metinlerin değişik işlevleri vardır. Bu işlevleri yerine getirmek için öğrencilere özgün ve özel olmak üzere iki tür metin verilmelidir. Dil öğretmeden çok iletişim amacıyla kullanılmak üzere hazırlanan ve seçilen metinler özgün; dil öğretiminde kullanılmak için hazırlanan metinler özel metinlerdir (Güneş, 2014: 256). Eğitim-öğretim sürecinde seçilen ya da hazırlanan metinler dil öğretimi için bir araçtır. Öğrenciyi önceleyen, öğrencinin aktif çabasını gerektiren, dil öğretiminde ezberi değil sezdirme yöntemini uygulayan, öğrenci merkezli ve metin temelli bu anlayış Türk eğitim sisteminde 2005'ten itibaren uygulanan temel yaklaşımdır.

2.1.7. Metin Öğretimi - Metin Temelli Öğretim

Metin Öğretimi: Geleneksel dil öğretim yaklaşımlarının benimsediği bir uygulamadır. Bu öğretimde dil ile ilgili bilgiler, edebî metinler merkeze alınarak ve metinlerin ayrıntılı olarak incelenmesiyle öğretilir. Dil bilgisi kuralları, kelimeler, atasözleri, edebiyat, tarih, coğrafya ve genel kültür gibi konuların öğretimi, metin öğretiminin alanını kapsar. Edebiyatın güçlü isimlerinin eserlerinin sanatsal ve kültürel yönleri öne çıkarılır. Gezi yazıları içinde edebiyat, tarih, coğrafya konuları birleştirilerek ders kitaplarına yerleştirilir. Sonrasında romanların bir bölümü seçilerek ders kitaplarına alınır; romanın tanıtıcı bir özeti yapılır, ardından özenle seçilen bir bölümü veya önemli karşılıklı konuşmaları içeren yerleri verilir (Güneş, 2013). Yazar ve edebiyatçıların sözleri taklit edilerek ezbere öncelik verilir. Derslerde metni oluşturan öğeler “olay, kişi, mekân, zaman, tema, konu, ana fikir, dil ve anlatım” öğrencilerin anlama becerilerini geliştirmeden metin analizi şeklinde gerçekleştirilir. Metnin defalarca okunmasını gerektiren bu süreç dil öğretiminin gerçekleşmesini değil metnin öğrenilmesini sağlar. Metni araç olarak değil amaç olarak gören, ezbere dayalı dil öğretimine dayanan, öğrencilerin temel becerilerini geliştirmede mekanikleştiren, günlük uygulamalarda yetersiz, öğrenciyi hayata hazırlamaktan uzak bu öğretim eleştirilerek zamanla uygulama alanından çıkarılmıştır.

Günümüzde dil öğretiminde metin öğretimi yerine metin temelli öğretim kullanılmaktadır.

Metin Temelli Öğretim: Türk eğitim sisteminde eğitim-öğretim; öğrenciyi merkeze alan, öğretimde metinlerin araç olarak kullanılmasını öngören yapılandırmacı yaklaşım anlayışı üzerine gerçekleştirilir. Bu yaklaşımda temel dil becerilerinin geliştirilmesi için sınıf düzeyine uygun metinler seçilir. Öğrenim sürecinde metinler aracılığıyla öğrencilerin aktif olmasını sağlayan etkinlikler yer alır. Temel dil becerileri “dinleme, konuşma, okuma, yazma” ve değer eğitiminin etkinliklerle bütüncül olarak kazandırılması hedeflenir. Metinlerin öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, zihinsel ve psikomotor becerilerini geliştirecek niteliklere sahip olması önemlidir. “Metinler aracılığıyla öğrenmeyi üst düzeye çıkarmak için metni okuduktan sonra ilginç gelen bir bölümü nedenleriyle birlikte anlatma, zihinde canlandırma, metnin türlerine göre hikâye haritası, duygusal, abartılı sözler, gerçek ve hayal ürünü olanları belirleme, karşılaştırma yapma, varlıkları olayları sınıflama, metne uygun başlıklar bulma, içeriği sorgulama gibi çalışmalar yapılmaktadır” (Güneş, 2014: 259-260). Bu yaklaşımda öğrenci edilgen değildir. Etkinlikler öğrencinin üst düzey derse katılımını sağlayarak öğrenciyi aktifleştirir. Bu uygulamalarla öğrencilerin metinler aracılığıyla iletişim becerilerini geliştirmeleri, ders içi ve ders dışı sözlü ve yazılı olarak kendilerini ifade etme becerisi kazanmaları beklenir. Temizkan, metin temelli dil bilgisi öğretiminin gerekliliğini; öğrencilerin dil bilgisi öğretimine karşı olumsuz tutumla yaklaşımları, dil bilgisi öğretiminin ayrı ders saatlerinde yapılması, öğretmenlerin dil bilgisi öğretimi konusunda yeni yöntemleri benimsememiş olmaları, dil bilgisi öğretiminin Türkçe dersleri için bir araç olmak yerine, amaç olarak algılanması sebepleriyle açıklar (Özbay, 2014: 139-141). Güneş, yapılandırmacı yaklaşım öncesi uygulanan metin öğretimi ve yapılandırmacı yaklaşımla birlikte uygulama alanı kazanan metinle öğrenme arasındaki farkları şöyle karşılaştırır (Güneş, 2014: 261):

Metin Öğretimi	Metinle Öğretim
<ul style="list-style-type: none">Metinlerin seçimi içeriğe ve iyi yazılmış olmalarına göre belirlenir.	<ul style="list-style-type: none">Metinlerin seçimi öğrencide geliştirilecek becerilere göre belirlenir.
<ul style="list-style-type: none">Ağırlık öğrenciye dille ilgili öğretilecek bilgilere ve bunların öğretilmesine verilir.	<ul style="list-style-type: none">Ağırlık öğrencilerde geliştirilecek açık ve net olarak belirlenmiş dil, zihinsel ve sosyal becerilere verilir.

<ul style="list-style-type: none"> • Metin merkeze yerleştirilir. Dil bilgilerinin öğretilmesi parça parça gerçekleştirilir. Basit bilgilerden karmaşık bilgilere doğru gidilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenci merkeze yerleştirilir ve beceriler uygulamalı olarak gösterilir. Başlangıçta basit beceriler öğretilir. Temel beceriler geliştirildikçe giderek karmaşık beceriler gösterilir.
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin ön bilgileri ve deyimleri öğrenme sürecinde dikkate alınmaz. 	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencinin ön bilgileri ve deneyimleri öğrenmede etkilidir.
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenci genellikle pasiftir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenci öğrenme sürecinde aktiftir.
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencinin öğrenmesi öğretmene bağlıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenci öğrenmesinden kendisi sorumludur. Deneyerek, uygulayarak ve araştırarak öğrenir.
<ul style="list-style-type: none"> • Bilgi öğrenmeyi merkeze alan değerlendirme yapılır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Becerilerin gelişme durumunu belirlemeyi merkeze alan değerlendirme yapılır.
<ul style="list-style-type: none"> • Metindeki bilgiler ve dil bilgisi kuralları ezberlenerek öğrenilir. Öğretimden sonra bu bilgileri hatırlatmaya yönelik basit araştırma ve sorular verilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Becerinin öğrenilmesi farklı durumlarda ve bir dizi uygulama sonrası gelişir. Öğrenciye çeşitli etkinlikler, proje ve görevler verilir.
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenilenlerin uygulamaya aktarılması daha sonraki yıllarda gerçekleşir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenilenlerin uygulamaya aktarılması hemen sınıfta başlar.

Şekil 2.1. Metin Öğretimi – Metinle Öğretim Arasındaki Farkların Gösterimi

Tabloda da görüldüğü gibi metin temelli öğretimin ana özellikleri; ezberden uzak, öğrenci merkezli, temel becerileri geliştirecek etkinliklerle öğrenciyi aktif kılan, öğrencinin kendi öğrenmesinden sorumlu olduğu, değerlendirmelerin becerilerin kazanım düzeyine göre belirlendiği, seçilen metinlerin öğretimde amaç değil araç olarak kullanılması olarak sıralanabilir.

2.2. Türkçe Öğretim Programı “2006- 2019”

Türk eğitim sisteminde 2006 itibarıyla eğitim-öğretim anlayışı değişmiş, öğretim programları yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanmıştır. 2006, 2015, 2017, 2018 ve 2019 TÖP bu yaklaşımın kuramsal çerçevesinde hazırlanan programlardır. 2006’dan itibaren hazırlanan programların hepsi yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmış olmasına rağmen eğitim-öğretime rehber olması açısından en ayrıntılı program 2006 TÖP’tür. Programlarda “genel amaçlar, temel beceriler, öğrenme alanları, dil bilgisi, değerler, yetkinlikler, öğrenme alanları ve dil bilgisine yönelik

kazanımlar ve etkinliklere yer verilir. Programlar arasında eğitim sisteminde yapılan değişikliklere göre farklılıklar görülür.

2006 TÖP sonraki diğer programları kapsamına rağmen yetkinlikler ve değerler ile ilgili bir açıklamaya yer verilmez. 2017 programı “Değer Eğitimi”, 2018 ve 2019 programlarında ayrı başlıklarla “Değerlerimiz” ve “Yetkinlikler” yer alır.

2006 TÖP 6, 7 ve 8. sınıflar için; 2006-2019 yılları arasında hazırlanan programlar ise 1-8 sınıfların hepsini kapsar şekilde hazırlanmıştır. Öğrenme alanları 2006 programında dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi; 2015 programında sözlü iletişim, okuma “anlama, akıcı okuma, söz varlığı”, yazma; 2017, 2018 ve 2019 programında dinleme/izleme, konuşma, okuma “akıcı okuma, söz varlığı, anlama”, yazma olarak ayrılır. 2006 programında dil bilgisi ayrı bir öğrenme alanı olarak belirtilmesine rağmen sonraki programlarda temel beceriler içinde anlatılır.

2006 programında kazanımlar; dil bilgisi hariç dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma 6, 7 ve 8. sınıflar için bütün olarak belirtilir. Dil bilgisi kazanımları ise sınıf düzeylerine göre ayrılır. 2015, 2017, 2018 ve 2019 programlarında 2006 programından farklı olarak öğrenme alanları kazanımları her sınıf düzeyine uygun ayrı ayrı yer almaktadır.

2006 programında yazma becerisinin süreç gerektirdiği belirtilirken; 2015 programında “süreç temelli yazma modeli” esas alınır ve yazma kazanımlarının, birbiriyle ilişkili birçok becerinin art arda kullanılmasıyla gerçekleşen bir süreç şeklinde tasarlandığı açıklaması yapılır. Yazma ve diğer öğrenme alanlarının etkinlik örnekleri ve uygulama şekilleri ayrıntılı olarak 2006 programında yer alır. Ayrıca 2006 programında diğer programlardan farklı olarak 6, 7 ve 8. sınıflar için “1. Hazırlık, 2. Okuma, Dinleme/izleme, 3. Konuşma, 4. Yazma ve 5. Dil Bilgisi” aşamalarıyla ders işleniş örneği de vardır.

Yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesi ile düzenlenen programlarda temel anlayışın değişmediği fakat bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı değişim, öğretme ve öğrenme teori ve yaklaşımlarındaki gelişmeler, bireyin ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda eğitim-öğretimde yapılan düzenlemeler doğrultusunda programların yenilendiği ve bu süreçte programlar arasında farklılıklar olduğu görülür.

2.2.1. Genel ve Özel Amaçlar

1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanununa göre Türk Millî Eğitiminin genel amaçları üç madde halinde 2006 TÖP'te yer alır. Bu çerçevede Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada belirtilen Atatürk milliyetçiliğine bağlı; millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen yurttaşlar olarak yetiştirmek; beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş; topluma karşı sorumluluk duyan; bilimsel düşünce gücüne sahip, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler yetiştirmek; ayrıca ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak ifadelerine yer verilir (Türkçe Öğretim Programı, 2006: 1).

2015 programı genel amaçlar çerçevesinde; sözlü iletişim, okuma ve yazma becerilerini geliştirmek; Türkçeyi konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarını sağlamak; düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, yorumlama, analiz-sentez yapma ve değerlendirme becerilerini geliştirmek; okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarını; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerini sağlamak; okuma ve yazma sevgisi ile alışkanlığını kazanmalarını sağlamak; çoklu medya ortamlarında aktarılanları sorgulamalarını sağlamak gibi on üç madde hâlinde daha ayrıntılı ifadeler yer alır (Türkçe Öğretim Programı, 2015: 5).

2019 programında 2006 ve 2015 programlarında belirtilen genel ve özel amaçlara ilaveten liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, temel düzeyde beceri ve yetkinlikler kazanmış; mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak ifadeleri vardır (Türkçe Öğretim Programı, 2019: 3).

2.2.2. Değerler ve Yetkinlikler

2017 TÖP'te öğrencilere kazandırılmak istenilen değerler “Değerler Eğitimi” başlığı altında; 2018 ve 2019 programlarında ise “Değerlerimiz” ve “Yetkinlikler” ayrı başlıklarla her iki programda da hiç değiştirilmeden açıklanır.

2017 TÖP'te değer öğretiminin gerekliliği ve değer öğretimi sürecinde öğretmenin rol model olması gerektiği, değerlerin etkinlikler yoluyla öğrencilere kazandırılabilmesi belirtilir. 2018-2019 TÖP'te değer tanımı yapılır ve kök değerlerimiz olarak “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik” sıralanır (Türkçe Öğretim Programı, 2018-2019: 4).

Öğretim programlarında bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmeyi hedefleyen yetkinlikler, Türkiye Yeterlilik Çerçevesinde belirlenmiştir. Bunlar sekiz anahtar yetkinlik olarak şöyle sıralanır: “Ana dilde iletişim, Yabancı dillerde iletişim, Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, Dijital yetkinlik, Öğrenmeyi öğrenme, Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, İnisiyatif alma ve girişimcilik ve Kültürel farkındalık ve ifade” (Türkçe Öğretim Programı, 2018-2019: 4-5).

2.2.3. Temalar ve Konu Önerileri

Programlarda belirlenen tema ve konu önerilerinde genel perspektif aynıdır fakat seçilen başlıklarda farklılıklar görülür. Yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmış programlardaki temalar şöyledir:

2006 TÖP'te temalar : “Sevgi, Millî Kültür, Toplum Hayatı, Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Alışkanlıklar, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren, Güzel Sanatlar, Kavramlar ve Çağrışımlar”.

2015 TÖP'te temalar : “Biz ve Değerlerimiz, Dünya ve Çevre, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk, Vatandaşlık Bilinci, Sağlık Spor ve Oyun, Sanat ve Toplum, Bilim ve Teknoloji”.

2017, 2018 ve 2019 TÖP'te temalar : “Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk, Birey ve Toplum, Okuma Kültürü, İletişim, Hak Ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Bilim Ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren, Sanat, Vatandaşlık, Çocuk Dünyası”.

Güncel programda her sınıf düzeyine uygun 8 tema işlenmesi öngörülür. “Erdemler”, “Millî Kültürümüz” ve “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarının işlenmesi zorunludur. Diğer temalar kitaplarda yer verilen metinlere göre kitapları hazırlayan yazarlar tarafından belirlenir. Her tema başlığı altında temalarla ilişkili konu önerileri de programda yer alır. Güncel programda zorunlu temaların konu önerileri şunlardır:

Erdemler : “Ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sılayırahim, vefa, vicdanlı olma, yardımlaşma vb.”

Millî Kültürümüz : “Aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel spor, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıra, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.”

Millî Mücadele ve Atatürk : “15 Temmuz, Atatürk, Çanakkale, cesaret, Cumhuriyet, fedakârlık, gazilik, İstiklâl Marşı, kahramanlar, Kut’ül Amare, millî egemenlik, millî irade, millî kimlik, millî mücadele, Sarıkamış Harekâtı, şehitlik, vatanseverlik vb.”

2.2.4. Sınıf Seviyelerine Göre Metin Türleri

Yapılandırmacı yaklaşım sonrası hazırlanan bütün programlarda seçilen metin ve metin türlerinin sınıf düzeylerine göre belirlendiği görülür.

2006 Türkçe Öğretim Programı metin türlerinin sınıf düzeyine göre dağılımı şu şekildedir:

6. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, masal, fabl, deneme, tiyatro, mektup

7. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, deneme, tiyatro, sohbet (söyleşi), gezi yazısı, biyografi

8. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, deneme, roman, sohbet (söyleşi), eleştiri, destan

Metin Türleri	Dinleme/İzleme	Okuma	Dinleme/İzleme	Okuma
Hikâye Edici	8	14	8	14
Bilgi Verici	4	14	4	14
Şiir	4	8	4	8
Toplam Metin Sayısı	16	36	16	36

Şekil 2.2. 2015 TÖP'teki Metin Türlerinin Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

Türler	5	6	7	8
Bilgilendirici Metinler				
Anı	+	+	+	+
Biyografiler, Otobiyografiler			+	+
Blog		+	+	+
Dilekçe	+		+	+
Efere ve Broşür (liste, diyagram, tablo, grafik, kroki, harita, afiş vb. karma içerikli metinler)	+	+	+	+
e-posta	+	+	+	+
Günlük			+	+
Haber Metni, Reklam	+	+	+	+
Kartpostal				
Kılavuzlar (kullanım kılavuzları, tarifname, talimatnameler vb.)	+	+	+	+
Gezi Yazısı		+	+	+
Makale / Fıkra / Söyleşi / Deneme	+	+	+	+
Mektup	+	+	+	+
Özlü Sözler (atasözü, deyim, duvar yazıları, döviz vb.)				
Özlü Sözler (vecize, atasözü, deyim, aforizma, duvar yazıları, motto, döviz vb.)	+	+	+	+
Sosyal Medya Mesajları	+	+	+	+
Hikâye Edici Metinler				
Çizgi Roman	+	+	+	+
Fabl	+	+	+	+

Hikâye	+	+	+	+
Karikatür	+	+	+	+
Masal / Efsane / Destan	+	+	+	+
Mizahi / Fıkra	+	+	+	+
Roman	+	+	+	+
Tiyatro	+	+	+	+
Şiir				
Mani / Ninni				
Şarkı / Türkü	+	+	+	+
Şiir	+	+	+	+
Tekerleme / Sayısmaca / Bilmece				

Şekil 2.3. 2017-2019 TÖP'teki Metin Türlerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Programlarda belirtilen sınıf düzeylerine göre metin türleri değerlendirildiğinde en kapsamlı ve ayrıntılı metin türü 2017 den itibaren uygulamada olan programlarda görülür. Türleri ana başlıklarla ‘‘Bilgilendirici, Hikâye Edici ve Şiir’’ metinleri olarak belirtir ve türler içinde yer alan metinleri de sınıf düzeylerine göre ayırır. Güncel TÖP'teki metin türü sınıflandırması ders kitaplarında ve öğrencilere tavsiye edilecek metinlerin seçimlerinde de belirleyicidir.

2.2.5. Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri

2006 TÖP'te metinlerin kullanım alanları ve özellikleri ‘‘Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler’’ olarak becerilere göre özelleştirilir. Konuşma ve yazma becerisini geliştirecek metin ya da materyal özelliklerine yer verilmez. Dinleme/izleme becerisi için kullanılacak materyallerin içerik özellikleri 13 madde ile; okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler ise 27 madde ile ayrıntılı olarak açıklanır. 2015 TÖP'te ders ve öğretmen kılavuz kitabına alınacak metinlerin özellikleri de 10 madde ile açıklanmıştır. 2017 TÖP'te belirtilen ders kitaplarına alınacak metinlerin nitelikleri 2019 programında aynı şekilde yer alır. Güncel programa göre ders kitaplarına alınacak metinlerin nitelikleri şöyledir:

1. Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî değer taşıyan metinler alınmalıdır.
2. Seçilen metinler ikincil aktarımlar yerine yazarın eserinden alınmalıdır.

3. Ders kitaplarında “Bu kitap için yazılmıştır.” ifadesini içeren metinler kullanılmamalıdır. Yalnızca 1. sınıf ders kitaplarında ders kitabının yazarı/yazarları tarafından yazılan en fazla iki metne yer verilebilir.
4. Aynı yayınevine ait kitaplarda bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.
5. Öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla aynı yazar ve/veya şairlerden (serbest okuma metinleri hariç, ders kitabı yazarı/yazarları tarafından yazılan metinler dâhil) en fazla iki metin seçilmelidir.
6. Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli çevirilerden alınmalıdır.
7. Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.
8. Tamamı ders kitabına alınamayacak uzunluktaki roman, hikâye, tiyatro, destan gibi türlerdeki eserlerden yapılan alıntılarda eserdeki bağlamın yakalanabilmesi için metnin başında eserin seçilen bölümüne kadar olan kısmın kısa özeti verilmelidir. Seçilen metnin eserin hangi bölümünden alındığına dair kısa bir açıklama yapılmalıdır.
9. Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır.
10. Yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemsel söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları hata olarak nitelendirilip düzeltilmez. Metin içerisinde yer alan dönemsel farklılıklara (yazım ve noktalama) yönelik açıklamalar dipnot şeklinde verilmelidir. Ayrıca bu hususlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabilir.
11. Ders kitabında gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, ağ günlüğü (blog), sosyal medya uygulamalarında yer alan yazı türlerinde ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler 3 ve 5. maddelerdeki açıklamalar kapsamında değerlendirilmez.
12. Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilmelidir.
13. Çeşitli metinler içinde yer alan kimi bağımsız ve kendi iç bütünlüğüne sahip anı, fıkra, anekdot vb. bölümler metin olarak seçilebilir.

14. Yazar ve şairlerin biyografilerinde yalnızca edebî yönleri ön plana çıkarılmalıdır.

Bu özellikler sınıf düzeylerine uygun ders kitaplarının hazırlanmasında ve seçiminde ölçüt oluşturur. Metinlerin nitelikleriyle ilgili tür, tema ve konu önerileri programlarda ayrıca yer alır. Fakat öğrencilerin sınıf seviyelerine göre temel dil becerilerinin ve değerlerin kazandırılmasına yönelik ders kitaplarının biçim ve içerik özellikleri ile ilgili öğretim programlarında belirtilen ders kitabı ve kılavuz kitabı forma sayıları hariç ayrıntılı bir açıklama yapılmamıştır.

2.2.6. Temel Beceriler, Öğrenme Alanları ve Dil Bilgisi

Öğrenme alanları 2006 TÖP’te dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi; 2015 TÖP’te sözlü iletişim, okuma “anlama, akıcı okuma, söz varlığı”, yazma; 2017, 2018 ve 2019 TÖP’te ise dinleme/izleme, konuşma, okuma “akıcı okuma, söz varlığı, anlama”, yazma olarak ayrılır. Temel beceriler, öğrenme alanları ve dil bilgisi ile ilgili açıklamalar 2006 ve 2015 TÖP’lerinde yapılır. Hayat boyunca kullanılacak olan temel becerilerin kazanımı bir yılın sonuna kadar yatay, sekizinci sınıfın sonuna kadar dikey olarak devam eden bir süreci gerektirir. Eğitim-öğretim süreci sonunda kazanılması beklenen temel beceriler “eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, problem çözme, araştırma, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik ve Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma” dır (Türkçe Öğretim Programı, 2006: 5).

Dinleme/izleme; iletişim kurmanın temel yollarından biri olan, verilen iletiyi doğru bir şekilde anlamayı, yorumlamayı ve değerlendirmeyi sağlayan beceridir.

Konuşma; iletişim kurmayı, duygu, düşünce, hayal ve gözlemleri, bilgi ve birikimi paylaşmayı sağlayan beceridir.

Okuma; öğrencilerin farklı kaynaklara ulaşarak bilgi, olay, durum ve deneyimlerle karşılaşmalarını sağlayan; öğrenme, araştırma, sorgulama, yorumlama ve eleştirel düşünme becerilerini geliştiren öğrenme alanlarından biridir.

Yazma; bireyin kendini doğru ve etkili bir şekilde ifade etmesini, iletişim kurmasını sağlayan; bilgi, birikim ve deneyimleri etkili kullanmasını gerektiren; dinleme/izleme, konuşma, okuma becerileriyle desteklenmesi gereken diğer becerilere göre daha zor kazanılan ve süreç gerektiren bir beceridir.

Sözlü iletişim; konuşma ve dinleme dil becerilerini kapsayan bir öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanı sadece 2015 TÖP’te yer alır. Öğrencilerin çevreleriyle iletişim kurmalarını, iş birliği yapmalarını, ortak karar vermelerini ve karşılaştıkları sorunları çözmelerini sağlar. Yazma ve okuma öğrenme alanlarıyla desteklenmesi gerekir. Bu öğrenme alanında kazanımların işlenişinde öğretmenin yönlendirme ve desteği ile gerektiğinde tekrar dinleme, beyin fırtınası, 5N1K, empati kurma, hikâyeleştirme, bilmediği kelimeleri sorma, görsellerden yararlanma, not alma, sonucu tahmin etme gibi yöntem teknik ve stratejiler kullanılır (Türkçe Öğretim Programı, 2015: 6).

Bir dilin dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma öğrenme alanlarını destekleyen kurallar bütünü olan dil bilgisi, güncel öğretim programında ayrı bir öğrenme alanı olarak yer almaz. Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma öğrenme alanlarıyla bütünleştirilerek kazanılması amaçlanır.

2.2.7. Kazanımlar

2006 TÖP’te 6, 7 ve 8. sınıflar için dinleme/izleme öğrenme alanında 5 amaç, 42 kazanım; konuşma öğrenme alanında 5 amaç, 42 kazanım; okuma öğrenme alanında 5 amaç, 51 kazanım; yazma öğrenme alanında 6 amaç, 46 kazanımı vardır. Dil bilgisi kazanımları sınıf düzeylerine göre ayrılarak 6. sınıflar için 2 amaç, 16 kazanım; 7. sınıflar için 5 amaç, 20 kazanım; 8. sınıflar için 3 amaç, 16 kazanım yer alır. Ayrıca “Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam, Girişimcilik, İnsan Hakları ve Vatandaşlık, Kariyer Bilinci Geliştirme, Özel Eğitim, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Sağlık kültürü, Spor Kültürü ve Olimpik Eğitim” ara disiplin kazanımları olarak belirtilir.

	Dinleme/İzleme	Konuşma	Okuma	Yazma	Dil Bilgisi
6., 7. ve 8. Sınıf	5 Amaç 42 kazanım	5 Amaç 42 kazanım	5 Amaç 51 kazanım	6 Amaç 46 kazanım	
6. Sınıf					2 Amaç 16 Kazanım
7. Sınıf					5 Amaç 20 Kazanım
8. Sınıf					3 Amaç 16 Kazanım

Şekil 2.4. 2006 TÖP Amaç ve Kazanımların Gösterimi

2015 TÖP’te 5. sınıflar için 12, 6. sınıflar için 13, 7. sınıflar için 12 ve 8. sınıflar için 11 sözlü iletişim kazanımı vardır. Okuma “anlama, akıcı okuma ve söz varlığı” öğrenme alanında 5. sınıflar için 23, 6. sınıflar için 27, 7. sınıflar için 27 ve 8. sınıflar için 31 kazanım vardır. Yazma öğrenme alanı için ise 5. sınıflar için 13, 6. sınıflar için 13, 7. sınıflar için 11 ve 8. sınıflar için 12 kazanım vardır.

	Sözlü İletişim	Okuma Anlama, Akıcı okuma ve Söz Varlığı	Yazma
5. Sınıf	12	23	13
6. Sınıf	13	27	13
7. Sınıf	12	27	11
8. Sınıf	11	31	12

Şekil 2.5. 2015 TÖP Kazanımların Gösterimi

Güncel 2019 TÖP’te dinleme/izleme öğrenme alanında 5. sınıflar için 12, 6. sınıflar için 12, 7. sınıflar için 14 ve 8. sınıflar için 14 kazanım vardır. Konuşma öğrenme alanında 5. sınıflar için 7, 6. sınıflar için 7, 7. sınıflar için 7 ve 8. sınıflar için 7 kazanım vardır. Okuma “akıcı okuma, söz varlığı ve anlama” öğrenme alanında 5. sınıflar için 34, 6. sınıflar için 35, 7. sınıflar için 38 ve 8. sınıflar için 35 kazanım vardır. Yazma öğrenme alanı için ise 5. sınıflar için 16, 6. sınıflar için 14, 7. sınıflar için 17 ve 8. sınıflar için 20 kazanım vardır.

	Dinleme/İzleme	Konuşma	Okuma Akıcı Okuma, Söz Varlığı ve Anlama	Yazma
5. Sınıf	12	7	34	16
6. Sınıf	12	7	35	14
7. Sınıf	14	7	38	17
8. Sınıf	14	7	35	20

Şekil 2.6. 2019 TÖP Kazanımların Gösterimi

Yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan programlar kazanımlara göre değerlendirildiğinde bütün programlarda kazanımların öğrenme alanlarına göre eşit dağılım göstermediği, okuma öğrenme alanının diğer öğrenme alanı kazanımlarına göre fazla olduğu görülür. Yazma becerisini kazanacak öğrencinin diğer becerileri kazanmış olması gerekir düşüncesiyle programlarda aşamalılık ilkesi benimsenir fakat bu durum öğrenme alanlarına yansıtılmamıştır. Kazanımların dağılımında sınıf düzeylerinde de farklılık olduğu görülür. Dil bilgisi, 2006 programında öğrenme alanı olarak ve kazanım düzeyinde diğer öğrenme alanlarından ayrılır. 2015 ve güncel programda ise dil bilgisi kazanımları diğer öğrenme alanlarından ayrılmadan öğrenme alanları ile bütünlük içinde düzenlenmiştir.

2.2.8. Ölçme ve Değerlendirme

Eğitim-öğretimde ölçme ve değerlendirmenin süreç odaklı “öğretimin başında, öğretimin ortasında ve öğretimin sonunda” üç aşamada gerçekleşmesi ön görülür. Süreç odaklı ölçme ve değerlendirmede öğrenciye kazandırılmak istenen hedef davranış aşamalarını görmek için öğrencinin sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerle takip edilmesi gerekir. Bunun için kullanılacak değerlendirme araç ve yöntemleri şunlardır: “Kısa Cevaplı Maddeler, Çoktan Seçmeli Maddeler, Eşleştirme Maddeleri, Doğru / Yanlış Maddeleri, Açık Uçlu Sorular, Görüşme (Sözlü Sınav), Tutum Ölçekleri, Öz Değerlendirme, Akran Değerlendirme, Gözlem, Öğrenci Ürün Dosyaları, Performans Ödevi ve Proje Ödevi” (Türkçe Öğretim Programı, 2006: 216-224). 2019 TÖP’e göre ölçme ve değerlendirme uygulamalarının etkililiğini sağlamada öncelik öğretim programlarında değil öğretmen ve eğitim uygulayıcılarından beklenir. Bu noktada özgünlük ve yaratıcılık öğretmenlerden temel

beklentidir (Türkçe Öğretim Programı, 2019: 6). Programda ölçme ve değerlendirmeye yön veren ilkeler şöyle sıralanır:

1. Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğretim programının tüm bileşenleri ile azami uyum sağlamalı, kazanım ve açıklamaların sınırları esas alınmalıdır.
2. Öğretim programı, ölçme sürecinde kullanılacak ölçme araç ve yöntemleri açısından uygulayıcılara kesin sınırlar çizmez, sadece yol gösterir. Ancak tercih edilen ölçme ve değerlendirme araç ve yönteminde, gereken teknik ve akademik standartlara uyulmalıdır.
3. Eğitimde ölçme ve değerlendirme uygulamaları eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır ve eğitim süreci boyunca yapılır. Ölçme sonuçları tek başına değil izlenen süreçlerle birlikte bütünlük içinde ele alınır.
4. Bireysel farklılıklar gerçeğinden dolayı bütün öğrencileri kapsayan, bütün öğrenciler için genel geçer, tek tip bir ölçme ve değerlendirme yönteminden söz etmek uygun değildir. Öğrencinin akademik gelişimi tek bir yöntemle veya teknikle ölçülüp değerlendirilmez.
5. Eğitim sadece “bilme (bilişsel)” için değil, “hissetme (duygu)” ve “yapma (eylem)” için de verilir; dolayısıyla sadece bilişsel ölçümler yeterli kabul edilemez.
6. Çok odaklı ölçme değerlendirme esastır. Ölçme ve değerlendirme uygulamaları öğretmen ve öğrencilerin aktif katılımıyla gerçekleştirilir.
7. Bireylerin ölçme ve değerlendirmeye konu olan ilgi, tutum, değer ve başarı gibi özellikleri zamanla değişebilir. Bu sebeple söz konusu özellikleri tek bir zamanda ölçmek yerine süreç içindeki değişimleri dikkate alan ölçümler kullanmak esastır (Türkçe Öğretim Programı, 2019: 6).

Ölçme ve değerlendirme programlar açısından değerlendirildiğinde temel anlayış “tanıma, izleme/biçimlendirme ve sonuç (ürün)” aşamalarını kapsayan süreç odaklıdır fakat içerik konusunda farklılıklar görülür. Ölçme değerlendirme araç ve yöntemleri 2006 TÖP’te sınıf düzeylerine ve öğrenme alanlarına göre ayrıntılı olarak açıklanır. 2019 programında ise ölçme değerlendirme uygulamalarına yön veren ilkelere yer verilir. Bu durum programlarda ölçme değerlendirme ile ilgili yapılan açıklamaların birbirini tamamlar nitelikte olduğunu gösterir.

2.3. Türkçe Öğretiminde Metin

Türkçe öğretimi; temel dil becerileri “dinleme/izleme, konuşma, yazma” dil bilgisi, değerler eğitimi ve yetkinlikleri bütüncül yaklaşımla ele alan; ana dil bilinci kazandırması ve ana dili doğru ve etkili kullanmayı öğretmesi bakımından diğer derslerle de ilişkili olan temel ve zorunlu derstir. Türkçe öğretiminin kapsadığı alan, dersin öneminin yanı sıra bu amaç doğrultusunda seçilecek metinlerin önemini de gösterir.

Türkçe öğretiminin her aşamasında metin kullanılır. Programda belirtilen öğrenme alanları, dil bilgisi kazanımları ve değer öğretimi metinler aracılığıyla öğrencilere kazandırılır. Bu amaçla Türkçe ders kitaplarında sınıf düzeylerine uygun seçilmiş farklı türlerde metinler vardır. Bu metinlerin bazıları doğrudan çocuklar için eğitim-öğretimde kullanılmak amacıyla hazırlanan metinlerdir. Edebiyat tarihi izlendiğinde bazı edebî eserlerin büyükler için yazılmış olmasına rağmen çocuklara da tavsiye edildiği ve eğitim-öğretim amacıyla kullanıldığı görülür. Don Quijote, Robinson Crusoe, Mesnevi, Seyahatname, Memleket Hikâyeleri, Ateşten Gömlek, Cengiz Han’a Küsen Bulut gibi eserlerin çocuk ve yetişkinlerin okuma dünyasında yeri vardır. Bunlara benzer pek çok eser doğrudan alıntılarla ya da sınıf düzeylerine göre sadeleştirilerek ders kitaplarında metin olarak kullanılır.

Bu alanda özellikle eğitim-öğretim amacıyla yazılmayan eserler için çocuk ve gençlik yazını ayrımı tartışmaları vardır. Cemal Süreya, Tomris Uyar ve Yaşar Kemal çocuk yazını ayrımına karşı olan yazarlar arasındadır. Cemal Süreya, edebiyatın bir bütün olduğunu ve edebiyattan ayrı bir çocuk edebiyatı olmaması gerektiğini savunur. Dilidüzgün’e göre; Cemal Süreya ve Tomris Uyar’ın eleştirilerinin temel nedeni, çocuk yazınının zorla üretilen bir alan olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Buna karşılık çocuklara bilmedikleri yaşam yolunda ışık tutma, dünyayı tanıtmaya, sevginin saygının her çeşidini sevdirmeye gereğiyle çocuk edebiyatını savunan yazarlar da vardır (Dilidüzgün, 2018: 21). Bu tartışmaların sonucunda çocuk metinlerinde olması gereken özelliklerin ortak noktası çocukların düş dünyasını ve yaratıcı düşünme becerisini geliştirmesi, çocuklara belirli düşünceleri dayatmaması, çocuğun gelişimini çok yönlü ve olumlu yönde destekler nitelikte olması yönündedir.

Sever’e göre; çocuklar için eser hazırlayan yazar büyük bir sorumluluk içindedir. Yazarın çocuk gerçekliğine inanması ve çocuk gerçekliğini bilmesi gerekir. Bu

anlamda “Çocuklar nelerden hoşlanır?”, “Heyecanları nelerdir?”, “Çocuklar nelere güler?”, “Arkadaşları ve çevresiyle neleri paylaşmak ister?”, “Çocuklar hangi ortamlarda yeti ve yeteneklerini bütün doğallığı ile yaşama geçirir?”, “Çocukların yaşam sevgisi nasıl beslenir?”, “Çocuklarla yaşamın hangi sorunları paylaşılmalıdır?”, “Çocuklar sorunların çözümüne nasıl ortak edilmelidir?” gibi soruların yanıtları aranmalıdır (Sever, 2019a: 29). Metin oluşturma sürecinde bilinmesi gereken bu sorular ve cevapları gerek çocuklara tavsiye edilecek metinlerde gerekse eğitim-öğretim amacıyla kullanılacak metinlerin seçiminde kılavuz niteliğindedir.

Çocuk edebiyatı eserleri, gençlik edebiyatı eserleri ya da genel başlık altında edebî eserler Türkçe öğretimi için metin bağlamında kaynak alanını oluşturur. Bu kaynaklar programlarda çizilen çerçeveye göre sınıf düzeylerine ve türlere göre sınıflandırılarak Türkçe öğretiminde kullanılır. Metinler aracılığıyla hazırlanan etkinliklerle öğrencilerin temel dil becerileri, değerler sistemi, ilgi ve yetenek kazanımlarına ulaşmaları hedeflenir.

Öğrenciler okul öncesinden itibaren masal, fabl, fıkra, tekerleme, şiir, hikâye, roman, destan, gezi yazısı, anı, günlük ve tiyatro gibi farklı metin türleriyle karşılaşır. Arıcı, Türkçe öğretiminde yararlanılabilecek metinleri şöyle örneklendirir: Keloğlan masalları, *Mesnevi* (Kurt ve Tilkinin Aslanın Yanında Ava Gitmesi), Nasrettin Hoca Fıkraları (Tesbih), Oyun Tekerlemeleri (İğne battı / Canımı yaktı / Tombul kuş / Arabaya koş / Arabanın tekeri / İstanbul’un şekeri / Hop hop hop, altın top / Bundan başka oyun yok), Şiir - Bestami Yazgan (Anne Sen Melek misin?), Hikâye - Mustafa Kutlu (*Uzun Hikâye*), Roman - Cervantes (*Don Quijote*), Gezi Yazısı - Evliya Çelebi (*Seyahatnâme*), Anı - Mehmet Çelebi (*Hatıraların Işığında - Rahmetli Babam*), Günlük - Ahmet Hamdi Tanpınar (*Günlüklerin Işığında Tanpınar’la Başbaşa*), Biyografi - Necdet Neydim (*Ceviz Oynama Zamanları Geçti, Atatürk’ün Çocukluğu ve İlk Gençliği*), Tiyatro - Cevdet Kudret (Karagöz - Hacıvat ve Karagöz’den) Arıcı, Çocuk Edebiyatı ve Kültürü adlı eserinde “Çocuk Edebiyatının Kaynakları ve Türleri” bölümünde türlerin özelliklerini, çocuk eğitimine katkılarını örneklerle birlikte açıklar. (Arıcı, 2016: 55-180). Kutlu’nun eseri de Türk öğretiminde yararlanılabilecek metinler arasında sayılmıştır. Adı geçen eserler, ortaöğretim seviyesi öğrencilere Türkçe öğretiminde katkı sağlayacak biçim ve içerik özelliklerini taşımaktadır.

2.3.1. Türkçe Öğretiminde Kullanılacak Metinlerde Olması Gereken Özellikler

Türkçe öğretiminde karşılaşılan en önemli sorunlardan biri metin seçimidir. “Hangi metinler Türkçe öğretiminde kullanılabilir, seçilen metinler Türkçe öğretimini ‘temel beceriler, öğrenme alanları, dil bilgisi ve değerler öğretimi’ bakımından bütüncül anlayışla kazandırabilecek niteliklere sahip midir, sınıf düzeylerine göre metin türü ayrımı ve metinlerin içerik ‘tema, konu, kurgu, üslup ve kavramlar ’ özellikleri nasıl olmalıdır?” sorularının yanıtları metinlerin seçiminde belirleyicidir. Türkçe öğretiminde kullanılacak metinlerin biçim ve içerik özelliklerinin sınıf düzeylerine göre belirlenmesi; temel becerilerin, öğrenme alanlarının, dil bilgisi öğretiminin ve değer öğretiminin gerçekleştirilmesindeki pek çok sorunu da ortadan kaldıracaktır.

2.3.1.1. Metinlerin İçerik Özellikleri

Çocuğun okuma kültürü edinme süreci ardışık bir süreçtir; birbirine bağımlı ve birbirini bütünleyen becerilerin kazanılmasını gerekli kılar. Aşamalı bir sıra izleyen bu sürecin ilk basamağı (beceri), “dinleme alışkanlığı” edinmedir. Dinleme alışkanlığının ardından, “okuma-yazma becerisi” kazanılır (Sever, 2019a: 24). Bu süreçte çocuklar, okul öncesinden başlayarak aşamalı olarak gerek öğretim amacıyla gerekse farklı amaçlar için metinlerle karşılaşır. Metinler çocuğun dil, bilişsel, kişilik ve sosyal gelişimini doğrudan etkileyen materyallerdir. Çocukların gelişimlerinde bu kadar etkili olan metinlerin bütün parçaları ayrıntılı olarak değerlendirilmelidir. Metinlerin iç yapısını; ana tema, alt temalar, konu, kurgu, söz varlığı ve anlatım gibi kavramlar oluşturur.

Tema/ana fikir; yazarın belirtmeye çalıştığı temel düşüncedir (Uslu Üstten, 2018: 63). Her metnin okura iletmek istediği mesajı vardır. Verilen mesajın tam olarak algılanabilmesi için; mesajı veren tarafın duygu ve düşüncesini hedef kitlenin özelliklerini hesap ederek tam ve doğru ortaya koyması ve mesajı alan tarafın da verilen duygu ve düşüncüyü tam ve doğru olarak alması gerekir (Yalçın ve Aytaş, 2017: 84). Metinlerde millî kültür, dostluk, sevgi, saygı, vatandaşlık, bilim ve teknoloji gibi tema örnekleri görülür.

Yardımcı fikir; ana fikri destekleyici mahiyetteki fikirlere denir. Birkaç paragraf ya da daha uzun metinlerde tema/ana fikir, yardımcı fikirlerle desteklenebilir. Her

metnin bir tema/ana fikri vardır fakat yardımcı fikir birden fazla olabilir. Sevgi, ana fikir/tema; aile sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi ve arkadaş sevgisi yardımcı fikir olabilir.

Konu; metinde bahsedilen düşünce, olay ya da durumdur. Metinlerde ele alınan konu çocuğun ihtiyaçlarına göre değişiklik gösterebilir. 9-12 yaş gelişim düzeyindeki çocukların kahramanlık, macera, mizah, gezi ve fantastik; 12-15 yaş gelişim düzeyindeki çocukların sevgi, kahramanlık, bilim-kurgu ve korku-gerilim konulu kitapları tercih ettiği görülür. “Konu; anlatının temel bileşenleri; olay, olayın geçtiği yer, zaman ve karakter gibi parçalarını bir arada tutar, birbiriyle anlamlı bütünlük oluşturmalarını sağlayarak okuma eyleminin kesintiye uğramasını engeller, okuyucuyu okumaya isteklendirir” (Şimşek, 2014: 99).

Kurgu veya plan; metni oluşturan bileşenlerin belli bir düzen içinde oluşturulmasıdır. Kurguda neden sonuç ilişkisi öykünün akışını belirler. Dil öğretiminde kullanılan “Balık Kılıcı” yöntemi ve medya eğitiminde kullanılan “5N1K” yöntemi çocuk edebiyatı metninin bütünsel yapısının sağlıklı bir biçimde kurgulanmasında da kullanılabilir (Yalçın ve Aytaş 2017: 91). Çocuklar için hazırlanan metinlerde ileri ve geri zaman kırılmaları, çatışma unsurları, farklı türleri aynı metinde kullanma gibi farklı kurgulama teknikleri kullanılır. Yalçın ve Aytaş’a göre; çağrışım yoluyla geri dönüşler ve bilinç akışı adı verilen zaman içinde zihinsel sıçramalar metnin anlaşılmasını zorlaştıracığı için kullanılmamalıdır (Yalçın ve Aytaş, 2017: 92).

Anlatım; yazarın bir metni oluştururken konuyu anlatmada kullandığı kelime seçimi ve cümle kurma biçimidir. Çocuklar için hazırlanan metinlerde türe ve anlatım konusuna, olay ve karakterlere göre anlatım biçimi seçilmesi önemlidir. Anlatımın dayatmalardan uzak olmasına, günlük dil kullanılmasına ve anlaşılır olmasına dikkat edilmelidir. Çocuk metni okuduğunda verilen mesajı alabilmesinin yanı sıra estetik haz da alabilmelidir. Dilidüzgün’e göre çağdaş çocuk yazını çocuğa uygun olmalı; ancak çocukça olmamalı, çocuğun kültür gelişimine, düş gücünün gelişmesine, okuma alışkanlığı kazanmasına katkıda bulunacak nitelikleri içermelidir (Dilidüzgün, 2018: 19).

Söz Varlığı; bir dilin sözcükler, deyimler, kalıp sözler, kalıplaşmış sözler, atasözleri, terimler ve çeşitli anlatım kalıpları bütünüdür (Aksan, 1996: 7). “Bir kişinin

sözlü ve yazılı anlatımda kullandığı kelimeler aktif, kavramaya dayalı olan söz varlığı ise pasif kelime varlığını gösterir” (Uslu Üstten, 2018: 66). Çocuklar için hazırlanan ve çocuklara tavsiye edilen metinlerin söz varlığı çocuğa görecelik ilkesine uygun olmalı, çocuğun söz varlığını zenginleştirmelidir. “Örneğin kelimeler konulara, temalara, türlere göre gruplandırılarak verilebilir. Oxford (1990) belleği etkili kullanma konusunda; zihinsel bağlar oluşturma, sesleri ve imgeleri kullanma, tekrar gözden geçirme ve hareketliliğe yer verme stratejilerini kullanmayı önerir” (Kırkkılıç ve Akyol, 2014: 203-204). Yapılan araştırmalarda ülkemizde sözcük dağarcığının oluşturulması konusunda Türkçe ders kitaplarında hiç bir teknik düzenleme yapılmadığı belirtilir (Yalçın ve Aytaş, 2017: 76).

Sonuçta; öğretim amaçlı kullanılan ya da çocuklara tavsiye edilen metinlerin belirli biçim ve içerik özelliklerine sahip olması gerekir. Dilidüzgün; çocuk gerçeklerine uzak eleştiriler taşıyan, anlatımıyla çocuğu zorlayan bir kitabı çocuğun algılamasını, böyle kitaplar ile iletişim kurmasını beklemenin havanda su dövmekten başka bir şey olmadığını belirtir (Dilidüzgün, 2018: 98).

2.3.1.2. Metinlerin Biçim Özellikleri

Çocuk kitaplarının ve metinlerinin biçim yönünü resimleme, kapak, boyut, kağıt, forma, forma sayısı, tipografi, cilt ve ciltleme oluşturur. Metnin içeriği kadar önemli olan biçim çocuğun yaş düzeyine göre düzenlenir.

Resimleme; metnin içeriğine uygun, çocuğun hayal dünyasını zenginleştirecek, ona estetik zevk kazandıracak nitelikte olmalıdır. “Sayfalar dolusu yazı ile verilebilecek bir duygu, düşünce veya bilgi bir resimle kolay bir şekilde aktarılabilir” (Şimşek, 2014: 82). Ders kitaplarında ve okuma metinlerinde yer alan resimlerin boyutları çocukların yaş seviyeleriyle ters orantılıdır. Okul öncesi için hazırlanan metinlerde resim fazla, yazı az; ilerleyen dönemlere doğru aşamalı olarak yazı fazla, resim az görülür.

Kapak, boyut ve cilt tasarımı; çocuğun yaş seviyesinin yanı sıra sağlığının da göz önünde bulundurulması gereken önemli biçim özelliklerindedir. Bir kitapta çocuğun ilk dikkatini çeken kapağıdır. Uygun renk ve resimlerle ilgi uyandıracak nitelikte tasarlanmış bir kapak, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmada etkilidir. Doğru ciltleme yöntemi kitabın dayanıklılığını artırır. Özellikle çocuk kitapları, onların gelişim özellikleri düşünülerek uzun süreli kullanımda parçalanmayacak

ciltleme tekniğiyle hazırlanmalıdır. Bunun için; sicimle ciltleme, ince tel ya da iplikle dikme, tel zımba ile ciltleme ve formların tutkallanması ciltleme teknikleri kullanılabilir.

Forma; sekiz yapraklı kitap parçasına denir. Bir formada on altı sayfa vardır. 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında 6 forma, çalışma kitaplarında ortalama 12-13 forma tercih edilmektedir. Öğretmen kılavuz kitaplarında forma sayısı (16-21 forma arasında) farklılık gösterir” (Ülper, 2014: 43).

Tipografi; harflerin ve anlamaya dayalı yetilerle ilgili unsurların görsel ve estetik bir bütünlük içerisinde düzenlenmesidir. Yazı bilgi, düşünce ve duygu aktaran harf dizgesidir (Ülper, 2014: 44). Yazı boyutu, yazı karakteri ve harf tipi tipografik unsurları oluşturur. Çocuklar için hazırlanan okuma kitapları ve ders kitaplarının yazı boyutu yaş ve sınıf düzeylerine göre belirlenir. Harf boyutu Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından ders kitapları için 6 yaş 24 punto, 7-9 yaş 16-18 punto ve 12 yaş üstü için 11 punto olarak belirlenmiştir. 9-12- yaş üstü 4.sınıf sonrası için 10-12 punto harf karakterlerinin kullanılması hızlı okumayı kolaylaştırır” (Şimşek, 2014: 96). Metinlerde başlık, alt başlıklar ve vurgulanmak istenen kelime ya da kelime grupları farklı yazı boyutu, karakteri ya da farklı renk ile gösterilebilir. Burada önemli olan çocuğun yaş ve sınıf düzeyi göz önünde bulundurulması ve metnin tipografik yapısının bütünlük içinde oluşturulmasıdır.

Türkçe ders kitaplarında 6, 7 ve 8. sınıflar için serifli (Times New Roman, Times, Bookman, Courier vb.) karakterlerin kullanılması daha uygundur. Bu yazı tipi öğrencilerin harfleri daha iyi seçmesine ve okumasına imkân sağlar. Serifsiz (Arial, Century, Comic Sans vb.) karakterler kısa metinler ve etkinlikler için uygun olabilir (Ülper, 2014: 44).

Belirli yaş aralığında, çocukların karşılaştığı her şey onların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerini olumlu ya da olumsuz olarak etkiler. Bu bakımdan çocuklar için hazırlanan bütün materyaller özenle hazırlanmalıdır. Çocuk için hazırlanan okuma kitaplarının, ders kitaplarının, metinlerin ve kullanacakları araç-gereçlerin biçim özellikleri çocuğun algı ve dikkat becerilerini geliştirmeli, düzen algısı oluşturmalı, odaklanabilmelerini ve estetik haz almalarını sağlamalıdır.

2.3.2. Türkçe Öğretiminde Metinle Öğretme-Öğrenme Süreci

Türkçe belirli ilkeler göz önünde bulundurularak işlenen zorunlu bir derstir. Öz, bu ilkeleri; “Türkçe Dersleri bir bütündür; Türkçe dersleriyle başka dersler arasında ilişki kurulmalıdır; Türkçe bilgi vermekten çok beceri kazandıran bir ders olmalıdır; Türkçe derslerinde çocuğun dili hareket noktası olmalıdır; çevre özelliklerini göz önünde bulundurmak gerekir; öğrencilerin özel yetenekleri de göz önünde bulundurulmamalıdır (Sınıf içinde öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre ayrıcalık tanınmadan bütün öğrencilere eşit davranılmalıdır.); verilecek ödevler öğrencileri bezdirmemeli ve onları yaratıcı olmaya yöneltmelidir; öğrenciler kitap edinme ve kitaplık kurma zevki kazanmalıdır.” olarak belirtir (Öz, 2011: 71-74).

Bütün derslerde olduğu gibi Türkçe ders işleme süreci başlamadan önce öğrenciyi tanımak; dersliklerin sınıf düzeyine, öğrencilerin özelliklerine ve derste kazandırılmak istenen hedef davranışlara göre düzenlemek önemlidir. Programda belirtilen dinleme/izleme, konuşma, okuma “akıcı okuma, söz varlığı, anlama”, yazma öğrenme alanları ile birlikte dil bilgisi, temel beceriler, değerler ve yetkinliklerin bütünlük içinde kazandırılması hedeflenen Türkçe dersi belirtilen ilkeler ve düzen doğrultusunda planlanmalıdır.

Türkçe ders işleniş sürecinin genel çerçevesi ve öğrenme alanlarına göre sıralanışı 2006 TÖP’te hazırlık, okuma, dinleme/izleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi olarak belirtilir (Türkçe Öğretim Programı, 2006: 245). Bu çerçevenin öğrencinin sınıf düzeyine, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun etkinliklerle doldurulması, hedef davranışın kazandırılmasında doğru yöntem ve tekniklerin kullanılması için öğretmenin alanında uzman, bilgi ve kültür seviyesinin yüksek, yeniliklere açık görev ve sorumluluklarını bilen bir kişi olması gerekir. 2006 TÖP’te ve kaynaklarda ders işleniş sürecinde dil bilgisi ayrı bir alan olarak verilse de güncel programda dil bilgisi amaç ve kazanımlarının öğrenme alanlarından ayrılmadığı, öğrenme alanları içinde yer aldığı unutulmamalıdır.

Eğitim-öğretimde benimsenen yapılandırmacı yaklaşım ders işleniş sürecinde de etkilidir. “Metin öğretimi” yerine işlevsellik kazanan “Metinle öğretim” dersin her aşamasını kapsar. *Türkçe Öğretimi* adlı kitapta Metin işleme basamakları şu şekilde sıralanır:

Metin İşleme Basamakları

1. Hazırlık

- Metne Hazırlık
- Metni Gözden Geçirme ve Tahmin Etme
- Amaç Belirleme
- Anahtar Kelimelerle Çalışma

2. Anlama

- Dinleme
- Okuma
- Anlamı Bilinmeyen Kelimelerle Çalışma
- Görsel Okuma
- Metni İnceleme
- Söz Varlığını Geliştirme

3. Metin Aracılığıyla Öğrenme

- Günlük Hayatla İlişkilendirme
- Diğer ve Ara Disiplinlerle İlişkilendirme
- Araştırma

4. Kendini İfade Etme

- Hazırlık
- Kuralları Gözden Geçirme
- Konuşma, Yazma Ve Görsel Sunu

5. Ölçme ve Değerlendirme (Akyol ve Şahin, 2019: 436-437).

Hazırlık: Ders işleniş süreci başlamadan önce hazırlık aşamasında öğretmen; program, ders kitapları, Türkçe sözlük, deyimler ve atasözleri sözlüğü, yazım kılavuzu, konuyla ilgili eser, dergi, makale ve gazete gibi kaynaklardan yararlanmalıdır. Etkinlikler, yöntem ve teknikler programda belirtilen amaç ve kazanımlara göre belirlenmelidir. Ders işleniş süreci başlamadan önce hazırlık aşamasında öğrenciler; ders kitapları, Türkçe sözlük, deyimler ve atasözleri sözlüğü, yazım kılavuzu, konuyla ilgili yaş seviyelerine uygun metinlerden, görsel ve işitsel materyallerden yararlanabilirler. Bu hazırlıklar ön bilgilerin hatırlanması ve hazırbulunuşluk düzeyinin belirlenmesi bakımından önemlidir.

Türkçe dersine; dikkat çekme, derse odaklama, öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirme ve amaç belirleme süreçlerinin tamamlanması ile birlikte, öğrencileri sınıf içinde aktif kılan soru ve etkinliklerle zihinsel, bilişsel ve duyuşsal hazırlıklar tamamlandıktan sonra başlanmalıdır.

Okuma: Anlama becerisi olan okuma, gözün gördüğü yazı ve sembolleri anlamlı hale getirme sürecidir (Akyol ve Şahin, 2019: 29). Okuma öğrenme alanı güncel programda akıcı okuma, söz varlığı ve anlama olarak üçe ayrılır. Okuma öğrenme alanı ile ilgili amaç ve kazanımlara ulaşmak için okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrasında farklı etkinliklerle sınıf düzeyine uygun yöntem ve teknikler kullanılır. Okuma sürecinin başlangıcında öğretmenin metnin türüne uygun vurgu ve tonlamayla örnek okuma yapması önemlidir. Öğrencilerin söz varlığını zenginleştirmek için bilinmeyen kelimeler, atasözleri ve deyimler belirlenip sözlük kullanma alışkanlığı kazandırılması ile bilinçli bir okuma süreci gerçekleştirilir.

Sessiz okuma, sesli okuma, göz atarak okuma, özetleyerek okuma, not alarak okuma, işaretleyerek okuma, tahmin ederek okuma, okuma tiyatrosu, eleştirel okuma, metinlerle ilişkilendirerek okuma ders sürecinde kullanılabilecek okuma yöntem ve teknikleri arasındadır. Okuma sürecinde başlık ya da resimlerle metnin konusunu tahmin etme, metinde duygu ifade eden kelimeleri bulma, söz varlığı havuzu oluşturma, metnin türüne göre giriş-gelişme ve sonuç ya da serim-düğüm ve çözüm bölümlerini belirleme, okunan metni resimleme ya da betimleme, farklı metinlerle ilişkilendirme, empati kurarak çözüm üretme etkinlikleri düzenlenebilir. Arıcı, *Okuma Eğitimi* kitabında “Bizimkiler, Ana Haber Bülteni, Şiir Bahçesinden, Bulmaca Çözme, Karakterler Bir Arada, Ben Hazırladım Sen Çöz, Canlan Biraz, Kelime Küpü, Haftanın Ödüllü Kitabı, Pano Okuma, Hafızam Beni Yanıltmadı vb.” farklı etkinlik örneklerine yer verir (Arıcı, 2012: 234).

Dinleme/İzleme: İnsanın kazandığı ilk anlama etkinliği olan dinleme, konuşan kişinin vermek istediği iletiyi pürüzsüz olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana tepkide bulunma etkinliği olarak tanımlanır (Kırkkılıç ve Akyol, 2014: 136). Türkçe dersinde temel becerilerin kazandırılmasında tüm sınıf düzeylerinde 3 okuma, 1 dinleme/izleme metni vardır. Dinleme/izleme sürecinde öğrencinin önünde yazılı bir metin yoktur. Öğrenciler dinleyerek/izleyerek metni anlamaya çalışırlar. Öğretmen rehberliğinde dinleme/izleme amacının, metne uygun yöntem ve tekniğin önceden belirlenmesi zaman kaybını önler, öğrencilerin metni daha iyi kavramlarını sağlar.

Dinleme/izleme süreci yöntem, teknik ve etkinlikleri okuma becerisi gibi dinleme/izleme öncesi, sırası ve sonrası olarak planlanabilir. Burada önemli olan doğru zamanda doğru etkinliğin, yöntem ve tekniğin kullanılmasıdır. Dinleme sürecinde; ilgisizlik, uygun olmayan zamanda/şekilde söz alma, her şeyi not almaya çalışma, kendi söyleyeceklerini tasarlama, ayrıntılara odaklanarak asıl noktayı kaçırma, bilinmeyen kelimelere önem vermeme ve tek bir dinleme yöntemi kullanma dinleme kusuru olarak değerlendirilir (Doğan, 2013: 25-28). Katılımlı, katılımsız, not alarak, kendini konuşanın yerine koyarak, yaratıcı, seçici ve eleştirel dinleme/izleme 2006 TÖP’te belirtilen yöntem ve teknikler arasındadır (Türkçe Öğretim Programı, 2006: 2). Doğan, *Dinleme Eğitimi* adlı eserinde sınıf düzeyine uygun farklı dinleme etkinlik örneklerini uygulamalı olarak anlatır. Bunlardan bazıları; Nasrettin Hoca, Farkları Bulalım, Şiir Dinliyoruz, TV Haberi-1: Bir Milyar Engelli, Palindrom Günler ve Yol Tarifi etkinlikleridir (Doğan, 2013: 42-95). Bu etkinlikler öğretmenin yeterliliğine, yaratıcılığına, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre geliştirilebilir.

Konuşma: Fiziksel ve zihinsel unsurlardan oluşan konuşma birçok organın birlikte çalışmasıyla ortaya çıkan karmaşık bir beceridir. Konuşma sürecinde titreşim hâlinde gelen havanın anlamlandırılması söz konusudur. Araştırmalara göre konuşma, dinleme becerisinden sonra en çok kullanılan, insanın ilk kazandığı dil becerilerinden biridir. Duygu ve düşüncelerin paylaşılmasında etkili olan bu beceri okuma-yazma gibi iki önemli faaliyetin çıkış noktası olması bakımından Türkçe öğretiminin de temelini oluşturur (Temizyürek, vd., 2016: 201).

Eğitim-öğretimin temel yaklaşımı yapılandırmacılık öğrenciyi merkeze alarak ders sürecinde aktif kılar. Konuşma becerisi öğrencileri sınıfta aktifleştirir, derse ya da etkinliklere katılımını sağlar. “Konuşma eğitim ve öğretim faaliyetlerinin temelinde yer alır. Öğretmen-öğrenci arasındaki bilgi alışverişi, açıklama, anlatma ve değerlendirme süreçleri en çok konuşma aracılığıyla yapılır” (Temizyürek, vd., 2016: 202). Ders sürecinde öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci etkileşimi önemlidir. Bu süreç sınıf düzeyine, öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik etkinlikler, konunun amaç ve kazanımına göre seçilmiş yöntem ve tekniklerle tamamlanmalıdır. Türkçe dersi sürecinde etkileşim gerektiren ya da etkileşim gerektirmeyen “ikna etme, eleştirel, katılımlı, empati kurarak, güdümlü, kelime ve kavram havuzundan seçerek, serbest ve yaratıcı konuşma vb.” yöntem ve teknikleri kullanılabilir.

Konuşma öğrenme alanı için 2006 TÖP’te; Bizimkiler, Bizim Ustanın Mutfağından, Maymun Gözünü Açtı, Ben Bir Rehberim, Çapraz Soru, Beni Affeder misin?, Çözüm Yolları ve Bana Bir Masal Anlatsana gibi etkinlik örnekleri vardır (Türkçe Öğretim Programı, 2006: 86-102). Seçilen Atasözü ya da Deyimi Beden Diliyle Anlatma, Tekerleme Söyleme, Bilmece Yanıtlama Bilmece Oluşturma, Sözcük Ailesi Oluşturma gibi etkinlikler de konuşma becerisinin geliştirilmesi, söz varlığının zenginleştirilmesi için kullanılabilecek etkinliklerdendir (Sever, vd., 2017: 112-129). Konuşma becerisinin geliştirilmesinde hedef kazanımlara ulaşmada ve kazanımların kalıcı olmasında öğrencilerin kendilerini ve birbirlerini değerlendirmeleri önemlidir. Bu değerlendirme öğrencinin derse olan dikkatini artırır, öğrenciyi aktifleştirir etkileşim ve eleştiri yoluyla empati duygusunu geliştirir.

Yazma: Yazma öğrenme alanı diğer dil becerilerine göre daha zor kazanılan bir beceridir. Öz, yazma becerisini “beyinde yapılandırılmış bilginin yazıya dökülmesi işlemi” olarak tanımlar (Öz, 2011: 251). Yazma işlemi zihinsel hazırlık gerektirir. Anlama sürecinde birey, dinlediklerini/izlediklerini ve okuduklarını seçme, sınıflama ve sıralama gibi işlemlerden geçirir. Bu aşamalar tamamlandıktan sonra yazma sürecine geçilir. Bu bakımdan yazma becerisi diğer becerilerden sonra gelir. Ders işleniş sürecinde de okuma, dinleme/izleme ve konuşma aşamaları tamamlandıktan sonra yazma becerisini geliştirecek etkinliklere yer verilir. Bu süreç temel dil becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra konunun, metnin kavranması sürecini de kapsar. Öğrenci okuduğunu, dinlediğini/izlediğini anlamlandırmaya çalışır; sonra duygu ve düşüncelerini sözlü ve yazılı olarak aktarır.

Yazma becerisini geliştirmede öğrencinin ilgisini çekecek, yazma sürecini kolaylaştıracak, öğrenciyi yazma sürecinde istekli kılacak yaratıcı etkinlikler, farklı yöntem ve teknikler kullanılmalıdır. Serbest yazma, yaratıcı yazma, bir metni kendi kelimeleriyle yeniden yazma, bir metinden hareketle farklı bir metin oluşturma, duyulardan hareketle yazma, grup olarak yazma, eleştirel yazma, not alma, özet çıkarma yazma becerisini geliştirecek yöntem ve teknikler arasındadır (Türkçe Öğretim Programı, 2006: 70-72).

Yazma çalışmaları sürecinde öğretmen öğrencilerle birlikte yazma aşamalarına aktif olarak katılmalı, yazı çalışmaları sınıf içinde paylaşılmalı ve birlikte değerlendirilmelidir. Yazma becerisi kazanımlarında süreç değerlendirme önemlidir. Öğrencinin yazma başlangıcındaki durumu ve sonuçta geldiği aşama süreç

değerlendirme ile belirlenerek öğrencinin de kendi gelişimini görebilmesi sağlanır. Bu durum öğrencinin hem bilişsel hem de duyuşsal gelişimini olumlu etkiler.

Sınıf içi ve sınıf dışında öğrencilerin dil becerilerini geliştirecek “Bir düşünce bir olay üzerinde önce konuşma, sonra konuşulanları yazma; Cümle kurma ve yazma tekniği alıştırmaları; Görülen yaşanan, incelenen olayları yazı ile anlatma; Derslerde varılan sonuçları yazma; Çevreyi, bir kişiyi yazı ile anlatma; Okul gazetesine yazılar yazma; Mektup, kart, telgraf, davetiye, dilekçe yazma; Rapor hazırlama; Bir şiir, hikâye veya makale üzerindeki görüş ve duyuşları yazma; Güzel yazılmış yazıları okuyup incelem yolu ile yazmayı geliştirme” yazma çalışmaları arasındadır (Öz, 2011: 266-275). Bu çalışmalar öğrencilerin farklı türlerde yazma becerilerini geliştirmelerine de katkı sağlar. 2006 TÖP’te “Pilavdan Dönenin Kaşığı Kırılısın, Yuvarlak Masa Yazarlığı, Bir Elin Nesi Var İki Elin Sesi Var, Geçmişe Yolculuk, Balon Doldurma vb.” farklı etkinliklere yer verilir (Türkçe Öğretim Programı, 2006: 146-184). Bu etkinlikler öğrencilere hem bireysel hem de grup çalışma sorumluluğu kazandırır. Öğrencilerin hazırlıklı ve hazırlıksız yazma ve yaratıcı düşünme becerileri gelişir. Yazma çalışmaları/etkinlikleri öğrencilerin ders sürecinde öğrendiklerini ürüne dönüştürme olanağı da sunar.

Dil Bilgisi: Ergin “dil”i insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessese olarak tanımlar (Ergin, 2013: 3). Bir dilin ses, sözcük, cümle ve anlam özelliklerine ilişkin kuralları içeren bilgiler bütününe dil bilgisi denir. Öğretim kurumlarının çeşitli aşamalarında, dilin seslerini, sözcük yapılarını, sözcük anlamlarını, sözcük kökenlerini, tümce kuruluşlarını ve bütün bunlarla ilgili kuralları inceleyen bilgi dalıdır (Eker, 2013: 21).

Türkçe öğretiminde dil bilgisi 2006 TÖP’te öğrenme alanlarından ayrılır. Kazanımlar her sınıf düzeyine uygun ayrı ayrı sınıflandırılır. Güncel programda ise dil bilgisi, öğrenme alanlarından ayrılmadan bütünlük içinde belirtilir. Öğrenme alanları ve dil bilgisi etkinlikleri incelendiğinde ders içi uygulamalarının aynı bütünlüğü yansıtmadığı sonucuna varılır. Öğrencilerin dil bilgisi kurallarını öğrenmeleri, öğrenme alanları dışında farklı etkinliklerle ayrı bir zaman diliminde gerçekleştirilir. Bu durum dil bilgisi öğretimiyle ilgili sorunların içinde yer alır. Karadüz; dil bilgisi öğretimiyle ilgili tartışmaların genel başlıklarını şöyle sıralar: “Dil bilgisi öğretimi

ayrı bir öğrenme alanı mı olmalıdır?”, “Dil bilgisi ayrı bir ders olarak mı, Türkçe dersi içinde metinden hareketle mi işlenmelidir?”, “Öğrencilere geleneksel dil bilgisi mi işlevsel dil bilgisi mi öğretilmelidir?”, “Ders konuları bütünden parçaya mı yoksa parçadan bütüne gidilerek mi verilmelidir?”, “Dil bilgisi tanım ve kural verilerek mi, örnekten tanıma gidilerek mi anlatılmalıdır?” (Kırkılıç ve Akyol, 2014: 285-286). Yapılandırmacı yaklaşım dil bilgisi kazanımlarının öğrenme alanlarıyla bütünlük içinde sezdirme yöntemiyle öğretilmesini, eğitim-öğretimin her aşamasının ezberden uzak, öğrenci merkezli ve ders sürecinde öğrencinin aktif olmasını öngörür.

Dil bilgisi öğretiminde öğrencinin öğrenmesini kolaylaştıracak, öğrenmeyi kalıcı hale getirecek farklı etkinliklere yer verilmelidir. Özellikle dil bilgisi öğretimi üzerine yaratıcı etkinlikler hazırlanması öğrenmenin kalıcılığı üzerinde etkilidir. Dil bilgisi konuları her sınıf düzeyinde sarmal ve aşamalı olarak ilerler. Öğrenci bir önceki sınıfta öğrendiği konuyu sonraki yıllarda öğreneceği konularla bütünleştirir. 7. sınıfta “fiillerin anlam özelliklerini fark eder.” kazanımı 8. sınıfta “fiilimsilerin cümledeki işlevlerini kavrar.” kazanımıyla bağlantılıdır. Bu ve buna benzer konular için 2006 TÖP’te birçok dil bilgisi etkinlik örneğine yer verilir. Bunlardan bazıları: Dönüştürme, Ne Hâldeyim, Birleşik Fiiller, Tamamla ve Birleştir, Doğru mu Yanlış mı?, Birleştirelim, Dolaylı Anlat vb. (Türkçe Öğretim Programı, 2006: 186-203). Dil bilgisi ve diğer öğrenme alanları için hazırlanmış farklı etkinlik kitapları vardır. Öğrenme alanları ve dil bilgisi öğretiminde kullanılabilecek etkinlikler için *Aktif Öğrenme teknikleriyle Dil Bilgisi Öğretimi, İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıflar İçin Yapılandırmacı Yaklaşımına Uygun Dil Bilgisi Etkinlikleri, İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıflar İçin Kavram Haritalarıyla Dil Bilgisi Öğretimi ve Etkinliklerle Türkçe Öğretimi* adlı kitaplar kaynak oluşturur. Programda ve kaynak kitaplarda gösterilen etkinlikler öğrencilerin ve öğretmenlerin yaratıcı düşünme becerileri ile geliştirilerek farklı sınıf düzeylerinde ve konularda uygulanabilir.

2.4. Mustafa Kutlu, Hikâyeleri ve Türkçe Öğretimi

2.4.1. Mustafa Kutlu’nun Hayatı

Mustafa Kutlu, 6 Mart 1947’de Erzincan’ın Ilıç ilçesine bağlı Kuruçay nahiyesinde dünyaya gelir. İlk ve orta öğrenimini Erzincan’da tamamlayan Kutlu, ortaokul yıllarında henüz 12 yaşında babasını kaybeder. Babası Nurettin Bey’in mesleği dolayısıyla Anadolu’da birçok yer görme imkânı bulur. Yazarın bu dönemde

biriktirdiği yaşantılar onun edebî kişiliğinin temelini oluşturur. Çocukluk yıllarında kitapları ve futbol oynamayı sever; resme olan ilgisi onu Güzel Sanatlar Akademisine girmeyi düşündürür. Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesine başlayarak bu düşüncesinden vazgeçer ve edebiyata yönelir. 1964-68 yılları arasında öğrencisi olduğu Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde hocası Orhan Okay'ın odasında Hareket Dergisinin sahibi Ezel Erverdi ile karşılaşır. Bu karşılaşma onun hayatının dönüm noktası olur. 1968'de "O..." hikâyesinin Hareket Dergisinin 29. sayısında yayımlanmasıyla edebiyat dünyasına adım atar. Üniversite yıllarında tanıştığı Orhan Okay, Kaya Bilgegil, Niyazi Akı, Selahattin Olcay gibi hocalar ve Meddah Behçet Efendi, İsmail Usta gibi sözlü halk kültürünün önemli isimleri Kutlu'nun edebî hayatına yön vermeleri bakımından önemlidir (Koçak Işık, 2019: 29).

Kutlu, Güzel Sanatlar Akademisine girmekten vazgeçmesine rağmen resme olan ilgisi üniversite yıllarında da devam eder. "Mustafa Kutlu, başta hikâye olmak üzere resim, şiir, film ve dizi senaryoları gibi sanat kollarında eserler vermesiyle çok yönlü bir sanatkârdır" (Koçak Işık, 2019: 31). Erzurum Halkevinde resim sergisi açar. Çizdiği desenleri Hareket dergisine gönderir, gönderdiği ilk desen derginin 28. sayısının kapağını oluşturur. Çizimlerle başlayan bu süreç derginin bir sonraki sayısında ilk hikâyesinin de yayımlanmasıyla devam eder. Kutlu'nun kitap hâlinde yayımlanan ilk eseri *Sait Faik'in Hikâye Dünyası* adlı çalışmasıdır. İkinci hikâyesi olan *Gönül İşi* 1974'de Hareket dergisinde yayımlanır.

Kutlu, 1969'da Erzincan'da Sevgi Hanım ile evlenir. 1969-72 yılları arasında Tunceli'de, 1972-74 yılları arasında İstanbul Vefa Poyraz Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği görevlerinde bulunur. 1974'de öğretmenliği bırakarak Hareket Yayınları'nda çalışmaya başlar. 1979-82 yılları arasında bu derginin yazı işleri müdürlüğü görevini üstlenir. Kutlu'nun hikâyeleri, desenleri ve diğer yazıları Hareket Dergisinin yanı sıra, Adımlar (Bu dergide şiirleri de vardır, 1970-1972), Düşünce, Hisar, Türk Edebiyatı, Yönelişler gibi dergilerde de yayımlanır. Dergâh yayınlarında çalıştığı dönemlerde 8 ciltlik Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nin 2. cildinden itibaren yayım yönetmenliğini üstlenir ve bu Ansiklopediye maddeler yazar (Bolat, 2007: 2-3). Mart 1990'da Ezel Erverdi ve İsmail Kara başta olmak üzere İsmet Özel gibi birçok isimle birlikte Dergâh dergisi bünyesinde bir araya gelir. Kutlu çalışmalarına bu dergide aktif olarak devam eder.

Yazar, yaşamı boyunca farklı türlerde eserler kaleme almıştır. Yazmaya devam eden sanatçının son eseri ilk baskısı ocak 2020’de Dergâh yayınlarından çıkan *Kalbin Sesi İle Toprağa Dönüş* adlı deneme kitabıdır. 1 çocuk kitabı (*Yıldız Tozu*), 1 sohbet kitabı (*Anadolu Yakası*), 2 araştırma-inceleme kitabı (*Sabahattin Ali, Sait Faik’in Hikâye Dünyası*), 11 deneme kitabı (*Akasya ve Mandolin, Bir Demet İstanbul, Dem Bu Demdir, Fırtınayı Kucaklamak, İlmihal Yahut Arzuhal, Kalbin Sesi, Kalbin Sesi İle Toprağa Dönüş, Şehir Mektupları, Vatan Yahut İnternet, Vitrinde Olmak, Yoksulluk Kitabı*), 28 hikâye kitabı (*Arkakapak Yazıları, Beyhude Ömrüm, Bu Böyledir, Chef, Gönül İş, Hayat Güzeldir, Hesap Günü, Huzursuz Bacak, Hüznün ve Tesadüf, İyiler Ölmez, Kapıları Açmak, Mavi Kuş, Menekşeli Mektup, Nur, Ortadaki Adam, Rüzgârlı Pazar, Sevincini Bulmak, Sır, Sıradışı Bir Ödül Töreni, Tahir Sami Bey’in Özel Hayatı, Tarla Kuşu’nun Sesi, Tirende Bir Keman, Tufandan Önce, Uzun Hikâye, Ya Tahammül Ya Sefer, Yokuşa Akan Sular, Yoksulluk İçimizde, Zafer Yahut Hiç*) ve farklı gazete ve dergilerde yayımlanmış yazıları vardır. Kutlu, Türk hikâyeciliğinde üzerinde çok fazla yazı yazılan, eserleri kendisi hayatta iken birçok araştırmacı tarafından inceleme konusu olan nadir sanatçılar arasındadır.

2.4.2. Edebî Kişiliği ve Dünya Görüşü/Zihniyeti

Mustafa Kutlu, 1960 sonrası Türk Edebiyatında eserleriyle yer edinmiş bir yazardır. Yazar; geleneğe bağlılığı, öze yönelimi, hikâye oluşturma teknikleri, geleneksel anlatım tarzı, dünya gerçeğini kurmacaya aktarırken kullandığı tekniklerle kendi alanında çığır açar ve bu alanda diğer hikâyecilerden ayrılır. Eserleri biçim yönüyle teknik zenginliğe, içerik yönüyle yaşam/yaşantı zenginliğine sahiptir. Eserlerinin kaynağı gerçek dünyadır. Özellikle hikâyelerinde kendi yaşantısının izleri de görülür.

Kutlu hikâyeciliği 1968’de yayımlanan ‘‘O’’ hikâyesiyle başlar. *OA* ve *Gİ* hikâye kitapları onu diğer hikâyecilerden ayıracak özgün tarzının ilk adımlarıdır. Kendisi bu eserlerini sonraki eserlerinden ayırır ve tekrar basılmasına izin vermez. *OA* ve *Gİ* hikâyelerinde değişen dünya, su meselesi, kavuşamayan sevdalılar, bakıma muhtaç yaşlılar, çalışmak zorunda olan çocuklar ve tabiat konularına değinir. Kutlu’nun sonraki eserlerine yansıyan dünya görüşü ve istediği yaşam biçiminin izlerini bu eserlerinde sembolik olarak görmek mümkündür. Bu anlamda yazar, sonradan yazacağı hikâyelerine, denemelerine temel oluşturarak okuru kendi özgün üslubuna hazırlar. ‘‘Kendisiyle yapılan bir konuşmada ‘‘anlattığım şeylerde değil de

anlatma tarzında bir değişim vuku bulmuştur.” diyen yazar, ilk hikâye kitaplarında ele aldığı bazı mevzuları ve hikâye kahramanlarını daha sonraki hikâyelerinde tekrar işler” (Tonga, 2010: 6-9).

Kutlu hikâyelerinde yaşamı, insanları her yönüyle ele alır. Değişen zaman, değişen insanlar, değişen ihtiyaçlar, değişen yer ve gök, değişen ahlaki değerler hem açıktan hem de satır aralarında anlatılır. Hikâyelerinde değişmeyen iki şey vardır; Allah’ın Hikmet’i ve yarattığı her şeyde var olan ahenk. “Mustafa Kutlu iyi olanları anlatarak hikmete işaret etmeyi tercih eder. Yani ahlaki bir gerçekliği hatırlatır, bu gerçekten öğüt alınmasını ister (Mustafa Kutlu, ahlakın kaynağının “Cenab-ı Hakk’ın Hz. Âdem’den bu yana insanoğluna gönderdiği tek din” olduğunu kabul eder.)” (Yıldız, 2019: 128). Hikâyelerinde her fırsatta dile getirdiği bu iki hakikatin idraki insanı özüne yöneltir ve tabiata dönüş vesile olur. Yazarın eserlerinde sıkça kullandığı “Hikmet-i hüda” ifadesi ve hikâye kahramanlarının belli yaşantılar sonucu tabiata yönelmesi Kutlu’nun zihniyetinin bir tezahürüdür. Hikâyelerinde çok farklı yollardan geçen insanlar bu hakikat üzerinde birleşir, bütünleşir. *S, BÖ, SB, HB, TKS, KA, İÖ, N* eserlerinin konuları gerçek yaşantı zenginliği ile örölmüş, tek bir hakikat üzerine inşa edilmiş hikâyelerdir.

Kutlu’nun düşünce biçimi ve eserlerinin içerik yönü değerlendirilirken çoğu zaman Nurettin Topçu’nun ismi zikredilir. Topçu’nun ahlak anlayışı, eğitim-öğretime yaklaşımı Kutlu ile paralellik gösterir. Topçu; insanlığın ruh yapısında iyilik, adalet ve merhamet gibi ebedî ve evrensel ilkelerin bulunduğunu; bu ilkelerin varlığına dayanan ahlakın da evrensel hakikatler araştıran dine bağlılığını tanımak lazım geldiğini; din ile ahlakın hem doğuşları, hem de çevrildikleri gaye bakımından birbirleriyle bağıntılı olduğunu belirtir (Topçu, 2018: 31). Bu düşünce Kutlu’nun eserlerinde işlediği ahlaki düşünce ile örtüşür. Kutlu’nun eserlerinde ‘ahlak’ kendi başına bağımsız bir olgu değildir, İslam dini ile temellendirilmiştir. Hikâyelerindeki ahlaka dair kanıt niteliğindeki örnekler ayetlere hadislerle dayanır. *YAS*’de “Resül-i Ekrem Efendimiz sırtıyla odun taşıyıp satarak geçinmenin el açmaktan kat kat şerefli ve hayırlı bir iş olduğunu” ifade buyurmuştur” (Kutlu, 2017ı: 84)., *N*’de “Hiç yeryüzünde dolaşmadılar mı? Zira dolaşsalar dı elbette düşünecek kalpleri ve işitecek kulakları olurdu. Ama gerçek şu ki gözler kör olmaz lakin göğüsler içindeki kalpler kör olur (Hacc Suresi 46. Ayet)” (Kutlu, 2017f: 163). ve *YTYS*’de kullanılan “Bizim hareketimiz, mesuliyet hareketidir: Davamız hayata uymak değil, hayatımızı Hakk’a

uydurma...’’ (Kutlu, 2019ç: 32) Topçu’nun sözleri Kutlu’nun hikâyelerine yansıttığı zihniyetinin göstergeleridir.

Yazar her şeyden önce hikâyelerinin anlatımında geleneğe sıkı sıkıya bağlıdır. Meddahlık geleneğinin bütün izlerini onun hikâyelerinde görmek mümkündür. Karaca’ya göre; Kutlu’nun öykü geleneğimizin anlatım imkânlarından yararlanması, kıssalara, tasavvufî kaynaklara yönelmesi, halk öykücülüğünden beslenmesi ona Türk edebiyatında ayrı bir yer kazandırır (Karaca, 2008: 412). Yazar fikri yönüyle olduğu gibi hikâyelerinin biçim yönüyle de yeni arayışlar içinde Batıya öykünmez. Okurla konuşur gibi yazar; anlatımda ara sıra hikâyelerinin konularının dışına çıkar hem okuru hem de anlatıcıyı soluklandırır. Anlatıcı olarak zaman zaman yazarı sorgular, eleştirir; kendisi de hikâyeye dahil olur, konuyla ilgili yorum yapar. Bu durum yazarın kendi anlatı geleneğimizi/meddahlık geleneğini hikâyelerinin anlatımında kullanmasıyla ilgilidir. ‘‘Hikâyeci-meddah, anlatının mihrindeki eylemi, eğlendirici, oyalayıcı ve biteviyelikten kurtulmuş renklendirici öğelerle, çoğu kez temel eylemle ilgisiz, ikinci derecede kişiler, olaylar, fıkralar ve şakalarla genişletip şişirir’’ (Boratav, 2016: 75). Tosun; geleneksel birikimi değerlendiren, hikâye anlatma geleneğimizi günümüz diliyle ifade eden yazarların başında Kutlu’nun ismini zikreder (Tosun, 2017: 11).

Kutlu hikâyelerinde toplumun her kesiminden insana yer verir. Okumak ya da çalışmak amacıyla köyden kente göç eden Anadolu insanı; ailelerinin geçimine katkı sağlamak, çalışmak zorunda olan küçük çocuklar; doğup büyüdüğü yerleri unutan siyasetçiler, bürokratlar, akademisyenler; kentte mutluluğu bulamayan arayış içinde köye/tabiiyata dönen insanlar ve gerçek yaşamda olduğu gibi hikâyede de geri planda kalan engelli bireyler hikâyelerin kahraman profilini oluşturur. Bu mozaik gerçek dünyanın hikâyelere yansımalarıdır. Kutlu bu yansımada bazen tekrarlı anlatımlara yer verir. Bu durum tekrara düşüldüğü düşüncesiyle eleştirilse de hakikatte Kutlu’nun zihniyetinin eseridir.

Dünya bir nizam üzere kuruludur ve bu nizamda bir döngü vardır. Farklı isimlerle yenilenen hayat, farklı yer ve zamanlarda tekrar eden aynı olaylar bu döngünün gereğidir. *SB*’nin sonunda hikâyeyi bitirmek isteyen yazar ile okur arasında tartışma olur. Yazar, ayrılma zamanının geldiğini, belki sonraki hikâyesinde işin sırrını açıklayarak derine ineceğini böylece bir kitabın diğerini doğurduğunu belirtir. *TKS*’de ‘‘her başlangıcın bir sonu olmalı, destan yarım kalacak’’ diyerek anlatıya itiraz eden okura yazar, ‘‘Öyle deme, bak Ömer kendi atına binmiş geliyor’’ (Kutlu, 2018ı: 224).

sözleriyle cevap verir ve hikâyeyi sonlandırır. Hikâyelerindeki tekrarları anlamlandıran buna benzer pek çok örneği yazarın kendi anlatımında da bulmak mümkündür. Görülüyor ki Kutlu'nun eserlerinde tespit edilen her ayrıntı onun edebî kişiliğinin oluşmasında kaynak teşkil eden inancı ve düşünce biçimi/zihniyeti ile ilgilidir. İçerik özellikleri bakımından hikâyelere kainat kitabı gibi “hikmet ve ahenk” sırrı ile örülüdür denilebilir.

Kutlu'nun hikâyelerinde inancı gereği ümitsizlik yoktur; arayan, arayış içinde olan insanlar vardır. “Aramakla bulunmaz ama bulanlar ancak arayanlardır.” ifadesini farklı eserlerinde kullanır. Yazarın kullandığı sözcükler, cümleler onun dünya görüşünü, edebî kişiliğini yansıtması bakımından da önemlidir. “Dükkân kapısı Hak kapısıdır. Hakk'a yalvar. Çeşmim gibidir akmasa da damlar.”, “Kıl beşi kurtar başı.”, “Hikmet-i Hüda”, “iki lafın belini kırmak” Kutlu'nun hikâyeleri ile bütünleşen ifadeler arasındadır. Yazar kendisiyle yapılan bir söyleşide yazma tarzıyla ilgili “Benim amacım şiirde olsun hikâyede olsun safraları atmak. Safraları atıp yalın, çıplak, kristal hale gelmiş olmak. Ben onun için karmaşık, anlaşılmaz, karanlık, girift olan şeylerden hoşlanmam. Açık, gürbüz, anlaşılır, (velut) olması lazım. Bu hiçbir zaman basite düşmek demek değildir. Tam tersine böyle olan şeyler kıymetlidir.” açıklamasını yapar (Yıldız, 2019: 12). Mustafa Özel, Kutlu için “üryan gelmiş üryan giden adamdır.” ifadelerini kullanır. Tosun ise Kutlu'nun yazma üslubu ile ilgili “Kutlu iyilik, güzellik, merhamet peşinde bir öykü dünyası yaratırken, hakikati en duru, en yalın, en sade hâliyle öyküde görünür kılmaya çalışmıştır. Dünyayı güzelleştirmek için iyilikleri yaygınlaştırmaya çalışan bir derviş hikâyecidir.” der (Yıldız, 2019: 8). Kutlu'nun kendisinin ve diğer araştırmacıların onun hikâyeciliği ile ilgili sözlerinin birleştiği nokta eserlerinin içeriğindeki “hikmet” ve üslubundaki “ahenk”tir.

2.4.3. Eserleri

Kutlu; araştırma-inceleme, deneme, hikâye ve sohbet gibi farklı türlerde eser vermiştir. Kurmaca metinlerinde ve bilgilendirici metinlerinde temel düşüncesi modernleşen, tek tipleşen toplumsal yapı ve arayış içinde olan insanların öze/tabiiata geri yöneliştir.

Kutlu'nun eserleri; tema-konu çeşitliliği, dili kullanma biçimi, söz varlığı zenginliği, hikâye oluşturma teknikleri, olay kurgusu, kültürü yansıtması, geleneğe ve

geleneksel anlatıma bağlılığı, eserlerine yansıttığı gerçek dünyaya bakışı, tabiata/öze yönelmesiyle özgün bir üsluba sahiptir. Eserlerinde tabiattan/özden uzaklaşan ya da tabiata özlem duyan, tabiattan/özden kopmak istemeyen insanlar vardır. Yazar, hikâyelerinde şehir ve köy gibi iki farklı dünyaya/mekâna yer verir. Bu iki dünya içinde şehir, değişime uğramış yapaylığın ve mutsuzluğun; köy ise tabiatın/özün, doğrunun, güzelin, hakikatin merkezi olarak anlatılır.

Ortadaki Adam (1970) Kutlu'nun Hareket Yayınları tarafından basılan ilk hikâye kitabıdır. Eserde on sekiz hikâye, her hikâyenin başlangıcında yazarın kendi çizimi vardır. Kutlu, sonraki yıllarda bu eserin basımına izin vermez. Yazarın eseri konu yönüyle diğer eserleriyle bütünlük gösterse de üslup yönüyle farklılık gösterir. Hikâyede; İbrıkçı Haşim'in terfi edişi, tren istasyonunda bir saatlik kavuşma, intihar ederek yapılan büyük serserilik, vaktinden önce olgunlaşan bir çocuk, idare edilmesi gereken arkadaşlara benzetilen bir kasa portakal, yükselen binalarla/inşaatlarla istila edilen şehir, bir iftira sonucu boynuna deli yaftası takılan O, takozu atamadan şarampole yuvarlanan Mecit ve koynunda ısıtmaya çalıştığı bir kedi yavrusuyla ölüme yürüyen deli Hüseyin'in öyküleri anlatılır. Eserde dikkat çeken nokta yazarın kendi hayatında da önemli bir yeri olan tren ve tren istasyonuna yer verilmesidir.

Gönül İşi (1974) Kutlu'nun Hareket Yayınlarından çıkan ikinci hikâye kitabıdır. Yazarın bu eserinin de tekrar basımı yoktur. On hikâyeden oluşan eser Kutlu'nun 2007'de yayımlanan *KA* hikâyesiyle aynı adı taşıyan (*Kapıları Açmak*) farklı bir kısa öyküyle başlar. Eserde ayrılık acısıyla sabah ezanı öncesi sabâ makamında selâ okuyan Selman, Sinan ile Kenan kardeşlerin Kanoluk suyu meselesi, Cenâni ve makinist Rüstem'in sonu ayrılık olan aşk hikâyeleri, gün yüzü görmeyen Beser gelinin göçerlere satılması, emekliliğinde başka iş yapmak isteyen Sabit Bey, Hürü Nene'nin yüzü suyu hürmetine ev sahibi olan Dağ mahallesi sakinleri, Balatlı Seyfi'nin jilet satma çabası, karısı Nezahat'ı hastaneye yetiştirmeye çalışan Kamer'in öyküleri anlatılır.

Kutlu'nun bu iki eserinde diğer hikâyelerinde görülen ileri-geri kırılmalarla anlattığı aile zincirleri, hikâye içinde hikâye kurgusu ve alıntılarla zenginleştirdiği metinlerarasılık görülmez. Bazı hikâyelerinde ağız özelliklerini fazla kullandığı dikkat çeker. Genel olarak bütün eserlerinin ortak noktası sanayileşme sonrası köy ve kent arasında kalan insan dramıdır.

Yokuşa Akan Sular (1979) yazarın kendi üslubunun ilk örneğidir. Eser on hikâyeden oluşur. Hikâyelerin bütün ya da parçalar halinde anlam değerine ulaşmak mümkündür. Eserde zillerin çalması ile birlikte sınıflara değil fabrikalara koşan insanlar vardır. Köyden çıktığında nereye gittiğini bilmeyen insanın (Cevher Bican'ın, Zülküf Ağa'nın, Seydali'nin...) hikâyesi anlatılır. Eserde sanayileşme sürecinde işçi sıfatıyla aşağılara çekilen insan aracılığıyla köy, kent, medeniyet, değişim, kaybedilen değerler ve insanlık sorgulanır.

Yoksulluk İçimizde (1981) bir bütünün parçaları olarak kurgulanmış birbirini tamamlayan on üç hikâyeden oluşur. Bu hikâyelerde aynı toplumsal yapıda yetişmiş iki gencin ayrılıkla sonuçlanan aşk hikâyeleri anlatılır. Modern yaşam ihtiyaçlarla birlikte evlilik anlayışını da değiştirmiştir. Kutlu “koca unsuru mezkûr emtia arasında sayılmamalıydı” (Kutlu, 2014: 65). ifadesiyle aile kavramının nasıl değersizleştirildiğini özetler. Toplumsal yapının temelini oluşturan evlilik gibi önemli bir oluşumun zenginleşme aracı olarak görülmesini eleştirir. Eser, modernleşme zihniyetinin toplumun her kesimine nasıl sızdığının, hayatı temelden nasıl sarstığının kurmaca göstergesidir.

Ya Tahammül Ya Sefer (1983) birbirini tamamlayan on üç hikâyeden oluşur. Eserde kendi dünya görüşlerini savunan ve bu görüş üzerine kurdukları davalarını yürütmeye çalışan insanlar vardır. Gençliğini dava peşinde harcayan Asım Bey yıllar sonra kendisini oğlunda görmeyen çaresizliği içindedir. Oğlunu kurtarmaya çalışırken kendi gençliğine yolculuk yapar. Birbirinin tekrarı niteliğindeki hayatlar burada bir dava üzerinden kendisini gösterir. Yazar eserinde Asım'ın nesline vurgu yapar ve baba Asım olarak bir hikâye kahramanı belirler. Bu Asım Mehmet Akif'in anlattığı Asım'ın aksine biraz daha içmek, çakırkeyif olmak için oğlunun bir süre daha gelmesini istemeyen Asım'dır. Nesillere yön verecek Asım değişmiştir artık. Bundan sonraki nesil de Kutlu'nun hikâyesindeki Asım anlatı kişisi gibi olacaktır. Eserlerde anlatılan sanayileşme, modern hayat ve çerçevesi çizilmemiş bir davanın ortak noktası bunalımın pençesine düşen, mutlu olamayan nesiller/insanlardır.

Bu Böyledir (1987) bir bütünün parçaları olan sekiz ayrı hikâyeden oluşur. Bu hikâyelerde dünyaya geliş sebebini unutan insanın eğlence ve eşyayla olan imtihanı anlatılır. Dünya hayatının renkli ve hızlı akışına kapılan insanlar arasında Süleyman-Zinnure ailesi de vardır. Oyun ve eğlenceden ibaret olan dünya hayatında tavşan kurşunlamaya çalışan, eğlenceye dalan insanların etrafları tel örgülerle çevrilir.

Eğlence sandıkları hayat artık onların tutsaklığı olur. Ellerinde oyundan kazandıkları davul fırın/eşya ile çıkış yolu ararlar fakat bulamazlar. Lunaparkın eğlencesi ve eşyanın verdiği mutlulukla insan, bildiklerini de geldiği yolu da unuttur. Yazar “lunapark” ve “davul fırın” metaforunu kullanarak değişen dünya, insan ve eşya bağlantısını kendi anlatım tekniğiyle okura sunar.

Sır (1990), ana hikâye etrafında teşekkül eden sekiz farklı hikâyeden oluşur. Eserde değişime yön veren modernleşmenin dini inançlara kadar nüfuz ettiği anlatılır. Kendi halinde yaşayan, rençberlik yapan bir müridin hayatı şeyhinin ona verdiği görevle değişir. Maddi zenginlik peşinde olmayan mürit, rençberlik yaptığı dünyasında mutlu ve manevi doyuma ulaşmıştır. Mürşidinin kendisine verdiği görevle saygınlık ve maddi imkânlarla sahip olur fakat manevi mutluluğu yavaş yavaş kaybeder. Bu süreçte artık güngörmemekten çehresi beyazlaşan mürit yanakları pembeleşmiş sarıklı, cübbeli, sakallı, heybetli bir adam olur. Varlık içinde aynada kendini gören mürit bütün bu vasıfları soyunur ve yeniden eski haline dönmek için tekkeden ayrılır. Yazarın kitabında güngörmek maddi zenginlik değildir; bu bakımdan denilebilir ki modern yaşam insanları sadece tabiattan uzaklaştırmaz aynı zamanda dini değerlerini de yavaş yavaş kaybetmesine neden olur.

Arkakapak Yazıları (1995) adlı eserde hikâye olarak nitelendirilen kurmaca ile deneme arasında bir anlatıma sahip yirmi iki edebi metin yer alır. Resimlerle zenginleştirilen eserde yardımlaşma, dayanışma, doğa sevgisi, merhamet, kanaat, inanç, ahlak gibi pek çok değer işlenir. Yazar eserinde değişen zaman, mekân ve insanların yanı sıra ekolojik dengedeki bozulmalara da yer verir. *Güvercin Avlayan Martı* hikâyesinde tabiatın değişen ekolojik dengesi martının güvercin yemesi üzerinden anlatılır. Tabiatın kanununa göre martıların aç kalmamak için balıkla beslenmeleri gerekmektedir. Fakat onlar balık yerine güvercin avlanırlar. Yazar bu durumu “tabiatın kanunu değil bu... / Balıkla beslendiğini bildiğimiz bu güzelim hayvanlar neden yoldan çıktı böyle? ” (Kutlu, 2018a: 12-13) sözleriyle eleştirir. İnsanlar gibi hayvanlar da özlerini kaybetmişlerdir artık. Yaşanan bu değişiklikler ekolojik dengenin bozulduğunun somut kanıtıdır. Bu bakımdan eser dünyadaki değişim ve dönüşümün edebî aynadan yansımasıdır.

Hüzün ve Tesadüf (1999) birbirinden bağımsız on yedi hikâyeden oluşur. Hikâyelerde; gülücük karşılığında parkasını Yusuf’a veren Seyfettin, umutla beklenen baba, tabiatın güzelliği, değişen zaman ve insanlar, çalınan musluğu su sesi

kesilmesin diye tekrar tekrar takan Cevat, hikâyede kendisini bulan Kambur Hafız, Sedat ve Nevin'in yarım kalan sevdaları, karakoncolosa dönüşen bir kadın, dürbünlü çiçekten görünen bir serap, eşini Aşkabat'ta bırakmak zorunda kalan Selami, havası sönmüş bir topu yakalamak için uçan ve melek olan Selahittin anlatılır. İnsanın özü, dürbünlü çiçekten görünen dünya gibi güzel ve doğaldır. Zaman değiştikçe dünya da insanlar da değişir. Kutlu bu değişimi eserinde farklı boyutta ele alır. Eski zamanlarda dünya değişmediği, para henüz değer kazanmadığı için Keloğla'nın padişahın kızıyla evlenmesinde şaşılacak bir durum yoktur.

Uzun Hikâye (2000) tek bir hikâyeden oluşur. Eserde Kutlu'nun hayatından da izler görülür. Yazar birçok eserinde küçük şeylerle mutlu olan insanlara yer verir. Ali ile Münire eski bir vagonu yuvaya çevirir ve burada mutlu olmayı başarırlar. Onlar için yuva, sevdiği insanların yanında olduğu yerdir. Ailede birlik, beraberlik, bütünlük olabilmesi için aile içi yardımlaşma ve dayanışma önemlidir. Ali ile Münire'nin evlilikleri aşk, sevgi, saygı, sabır, kanaat, yardımlaşma ve dayanışmaya dayanır. Ailedeki bu olumlu hava çocuğa da yansır. Çocuk ailedeki bu mutluluğu masal olarak nitelendirir. Ali, eşi Münire'yi kaybettiği zamanlarda da aile birliğini korur, oğlunu gerçek aile düzeninde büyötmeye gayret gösterir. Fakat yer-yurt edinme konusunda aynı başarıyı gösteremez. Ali farkında olmadan oğluna kendi kaderini/mekânsızlığını miras bırakır.

Beyhude Ömrüm (2001) Islak Kaya etrafında bahçe kurmak isteyen, bütün engellemelere rağmen pes etmeyen, amacına ulaştıktan sonra ömrünün sonuna kadar bu bahçeyi canlı tutmaya çalışan, yaşamının nihayetinde burada ayağı kayıp yere düşerek yalnız başına fakat huzur içinde hayatını kaybeden Yadigar'ın hikâyesidir. Eserde köy, kent ve göç meselesi kendisini Ferhat'a benzeten fakat Ferhat gibi Şirin'e değil de bahçeye sevdalanan bir kişi üzerinden anlatılır. Karamuk, kuşburnu, meşe, alıç, kavak, ahlat, elma, armut, yeşil erik, kiraz, vişne, şeftali, söğüt, dut, ardıç, çınar, palamut ceviz ağacı, yaban gülleri, nar çiçekleri, funda, sarmaşık, zerdali, mor salkım, sığırdili, küpe çiçeği, ıtır, fesleğen, karanfil, yarpuz gibi türlü bitki ve çiçek adlarının geçtiği hikâyede doğa sevgisi yoğun olarak işlenir. Baştan sona azim ve mücadelenin hüküm sürdüğü öykü beyhude bir çabayla sonuçlansa da anlatımda sükun ve iyimserlik hakimdir.

Mavi Kuş (2002) kurgu yönüyle Kutlu'nun diğer hikâyelerinden ayrılır. Eser 2018'de otuz altıncı basımıyla yazarın en çok okunan hikâyeleri arasındadır. Şirinyurt

Kasabası'ndan tren istasyonuna yetişmek için Mavi Kuş otobüsüyle yolculuk yapan birbirinden farklı kişilerin hikâyeleri anlatılır. Olayların sonunda bu yolculuğun bir sinema senaryosu, yolcuların da sinema oyuncusu olduğu anlaşılır. Hayatın kendisi bir film senaryosudur. Herkes oyununu oynadıktan sonra filmde çıkar. Bu düşünce üzerine kurulan hikâyede kurgu içinde kurgu vardır. Bu kurguyu yazar bir sır gibi eserin sonuna kadar açıklamaz. Hikâyenin sonunda yönetmenin stop sesi ile anlatılanlardaki gerçeklik algısı değişir, okur bir film senaryosuyla baş başa bırakılır. Gerçek dünyada da hikâyede de her insanın yaşam amacı farklı olsa da varılacak yol aynıdır. Kutlu'nun bu eseri kurgu yönüyle üç ayrı boyutta değerlendirilmelidir. Senaryo olduğu bilinmeden okunan *MK* hikâyesi, otobüsteki şoför ve yolcuların tek tek anlatılan öyküleri ve bir film senaryosu olduğu bilinen *MK* yolculuğu. Eserde sonuç olarak yazarın ve yönetmenin iradesi dışında devam eden, takdir edilmiş döngü, düzen ya da kurgu sezdirilir. Bu sezdirim yazarın zihniyetinin/düşünce biçiminin bir parçasıdır.

Tufandan Önce'de (2003) toplumsal değişimin siyasete yansımaları bir tesisin açılış töreniyle gözler önüne serilir. Kutlu eserinde siyasete eleştirel bir bakış açısı getirir. Hikâyede Belediye Başkanı Şemsettin Bilen, yeni seçimlerde başkan olmak isteyen İdris Güzel, Kaymakam Çetin ve Bakan gibi siyasiler çerçevesinde Otbitmez Köyü'ne kurulmak istenen bir tesisin temel atma töreni ve bu törenin bir tufanla alt-üst oluşu anlatılır. Yazara göre; toplumun içinden gelen siyasilerin unvanlarıyla sürdürdükleri itibarlaştırılmış yaşamları ve siyasi kimliklerini hizmet dışında kendi çıkarları için kullanmaları sonucunda kurumların ve yönetimin yozlaşması kaçınılmazdır. Kutlu, istenen modern yaşamın düşünüldüğü gibi insanları refaha ulaştırmayacağını, aksine özden uzaklaşan insanın değişerek toplumun her kesiminde olumsuz etki bırakacağını hikâyesinde özetler.

Rüzgârlı Pazar (2004) yoksul insanların dayanışmalarını konu edinen, umut ışığının hiç sönmediği yoksul ama mutlu insanların hikâyesidir. Eserde yazar yoksulluğu her yönüyle ele alır. Hikâyede çalışmak zorunda olan çocuklar, engelli bireyler, çaresiz insanlar vardır. Bir pazar çatısı altında birçok kişinin hayat öyküsü ve yaşam mücadelesi anlatılır. *RP*'de sosyal sınıf ayrımı yapılmaz fakat kurguda olduğu gibi gerçek hayatta da kimsenin görmediği, kentlerin rüzgârında savrulan insanlar vardır. Kutlu bu insanları tanıtır, toplumu bir bütün olarak algılamayan anlayışa, gerçek yaşama gönderimde bulunur.

Chef (2005) hikâyesi modern yaşamın aile üzerinde etkisini gözler önüne serer. Eserde çağın konfor olarak sunduğu bitmek bilmeyen ihtiyaç listeleri içinde kaybolan aile bireylerinin dramı anlatılır. Banka memuru Hüseyin Hüsnu Şen, mutfak kapısında hayata tutunmaya çalışırken her şeyi geride bırakıp evi terk eden Arzu ve alış-veriş işine daha ilkokulda başlayan Özgür, parayı yaşamlarının merkezine koyan, birbirlerinden bağımsız yaşayan aile bireylerini temsil eder. Kutlu eserlerinde özünden, geleneklerinden uzaklaşan insanı anlatırken yaşanan değişimi her yönüyle ele alır. Küresel dünyada zaman değişir, ihtiyaçlar değişir, insanlar değişir. Aileye de sirayet eden bu değişim toplumun temelinden sarsılmasına neden olur. Yazarın her fırsatta dile getirdiği bu son nokta; insanın kendisini sorgulayışının ve geri dönüşlerin başlangıcıdır.

Menekşeli Mektup (2006) birbirinden bağımsız üç ayrı hikâyeden oluşur. Hikâyede aşk teması farklı boyutlarıyla işlenir. Postacının ve İncilâ Hanım'ın, uzun yol şoförü Kadir'in, gurbetten nişanlısına gül goncası hediye getiren gencin ve ihram ve keçe yelek sayesinde ölmekten kurtulan bir askerin aşk, özlem ve sadakat ile olan imtihanları anlatılır. Eserde sabır, iyi niyet, güzel düşünce, merhamet ve yardımseverlik gibi mefhumların insana ve insan hayatına kazandırdığı değerler işlenir. Kutlu'nun olumsuz şartlarda dahi terk etmediği iyimser anlatım bu eserinde de dikkat çeker. Hikâyede inancın olduğu kalpte umut tükenmez anlayışı hakimdir.

Kapıları Açmak (2007) Zehra kişisi üzerinden anlatılan sabır, mücadele, azim ve kararlılığın hikâyesidir. Eserde hayatın türlü yokuşlarıyla karşılaşan Zehra, güçlü karakteriyle ön plana çıkar. Kurtuluşu için kapıları zorlayan kahraman gücünü kendi inancından alır. Yaşadığı tüm zorluklar onu ümitsizliğe sürüklemez. Ağabeyi tarafından kötü yollara düşürülür fakat o hayata tutunmak için bir yol arar. Köyden kente göçün tersine o memleketine geri dönmeye karar verir. Yaptığı bez bebeklerle geçimini sağlayarak temiz bir hayat sürmek ister. Zehra'nın hayatında İpsiz Kemal ve Cihan kilit, ezan sesi ise kapıları açan anahtar metaforunu oluşturur.

Huzursuz Bacak (2008) geçmiş ile şimdiki zaman arasındaki değişimi fark eden; geleneğe, tabiata yönelen medeniyet görmüş Ömer Faruk'un hikâyesidir. İnsanın sahip olduğu en önemli değer kimliğidir. Eserde yurt dışında eğitimini tamamladıktan sonra memleketine dönen Ömer Faruk “Taşı toprağı altın” olan İstanbul'u gezer. Vatan olabilmeyenin izlerini seyrettiği İstanbul manzarasında zamanın ve insanların değiştiğini, bazı şeylerin artık eskisi gibi olmadığını fark eder. Kahveden cafeye,

cafeden bara doğru değişim yaşamış İstanbul sokaklarında yaşamak yerine çiftliğe gitmeyi tercih eder. Ömer Faruk artık bu çiftlikte kalmaya, organik sebze, meyve yetiştirmeye; “Kanaat Ekonomisi” kitabını yazmaya karar verir. Yazar eserinde millî, dini, ahlaki, kültürel değerlerin yanı sıra bir döneme imza atan başörtüsü problemine de yer verir.

Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı (2009) Kutlu'nun müstakil bir konu üzerine kurguladığı hikâye kitaplarından. Eserde Tahir Sami Bey'in kitaplarıyla yalnız başına ölümüne kadar olan yaşam hikâyesi anlatılır. Anlatıcı, İstanbul'da daha önce hiç geçmediği bir semtten geçerken Osmanlı'dan kalma bir binaya yerleştirilmiş resmi daireyi görür, açık kapısından içeri girer. Resmi dairede arşiv memuru Tahir Sami Bey ile tanışır. Tahir Sami Bey'i konuşturarak onunla ilgili mahrem sayılacak bilgiler edinir. Onun köye ve köylüye dair meseleleri yazma çabası içinde olduğunu ve bunun için kitapları kendine dost edindiğini öğrenir. Modern yaşamın insanı toplumsallaştırdığı düşünülür fakat Tahir Sami Bey bunun zıttı örneklerindedir. *TS*'de modern yaşam içinde toplumsal varlık olan insanın özünde yalnızlaştığı işlenir. Hikâye, ömrünü kitap toplamakla tüketen Tahir Sami Bey'in “ömür verip biriktirdiği kitaplar ne oldu dersiniz?” sorusuyla bitirilir. Yazarın burada kullandığı merak ve devamlılık unsuru farklı hikâyelerinde de görülür.

Zafer Yahut Hiç (2010) hikâyesinde çarpık kentleşme sonucunda ortaya çıkan sosyolojik, ekonomik ve çevresel sorunlar Tepeköy örneğinde anlatılır. Sessiz, sakin, son güzel günlerini yaşayan Tepeköy'ün fabrikalar kurulmaya başlanması ile birlikte talih de değişir. Huzurlu günlerini geride bırakan köyde kentin karmaşası yavaş yavaş hüküm sürmeye başlar. Hikâyede köy-kent karmaşası içinde farklı yerlerden gelen kişilerin iç içe geçen öykülerine de yer verilir. Belediye Başkanı, öğretmen, hemşire, polis, doktor, kahveci, optikçi gibi toplumun farklı kesimlerinden insanların yaşamları ve küçük yaşta anne-babasını kaybeden, yetiştirme yurdunda yetişen ya da anne-babası ayrılan çocukların yaşadıkları zorluklar ve yaşam mücadeleleri anlatılır. Kutlu'nun eserlerinde her fırsatta dile getirdiği değişim *ZH*'de anlattığı bireyi, aileyi, toplumu ve toplumsal yapıyı her yönüyle derinden etkileyen değişimdir.

Hayat Güzeldir (2011) yirmi bir ayrı hikâyeden oluşur. Her bir öykü değer öğretimi için kaynak metin özelliklerini taşır. Hikâyelerde kanaat ve şükür kavramı ortak değer olarak görülür. Eserde; iki arkadaşın simit paylaşımı, hastaneden çıkan bir adamın tabiatı/hayatı fark edip şükretmesi, bir dedenin kendi çocukluğundaki gibi

mahalledeki çocuklara topaç oyunu öğretmeye çalışması, şarmpole yuvarlanan adamın bu kazadan sonra dünyadaki güzelliklerin farkına varması, Koz helva ve susamlı helvalar satan çocuğun helva almak karşılığında türkü söylemesi gibi farklı konular işlenir. Kutlu'nun bu hikâyesinde de modernleşme çizgisinde ilerleyen dünyada yoksul insanlar ve çalışmak zorunda olan çocuklar dikkat çeker.

Sıradışı Bir Ödül Töreni'nde (2013) Felsefe hocası Tufan Hoca ve Nezaket'in kasaba için yaptığı çalışmalar, kasabanın tanıtımı için hazırlanan ödül töreni ve törenin hüsrana sonuçlanması anlatılır. Eser konu itibarıyla *TÖ* hikâyesine benzerlik gösterir. Bu hikâyede kasabayı tanıtmak için düzenlenen bir şenlik/ödül töreni; *TÖ* hikâyesinde ise kasabada açılacak bir tesisin temel atma töreni hüsrana sonuçlanır. Kasabanın ve kasabadaki bazı değerlerin tanıtılması amacıyla düzenlenen şenlik, tesis açılması amacıyla kasabada düzenlenen tören, tabii olan yaşamın yavaş yavaş değişeceğinin adıdır. Bu bakımdan yazar, hikâyelerinde anlattığı şenlik ve açılış törenini, hikâye kişilerini hüsrana uğratarak bitirir. Gerçek dünyada da doğal yaşamı bozarak gerçekleştirilen turizm etkinlikleri ya da sanayileşme temelde kazanç gibi görülür fakat sonuçta tabiat ya da insanlık için bir kayıptır. Kutlu bu düşünceyi eserlerinde somut olarak örneklendirir.

Nur (2014) aşkı ve huzuru arayışın, hakikate yolculuğun hikâyesidir. Manevi arayış içinde olan Nur ve Selim'in Şeyh Vefa Camii'nde karşılaşmaları ile başlayan öyküleri, Nur'un -Selim'in böbrek yetmezliği rahatsızlığı olan kardeşi- Çiçek'e böbreğini bağışlamasıyla biter. Nur Seçkin Holding'in sahibi İskender Bey'in kızıdır. Çocukluğu anne sevgisinden yoksun fakat ninesinin koynunda ilahiler, ninniler, masallarla geçer. Ninesinin ölümünden sonra manevi arayış içine giren Nur, bu süreçte İbn Arabî'den Mesnevi şerhine kadar bir çok kitap okur. Besmelesiz yere basmayan, abdestsiz dolaşmayan Nur, "Kurtulmak için kurtarmak lazım." düşüncesindedir. Bu inanç Topçu'nun "Kurtuluşun ancak kurtarıyla hakikat olacağına inanıyoruz." düşüncesiyle paraleldir (Topçu, 2020: 9). Sinan'ın böbrek nakli olması gereken kardeşi Çiçek'e böbreğini vermeye karar verir. Maddi zenginliğe sahip olan anlatı kişisi manevi huzur arayışında ömrünü tamamlar. Kutlu eserinde tek tipleşen dünyayı, köy-kent, apartman-mahalle meselesini ve âdiyet kavramını da ele alır.

Tirende Bir Keman (2015), *UH*'de olduğu gibi hayatta bir mekân tutturamayanların hikâyesidir. Eserde keman sanatçısı Kenan Sönmez'in ve babasıyla aynı kaderi paylaşan Sado/Sadullah'ın zorlu yaşam öyküleri anlatılır. Yazar eserinde

ana hikâye içinde yer alan kişilerin ayrı ayrı yaşam öykülerine de yer verir. Hikâyede; Kenan'ın babası Sadullah, Kenan, Kenan'ın annesi Naime, Kenan'ın eşi Semiramis, Oğulları Sadullah, Kenan'ın arkadaşı Mehtap, hamamcı Makbule, kızı Şefika gibi kişilerin yaşam öyküleri vardır. Hikâyenin son bölümünde Sadullah eşi Şefikayı bulur. Yıllar önce babasının cesediyle trenden atılan Sadullah, yıllar sonra aynı kaderi karısının cesedi ve keman kutusu ile birlikte trenden atılarak tekrar yaşar. Müziğe ait terimlerin sık kullanıldığı hikâyede keman sanatçısı baba-oğlun sesiyle seksenden fazla şarkı ve türkü aktarılır. Resim, mimari gibi farklı sanat dallarını eserlerinde işleyen yazar bu eserinde müziğe yoğunlaşır ve müzisyenliği tren yolculuğu ile bütünleştirir. Sado/Sadullah ve babası hayat yolculuğunda gurbetçi sanatçılar olarak hayatlarını tamamlar. Eserde yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen isyandan uzak hüznün hakimdir.

Hesap Günü (2015) 'hayat göz açıp kapayıncaya kadar geçen bir andır' düsturunun kurmacaya yansıtılarak anlatılmasıdır. Paşazade Bedir'in doğumundan ölümüne kadar geçen yaşam öyküsü kendi anlatımıyla dile getirilir. Kutlu bu eserinde anlatıcı konumuna farklı bir bakış açısı getirir ve musalla taşına konulmuş tabut içinden, ölen kişi (Arif'in Bedir) ile okura seslenir. Yaşamın bütün iniş çıkışları, doğumdan ölüme kadar olan süreç bütün detaylarıyla ele alınır. Hikâye kişisi gibi her insan doğru ile yanlış, iyi ile kötü yol ayrımlarından geçerken yolların bir sona geleceğini düşünmeden ilerler. Yolun sonu "Her nefis ölümü tadacaktır." İncasına göre musalla taşına vardığında varlık sebebini unutan insan kendine gelir, Bedir gibi gerçek dünyaya gözlerini açar. Kutlu'nun belki bütün eserlerinde modern yaşamda kendini kaybeden, tabiattan, özden uzaklaşan gerçeklere gözlerini yuman insan *HG*'de uyanır ve yaşamını sorgular. Saatler önce kendisi de yaşayan insanlar içinde olan Bedir, tabuttan "Heeey! İnsanlar! Nereye gidiyorsunuz?" diye beyhude seslenir.

İyiler Ölmez (2016) yalnızca iyilerin yer aldığı küçük bir dünyanın hikâyesidir. Bu dünyada; Kastamonu'dan İstanbul'a göç eden annesi kapıcılık, babası da boyacılık yapan doğuştan resim yeteneği olan Sıtkı; annesi başka biriyle kaçan aile sevgisinden yoksun, teyzesinin yanında büyüyen Cihan; annesini üç yaşında kaybeden, üvey anne şiddetinden kalfaya sığınan küçük Mustafa ve nişanlısının ihanetinden sonra sessiz sedasız yaşadığı yeri terkeden Doktor vardır. Eserde kanaat, yardımseverlik, iyilik, merhamet, sabır, dostluk, arkadaşlık, akrabalık ve iyimserlik gibi mefhumlar bu dört iyi insanda vücut bulur. Hikâyenin sonunda bu kişilerin mezarlarının nasıl türbeye

dönüştürüldüğü anlatılır. Ölen sıradan insanların kutsallaştırılmasına, onlardan şefaht istenmesine yönelik yanlış bir davranışa, inanişaya vurgu yapılır. Kutlu bu eserinde de dünyadaki hızlı değişimi unutmaz, İstanbul'un da değiştiğine ve ruhunu kaybettiğine vurgu yapar.

Tarla Kuşunun Sesi (2017) konusu ve anlatım biçimiyle iki ayrı bölümden oluşur. Birinci bölümde yörük taifesinden Molla Murat'ın konar-göçerlikten beylik kurmasına kadar olan süreç destansı bir üslupla on üç bölümde anlatılır. Bu bölüm biçim ve içerik yönüyle Dede Korkut hikâyeleriyle benzerlik gösterir. Eserde Arzuhalci Mustafa'nın Molla Murat'ın hikâyesini kahvede anlatması, zaman zaman hikâyenin anlatımına ara verilmesi, kahvedeki kişilerin de hikâyeye karışmaları ve anlatıcı ile yaşanan atışmalar meddahlık geleneğini gösterir. Kutlu eserlerinde yararlandığı metinlerarasılık yöntemiyle bu hikâyesinde de Abdülhamit dönemi ve sonrası tarihi bilgiye yer verir. Ayrıca "Vatan nedir" sorusuna Yeni Şafak Gazetesindeki 9 Ocak 2011 tarihli "Vatan" başlıklı yazısıyla (TKS, 2017: 86) cevap verir. Hikâyenin ikinci bölümünde "Kayıp Tarih" başlığıyla Hamit ve çocuklarının hayatları anlatılır. Hamit Molla Murat'ın torunudur, dedesinin yaptırdığı konakta çocukları ve torunları ile birlikte yaşar. Seçilen başlık "Kayıp Tarih" Molla Murat'ın dini, ahlaki, kültürel değerlerine bağlılığıyla beylik kurma sürecinin yeni nesil tarafından unutulmasını işaret eder. Okur, bu durumu hem hikâye kişilerinin değişen yaşamlarından hem de yazarın üslubundan anlar. Yazar birinci bölümde kullandığı destansı anlatımı ikinci bölümde kullanmaz; Molla Murat'ın dönemi ve Hamit'in dönemi arasındaki farklılıkları, atalarının biriktirdiği değerlerden uzaklaşan insanı okurun dikkatine sunar. Her iki bölümde de hikâye merak unsurlarıyla bitirilir.

Sevincini Bulmak (2018) yazarın uzun hikâyelerindendir. Eserin hikâye ile roman arasında bir anlatımı vardır. Hikâyede, Ahmet Hamdi Tanpınar sempozyumunda tanışan üniversite hocası Suna ile Doktor Ali'nin evlenmesi; huzuru bu evlilikte bulamayan Ali'nin eski düzensiz hayatına dönmesi; Suna'nın ise Taşoluk köyüne yerleşip yaşamını müslüman saatine göre tanzim etme çabası anlatılır. Hikâyede Tanpınar'a özel bir yer verilmiştir. Edebiyat öğretmeni Suna'nın dilinden Tanpınar'ın Günlükleri ve şiirleri ile ilgili ayrıntılı bir açıklama yapılır. Bu açıklamalar yapılırken Mehmet Kaplan, Yahya Kemal, Ahmet Haşim gibi Türk Edebiyatının önemli isimlerine ve bazı alıntılara da yer verilir.

Kutlu bazı hikâyelerinde kişileri iki üç kuşak geriye giderek anlatır. Zamanda geriye gidişlerle anlatı kişileri ile olay örgüsünün yanı sıra toplumsal değişim ve dönüşüme dikkat çeker. Sevincini Bulmak'ta Suna ile başlayan hikâyede yazar zamanın ibresini geriye çevirir. Suna'nın hayatına ara vererek üç kuşak geriye gider. Sefer ile Zeynep, Hacı Harun Efendi ile Kevser, Türkçe öğretmeni Lamia ile Tarih öğretmeni Feridun Fikret ve sonunda Suna ile Suna'nın kocası Ali Balkan anlatılır. Hikâyenin anlatımındaki geriye kırılmalar tabiata ve doğallığa doğru yönelir. Mevcut hikâye zamanında ise tabiattan uzaklaşan insan ve insan eliyle şekillenen yapay dünya görülür. Zaman kırılmaları hikâyedeki olaylar ile birlikte yazarın okura anlatmak istediği özden uzaklaşan, bunalımın eşliğine gelen insan öyküsünün yaşantı evrelerini de gösterir.

Yıldız Tozu birbirinden bağımsız iki ayrı hikâyeden oluşur. Eserdeki “Uç Selahattin Uç” *HT*'de yer alan son hikâyedir. *Yıldız Tozu*, ağabeyinin bisikletine gizlice binip kaza yapan Kenan'ın ve kardeşinin gökyüzünde seçtiği yıldızı yere düşmeden yakalayan, kardeşinin ölmesini istemeyen bir ağabeyin hikâyesidir. *Uç Selahattin Uç* ise; mahalle maçını yenmek için uğur böceği ile dilek tutan bir çocuğun ve havası inmiş bir topu yakalamak için uçan ve melek olan Selahattin'in hikâyesidir. Resimlere de yer verilen eserde yoksul çocuklar ve yoksul çocukların oyunları konu edilir. Hikâyenin kahramanları; taşralı, yoksul, şehir imkânlarından yoksun, azla yetinerek mutlu olmayı bilen, toprakla börtü böceklerle hemhal, doğayla iç içe, göğe bakmasını seven, göklerden gelene razı olan Anadolu çocuklarıdır.

Anadolu Yakası Kutlu'nun “Nehir Söyleşi” türünde kaleme aldığı eseridir. "Anadolu Yakası" adlı yerel bir kanalın başarılı sahibi Muzo Gönül ile bir gazete muhabirinin yaptığı nehir söyleşi, hikâye biçiminde okura sunulur. Bir kasabada dünyaya gelen Muzo, isminin Muzaffer'den Muzo'ya nasıl dönüştüğünden başlayarak kanal sahibi oluşuna kadar geçen süreci mizahi bir üslupla anlatır. Bu süreçte köyden kente değişen yaşam, ahlaki yozlaşma ve doğu-batı arasında kalan insanın sosyal ve kültürel bunalımına da yer verilir. Muzo Özkan bu durumu Turgut Uyar'ın “Şiir çıkmazda, çünkü insan çıkmazda” (Kutlu, 2015: 198) sözüyle özetler.

Kutlu'nun *AVM*, *BDİ*, *DBD*, *FK*, *İYH*, *KS*, *KST*, *ŞM*, *VYİ*, *VO* ve *YK* adlarıyla on bir deneme kitabı vardır. Denemelerinde temel anlayış hikâyelerine kurgusal olarak yansıttığı köyden kente göç, modern insanın bunalımı ve yitirilen değerler üzerinedir. Yazarın ilk eserinden (Kutlu, 1970) son eserine (Kutlu, 2020) kadar bu anlayışı net

olarak görmek mümkündür. “Şimdi taşra bendini yıkmış durumda. / Elbetteki bir sel misali akıyor şehirlere... / Sel bu, önüne geleni yıkar, geçtiği yerleri harap eder” (Kutlu, 2017a: 88-89)., “Ben modern teknoloji karşıtı bir adamım. İnsana yakışan tarım toplumdur. Tarım toplumunun ekonomisi “Kanaat Ekonomisi”dir. Bu ekonomiyi kurmanın yolu ahlaktan geçer. Ahlak ise ilâhî kaynaktan gelir. İnsanlar mevcut konforu terkedip, tüketim toplumundan çıkmayı becerebilir mi? Zor. Ama unutmayalım kapitalizmin hâkimiyeti de kolay olmamış, üç yüz yıl sürmüştür ” (Kutlu, 2019a: 106)., “Zihnen, fikren, kalben bir “hicret”e niyet edin. / Açıkçası sanayi (endüstri) ve teknoloji ile dünya hayatında kazanılan servet-konfor ve refaha “Hayır” deyin. “Kalbin Sesi”ni dinleyerek yola çıkın, bu temiz niyet ve samimiyet çağdaş hurafelerle dolu aklınızı da yola getirecektir” (Kutlu, 2020: 121). gibi cümleleri Kutlu’nun eserlerine yansıttığı zihniyetin/düşüncenin özetidir.

Mustafa Kutlu’nun hikâye, sohbet, deneme türlerinin yanı sıra iki inceleme-araştırma eseri vardır. *Sait Faik’in Hikâye Dünyası* adlı ilk inceleme-araştırma kitabı Kutlu’nun “Sait Faik’in Hikâyelerinin Resim ve Perspektif Açısından İncelenmesi” adlı lisans mezuniyet tez çalışmasıdır. Diğer inceleme-araştırma çalışması *Sabahattin Ali Sabahattin Ali*”nin edebi yönü ve eserleri üzerinedir. Kutlu’nun bu iki yazardan etkilendiği düşünülür. “Daha çok Sait Faik, Sabahattin Ali ve Nurettin Topçu etkisi hissedilen *Ortadaki Adam* ve *Gönül işi*, kendi hikâyesini arayan bir yazarın ilk kalem denemeleri olarak değerlendirilebilir. Nitekim yazar, bu iki kitabını tekrar yayımlamamıştır” (Tonga, 2016: 21). Kutlu’nun hikâyelerinin biçim ve içerik özellikleri, deneme ve araştırma-inceleme yazıları onun edebî birikimini, zenginliğini ve kimliğini göstermesi bakımından önemlidir.

2.4.4. Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinin Metinsellik Özellikleri

Kutlu halkın içinden gelen bir yazar olarak halkın gerçekliğini, hayatını, duygu ve düşüncelerini eserlerinde konu edinir. Eserlerinin hemen hepsinde temel düşüncesi modernleşme sürecindeki Türk insanının farkında olmadan özünden kopmasıdır. Yazar, bu temel düşünce çerçevesinde millî, manevi, dinî, ahlaki, kültürel ve evrensel değerleri toplumun her kesiminden insan yaşamını ele alarak anlatır.

İnsanı, insan yaşamını anlatan yazar metinlerini kurarken özgün ve farklı teknikler kullanır. Deneme metinlerinde birbirini tamamlayan başlıklar örüntüsü vardır. Kurmaca metinlerinde iki farklı teknik dikkat çeker: İlk eserleri küçük

hikâyeler halinde yazılmıştır. Bu hikâyeler tek olarak okunduğunda ve bütün olarak okunduğunda ayrı ayrı anlam değeri taşırlar. *YAS, Yİ, YTYS, BB* ve *S* bu teknikte yazılmış hikâyelere örnek gösterilebilir. *UH* ile birlikte hikâyeleri tek bir konu üzerine derinleşir. *BÖ, C, KA, HB, MK* ve *SB* tek bir başlık altında kurguladığı eserleri arasındadır. Bu eserlerde genel çerçevede tek bir konu olmasına rağmen ileri ve geri zaman kırılma tekniği kullanılarak anlatı kişilerinin yaşamlarının ayrı ayrı anlatılmasıyla hikâye içinde hikâyelere yer verildiği görülür. Bu bakımdan farklı başlıklarla birbirini tamamlayan hikâyeler olsun, tek bir konu etrafında kurgulanan hikâyeler olsun okura zengin bir içerik sunar. *MK* hikâyesinde bütün otobüs yolcularının öyküleri, *SB* hikâyesinde Suna'nın üç kuşak geriye giden aile öyküsü Kutlu'nun eserlerindeki içerik zenginliğini örneklendirir.

Kutlu'nun hikâyelerinin dikkat çeken özelliklerinden biri geleneksel anlatımdan yararlanılmasıdır. “Geleneksel Türk seyirlik oyunlarının en önemlilerinden birisi Meddah'tır” (Ant, 1969: 68). “Meddah dinleyicileri etkileyip, anlattığı hikâyenin içine çekerek bir çeşit illüzyon sağlar. Çeşitli ağız taklitleri ve mimiklerle seyirciyi günlük hayatın içine çeker. Dramatik bir yapı kullanarak hikâyelerini oluşturur” (Artun, 2015: 238). Yazarın hikâyeciliğini yansıtan özgün anlatımı ve meddahlık geleneğini kullanması onu diğer yazarlardan ayırır. Hikâyelerin giriş, gelişme ve sonuç ya da serim, düğüm ve çözüm planı yazarın özgün anlatımıyla alışılmışın dışına çıkar. Geleneksel anlatım özelliklerini kullanarak meddah üslubuyla anlatmaya başlar, hikâye ile ilgili ya da ilgisiz farklı konulardan bahsederek kurguya ara verir. Anlatı kişisi, yazarın sesiyle ya da okurun uyarısıyla hikâyenin anlatımına geri döner. Meddahlık geleneği onun hikâyelerinin anlatımına şöyle yansır:

Yahu ben meddah mıyım? ara sıra omzumdaki havlu ile alnımın terini silip “Ey yârenler, nerde kalmıştık bakalım” diye mevzuyu çekip uzattıktan, tadını kaçırdıktan sonra toparlamaya çalışacak. / Hayır, hayır!.. / Bu, hikâye ile roman arasında bir kitap. / Kayda-kuyda bağlı. Girişi-gelişmesi-sonucu var. Altyapısı-üstyapısı, çatısı, bacası var. Göstereni, gösterileni, imi, timi var. / Bizi böyle Erzurum Mahallebaşı'nda halk hikâyesi anlatan rahmetli Behçet Emi'ye benzetip de arpayla samanı karıştırmayın. / Hem anlatacağım mesele, evet gerçi bu kasabada, bu meydanda başlıyor ama göreceksiniz ki, bir süre sonra buradan çıkıp gideceğiz. Hadi bakalım, kendinize gelin ve kitabı incitmeden sayfayı çevirin (Kutlu, 2018ç: 17-18).

Lafı uzattığımın farkındayım. Biz esasen Zehra'nın hikâyesini anlatacağız. / Ancak onun doğup büyüdüğü yeri de tanıtmak istedik. Yoksa niyetimiz kasaba ve bölgenin tarihini, coğrafyasını, ekonomisini dile getiren bir yardımcı ders kitabı yazmak değil. / Az daha sabredin. / Bazı muhterem kardeşlerimiz bize dönerek: “Yahu Mustafa Kutlu, sen bir bilimsel makale yazmıyorsun. Sonuçları izah için sebepleri sayıp dökmeye ne lüzum var? Hem bu kitap en nihayetinde bir uzun

hikâye, bunu tarihe, sosyolojiye, hatta psikolojiye boğmanın ne âlemi var? Sen insanları ve olayları anlat, gerisini bize bırak, Ahmet Midhat Efendi misin mübarek!’’ diyebilir. / Modern hikâye (Kutlu, 2017e: 27)...

Kutlu hikâyelerinde kendi anlatım tarzı ve geleneksel anlatım ile ilgili bilgi verir. Eserini roman ile hikâye arasında belli kurallar çerçevesinde yazdığını söyleyerek kendisini halk hikâyesi anlatan Behcet Emi’ye benzetenleri eleştirir. Bu yöntemle yazar, okuru geleneksel anlatımla başbaşa bırakır. *KA* hikâyesinde modern hikâye özelliklerini bildiğini fakat inatla bildiği-inandığı şekliyle hikâye anlatma geleneğini sürdürdüğünü söyler (Kutlu, 2017e: 27). Bu durum yazarın eserlerinin içeriğine yansıttığı zihniyetinin (geleneğe bağlılığının) yanı sıra biçim yönüyle de geleneğe bağlı olduğunu gösterir.

Kutlu eserlerinde toplumun her kesiminden insana yer verse de daha çok yoksul insanların yaşamlarını ele alır. Yaşamın türlü zorluklarından geçen pazar satıcıları, fabrika işçileri, kalfalar, çıraklar; köyden kente göç eden, nerede olsa çalışan, diploması ve zanaatı olmayan insanlar; aile geçimine katkı sağlamaya çalışan çocukluğunu yaşayamayan, kendileri küçük sorumlulukları büyük çocuklar ve gerçek yaşamda olduğu gibi hikâyede de merkezin dışında kalan, görünmeyen engelli bireyler anlatı kişileri arasındadır. Yazar hikâyelerinde mekân olarak yalıları, konakları, villaları kullanmaz; mahalle içinde müstakil evleri, gecekonduları, yokluğun resmi olan evleri dahası mekânsızlığı öne çıkarır. Zengin kişiler ve zenginliğin sembolü olan eşyalar daha çok sonradan kazanılan ve modernleşme sürecinde kişinin özünü kaybetmesine neden olan araçlar olarak anlatılır. Kutlu, eserlerinde yoksul insanı ve yoksulluğu anlatmasına rağmen zihniyeti gereği isyandan uzak iyimserliğin hakim olduğu bir anlayış benimser.

Hikâyelerin zaman kurgusu Kutlu’ya özgüdür. Farklı zaman dilimleri ile olay anlatılır. Şimdiki zaman anlatımıyla başladığı kurguyu geriye kırılmalarla geçmişe taşır. Bu teknik hikâye kişilerinin geçmiş yaşamlarının anlatılmasının yanı sıra soylarının anlatılmasında da kullanılır. Yazarın ya da anlatı kişilerinin olmasını istedikleri hayal unsurlarının kullanıldığı bölümlerde ise gelecek zaman ifadelerinin kullanıldığı görülür. *TS*’de anlatıcı, hikâyeci kimliği ile şimdiki zamanda İstanbul’u dolaşır. Tahir Sami Bey ile karşılaştıktan sonra onu tanıyabilmek için zamanda geriye kırılmayla üç kuşak geriye gider. Hikâyenin sonunda Tahir Sami Bey ömür boyu biriktirdiği kitapları kütüphane kurulması için bağışlamak ister ve bunun için bir kurumdan olumlu cevap bekler. Bu bekleyiş gelecek zaman ifadeleriyle anlatılır.

Kutlu'nun eserlerine yansıttığı zaman zenginliği modernleşen, geleneğinden kopan Anadolu insanının macerasını yansıtmakta etkilidir. Yazar, eserlerinde zaman tüneline geçirdiği insanlarla değişim ve dönüşüme ışık tutar.

Hikâyeler gerçek yaşamı yansıtma bakımından birden çok konudan beslenir. Sevgi, saygı, aşk, liyakat, kanaat, dostluk, dayanışma, zanaat, azim, doğruluk, dürüstlük kararlılık ve aile gibi pek çok kavram modernleşen toplum, köyden/tabiatan uzaklaşma ve geleneksel değerleri kaybetme ana düşüncesi çerçevesinde anlatılır. Yazar hikâyelerinde kişi ya da yaşantılar yoluyla bu kavramları ve temel düşüncesini somut olarak örneklendirir.

Geleneksel hayatın, üretimin, inanç, ve ahlakın, esnaf yaşantısının, zanaat kaidelerinin biçim verdiği hayat tarzı; dinî hüviyetini, kanaate dayalı ölçüsünü yavaş yavaş kaybetmeye başladı (Kutlu, 2017e: 29).

Gece vardiyası boşanacak. Sil gözlerini. Karşıda bütün farlarını yakıp uluyan, düğmeleri, levheleri ve olanca dişlileri bilenip seni bekleyen fabrikaya koş. Kaderini kucakla. Tüylerin diken diken olurken sarıl o soğuk demirden yabancı kadınlara. Motor sesiyle sarhoş, çarklardan, kayışlardan dökülen nağmelere kapıl. Metal parıltısı karışsın gözbebeklerine, kanlı kanlı bak. Elinde anahtarın ismi gavurcadır, ezberle (Kutlu, 2017i: 8-9).

Buldozerlerin dişleri toprağa saplandığı zaman... / Motor gürültülerinin yavru kuşları yuvalarından ürküttüğü zaman... / Ağaçların devrildiği, kayaların demir matkaplarla delindiği, suların önünün kesildiği zaman... / Bulutların kirlendiği zaman... (Kutlu, 2018b: 36).

Örneklere görüldüğü gibi yazar, geleneksel yaşamın yavaş yavaş egemenliğini kaybetmesini; kendi düzenini kuran ve bu düzene kişileri mahkum eden fabrikaların hüviyetini ve şehirleşme sürecinde tabiatın kıyametinin kopmasını kendi üslubuyla anlatır. Kutlu'nun eserlerini tek tek kendi içinde derinlemesine incelemek ve yazdığı diğer eserlerle karşılaştırıp ilişkilendirmek ele aldığı temel düşüncesinin anlaşılmasında, metnin anlam katmanlarına ulaşılmasında kolaylık sağlayacaktır.

Yazarın eserlerinde dikkat çeken diğer bir özellik metinlerarasılıktır. “Bir metnin diğer tüm anlatımlardan yalıtılmış, onlardan soyutlanmış bir şey değildir. Bir metin tek başına yazılmamıştır, tek başına değildir ve tek başına okunamaz. Bu metnin başka metinlerle ilişkisine göre bir değeri ve anlamı vardır. Metinlerarası kavramı; kültürel ortam, alıntılar, şu ya da bu biçimde gönderimde bulunan metinler ve metin türleri ile ilgili bir kavramdır” (Günay, 2003: 211). Yazar gerek bilgilendirici metinlerinde gerekse kurmaca metinlerinde ayet, hadis, yazar, sanatçı, kitap, şarkı ve türkülere gönderimde bulunarak metinlerarasılığı kullanır. *SB* hikâyesinde

“Çocuklarınız ve mallarınız ile imtihana tabi tutulacaksınız diyor kitabımız” (Kutlu, 2018f: 238). Enfâl Suresi 28. Ayet, “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” (Kutlu, 2018f: 268) Zümer Suresi 9 Ayet, “Öteden beri görmek istediğim yerler vardı. Ecdadın yekpare bir zaman ve tamamen kendi eseri olan mekânlarda geçen serüvenine, oralarda hâlâ kaldığına inandığım ruhuna dokunabileceğim beldeler. / Bu arzunun dibinde Tanpınar duruyor olmasın. Yani onun “Beş Şehir”i. Mümkündür, lakin o beş şehirden geriye ne kaldı? Belki biraz Bursa kaldı” (Kutlu, 2018f: 223)., “Aşk derdiyle hoşem el çek ilacımdan tabip / Kılma derman kim helâkim zehr-i dermanındadır” Fuzuli (Kutlu, 2018f: 12). gibi örneklerin yanı sıra Yunus Emre, İsmet Özel, Ziya Paşa, Mehmet Âkif Ersoy, Ahmet Kutsi Tecer, Cahit Sıtkı Tarancı, Nazım Hikmet, Dostoyevski ve Andre Gide gibi farklı yazarlara ve eserlerine de gönderimde bulunur. Yazarın zihniyetini, hikâyelerin derin yapısını belirlemede kullanılan metinlerarasılık etkilidir.

Genel olarak Kutlu, tipik bir memleket hikâyecisi olarak nitelendirilir (Tosun, 2018: 389). Eserlerinin biçim ve içerik yönünün incelenmesi metinsellik özelliklerinin yanı sıra yazarın hikâyeciliği, üslubu ve dünya görüşünün tespit edilmesi bakımından da önemlidir.

2.4.5. Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Söz Varlığı

Bir dilin deyimleri, atasözleri, kalıp sözleri, kalıplaşmış sözleri, terimleri, sözcükleri ve çeşitli anlatım kalıpları o dilin söz varlığını oluşturur. Toplumların yaşam biçimleri, dinsel inanışları, tarihi süreçte farklı toplumlarla kurdukları ilişkiler ve değerler sistemi o toplumun söz varlığının incelenmesiyle ortaya çıkarılır. “Bir dilin söz varlığı, o dilin tarihine geniş ölçüde ışık tutmakta, yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, sözdizimi ve anlam değişikliklerini yansıtmakta, hangi dillerin etkisiyle, ne türden değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir” (Aksan, 1996: 11).

Kutlu’nun eserleri söz varlığını yansıtmaları bakımından zengin anlatıma sahiptir. Dünya görüşü ve anlatım biçimiyle geleneğe bağlı olan yazar bu bağlılığı eserlerinde kullandığı sözcük, söz öbekleri ve cümle yapılarıyla okura aktarır. Yazar, eserlerinde günlük dilin dışında kullandığı kelimelerle hem okurun söz varlığını zenginleştirir hem de hikâyelerin anlatımına estetik değer kazandırır. “Kötü, iğrenç, üzgün, sevinmek, güçsüz” gibi kelimeler yerine “menhus, mülevves, meyus, gönenmek, zebun” gibi

kelimeleri kullanır. Bazı söz kalıplarına da tekrar tekrar yer verir. Kutlu'nun eserlerinde kullandığı zengin söz varlığı şöyle örneklendirilebilir:

- “Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz!” (Kutlu, 2018b: 47).
- “Mahkeme kadiya mülk değil” (Kutlu, 2018: 52).
- “Hikmet-i Hüda” (Kutlu, 2013a: 74).
- “Leyleği kuştan mı sayarsın, yazın gelir kışın gider” (Kutlu, 2013b: 49).
- “Lafa yekûn çekmek” (Kutlu, 2017c: 16).
- “Lafın belini kırmak” (Kutlu, 2018d: 133).
- “Aramakla bulunmaz, ama bulanlar ancak arayanlardır” (Kutlu, 2018ğ: 82).
- “Kıl beşi kurtar başı” (Kutlu, 2017f: 109).
- “Dükkan kapısı Hak kapısı, Hakk'a yalvar / Çeşmim gibidir akmasa da damlar” (Kutlu, 2017e: 52).
- *BÖ* (2012) hikâyesinde geçen çiçek adı örnekleri ve sayfa numaraları: karamuk, kuşburnu, yaban gülleri, meşe, alıç ağacı, kavak (5), nar çiçekleri (13), funda, sarmaşık (14), servi-kavak, zerdali (17), sarmaşık, mor salkımlar, küpe çiçeği, ıtır, fesleğen (25), keven-diken (27), karanfil (29), karamuk, yarpuz (32), ahlat ağacı (57), meşe, palamut (63), yonca (70), ardıç, söğüt, ılgın (79), kuzukulağı, yemlik, sığırdili, görcegöz (110), söğüt (112), iğde, kızılıcık (152), çiğdem (197).
- *MK* (2018) hikâyesinde geçen deyim örnekleri ve sayfa numaraları: yakayı sıyırmak, nabzını tutmak, kulak kabartmak (11), ser verip sır vermemek (13), temaşa etmek (14), intikal etmek (21), nezaret etmek (23), teskin etmek (36), peyda olmak (37), Hanya'yı Konya'yı anlamak (41), âbad olmak (102).
- “Güzel uyandı / Cama dayandı / Cam kırıldı / Kana boyandı” (Kutlu, 2012: 13).

Yazarın özgün anlatımının yapı taşlarını oluşturan deyimler, atasözleri, kalıp ifadeler, çiçek adları dilin zenginliğinin göstergeleridir. Yazar, bu göstergeleri eserlerinin konu bütünlüğü içinde kullanarak metinleşme sürecinde dilin sağladığı bütün imkânlardan yararlanır.

2.5. Türkçe Öğretiminde Mustafa Kutlu'nun Hikâyeleri

Türkçe öğretimi; ilk okuma-yazma, öğrenme alanları, temel beceriler ve değerler eğitimini kapsayan geniş bir alandır. Program çerçevesinde Türkçe öğretiminde; bilgi, beceri ve davranışlara sahip, temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmenin yanı sıra öğrencilerin kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikleri kazanmaları da hedeflenir. Bu hedeflere ulaşmak amacıyla metinler araç olarak kullanılır. Kutlu'nun deneme, araştırma-inceleme, sohbet ve hikâye türleriyle 40'tan fazla eseri taşıdığı biçim ve içerik özellikleriyle Türkçe öğretiminde yararlanılabilecek kaynaklar arasında olduğu düşünülür.

Kutlu'nun eserleri tema ve konu çeşitliliği, kültürel değerler, geleneğe bağlılık, tabiata/öze yönelim, zengin söz varlığı, çeşitli olay kurgusu, farklı hikâye oluşturma yöntemleri ve özgün üslubuyla dikkat çeker. Bu özellikler TÖP'te yer alan genel ve özel amaçlar, kazanımlar, tema ve konu önerileri, öğrenme alanları bakımından karşılaştırıldığında eserlerin millî, manevi, ahlaki ve kültürel değerler çerçevesinde zihinsel, bilişsel ve duyuşsal becerileri geliştireceği; dil becerilerinin gelişimini dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi öğrenme alanlarıyla bir bütün olarak destekleyeceği; dolayısıyla bu metinlerin Türkçe öğretiminde kullanılabileceği düşünülür.

Öğretim programlarında bireylerin sürekli gelişen ve değişen dünya içinde yaparak yaşayarak hayata hazırlamak düşüncesine öncelik verilir. Kutlu eserlerine hayatın içinde yaşanmış ya da yaşanabilecek olay ya da durumları gözlemlediği kişilerle kurguya yansıtır. Kutlu'nun eserlerindeki gerçeğe yakınlık *HT*'de “Kambur Hafız ve Minare” hikâyesine de konu olur. Hikâyede okur kendi yaşamını anlattığı gerekçesiyle yazara hesap sorarak kurguyu değiştirmesini ister. Çıkla, *Kambur Hafız ve Minare* hikâyesini “gerçek yazar, gizli yazar, anlatıcı, muhatap, gizli okur ve gerçek okur” bakımından “Kambur Hafız ve Hikâyecilik Dersi” yazısında değerlendirmiştir (Çıkla, 2019: 203-208). Hikâyelerde seçilen tema ve konular, verilmek istenen ana fikir bireyin kendisini ahlaki, insani, manevi olarak geliştirmesini ve bunları davranış haline dönüştürmesini sağlayacak niteliktedir. *HTG* örneğinde değişen zaman, tabiat ve hayat; geçmişe ve çocukluğa özlem; doğa ve hayvan sevgisi; zor şartlar altında eğitim-öğretim; çalışmak zorunda olan çocuklar; ailede dayanışma, yardımlaşma, yardımseverlik, kanaat, merhamet, paylaşmak, arkadaşlık, dostluk, vefa, şükür, sadakat, azim, dürüstlük, sevgi, saygı ve hayal gibi gerçek yaşamda insanı

biçimlendiren değerler ve davranış örüntüleri yer alır. Yazar çalışmak zorunda olan ve hayal kuran çocukları eserinde şöyle anlatır:

“Bir süre sessiz kaldılar. Sonra Selim: / Cemal! / Hı! / Biraz hayal kursak diyorum. / İki arkadaş gerçekten karpuz sergisini açmış, gerçekten çok para kazanmış gibi mutlu, artık konuşmuyorlar. İkisi de gölgeye sırtüstü uzanıp bulutları seyrediyor” (Kutlu, 2017ç: 137).

Aynı eserde çalışarak aile geçimine katkı sağlayan, çocukluklarını yaşayamamış küçük simitçiler, arkadaşlar arasındaki dayanışma, paylaşma, kanaat ve adalet kavramı konu bütünlüğü içinde şöyle anlatılır:

Bir parkta iki simitçi çocuk. / Simitçiler sekiz on yaşlarında. Kara-kavruk-zayıf. Belli ki beslenme yetersizliği ile büyümüşler. / İkisi de yorgun ve aç. Önlerinde iri sandviçlerini ısıra ısıra kendi yaşlarında çocuklar geçiyor. / Her zaman yaptıkları gibi kimin tepsisinden simit alınacak diye çöp çekiyorlar. / Hiç tasalanmadan yanındaki kendi tepsisinden bir simit seçip “Hadi” diyor. / Simidin bir ucundan biri, öbür ucundan öteki tutup “bir, iki, üç deyip asılıyorlar. / Simidin bir parçası bayağı büyük kaldı. Büyüğü kazanan arkadaşının payına baktı, canı sıkıldı. “Olmadı” dedi ve kendi payını yemeye başladı. Büyük parçayı kazanan bir türlü yiyemiyor. / Şans da olsa haksızlık bu (Kutlu, 2017ç: 7-8).

İki arkadaşın hem birlikte simit satmaları hem de yaşamın zorluklarına göğüs germeye çalışmaları, adalet ve hakkaniyet çerçevesinde yiyecekleri simiti seçip bölüşmeleri ve hikâyenin devamında simitlerini güvercinlerle paylaşmaları çocukların gelişimlerini birçok bakımdan destekleyecek davranış örneklerini yansıtır.

HTG hikâyesinde tespit edilen değerlerin yanı sıra yazarlara, yazarların sözlerine, şarkı ve türkülere yer verildiği; söz varlığını temsil eden deyimler, atasözleri, çiçek adları ve kalıp sözlerin kullanıldığı görülür. Hikâye taşıdığı özellikler bakımından “dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi” öğrenme alanlarının kazandırılmasında metin olarak kullanılabilir niteliktedir.

AKY'de ortaokul seviyesi öğrencilerin okuyabileceği farklı konularda küçük hikâyeler vardır. *Güzel Bir Gün Nasıl Olur?*, *Güvercin Avlayan Martı*, *İçimizden Geçen Irmak*, *Akbank'ın Önünde Armut Ağacı*, *Oruç* ve *5402* bu hikâyelere örnek gösterilebilir. Doğa sevgisi, merhamet, kanaat, yardımseverlik, dayanışma, ahlak ve eğitim gibi değerlerin işlendiği hikâyelerde metinlerarasılık da dikkat çeker. *Güzel Bir Gün Nasıl Olur?* hikâyesinde helva satan küçük çocuk çalışmak, kanaat ve merhamet değerlerini hatırlatır.

Çocuk helvayı garantilediğini anlayınca türkiye başlıyor... / “Caney, caney, caney... / İşte meydan ey... / Delikanlı cim-bom, / Nerdesin haney? Nerdesin haney...”/ Vatandaşın gülmez yüzünü güldürmek için yetmez mi bu?... / Ah benim yufka yürekli halkım... Ah, benim merhametli insanlarım... / Hemen herkes -cimbomcular dahil- sevgi ile bakıyorlar küçüğe... / Bıçkın delikanlı iki helva alıp, ceplerine sokuşturuyor. Paranın üzeri kalsın diyor. Küçük satıcı, etraftan uzanan ellere yetişmeye çabalıyor. Göz açıp kapayınca kadar tepsideki helvalar bitiyor... / Ohhhh... (Kutlu, 2018a: 9).

Küçük helva satıcısının helva alanlara türkü söylemesi; etraftaki insanların bu duruma kayıtsız kalmamaları ve çocuğun tepsisindeki bütün helvaları satabilmesi insanlar arasındaki dayanışmanın güzelliğini sergiler. *İçimizden Geçen Irmak* hikâyesinde “Bir bakışımızla mermileri geri çevirir, top namlularını eritebilir, barajları yıkabilirdik. Hele bir el-ele tutuşmaya görelim, hele bir ağızdan şarkımıza başlamayıverelim, Çin ü Maçın’dan duyuluyordu sesimiz” (Kutlu, 2018a: 19). ifadeleri de birlik ve beraberliği, dayanışmayı örneklendirir.

Akbank’ın Önünde Armut Ağacı hikâyesinde şehrin merkezinde bütün olumsuz şartlara rağmen meyve vererek şehirleşmeye meydan okuyan armut ağacıyla doğa sevgisi anlatılır. “İstanbul’da, Karaköy Meydanı’nda, Akbank’ın önünde bir armut ağacı var. Her bahar çiçek açar, meyve verir. Kimi-kimsesi, arayanı soranı yoktur. / Onu oraya kim dikmiştir? Nasıl gelişip serpilmiştir, böyle güzelleşmiştir? Yapraklarının üzerinden bugüne kadar kaç metreküp zehirli gaz, kurum geçmiştir?” (Kutlu, 2018a: 20). Yazarın doğaya ve doğal yaşama bağlılığını eserlerinin konusu ve kullandığı söz varlığından da anlamak mümkündür. Kutlu bütün eserlerinde çiçek ve ağaç adlarını kullanır. *AKY*’de geçen akasya, gül, gelincik, kuzukulağı, yaban lalesi, menekşe, sardunya, leylak, yonca, papatya; dut ağacı, armut ağacı, Kanada kavağı, söğüt ve meşe ağaç ve çiçek adlarını örneklendirir.

Yazar hikâyelerinin arasında başka eserlerden bahseder ve bu eserlerin çoğu öğrencilerin okuyabileceği türdendir. *UH*’de *Küçük Prens*, *Yeşil Yıllar*, *Şahika*, *Çalikuşu*, *Karagöz*; *YT*’de *Pekosbil*, *Kızıl Tuğ*, *Ay’a Seyahat*, *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah*, *Kara Korsan*, *Çelik Bilek*; *RP*’de *Yüreğinin Götürdüğü Yere Git*, *Simyacı*; *MM*’de *Gün Olur Asra Bedel*; *TS*’de *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*; *ZH*’de *Huzur*, *Boğaziçi Yalıları*; *N*’de *Polyanna*, *HG*’de *Beyaz Geceler* ve *SB*’de *Günlükler*, *Dar Kapı* hikâyelerde geçen eserler arasındadır. Yazar; Mehmet Âkif Ersoy, Yahya Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar, Kemalettin Tuğcu, Ömer Seyfettin, Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Nazım Hikmet Ran, Faruk Nafiz Çamlıbel, İsmet Özel, Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya Osman Saba, Ahmet Haşim, Haldun Taner, Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet

Mithad Efendi, Sabahattin Ali, Orhan Veli Kanık, Adalet Ağaoğlu, Oğuz Atay, Cemil Meriç, Sait Faik Abasıyanık, Ziya Gökalp, Fuzûlî ve Yunus Emre gibi Türk Edebiyatı ve Türkçe öğretimi için önemli olan isimlere de gönderimde bulunur. Yazar, eser, şarkı, türkü, şiir, hadis ve ayetlere yer verilmesiyle oluşturulan metinlerarasılık okura çok yönlü bilgi ve beceri kazandırabilecek özellikler yüklenmesinde etkilidir.

Hikâyeler içerik özelliklerinin yanı sıra biçim özellikleriyle de Türkçe öğretime kaynak oluşturabilirler. *MK* hikâyesinde kasabaya yetişmek zorunda olan otobüs ve yolcuların hikâyelerini kapsayan hikâyeyi film senaryosuna dönüştüren ana kurgu vardır. Hikâye içinde hikâye kurgulama tekniği yazma becerisini geliştirmede örnek olabilecek bir uygulamadır. İçerik ve teknik özellikleriyle birlikte kuralların (dil bilgisi) öğretiminde de Kutlu'nun anlatımından yararlanılabilir.

Kuşlar göçer. Yaprak dalından düşer. Poyraz yağmurla birleşip şemsiyeleri uçurur. Ardından tipi gelir. Camlar buz tutar. İki küçük yurt çocuğu buz tutan camları hohlayarak dışarıyı görmeye çalışıyorlar. Kar tepeleme yağmıştır. Hava açsa, güneş çıksa, çocuklar bahçeye dağılsa, kardan adamlar yapılsa. Bunların hepsi olur. Burunlar, kulaklar, yumruk eller kıpkırmızı olur. Öksürük sesleriyle geçer gece. Çorbanın buğusu tüter, bir de soğanın acısı. Revire, oradan hastaneye kaldırılan bir küçük kızın öldüğü duyurulur (Kutlu, 2018l: 43).

ZH hikâyesinin edebî anlatımında kelime, kelime grubu, isim, fiil, cümle ve noktalama işaretleri konuları örneklendirilebilir. Bu paragraf yazma becerisini geliştirmede önemli olan “yarım kalan hikâyeyi tamamlama” etkinliği olarak da değerlendirilebilir.

İncelemeler sonucunda Kutlu'nun hikâyelerinin sesten söze çok yönlü bir zenginliğe sahip olduğu görülmüştür. Öğretim programında belirtilen genel ve özel amaçlar, kazanımlar ve öğrenme alanları bağlamında incelendiğinde hikâyelerin öğretim amacıyla kullanılacak metinsellik özellikleri taşıdığı ve değerler, öğrenme alanları ve dil bilgisi öğretiminde örnekler belirlemede kaynak oluşturabileceği tespit edilmiştir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde ‘‘Türkçe Öğretiminde Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinden Yararlanma’’ başlıklı yüksek lisans tez çalışmasının araştırma sürecinde izlenen yöntem, ‘‘Araştırma Modeli’’, ‘‘İncelenen Dokümanlar’’ , ‘‘Verilerin Toplanması ve Analizi’’, ‘‘Evren ve Örneklem’’ alt başlıkları ile açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bilimsel yöntem; bilimlerin ortaklaşa kullandıkları betimleme ve açıklama yollarını kapsayan bir yanı ile eylemsel diğer yanı ile düşünsel bir süreç olarak tanımlanır. Bilimsel yöntemler araştırmanın kanıtlanılabilirlik değerini gösterir. Kutlu'nun eserleri ile ilgili daha önceden yapılmış birçok nitel araştırma vardır. Bu çalışma da nitel bir araştırma olan doküman inceleme yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır. ‘‘Nitel araştırmalar psikolojik ölçümler ve sosyal olaylarla ilgili nicel araştırma yöntemlerine göre daha derinlemesine bilgi sağlarlar. Nitel Araştırmalar, geleneksel araştırma yöntemleriyle ifadesi zor olan sorulara cevap bulmak için gereklidir’’ (Büyüköztürk, vd., 2018: 252). Doküman incelemesi, araştırılacak konular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizinin yapılması ve mevcut kayıt ya da belgelerin veri kaynağı olarak sistemli biçimde incelenmesi esasına dayanır.

‘‘Türkçe Öğretiminde Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinden Yararlanma’’ tez çalışmasının araştırma çerçevesi ‘‘Türkçe öğretimi, Türkçe Öğretim Programı, Türkçe öğretiminde metin, öğrenme alanları (dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma), dil bilgisi öğretimi, değerler eğitimi, Mustafa Kutlu’nun hikâyeleri, Mustafa Kutlu’nun hikâyeleriyle Türkçe öğretimi’’ olarak belirlenmiştir. Kutlu’nun bütün hikâyeleri ilk okuma sürecinden sonra hikâyeler üzerinde Türkçe öğretimi genel çerçevesinde ‘‘öğrenme alanları (dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma), dil bilgisi öğretimi, değerler eğitimi, söz varlığı, metinlerarasılık) analiz çalışması yapılmıştır. Elde edilen veriler değerlendirilip sınıflandırıldıktan sonra yazım aşamasına geçilmiştir.

Bu çalışma konu tespitinden sunum aşamasına kadar Doç Dr. Şeyma Büyükkavas Kuran danışmanlığında hazırlanmıştır. Mustafa Kutlu’nun hikâyeleri ile ilgili araştırma yapılmasına 6. Mayıs 2019 tarihinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesinde katıldığım Prof. Dr. Alaaddin Karaca’nın konferansı esin kaynağı olmuştur. Karaca, konferansta Mustafa Kutlu’nun hikâyelerini anlatmış; konferans sonunda Kutlu’nun hikâyeleri ile ilgili bir yarışma düzenlenmiştir.

3.2. İncelenen Dokümanlar

Araştırma sürecinde; Mustafa Kutlu'nun hikâyeleri ve denemeleri, Mustafa Kutlu'nun eserleri üzerine yapılmış çalışmalar (kitap, makale, yüksek lisan ve doktora tezi); Türkçe öğretimi (temel beceriler “dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma”, dil bilgisi öğretimi, değerler eğitimi, Türkçe öğretiminde metin) üzerine yapılmış çalışmalar; 2006, 2015, 2017, 2018 ve 2019 Türkçe Öğretim Programları ve sınırlı sayıda Türkçe ders kitabı incelenmiştir. Kutlu'nun eserleri ve Türkçe öğretimi üzerine hazırlanan kitap, makale ve tez çalışmaları araştırmaya kaynak oluşturur.

Çalışmanın ilk aşaması, araştırma kapsamı içinde alanyazın taramasının yapılması ve Kutlu'nun bütün eserlerinin okunması sürecinden oluşur. Okuma süreci bittikten sonra yazarın deneme, araştırma-inceleme, sohbet ve yayınlanmasına izin vermediği *Gönül İşi* ve *Ortadaki Adam* adlı hikâye kitapları araştırmanın örneklemini dışında tutulmuştur. Çalışma Kutlu'nun yirmi yedi hikâye kitabı üzerine hazırlanmıştır.

Kutlu'nun hikâyelerinin çok sayıda basımı mevcuttur. Eserlerin basım sayıları okur tarafından çok tercih edildiklerini göstermektedir. 1960 sonrası Türk edebiyatı yazarları içinde sayılan yazarın hikâyelerinin okur tarafından tercih edilmesi bu hikâyelerden “Türkçe öğretiminde yararlanılabilir mi” düşüncesini ortaya çıkarmış ve çalışmanın hazırlanmasına gerekçe olmuştur. İncelenen eserlerin basım yılı ve basım sayıları eserlerin künyesinde belirtilmiştir.

Yazarın yirmi yedi hikâyesi üzerinde Türkçe öğretiminde yararlanılabilecek özellikler (dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma), dil bilgisi öğretimi, değerler eğitimi, söz varlığı, metinlerarasılık) taranarak analiz çalışması yapılmıştır

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Kutlu'nun eserlerinden Türkçe öğretiminde yararlanabilme durumlarının belirlenmesi aşamasında alanyazın taraması yapılmış, Türkçe öğretimi genel çerçevesinde geçen başlıklar belirlenmiş ve daha önce yapılan çalışmalar da göz önünde bulundurularak verilere ulaşılmıştır.

Verilerin toplanması sürecinde künye (ad, tür, sayfa sayısı, yayınevi, basım yılı), konu, ana fikir, özet ve hikâyelerin genel özellikleri başlıklarıyla bir şablon oluşturulmuştur. Bu bilgiler ile birlikte hikâyelerde temel beceriler “dinleme/izleme,

konuşma, okuma, yazma’’, dil bilgisi, değerler eğitimi, söz varlığı, metinlerarasılık gibi başlıklar taranmış; Türkçe öğretiminde önemli sayılabilecek bütün tespitler not alınmıştır.

Hikâyeler, veri toplama süreci bittikten sonra Türkçe öğretiminde yararlanılabilecek özelliklerine göre örnek niteliğinde sınıflandırılmıştır. Elde edilen bulgular çerçevesinde ‘‘Dinleme/İzleme, Konuşma, Okuma, Yazma’’, Dil Bilgisi, Değerler Eğitimi’’ başlıkları altında Türkçe öğretiminde yararlanılabileceği düşünülen örneklere yer verilmiştir. ‘‘Dinleme/İzleme, Konuşma, Okuma, Yazma’’ bölümlerinde eserler bütün özellikleri ile anlatılmış; ‘‘Dil Bilgisi ve Değerler Eğitimi’’ bölümleri ise Kutlu’nun bütün hikâyelerinden seçmelerle örneklendirilmiştir.

Verilerin toplanması sürecinde söz varlığı bağlamında bilinmeyen kelimeler; metinlerarasılık bağlamında ise hikâyelerde geçen kitap, yazar, şarkı ve türkü adları tespit edilmiştir. Bu veriler, Türkçe öğretiliyle bağlantılı olduğu düşünülerek tespit edilmiş ve Türkçe öğretiminde yararlanılabileceği düşüncesiyle çalışmada yer almaktadır.

Ayrıca eserlerin incelenmesi aşamasında, ulaşılan verilerin değerlendirilmesinde yapılandırmacı yaklaşımı temel alan 2006, 2015, 2017, 2018 ve 2019 Türkçe Öğretim Programları karşılaştırılmış ve uygulamada olan 2019 Türkçe Öğretim Programı, bulguların Türkçe öğretiline uygunluk düzeylerinin belirlenmesinde ölçüt olarak kabul edilmiştir.

3.4. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni; Kutlu’nun denemeleri, araştırma-inceleme yazıları, çocuk kitabı, nehir söyleşi ve hikâyelerinden oluşan bütün eserleridir. Çalışmanın örneklemini ise Kutlu’nun yirmi yedi hikâyesi oluşturur.

Tablo 3.1. Evren – Örneklem

Evren	Örneklem
<i>Sabahattin Ali</i>	<i>Yıldız Tozu</i>
<i>Sait Faik’in Hikâye Dünyası</i>	<i>Arkakapak Yazıları</i>
<i>Anadolu Yakası</i>	<i>Beyhude Ömrüm</i>
<i>Akasya ve Mandolin</i>	<i>Bu Böyledir</i>
<i>Bir Demet İstanbul</i>	<i>Chef</i>
<i>Dem Bu Demdir</i>	<i>Hayat Güzeldir</i>

*Fırtınayı Kucaklamak
İlmihal Yahut Arzuhal
Kalbin Sesi
Kalbin Sesi İle Toprağa Dönüş
Şehir Mektupları
Vatan Yahut İnternet
Vitrinde Olmak
Yoksulluk Kitabı
Gönül İşİ
Ortadaki Adam*

*Hesap Günü
Huzursuz Bacak
Hüzün ve Tesadüf
İyiler Ölmez
Kapıları Açmak
Mavi Kuş
Menekşeli Mektup
Nur
Rüzgârlı Pazar
Sevincini Bulmak
Sır
Sıradışı Bir Ödül Töreni
Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı
Tarla Kuşu'nun Sesi
Tirende Bir Keman
Tufandan Önce
Uzun Hikâye
Ya Tahammül Ya Sefer
Yokuşa Akan Sular
Yoksulluk İçimizde
Zafer Yahut Hiç*

4. BULGULAR

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDEN YARARLANMA BİÇİMLERİ

Kutlu'nun eserleri metin temelli öğretim amacıyla kullanılmak üzere incelendiğinde *UH, MK, BÖ, RP, TB, MM, YT, TS HTG ve SB* gibi hikâyelerin TÖP'te belirtilen genel ve özel amaçların ve kazanımların, temel dil becerilerinin, değerler ve yetkinliklerin kazandırılmasına yönelik özellikler içerdiği tespit edilmiştir. Yapılandırmacı yaklaşıma göre işlenen bir Türkçe dersinde, Kutlu'nun hikâyeleri metin düzeyinde dinleme/izleme, okuma, konuşma, yazma, dil bilgisi, değerler ve yetkinlikler alanlarına yönelik öğretim amacıyla kullanılabilir; öğrenmenin kalıcı olması için metinler aracılığıyla etkinlikler düzenlenebilir. Yapılan bu çalışma Kutlu'nun hikâyelerinin metin olarak Türkçe öğretiminde kullanılmasının yanı sıra öğretmenlerin ve öğrencilerin eserleri okurken zengin biçim ve içerik bilgisinden faydalanmalarını da sağlayacaktır.

4.1. Dinleme/İzleme

“Dinleme becerisi insanın kazandığı ilk dil becerisidir” (Doğan, 2013: 7). Anlama etkinliği olarak değerlendirilen dinleme, iletişim kurmanın ve öğrenmenin temel yollarından biridir. “Dinleme becerisi konuşma, yazma ve okuma gibi öğrenilir, sonradan kazanılır. Okuma yazma konularında birçok kurs ya da eğitim programı varken dinleme konusunda eğitim çok yaygın değildir” (Demiray, 2014: 174-175). Türkçe dersi kapsamında dinleme/izleme kazanımlarına ulaşılması amacıyla okuma metinlerinin yanı sıra dinleme/izleme metinlerine de yer verilir. Kutlu'nun hikâyelerinin dinleme metni olarak değerlendirilebilecek, dinleme becerisine katkı sağlayacak içerik özelliklerine sahip olduğu düşünülür. Hikâyelerin tema, konu çeşitliliği, söz varlığı zenginliği, hikâyede kullanılan metinlerarası gönderim ve eğitsel değerlerin zenginliği eğitim-öğretimde araç olarak kullanılabilmesini sağlayacaktır.. Bu bakımdan yazarın eserlerindeki kısa hikayeler sınıf içinde dinleme metni olarak okunabilir. Hikâyeler içinde yer alan şarkı, türkü ve şiirler dinleme becerisine estetik yönden zengin kazanımlar sunabilir.

Öğrencilerin TÖP'te yer alan amaç ve kazanımlara ulaşmaları için okunan ve dinlenen hikâyelerin tema, konu ve ana düşüncesi belirlenerek bilinmeyen kelimelere yönelik sözlük çalışması yapılabilir; kurgu ana hatlarıyla belirlenip metin özetlenebilir.

Bu çalışmalar bütün öğrenme alanları için önemlidir. Kutlu'nun hikâyeleri temel dil becerileri, dil bilgisi, değerler ve yetkinliklerin kazandırılmasında örnek metin olarak kullanılabilecek özelliklere sahiptir. Fakat bazı hikâyeler belirli alanlarla ilgili daha fazla öge içermeleriyle dikkat çeker. Bu hikâyelerin özellikle belirli yönüyle kullanılması eğitim-öğretime katkı sağlayacaktır. Yazarın *TB* adlı eseri seksenden fazla türkü ve şarkıya yer verilmesi, müziğe ait kavramlar içermesi yönüyle dinleme/izleme becerisinin geliştirilmesinde ayrıca değerlendirilebilir. *AKY*'de *Güzel Bir Gün Nasıl olur?*, *Güvercin Avlayan Martı*, *İçimizden Geçen Irmak*, *Akbank'ın Önünde Armut Ağacı* ve *5402*; *HT*'de *Seyfettin'i Severdik*, *Mahsun Mücahit*, *Su Sesi*, *Hüzün ve Tesadüf*, *DürbünlÜ Çiçek* ve *Uç Selahattin Uç* gibi pek çok kısa hikâye ve çocuk kitabı olarak değerlendirilen *YT* sınıf içinde dinleme/izleme metni olarak düzenlenebilir.

4.1.1. Yıldız Tozu

Eserin Künyesi:

Ad: *Yıldız Tozu*.

Tür: Hikâye (Çocuk Kitabı).

Sayfa Sayısı: 62.

Yayınevi: Erdem Yayınları, İstanbul.

Basım Yılı: 17. Baskı 2018.

Konu: *Yıldız Tozu* hikâyesinde dayılarının Almanya'dan getirdiği bisikleti paylaşamayan iki kardeşin yaşanan kazadan sonra kardeş sevgisini fark etmeleri anlatılır.

Uç Selahattin Uç hikâyesinde mahalle maçında topu yakalamak için uçarcasına zıplayan Selahattin'in hazin sonu anlatılır.

Ana Fikir: *Yıldız Tozu* - Yapılan hatalar doğruyu, güzeli, sahip olduklarımızı gösteren bir kılavuzdur.

Uç Selahattin Uç - Çocukluk dönemlerinde yaşanan acı olaylar çok farklı anlamlarla hafızalara kazınır.

Hikâye Kişileri: 1. hikâye Kenan, Abdurrahman; 2. hikâye Semahat abla, Arap Yaşar, Hamal Ali, Saatçi Sıtkı, Selahattin, Selim ve Hacı Beşir.

Yıldız Tozu Özet: Kenan ve ağabeyi bir yaz gecesi evlerinin damından gökyüzündeki yıldızları seyrederek. İki kardeş kendilerine gökyüzünden yıldız seçerler. Bu sırada Kenan bir yıldızın kayıp kaybolduğunu fark eder. Ağabeyi, Kenan'a bir

yıldız kaydığında o yıldızın sahibinin öleceğini söyler. Tatilde Kenan'ı daha önce hiç görmeyen dayıları Almanya'dan gelir. Kenan'a top, ağabeyine de bir bisiklet getirir. Kenan çok istemesine rağmen ağabeyi onu bisikletine bindirmez. Kenan birgün sabahın erken saatlerinde gizlice bindiği bisikletle şarampole düşer. Bu kazanın sorumlusu olarak kendisini gören ağabey, bisikleti yetim Abdurrahman'a verir. Hastaneye kaldırılan kardeşini beklerken gökyüzünü seyrederek Kenan'ın seçtiği Keşiş Dağı'nın eteklerine yakın olan yıldızın kaydığını gören ağabey yıldızın düşmesine izin vermez. Eve döndüğünde kardeşini babasının kucağında görür.

Uç Selahattin Uç Özet: Çocukların sokaklarda oyun oynayabildiği, toprağa uzanabildiği, çimenlere basabildiği zamanlarda mahalleler arasında futbol maçı vardır. Selahattin dokuz, Selim on iki yaşlarında iki arkadaştır ve bu maç için buluşurlar. Selim, kalecileri Selahattin'i maç öncesi çalıştırmaya başlar. Selim'in şut attığı toplardan biri Hacı Bekir'in tamir edilen damındaki parçaların Selahattin'in üzerine dökülmesine neden olur. Mahallenin köpeği Vidinin çırpınışları ile Selahattin'in annesinin yükselen feryatları arasında Selim, az önce dilek tuttuğu, kendisine ihanet eden uğur böceğiyle Selahattin'den af diler.

4.1.1.1. Esere Genel Bir Bakış

İki hikâyeden oluşan eser; tema, konu, ana fikir, söz varlığı, metinlerarasılık gibi özellikleriyle çocukların okuyabileceği eserler arasında yer alır. Tespit edilen özellikler eserin değerler eğitimi destekleyeceğini ve temel dil becerilerini geliştirecek biçim ve içerik özelliklerine sahip olduğunu gösterir. Çocuk kitabı olması sebebiyle içeriğe uygun görseller vardır. Bu görseller metnin sözlü ve sözlü olmayan mesajlarının anlaşılmasına, metnin yorumlanmasına kolaylık sağlar.

YT metinlerarasılık açısından değerlendirildiğinde *Uç Selahattin Uç* hikâyesinde konu bütünlüğü içinde; 1951 yılında Türkiye'de yayınlanmış ilk çizgi romanı Pekosbil'in, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kızıl Tuğ* adlı romanında yer alan kahraman Otsokarci'in, Battal Gazi'nin, Berlin Panteri olarak bilinen Futbolcu Turgay Şeren'in, Edison'un ve Ay'a Seyahat, Denizler Altında 20.000 Fersah, Kara Korsan, Çelik Bilek kitaplarının adlarına yer verildiği görülür.

Eser söz varlığı açısından değerlendirildiğinde ilk hikâyede; Küçük Ayı, gece kuşu, kerata, çökelek, bibi, ayvan, yüzü kireç kesilmek, gözden kaybolmak, donup kalmak, katıla katıla ağlamak, hevesini almak, yere çakılmak ve peyda olmak ikinci

hikâyede ise; dut pekmezi, uğur böceği, Arap atı, cemse, lebalep ve kemali ciddiyet gibi kelime ve kelime grupları yer alır. Ayrıca *Yıldız Tozu* hikâyesinde argo söz olarak lan ve ulan kelimeleri dikkat çeker.

Eserde değerler eğitimi bağlamında eski zamanlarda yaşam, doğa ve çocukluk; kardeşlik ve arkadaşlık bağı; çalışmak zorunda olan çocuklar; hediye, kanaat ve sevgi gibi somut yaşantı örnekleri tespit edilir. *Yıldız Tozu* hikâyesinde yetim Abdurrahman çalışmak zorunda olan çocuğu ve kanaatı; Kenan ile ağabeyi kardeşlik, Selahattin ile Selim ise arkadaşlık bağını temsil eder. Eski zamanlarda mahallede top oynayan, bisiklet süren, toprağa uzanan, damda yıldızları seyreden ve uğur böceği ile dilek tutabilen çocuklar değişen çocukluğun ve hayatın göstergeleridir.

Eser biçim ve içerik özellikleri bakımından 5. sınıf düzeyi öğrenciler tarafından okunabilir; dinleme öğrenme alanına yönelik etkinliklerle 5. Sınıf dinleme/izleme kazanımlarına ulaşılabilir.

5. Sınıf Dinleme/İzleme Becerisi Kazanım ve Açıklamaları

1. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunur.

2. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.

Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.

3. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.

4. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu tespit eder.

5. Dinlediklerini/izlediklerini özetler.

6. Dinledikleri/izlediklerine yönelik sorulara cevap verir.

7. Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.

8. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.

9. Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar.

10. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.

a) Çizgi film vb. izletilerek örtülü anlamlar hakkında çıkarımda bulunulması sağlanır

b) Öğrencilerin dinlediklerindeki/izlediklerindeki tutarlılığı sorgulamaları sağlanır.

11. Dinledikleriyle/izledikleriyle ilgili görüşlerini bildirir.

12. Dinleme stratejilerini uygular.

Not alarak, katılımlı, grup hâlinde dinleme gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlanır (Türkçe Öğretim Programı, 2019).

4.1.1.2. Yıldız Tozu Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik örneği -1

Yıldız Tozu Hikâyesi vurgu ve tonlamaya dikkat edilerek okunur. Okuma sürecinde öncelikle öğretmen örnek okuma yapmalıdır. Dinleme sürecinde dikkat çeken bölümlerin ve bilinmeyen kelimelerin altı çizilir. Bu kelimelerin anlamları sözlükten bulunur. Metin okunduktan sonra hikâyenin tema, konu ve ana fikri belirlenir. Öğrenciler hikâye kişilerinin yerine kendilerini koyarak olayları değerlendirir. Kazanımlara ulaşmak amacıyla “Hikâyeni Düzenle” etkinliği yapılır. Etkinlik için hikâyenin ana hatları karışık olarak (tahtaya ya da etkinlik kağıdına) yazılır. Hikâyeyi düzenlemeleri için öğrencilere zaman verilir. *Yıldız Tozu*’nda geçen olayların kronolojik sırası öğrencilerin cevaplarıyla belirlenir. Cevaplar bütün öğrencilerin görmesi için tahtaya yazılır. Etkinlik yoluyla tekrarlanan bilgiler metnin kavranmasını, dersin amaç ve kazanımlarına ulaşılmasına katkı sağlar.

1. Aşama : *YT* Hikâyesi vurgu ve tonlamaya dikkat edilerek okunur. Okuma sürecinde öncelikle öğretmen örnek okuma yapmalıdır.

2. Aşama : Dinleme sürecinde dikkat çeken bölümlerin ve bilinmeyen kelimelerin altı çizilir. Bu kelimelerin anlamları sözlükten bulunur.

3. Aşama : Hikâyenin tema, konu ve ana fikri belirlenir.

4. Aşama : Öğrenciler hikâye kişilerinin yerine kendilerini koyarak olayları değerlendirir.

5. Aşama : Hikâyenin ana hatları karışık olarak (tahtaya ya da etkinlik kağıdına) yazılır.

6. Aşama : Hikâyeyi düzenlemeleri için öğrencilere zaman verilir. Öğrenciler öncelikle bireysel olarak hikâyeyi düzenlemeye çalışırlar.

7. Aşama : *Yıldız Tozu* hikâyesinde geçen olayların kronolojik sırası öğrencilerin cevaplarıyla belirlenir.

8. Aşama : Bütün öğrencilerin görmesi için cevaplar (hikâye düzenlenmiş şekliyle) tahtaya yazılır.

Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği 1“Hikâyeni Düzenle”

Düzensiz Yıldız Tozu Hikâyesi

1. Kenan ağabeyinin bisikletine gizlice binerek kaza yapar.
2. Kenan’ın annesi ile babası pijamalarıyla hızlı bir şekilde sokağa çıkar.
3. İki küçük çocuk, damda yıldızları seyrederken kendilerine bir yıldız seçer.
4. Kenan ve Ağabeyi damda yıldızları seyrederek.
5. Almanya’dan gelen dayı yeğenlerine hediye olarak top ve bisiklet getirir.
6. Kenan’ın ağabeyi bisikletine takmak için Türk bayrağı ve Fenerbahçe bayrağı alır.
7. Kenan önce sağlık ocağına sonra da hastaneye götürülür.
8. Ağabeyi Kenan’a ‘‘Bak şu ters cezve biçiminde olan Küçük Ayı, onun yanındaki Büyük Ayı’’ diyerek yıldızları tanıtır.
9. Ağabey, Kenan’ın yıldızını yere düşmeden yakalayıp geri gökyüzüne fırlatır.
10. Kenan’ın ağabeyi bisikletini Abdurrahman’a verir.

Düzenlenmiş Yıldız Tozu Hikâyesi

1. Kenan ve ağabeyi damda yıldızları seyrederek.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

Şekil 4.1. Dinleme/İzleme Etkinlik Örneği 1 Gösterimi

4.1.2. Hüzün Ve Tesadüf

Eserin Künyesi:

Ad: *Hüzün ve Tesadüf*.

Tür: Hikâye.

Sayfa Sayısı: 90.

Yayınevi: Dergâh Yayınları, İstanbul.

Basım Yılı: 1. Baskı Ocak 1999 - 9. Baskı 2013.

Konu: *HT* on yedi küçük hikâyeden oluşur. Bu hikâyelerde; gülücük karşılığında parkasını Yusuf’a veren Seyfettin, umutla beklenen baba, tabiatın güzelliği, değişen zaman ve insanlar, çalınan musluğu su sesi kesilmesin diye tekrar tekrar takan Cevat, hikâyede kendisini bulan Kambur Hafız, Sedat ve Nevin’in yarım kalan sevdaları, karakoncolosa dönüşen bir kadın, dürbünlü çiçekten görünen bir serap, eşini

Aşkabat'ta bırakmak zorunda kalan Selami, havası inmiş bir topu yakalamak isterken kaza geçiren Selahattin anlatılır.

Ana Fikir: Her hikâyede ayrı ana fikir vardır. Bütün hikâyeleri ortak bir ana fikirde toplamak mümkündür. Hikâyelerin ortak ana fikri: İnsanın özü, dürbünlü çiçekten görünen dünya gibi güzel ve doğaldır. Zaman değiştikçe dünya da insanlar da değişmiştir.

Hikâye Kişileri: Seyfettin, Yusuf, Hilmi, Abdurrahman, Cevat, Sıdkı, Remzi, Hacıbekir, Selahattin, Değirmenci Halil, Hafız Ali, Molla Kasım, Zeki, Sedat, Naci Bey, Cafer, Nevin, makasçı Hakkı, Aşçıbaşı Âdem, Profesör Hamdi Bey, Hakan, Selami, Çolak Rıza, Semahat Abla, Hacı Beşir, Arap Yaşar, hamal Ali, Saatçi Sıtkı ve Selim.

Özet: Masalların dinlendiği, şiirlerin söylendiği dünyada iyi insanlar vardır. Seyfettin Amerika'dan, Mançurya'dan gelir ve Uzunçarşı'dan aldığı parkasını bir gülücük karşılığında Yusuf'a satar. Seyfettin'in dünyasında insanlar kin ve nefretten uzak iyilik yaparlar. Yıllarca haber alınamayan baba, umutla beklenen evine geri döner. Fakir Cevat mahallenin musluğu her çalındığında su sesi kesilmesin diye yeniden takar. Kambur Hafız Mustafa Kutlu'nun kendi hikâyesini yazdığına inanacak masumiyettedir. Kambur Hafızın dünyası henüz bir köy kadar küçülmemiştir. Bu masumiyetle yazarı bulup hesap sorar. Sedat'ın gidişiyle yıkılan Nevin çaresizlikten evlenir. Sedat ve Nevin tren istasyonunda iki yabancı gibi karşılaşırlar. Sedat Nevin için geri dönse de neden döndüğünü söyleyemez. Piyeste Yunus Emre'nin ilahisine tahammül edemeyip salondan ayrılan kadın karakoncolosa benzer ve çocukların duasına konu olur. Dürbünlü çiçekten görünen serapta doğal yaşam vardır. Doğal yaşamda dut pekmezli ekmek yiyen çocuklar top oynamak isterler. Kaleci Selahattin, maça hazırlanırken hızla vurulan topu yakalamak için ona öğretildiği gibi havaya uçar. Hacı Bekir'in damından düşen parçalar Selahattin'in üzerine düşer. Gol yiyen Selahattin melek olur.

4.1.2.1. Esere Genel Bir Bakış

HT Kutlu'nun birçok tema ve konuyu tek bir kitapta bir araya getirdiği eserlerindedir. On yedi hikâyeden oluşan eserde sevgi, saygı, aşk, yardımseverlik, zaman, tabiat ve aile gibi konular işlenir. TÖP'te belirtilen tema ve konu önerileriyle hikâyelerin konuları karşılaştırıldığında eserden Türkçe öğretiminde yararlanılabileceği öngörülür. *HT*'de tespit edilen çeşitli konular, metin dışı gönderim,

söz varlığı zenginliği ve örtük anlatımla okura yansıtılan eğitsel değerler eserin temel özelliklerindedir.

Kutlu hikâyelerinde yazar ve eser adlarına, şarkılara, türkülere ve duaya yer verir. Yunus Emre, Neşet Ertaş ve Hacı Taşhan *HT*'de adları geçen kişilerdendir. Hikâyede Yunus Emre'nin “Şol cennetin ırmakları / Akar Allah deyu deyu...” (Kutlu, 2013a: 60), “Sordum sarı çiçeğe / Annen baban var mıdır / Çiçek eydür derviş baba / Annem babam topraktır” (Kutlu, 2013a: 63). ilahileri; çocukların yatmadan önce okudukları “Yattım Allah kaldır beni / Nur gölüne daldır beni / Cennetine girdir beni / Yattım sağıma, döndüm soluma / Melekler şahit olsun / Dinime imanıma / Kalkarsam ikbalime / Ölürsem vay halime...” (Kutlu, 2013a: 65). duaları; “Değirmenin bendine / Döner kendi kendine...” (Kutlu, 2013a: 69). türkü ve “*Ay'a Seyahat, Denizler Altında Yirmi Bin Fersah*” (Kutlu, 2013a: 85) gibi eser adları tespit edilir.

HT hikâyesinde kullanılan çiçek, bitki, hayvan ve yer adları, farklı kelime ve kelime grupları eserin söz varlığı zenginliğini gösterir. *HT* hikâyesinde geçen; gül, leylâk, menekşe, sardunya, zerdali, kuzukulağı, fesleğen, yarpuz, korunga, böğürtlen, servi kavaklar, salkım söğüt, dağ lâleleri, ardıçlar, leylâk, akasya, zambak, kasımpatı, karamuklar, katır tırnağı, peygamber çiçeği, küpe çiçeği, kahkaha çiçeği ve horoz ibiği gibi çiçek adları; kırlangıç, arı, serçe, karga, kirpi, bülbül, tay, tazi, ceylan, ağustos böceği, sığırcık, atmaca, su kuşu, köstebek, tırtıl, kelebek, güvercin, oğlak, kerkenez, saksagan, leylek, çayır kuşu, üveyik, doru kısrağı, uğur böceği ve baykuş gibi hayvan adları; eyvan, rikkat, ark, fecr, müstehzî, maruzat, muğlak, pejmürde, marşandiz, kavlı; hikmet-i Hüda, sahibü'l hayrat, kıymet-i harbiye, kemal-i ciddiyetle; kemlik bulmak, dumura uğramak, rehavet çökmek ve müzakere etmek gibi kelime ve kelime grupları; “Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.” ve “Hamama giren terler.” gibi atasözleri söz varlığını örnekler.

HT hikâyesi TÖP'te belirtilen kök değerleri yansıtması bakımından zengin içeriğe sahiptir. Değişen yaşam ve insan, doğal yaşam, doğa sevgisi, yardımseverlik, kanaat, merhamet, sevgi, barış, şükür, arkadaşlık, dayanışma ve ahlak gibi insan davranışlarını biçimlendiren, insan hayatına yön veren temel değerleri eserde görmek mümkündür. Yazar bu değerleri anlatırken çalışmak zorunda olan çocukları, fakir insanları, engelli çocuk ve yetişkinleri hikâye kahramanı olarak seçer. “Seyfettin'i Severdik hikâyesinde Seyfettin ve Yusuf ; “Mahzun Mücahit” hikâyesinde sol kolu

olmayan baba; ‘‘Su Sesi’’ hikâyesinde berber kalfası Cevat bu hikâye kahramanlarına örnektir. Anlatı kişileri sahip oldukları şeylere şükreden, kanaatkâr ve zorluklara karşı mücadele eden insanlar olarak betimlenir. Bu özellikler ortaokul seviyesi öğrenciler için olumlu örnek oluşturur. *HT*’deki hikâyeler 7. sınıf dinleme/izleme kazanımlarına ulaşmak için araç olarak kullanılabilir.

7. Sınıf Dinleme/İzleme Becerisi Kazanım ve Açıklamaları

1. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunur.

2. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.

Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.

3. Dinlediklerini/izlediklerini özetler.

4. Dinledikleri/izlediklerine yönelik soruları cevaplar.

5. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.

6. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu belirler.

7. Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.

8. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.

9. Dinlediklerinde/izlediklerinde başvurulan düşünceyi geliştirme yollarını tespit eder. Düşünceyi geliştirme yollarından tanımlama, karşılaştırma ve benzetmenin belirlenmesi sağlanır.

10. Dinlediklerinde/izlediklerinde tutarlılığı sorgular.

11. Dinledikleriyle/izledikleriyle ilgili görüşlerini bildirir.

12. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.

a) Medya metinlerindeki örtülü anlamı belirlemesi sağlanır.

b) Medya metinlerinin hedef kitlesi ve amacınının sorgulanması sağlanır.

13. Dinleme stratejilerini uygular.

Empati kurarak, katılımlı, katılımsız, not alarak dinleme gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlanır.

14. Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar (Türkçe Öğretim Programı, 2019).

4.1.2.2. Hüzün Ve Tesadüf Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği -2

“Bir Şey Yap” hikâyesi okunmadan önce öğretmen atasözleri hakkında bilgi verir. Öğrencilerin daha önce öğrendikleri atasözlerini nasıl ve nerede kullandıkları örneklendirilir. Hikâye ve atasözleri ile ilgili ön bilgiler hatırlanır. Hikâye dinleme sürecinde öğrenciler metinde geçen atasözlerini belirler. Üç sayfadan oluşan hikâye öğretmen tarafından yüksek sesle okunur. Dinleme süreci bittikten sonra metinde geçen atasözleri tahtaya yazılır. Hikâyede geçen atasözlerinin kullanıldığı yerler değerlendirilir. Öğrenciler buldukları atasözlerini cümle içinde kullanır. Bu etkinlik dinleme ve konuşma becerisine doğrudan katkı sağlar.

1. Aşama : Atasözleri hakkında bilgi verilir.
2. Aşama : Öğrenciler daha önce öğrendikleri atasözlerini cümle içinde kullanarak örneklendirir.
3. Aşama : Hikâye ve atasözleri ile ilgili ön bilgiler hatırlanarak öğrenciler derse hazırlanır.
4. Aşama : Hikâyeyi dinleme sürecinde öğrencilerin metinde geçen atasözlerini bulmaları istenir.
5. Aşama : Üç sayfadan oluşan hikâye öğretmen tarafından yüksek sesle okunur.
6. Aşama : Dinleme süreci bittikten sonra metinde geçen atasözleri tahtaya yazılır.
7. Aşama : Hikâyede geçen atasözlerinin kullanıldığı yerler değerlendirilir.
8. Aşama : Öğrenciler buldukları atasözlerini cümle içinde kullanır.

Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği 2 “Atasözlerini Bulmaca/Kullanmaca”

“Bir Şey Yap” Hikâyesindeki Atasözleri

- 1.“Sabır ile koruk helva, dut yaprağı atlas olur.”
.....
- 2.“İyilik yap denize at , balık bilmezse Hâlık bilir.”
.....
- 3.“Ateş olsa cirimi kadar yer yakar.”
.....
- 4.“Hamama giren terler.”
.....
- 5.“Çabuk parlayan çabuk söner.”
.....
- 6.“Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.”
.....

Şekil 4.2. Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği 2 Gösterimi

4.1.3. Tirende Bir Keman

Eserin Künyesi:

Adı *Tirende Bir Keman*.

Tür: Hikâye.

Sayfa Sayısı: 152.

Yayınevi: Dergâh Yayınları, İstanbul.

Basım Yılı: 1. Baskı Ocak 2015 - 10. Baskı Eylül 2018.

Konu: Keman sanatçısı Kenan Sönmez’in ve babasıyla aynı kaderi paylaşan Sado/Sadullah’ın zorlu yaşam öyküleri anlatılır.

Ana Fikir: Hayata tutunmak için her zaman bir sebep vardır. Yaşanılan olumsuzluklar, zorluklar insanı ümitsizliğe sürüklememelidir.

Hikâye Kişileri: Keman sanatçısı Kenan Sönmez, Sadullah Ağa, Ali Rıza Bey, Hıdır Efendi, Semiramis, Lavtacı Ruhi, Udî Nezihe, Naime, Handan, Sadullah/Sado, Kanunî Sarkis, Mehtap, Cumali, Kazım Efendi, Nazlı, Süha ile Reha, Uğur, Cellat/Ali Bükülmez, Faytoncu Hüseyin, Halim Baba, Sabire Hanım/Sabır Ana, Zeynel Efendi, Şerbetçi Babo/Bahattin, Gar Müdürü Gani Bey, Şefika, Hamamcı Makbule, Nevzat teğmen, Kömür İbo, Celayir, Manav İsmail, Kara Yusuf, Alev Hanım, Ökkeş, İdris ve Selman.

Özet: Çalgıcı Sadullah’ın oğlu keman sanatçısı Kenan Sönmez, Udî Nezihe’nin kızı sanatçı Semiramis ile evlenir. Semiramis ile Kenan’ın bir oğulları olur. Kenan oğlunun adını Sadullah koyar. Semiramis ismi alaturka bulduğu için oğluna Sado demeyi tercih eder. Sadullah/Sado büyür, Semiramis gazinodaki işine geri döner.

Zamanla şöhreti yakalayan ve artık assolist olan Semiramis Kenan'dan ayrılır. Oğlunu da bırakıp Ali Rıza'nın aldığı lüks eve yerleşir. Kenan ayrılık acısıyla oğlunu da alıp diyar diyar gezer. Son gittiği şehirde çalıştığı yer -Cellat'ın meyhanesi- yanınca trenlerde keman çalarak para kazanmaya başlar. Baba oğul birlikte çalıştıkları bir gün Kenan'ı öldürüp oğlu Sado ve keman kutusuyla birlikte trenden atarlar. Gani Bey, Sabır Ana ve Cellat gibi yardımsever insanların eliyle Sado yeniden hayata tutunur; hamamcı Makbule'nin kızıyla evlenir. Talihsizlikler Sado'nun peşini bırakmaz, Kömür İbo karısını kaçıır. Şefika'yı ararken annesiyle karşılaşır. Bindiği son ekspres treninde tesadüfen karısını bulur. Sado Şefika'yı kurtarmak istese de kendisine yöneltilen kurşunun karısının kalbine isabet etmesine engel olamaz. Yıllar önce babasının cesedi ve keman kutusuyla trenden atılan Sado, aynı acıyı karısıyla tekrar yaşar.

4.1.3.1. Esere Genel Bir Bakış

TB Kutlu'nun ana konu etrafında birden fazla kişinin hayatını anlattığı hikâyelerindedir. Eserde Kenan'ın babası Sadullah, Kenan, Kenan'ın annesi Naime, Kenan'ın eşi Semiramis, Oğulları Sadullah, Kenan'ın arkadaşı Mehtap, hamamcı Makbule, Makbule'nin kızı Şefika gibi kişilerin yaşam öyküleri anlatılarak hikâye içinde hikâye tekniğinin kullanıldığı görülür.

Kutlu bu eserinde de metinlerarası gönderimden yararlanmıştı. Tommiks-Teknas, Pekosbil, Göklerin Hakimi Gordon, Kemalettin Tuğcu, Jules Verne, Abdullah Ziya, Fuzuli, Ahmet Haşim ve Tanpınar gibi yazar ve eser adları; Hz. Mevlânâ'nın "Kaderde ne varsa etme merak / Uyma kendi nefesine Hakk'ın emrine bak." sözü tespit edilir. Bazı eserlerde şarkı, türkü, şiir sözlerinin yanlış ya da eksik yazıldığı görülür. *TB* hikâyesinde Ahmet Haşim'in sözleri "Yorgun gözümün halkalarında / Güller gibi fecr oldu nümayan" olan Bir Günün Sonunda Arzû şiiri "Dalgın gözümün halkalarında / Güller gibi fecr oldu nümayan" şeklinde yazılır. Kutlu, Ahmet Haşim'in şiirini yanlış yazdığını hikâyesinde belirterek okuru şiirin doğru yazımını araştırmaya yöneltir. Türkçe öğretimi açısından önemli olan öğrenciyi araştırmaya yönlendirme Kutlu'nun eserlerinin dikkat çeken biçimsel özelliklerindedir.

Yazar tabiatın sesini, tabiatın sesiyle coşan insanı ve duyguyla ortaya çıkan türkülerini önemser. Bundan dolayı hikâyelerinde doğaya ait seslere, şarkı ve türkülere çok sık yer verir. *TB* hikâyesinin önemli bir özelliği eserin konusu çerçevesinde musiki

ile ilgili terimlere, kelime ve kelime gruplarına, şarkı ve türkülere yer verilmesidir. Hikâyede okuru dinlemeye yönlendirebilecek, dinleme becerisine katkı sağlayacak seksenden fazla şarkı ve türkü adı tespit edilir. Okur; musikişinas, kemanî, udî, koro, keman, akustik, akort, uşşak, hicaz, hüzzam, uşşak taksim, tanbur, suzinak, repertuvar, saz, caz, ud, klarnet, darbuka, orkestra, seğah şarkısı, usûl, tiz ve pes gibi müzik kavramları ve enstrüman adlarını öğrenir. “Anar ömrünce gönül / Giden sevgilileri / Bilmez biçare kalpler / Giden dönmez ki geri”, “Madem ki gidiyorsun bırakıp burda beni / Bir daha seyredeyim ne olur dur da seni”, “Fikrimin ince gülü, kalbimin şen gülü”, “Benzemez kimse sana tavrına hayran olayım”, “Kalbim yine üzgün seni andım da derinden” ve “Erkilet güzeli bağlar bozuyor” gibi şarkı ve türkü sözleri dinleme kazanımlarına estetik ve sanatsal yön kazandırır.

Hikâyeden öğrenilen mimoza, leylak, sarmaşık gülü gibi çiçek adları; namzet, ahmak ıslatan, cemre, munis, metruk, mezbele, şuh, uhrevi, mübhem, kondüktör, peron, kompartıman, projektör, marşandiz, makinist, kerevet, arz-ı endam, letafet gibi kelimeler; bülbül gibi şakıma, takdim etmek, müptela olmak, intisap etmek, kan tükürüp kızılık şerbeti içmek, pişmiş aşı su katmak gibi deyimler; “İki çıplak bir hamama yakıştır.”, “Dervişin fikri neyse zikri de odur.”, “Ucuz etin yahnisi yenmez.” gibi atasözleri okurun kelime hazinesini zenginleştirerek anlama ve anlatma becerisini geliştirir.

Eserde Kenan ve Semiramis’in ayrılıkla sonuçlanan evlilikleri; Kenan’ın ölümünden sonra Sadullah’a yakınlarının sahip çıkması; Sadullah’ın eğitimine devam edememesi; Sadullah eşi kaçırıldıktan sonra umudunu kaybetmeden eşini aramaya çalışması ve baba-oğulun eser boyunca devam eden yaşam mücadeleleri değer öğretiminde sadakat, kanaat, sabır, sevgi, merhamet, yardımseverlik ve mücadele gibi kavramlara somut örnek oluşturur.

Hikâye tespit edilen özellikleri bakımından temel dil becerilerini geliştirebilir. Türkçe öğretiminde hikâye edici metin örneği olarak bütün ya da bölümler halinde kullanılabilir. 8. sınıf düzeyi öğrenme alanlarının hedef kazanımlara ulaşmak için etkinlikler düzenlenebilir.

8. Sınıf Dinleme/İzleme Becerisi Kazanım ve Açıklamaları

1. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunur.

2. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder. Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları

sağlanır.

3. Dinlediklerini/izlediklerini özetler.

4. Dinledikleri/izlediklerine yönelik sorulara cevap verir.

5. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu tespit eder.

6. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu tespit eder.

7. Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.

8. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.

9. Dinlediklerinde/izlediklerinde tutarlılığı sorgular.

10. Dinledikleri/izledikleri ile ilgili görüşlerini bildirir.

11. Dinledikleri/izledikleri medya metinlerini değerlendirir.

Medya metinlerinin amacını ve kaynağını sorgulamaları sağlanır.

12. Dinlediklerinde/izlediklerinde başvurulan düşünceyi geliştirme yollarını tespit eder.

Düşünceyi geliştirme yollarından örneklendirme, tanık gösterme ve sayısal verilerden yararlanma belirlenir.

13. Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar.

14. Dinleme stratejilerini uygular.

Seçici, yaratıcı, eleştirel, empati kurarak, not alarak dinleme gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlanır (Türkçe Öğretim Programı, 2019).

4.1.3.2. Tirende Bir Keman Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği -3

Hikâyenin sonuç bölümü (Kutlu, 2018i: 148-152) sınıfta sesli olarak okunur. Okuma süreci bittikten sonra öğrencilerin aktif katılımı sağlanarak eserin içerik özellikleri tartışılır. Hikâyenin bu bölümünde geçen şarkı ve türküler (“Kendim ettim, kendim buldum”, “Hicran açmıştır sinede yâre”, “Uzayıp giden o tiren yolları”, “Olmaz ilaç sine-i sad-pâreme / Çare bulunmaz bilirim yâreme”, “Keklik gibi

kanadımı süzmedim”) belirlenerek tahtanın bir bölümüne yazılır. Tahtanın diğer bölümüne öğrencilerin bildikleri şarkı ve türkülerin adları yazılır. Öğrencilerin ortak kararıyla biri hikâye içinden diğeri öğrencilerin seçtiği şarkı ve türkülerden olmak üzere iki parça seçilir ve bir bölüm dinletilir. Dinlenen müzikler ve hikâye sınıfça değerlendirilir.

1. Aşama : Hikâyenin sonuç bölümü (Kutlu, 2018i: 148-152) önce öğretmen sonra öğrenciler tarafından sınıfta sesli olarak okunur.

2. Aşama : Okuma süreci bittikten sonra öğrencilerin aktif katılımı sağlanarak eserin içerik özellikleri tartışılır.

3. Aşama : okunan bölümde geçen şarkı ve türküler belirlenerek tahtanın bir bölümüne yazılır.

4. Aşama : Tahtanın diğer bölümüne öğrencilerin bildikleri şarkı ve türkülerin adları yazılır.

5. Aşama : Öğrencilerin ortak kararıyla biri hikâye içinden diğeri öğrencilerin seçtiği şarkı ve türkülerden olmak üzere iki parça seçilir ve bir bölüm dinletilir.

6. Aşama : Son olarak hikâye ve dinlenen müzik değerlendirilir. Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği 3 “Şarkı ve Türkülerden Seçmeler”

Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği 3 “Şarkı ve Türkülerden Seçmeler”	
<p>Tirende Bir Keman</p> <p>-“Kendim ettim, kendim buldum”</p> <p>-“Hicran açmıştır sinede yâre”</p> <p>-“Uzayıp giden o tiren yolları”</p> <p>-“Olmaz ilaç sine-i sad-pâreme / Çare bulunmaz bilirim yâreme”</p> <p>-“Keklik gibi kanadımı süzmedim”</p>	<p>Öğrenciler</p> <p>(8. Sınıf öğrencilerinin dinlediği şarkı ve türkü adları.)</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>Değerlendirme</p> <p>Hikâyenin ve dinlenen şarkı ve türkülerin değerlendirilmesi.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

Şekil 4.3. Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği 3 Gösterimi

4.1.4. Arkakapak Yazıları

Eserin Künyesi:

Ad: *Arkakapak Yazıları*.

Tür: Hikâye.

Sayfa Sayısı: 98.

Yayınevi: Dergâh Yayınları, İstanbul.

Basım Yılı: 1. Baskı Mayıs 1995 - 12. Baskı Mart 2018.

Konu: *AKY* hikâye kitabında yirmi iki ayrı bölümde; zamanla değişen insanlar, tabiat, bozulan ekolojik denge ve bunların yaşama yansımaları anlatılır.

Ana Fikir: Her şey değişir, zamanla insan ve tabiat da değişir. Değişmeyen ve gerçek olan tabiatın ve insanın özünün güzel ve saf olmasıdır.

Hikâye Kişileri: Cevat, Zeynep, Eşref Efendi, makinist Haydar ve Deli Dursun.

Özet: Değişen dünyada helva satan çocuk kendisinden helva alınması şartıyla türkü söyler. Balıkla beslenmesi gereken martı tabiatın kanununun değişmesiyle birlikte yolunu şaşırarak güvercin avlanmaya başlar. Artık mesafeler azalır, uzaklar yakın olur, dünya küçüldüğü için her şeyden haberimiz olur. Eskiden hayatımızda olmayan hırs, zenginlik, saygınlık hayatımızın merkezinde yerini alır. Çocuklar balkonlarda tavuklardan korkarak, buğday ile arpayı birbirinden ayıramayacak kadar

tabiattan uzak büyürler. Okumak önemlidir çünkü okumaya ihtiyacımız ahlaka ihtiyacımız kadardır. Bunun içindir ki Cevat ile Eşref Efendi'nin çabalarıyla Kur'an kursuna bir kitaplık kurulur. Gök gürler, şimşek çakar mahmuz darbeleriyle yaralanan at sessizce ölür. Kır çiçekleri, yarpuzlar, günebakan tarlaları, beyaz zambaklar, papatyalar, erik, vişne, portakal, şeftali, incir ağaçları; martılar, serçeler, ördekler, civcivlerle donatılmış dünya değişir. 5402 de artık sefere çıkmaz, eski dostlar birbirine yabancı olur. Ömrünü kara tren içinde makinist olarak tüketen, sırtı kamburlaşmış adam 5402 köşesinde son nefesini verir.

4.1.4.1. Esere Genel Bir Bakış

AKY'de farklı başlıklarla yirmi iki ayrı kısa hikâye; her hikâyenin başlangıcında içerikle bütünleşen resim vardır. Eserde yer alan birbirinden bağımsız hikâyeler tabiatın ve insanın değişimi ana teması etrafında anlatılır. Değişim, özden uzaklaşma Kutlu'nun bütün eserlerinin temel meselesidir. *AKY*'de “Güvercin Avlayan Martı” hikâyesi değişen dünyanın, bozulan ekolojik dengenin kurmaca olarak anlatılmasıdır. Hikâyenin tema ve konusu 2019 TÖP'te belirtilen “Doğa ve Evren” tema ve konu önerileriyle paralellik gösterir. Programda; canlılar, çevre, çevrenin korunması, doğa, doğa olayları, doğal afetler, dünya, hayvanlar, iklim ve mevsimler konu önerileri arasındadır.

Hikâyede tabiatın değişen/bozulan ekolojik dengesi martının güvercin yemesi üzerinden anlatılır. Tabiatın kanuna göre martılar aç kalmamak için balıkla beslenmeleri gerekir. Fakat onlar balık yerine güvercin avlanırlar. Yazar bu duruma “tabiatın kanunu değil bu... / Balıkla beslendiğini bildiğimiz bu güzelim hayvanlar neden yoldan çıktı böyle?” (Kutlu, 2018a: 12-13) sözleriyle sitem eder. İnsanlar gibi hayvanlar da özlerini kaybetmişlerdir artık yaşanan bu değişim ekolojik dengenin bozulduğunun somut kanıtıdır. Hikâyede bütün bu değişimin sorumlusu olarak “denizi deniz olmaktan çıkararak, ağaçları tıraş eden, balıkların kökünü kurutan, havayı mazotla dolduran, toprağı dejenere eden” (Kutlu, 2018a: 13) insan gösterilir. Hikâye konusu itibariyle orta öğretim seviyesi öğrencilere doğa bilinci kazandırılmasında örnek metin olarak kullanılabilir.

AKY'de okurun dinleme ve okuma kültürünü zenginleştirecek metin dışı gönderimler yer alır. Hikâyelerde geçen Ahmet Kâzım Efendi'den tefsir, Hüseyin Haki Bey'den mesnevi, Mehmet Akif Ersoy'dan şiir, Neşâti'den gazel, Taşlıcalı Yahya'dan

beyit, Hacı Taşan'dan türkü ve Zeki Müren'den şarkı eseri içerik bakımından zenginleştirir.

Eser söz varlığı bakımından incelendiğinde çiçek, ağaç, hayvan, yiyecek ve yer adları, deyimler ve atasözleri tespit edilir. Eserde geçen akasya, gül, gelincik, kuzukulağı, yaban lalesi, menekşe, sardunya, leylak, akşamsefası, kır lalesi, günebakan, zambak, funda, yarpuz, kardelen, sarı çiğdem, dağ lalesi, mor sümbül, yonca, pembe-beyaz elma çiçeği ve papatya gibi çiçek adları; dut, armut, Kanada kavağı, ıhlamur fidanı, yaban armudu, incir, mürdüm eriği, Amasya elması ve söğüt gibi ağaç adları; böğürtlen, helva, pekmez, lor peyniri, maydanoz, nar şerbeti, incir, kıvırcık salatası, zeytin, kuru üzüm, fındık, erişte, etli kuru fasulye, konserve, marmelat, zeytin ezemeleri, reçel, turşu, salamura, zeytinyağı, ayçiçek yağı, zeytinyağlı dolma, arnavut ciğeri, pilaki, haşlanmış taze yumurta, soğan, bazlama, yafa portakalı, tulum peyniri, üzüm ve karpuz gibi yiyecek adları; martı, serçe, güvercin, ağustos böceği, kelebek, civciv, ördek, saksagan, toy kuşları, karga, tavşan, sincap, at, çil horoz, tepeli tavuk ve Kars tosunları gibi hayvan adları; Orta Çeşme Buğday Meydanı, İstanbul, Karaköy Meydanı ve Kapalıçarşı gibi yer adları; kulak kesilmek, fındık kabuğunu doldurmamak, arapsaçına dönmek ve kanı kaynamak gibi deyimler; “Mahkeme kadiya mülk değil.” atasözü yazarın zihniyetinin ve hikâyelerin konusunun sözcük/söz düzeyinde göstergeleridir.

Hikâyelerde değer bağlamında doğa sevgisi, yardımlaşma, yardımseverlik, kanaat, çalışmak, merhamet, dayanışma, inanç, ahlak ve okumak işlenir. “Güvercin Avlayan Martı” hikâyesinde tabii düzen, doğa ve hayvan sevgisi; “Oruç” hikâyesinde sevgi, paylaşma, yardımlaşma; “Cevat” hikâyesinde yardımseverlik, eğitim; “Güzel Bir Gün Nasıl Olur?” hikâyesinde kanaat, çalışmak, merhamet; “İçimizden Gelen Irmak” hikâyesinde dayanışma; “Yolcunun Kitabı” hikâyesinde ahlak ve inanç değerleri somut olarak görülür. Yazar “İçimizden Geçen Irmak” hikâyesinde “geçmişe özlem, doğa ve doğallık sevgisi, değerlere ve öze yönelme” düşüncesini şu cümleleriyle ifade eder.

Irmağa doğru koşuyorduk. / Hiçbirimizin yüz metreyi dokuz saniyenin, sekiz saniyenin, yedi saniyenin altında geçmek gibi bir niyeti yoktu. Üstümüzde mavi gök delinmemiş, altımızda yağız yer yarılmamıştı. Etrafta ne motor sesi, ne parfüm kokusu duyuluyordu. Gökdelenlerin gölgesi gönlümüzü karartmamıştı. Çevremizde ne çit, ne duvar, ne de ekonomik ambargolar vardı. Kimse yalan söylemeyi bilmediği için hava kirliliğinden habersizdik. Günler, geceler, mevsimler, yıllar bölünmemişti. Tayin edilen zamanın sapkın kelepçesi bileklerimize geçmemişti. Ne gün korkusu, ne istikbal endişesi. Kanser, IMF,

bilgisayar ve kredibilite icat edilmemişti. / Omuzlarımız üzerinde ne ideolojiler, ne kalkınma reçeteleri, ne turistik tarifeler, ne istihbarat raporları, ne de oy kaygısı vardı. Görgüsüzdük. Çalı-çırpının, börtü-böceğin, yağmurun ve kaplumbağanın dilinden anlıyorduk (Kutlu, 2018a: 18-19).

Kutlu'nun anlattığı geçmişte ya da eski dünyada her şey özünü korur. Unutulan geçmişte, insanlar birbirlerini geçmek için hırsıyla yarışmazlar; henüz dünya kirlenmemiştir; yer yeşil, gök mavidir; motor sesleri ve gökdelenler dünyayı yeni rengine boyamamıştır ve insanlar bilgisayarı, modern dünyayı bilmedikleri için görgüsüzdür. O insanlar teknolojik aletlerin dilinden değil tabiatın dilinden anlayarak yaşamlarını sürdürürler. Hikâye işlediği değerler bakımından unutulan geçmişi ve değerleri hatırlatır. Bu anlamda AY okur için ve öğrenciler için kaynak oluşturur. “Güvercin Avlayan Martı”, “İçimizden Geçen Irmak”, “Akbank’ın Önünde Armut Ağacı”, “Bildiğimiz Şeyler”, “Ağır Metal” ve “5402” Türkçe öğretimde metin olarak kullanılabilir.

4.1.4.2. Arkakapak Yazıları Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği -4

AY’de yer alan “Güvercin Avlayan Martı” hikâyesi konusu çerçevesinde dinleme/izleme etkinliği düzenlenir. Hikâye okunmadan önce ekolojik dengenin bozulması ve küresel ısınmaya neden olan unsurlar sınıfça tartışılır. Konu hakkında ön bilgiler hatırlandıktan sonra “Güvercin Avlayan Martı” hikâyesi birkaç öğrenci tarafından yüksek sesle okunur. Okuma-dinleme sürecinde hikâyenin belirli bölümlerinde öğrencilere soru sormak kaydıyla hikâyeyi anlama ve anlamlandırma etkinliği yapılır. Okuma-dinleme süreci bittikten sonra hikâyede geçen ekolojik dengenin bozulmasına neden olan unsurlar ve ekolojik dengenin bozulduğunu gösteren olaylar belirlenir. Hikâye gerçek yaşama göre değerlendirildikten sonra öğrencilerden ekolojik dengenin düzelmesine yönelik çözüm önerileri üretmeleri istenir.

1. Aşama : Ekolojik dengenin bozulması, küresel ısınmaya neden olan unsurlar sınıfça tartışılır.
2. Aşama : “Güvercin Avlayan Martı” hikâyesi birkaç öğrenci tarafından yüksek sesle okunur.
3. Aşama : Okuma-dinleme sürecinde hikâyenin belirli bölümlerinde öğrencilere soru sormak kaydıyla hikâyeyi anlama ve anlamlandırma etkinliği yapılır.

4. Aşama : Okuma-dinleme süreci bittikten sonra hikâyede geçen ekolojik dengenin bozulmasına neden olan unsurlar ve ekolojik dengenin bozulduğunu gösteren olaylar belirlenir.

5. Aşama : Öğrenciler, ekolojik dengenin düzelmesine yönelik çözüm önerileri sunar.

Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği 4 “Bir Şey Yap Dünya Düzelsin”
<p>“Güvercin Avlayan Martı” Hikâyesinde Bozulan Ekolojinin Göstergeleri ve Nedenleri</p> <ol style="list-style-type: none">1. Balık yemesi gereken martının güvercin yemesi2. Marmara’da balık yerine plastik, kağıt, leş ve çöp görülmesi3. Ağaçların tıraş edilmesi4. Havanın mazotla doldurulması5. Toprağın dejenere edilmesi (bozulması)
<p>Çözüm Önerileri</p> <ol style="list-style-type: none">1.2.3.4.

Şekil 4.4. Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği 4 Gösterimi

4.1.4.3. Arkakapak Yazıları Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği -5

AY’de “Güvercin Avlayan Martı”, “İçimizden Geçen Irmak”, “Akbank’ın Önünde Armut Ağacı”, “Bildiğimiz Şeyler”, “Ağır Metal” ve “5402” hikâyeleri okuma saatlerinde ya da aynı konulardaki dersin ana metnine ek olarak okunabilir. Okuma sürecinde dinleyen öğrenciler bilmedikleri kelimeleri not alırlar. Bilinmeyen kelimeleri öğretmen numaralandırır. Öğrenci bir numara seçer seçtiği numaradaki kelimenin anlamını tahmin etmeye çalışır. Kelimenin gerçek anlamını Türkçe sözlükten bulur ve arkadaşlarıyla paylaşır. Öğrenciler bu süreçte bilmedikleri kelimelerin anlamlarını öğrenir, sözlük kullanma alışkanlığı kazanırlar.

1. Aşama : Etkinlik öncesi hikâye sesli olarak okunur. Okuma sürecinde dinleyen öğrenciler bilmedikleri kelimeleri not alırlar.

2. Aşama : Okuma süreci bittikten sonra öğretmen bilinmeyen kelimeleri numaralandırır.

3. Aşama : Öğrenci bir numara seçer, seçtiği numaradaki kelimenin anlamını tahmin etmeye çalışır.

4. Aşama : Öğrenci kelimenin gerçek anlamını Türkçe sözlükten bulur ve arkadaşlarıyla paylaşır.

Güvercin Avlayan Martı	1 Teras	2 Basiret	3 Martı	4 Zıpkın	5 muzaffer
İçimizden Geçen Irmak	1 Tarif	2 Mukabil	3 istihbarat	4 Rapor	5 ideoloji
Akbank'ın Önünde Armut Ağacı	1 Esrar	2 Zillet	3 Slogan	4 mahut	5 amblem
Bildiğimiz Şeyler	1 Ekin	2 bozkır	3 Kokart	4 fersude	5 pafta
Ağır Metal	1 Mintan	2 kuluçka	3 Kavruk	4 Dam	5 maşrapa
5402	1 Lokomotif	2 marşandiz	3 Kanaviçe	4 makinist	5 muvakkat

Şekil 4.5. Dinleme/İzleme Becerisi Etkinlik Örneği 5 “Sözlüğünü Kendin oluştur” Gösterimi

4.2. Konuşma

Konuşma, dinleme becerisiyle doğrudan bağlantılı, insanlar arasında sözlü iletişimi sağlayan dil etkinliğidir. Anlatma becerileri içinde olan bu etkinlik, kişinin duygu ve düşüncelerini doğru ve etkili bir şekilde aktarabilmesi bakımından önemlidir. Konuşma, insanın eğitim ve iş yaşamındaki başarı ya da başarısızlığında belirleyici faktörlerden biri ve ilkökul ve ortaokul düzeyinde bir öğrencinin kendini gösterebilme ve ifade etme yollarından en önemlisidir (Akyol ve Şahin, 2019: 105).

Ana dili olarak Türkçe dersinde konuşma becerisinin geliştirilmesiyle; öğrencilerin Türkçenin estetik zevkine varmaları, zengin söz varlığından faydalanarak kendilerini doğru ve rahat ifade edebilmeleri, sosyal hayatta karşılaştıkları sorunları konuşarak çözebilmeleri, yorumlayıp değerlendirebilmeleri amaçlanır. Taşer'e göre ana dili; insanın kendi öz tarihi, öz yaşamı, uygarlığı, yazını, ulusal kişiliğinin temel niteliği, varlığının baş koşulu; sevinçlerinin, coşkularının, mutluluklarıyla mutsuzluklarının, yılgınlıklarıyla umutlarının, özlemlerinin, yengileriyle yenilgilerinin, yaratılarının biricik kaynağıdır (Taşer, 2012: 265-266). Kutlu'nun

hikâyeleri öz tarihi, öz yaşamı yansıtmaları bakımından anadili bilinci kazanımı ve öğretimi için önemli metinler arasında sayılabilir.

Hikâyelerde söz varlığını zenginleştirecek, konuşma becerisini geliştirecek “bitki, hayvan, yemek, akrabalık ve yer adları; deyimler, atasözleri ve kalıp sözler gibi” kelime ve kelime gruplarının yanı sıra ayet, hadis, şiir, şarkı ve türküler vardır. *YAS*'de “leylak, filbahri, gül, menekşe, sümbül”, *TY*'de “güvercin, çayır kuşu, cırcır böcekleri, alabalıklar, toy kuşları, dağ keçileri”, *BB*'de “kuşburnu marmelatı, taze yufka ekmeği, çökelek, güveç, yaprak sarması, kızılıcak reçeli, mantı, çoban salata”, *HT*'de “kan tepesine çıkmak, serap görmek, kanı ısınmak, yüzü kızarmak, müzakere etmek”, *AY*'de “Mahkeme kadıya mülk değil.” ve *BÖ*'de “Güzel uyandı / Cama dayandı / Cam kırıldı / Kana boyandı.” konuşma becerisini geliştirecek söz varlığı zenginliğinin göstergeleridir. Yazarın *BÖ*, *TÖ*, *RP*, *C*, *KA* ve diğer hikâyeleri ayet, şiir, mani, şarkı ve türkülerle yer verilmesi bakımından içeriği zengin eserler arasındadır. Bu zenginlik okurun kültürünü, bilgi ve söz dağarcığını geliştirmesi bakımından konuşma becerisine doğrudan katkı sağlayacak; TÖP'te yer alan hayatın her alanında doğru, güzel, etkili konuşma ve konuşulanları doğru anlayıp yorumlama becerisi kazanacaktır.

4.2.1. Rüzgârlı Pazar

Eserin Künyesi:

Ad: *Rüzgârlı Pazar*.

Tür: Hikâye.

Sayfa Sayısı: 184.

Yayınevi: Dergâh Yayınları, İstanbul.

Basım Yılı: 1. Baskı Eylül 2004 - 20. Baskı Kasım 2018.

Konu: Kenar mahallede yaşayan birçok fakir insanın ayrı ayrı yaşam mücadeleleri, bu mücadele içinde küçük ve mutlu dünyaları anlatılır.

Ana Fikir: Şehirde yaşayan fakat özünden kopmayan insanların birbirleriyle dayanışmaları; kendi küçük dünyalarında küçük şeylerden mutlu olmaları ve hayata tutunma çabaları işlenir.

Hikâye Kişileri: Duran Demir, Nimet, Recep Efendi, Şapkacı Bacı, İsmail, Çiçekçi Cemile, Haydar, Battal, Büşra, İsmet, Hikmet, Çaycı Pala Hasan, Gökhan, Urfalı Cesur, Bilal Efendi, Dürümcü Baba ve Haydar.

Özet: Farklı mesleklerde yoksul ve sıradan insanların yolları aynı amaç doğrultusunda Rüzgârlı Pazarda kesişir. Dürümcü Baba, Çiçekçi Cemile, “adam otu” satan Hacı, Ağrılar için Çin vikisi” satan yaşlı adam, Şapkacı Bacı, Hurdacı Bilal, Doktor, Pala Hasan, Cino, Urfalı Cesur, Battal, penyeci, simitçi, oyuncakçı, Rüzgârlı Pazar’ın tek kör satıcısı Nimet ve Baloncu Duran Rüzgârlı Pazar’ın sakinlerindedir. Bu yoksul insanlar evrendeki nizam gibi her gün aynı düzende Rüzgârlı Pazarda yerlerini alırlar. Ekmek kavgası peşinde olan, yoksulluktan pişen bu insanların yardımlaşmaya, dayanışmaya dayalı insanın özüne yakışır yaşamları vardır. Rüzgârlı Pazar, Duran’ın ilk kalp çırpınışlarına ve hayal kırıklığına ev sahipliği yapan yerdir. Burada Cesur Nimet’e görme engelli bastonu kullanmayı ve görme engelli alfabetiyle okuma-yazmayı öğretir. Rüzgârlı Pazar sakinlerinin yardımıyla Cesur ve Nimet dillere destan bir düğünle evlenir. Duran’ın hayal kırıklığıyla masal da hikâye de biter.

4.2.1.1. Eser Genel Bir Bakış

RP yoksul insanların hikâyesidir. Kutlu halkın içinde yetişen bir yazar olarak hikâyelerinde Anadolu insanını, Anadolu insanının sıkıntılarını, üzüntülerini, aşklarını, sevinçlerini ve kederlerini dile getirir. Günlerinin çoğunu pazarda geçiren şapkacı, çiçekçi, baloncu, dürümcü, saatçi, çaycı, kolyeci, simitçi, midye-dolmacı, çorapçı, çakmakçı, kestaneci ve kağıt helvacı gibi satıcılar gerçek yaşamın görünmeyen yüzleridir. Yazar gerçek yaşamda unutilan bu insanları hikâyesinde baş kişiler olarak anlatır.

RP programda belirtilen tema ve konu önerileri bakımından incelendiğinde “Erdemler” başlığında değerlendirilebilir. Hikâyede işlenen konu ve kullanılan söz varlığı birbiriyle bütünlük içindedir. Yoksul insanların yaşamı zengin içerikle okura sunulur. Eserde tespit edilen metinlerarasılık, değerler ve söz varlığı içerik zenginliğinin göstergeleridir.

Kutlu eserlerinde din, tasavvuf, edebiyat ve tarih gibi farklı alanlara kaynaklık eden eserlere gönderimde bulunur. *RP*, dört kitapta yer alan ve zeytine benzeten iğdenin anlatılmasıyla başlar. Hikâyede geçen “Sus ey bülbül” sözüyle Mehmet Âkif Ersoy, “Bingöl Çobanları” şiiriyle Kemalettin Kamu, “havz kenarında” sözüyle Ahmet Haşim, “Bir garip ölmüş ve üç gün sonra duyulmuş.” sözleriyle Yunus Emre, “Sevmek yanmak değil mi?” sözüyle Fuzuli, kitaplarında sokak çocuklarını anlatan Kemalettin Tuğcu, *Yüreğinin Götürdüğü Yere Git* ve *Simyacı* kitap adları, “Al-yeşil

sancağı gelin mi sandın?’’ ve ‘‘Mavi yelek, mor düğme / Yine düştün gönlüme / Her gönlüme düşende / Kan damlar yüreğime’’ türküleri metinlerarası gönderimin kullanıldığının göstergeleridir.

RP hikâyesi farklı çiçek ve ağaç adlarına yer verilmesi, farklı yapıda kelime ve kelime gruplarının kullanılması bakımından zengin söz varlığına sahiptir. İğde, çitlenbik, mazi, erguvan, akasya, hatmi, gül, şebboy, sümbül, menekşe, zambak, karanfil, eleagnus (kuş iğdesi), leylak, manolya, gonca gül, nergis, funda, papatya, kır çiçekleri; ihlamur, meşe, kestane, pelit, ardıç, çınar, kayın, kızılçam, dişbudak, karaağaç, gürgen, kuşburnu, kızılıçık, selen, erik, kavak, adamotu ve dut ağacı hikâyede geçen çeşitli bitki türü adlarıdır. Anlama ve anlatma becerileri için önemli olan deyimler ve atasözleri hikâyede kültürün öz anlatımıyla kurguya yansıtılmasını sağlar. İki yakası bir araya gelmemek, iştahı kabarmak, ağzını dilini bıçak açmamak, ahkâm kesmek, eğri oturup doğru konuşmak, yeri-göğü inletmek, burun buruna gelmek, çorbada tuzu bulunmak, dillere destan olmak deyimleri, ‘‘Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz.’’, ‘‘Vermeyince Mabud neylesin Sultan Mahmud.’’, ‘‘Armut dibine düşer.’’ atasözleri hikâyedeki söz varlığı ve kültür zenginliğinin somut göstergeleridir.

Doğa ve doğal yaşam sevgisini Kutlu’nun bütün eserlerinde görmek mümkündür. *RP* hikâyesinde doğa ve doğal yaşam sevgisinin yanı sıra yardımlaşma, kanaat, merhamet, dayanışma, arkadaşlık, azim, çalışmak, şükür ve ahlak gibi insan davranışlarına şekil ve yön veren değerlerin de işlendiği görülür. Eserde temel değerler yoksul insanlar üzerinden anlatılır. Gerçek yaşamın görünmeyen yüzleri olan yoksul insanlar hikâyede ‘‘Yoksulun evi uzaktır, kimseler görmez. Yoksulun sesi kısalmıştır kimseler duymaz. Yoksulun yüzü soğuktur kimseler bakmaz; bakan olsa da başını çevirip gider. / Yüreğimiz nasır tuttu. Biri yoksulluktan bahsedecek olsa suratımız buruşuyor, dinlemek istemiyoruz. Yine de şu kadının sesine kulak verin, eğer içinizde bir yerleri kanatacak olursa, eğer elinizden hiçbir şey gelmiyorsa, dua edin bari, sadece dua edin’’ (Kutlu, 2018e: 41). sözleriyle anlatılır. Kutlu hikâyelerinde engelli insanlara da yer verir. *RP* sakinlerinden Nimet ve Cesur görme engellidir. Cesur Nimet’e okuma-yazmayı öğretir. Bu iki görme engelli genç, pazarcı arkadaşlarının yardımıyla evlenirler. ‘‘Doktor gündüzden Pazar’da bir tepsi dolaştırmış ‘‘Cesur’la Nimet’i evlendiriyoruz, gönlünüzden kopanı atın’’ diye epeyce bir para toplamıştı’’ (Kutlu, 2018e: 176). Azim, yardımlaşma, dayanışma ve sevgi gibi kavramların anlatıldığı

kurgu değerler öğretilimi ve değerlerin geręek yaşama aktarılması için örnek oluşturur. Hikâye tespit edilen biçim ve içerik özellikleriyle 7. sınıf ğrencilerinin konuşma öğrenme alanı kazanımlarına ulaşılması için metin olarak kullanılabilir.

7. Sınıf Konuşma Becerisi Kazanım Ve Amaçları

1. Hazırlıklı konuşma yapar.

Öğrencilerin dūřuncelerini mantıksal bir bütünlük içinde sunmaları, görsel, işitsel vb. destekleyici materyaller kullanarak sunu hazırlamaları sağlanır.

2. Hazırlıksız konuşma yapar.

3. Konuşma stratejilerini uygular.

Katılımlı, yaratıcı, güdümlü, empati kurma, tartışma ve eleştirel konuşma gibi yöntem ve tekniklerinin kullanılması sağlanır.

4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.

5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.

6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.

Oysaki, başka bir deyişle, özellikle, ilk olarak ve son olarak ifadelerini kullanmaları sağlanır.

7. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmiş, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır (Türkçe Öğretim Programı, 2019).

4.2.1.2. Rüzęarlı Pazar Konuşma Etkinlik Örneği -1

RP hikâyesindeki satıcılar öğretilmen tarafından önceden belirlenir. Hikâyede Rüzęarlı Pazar'ın anlatıldığı (Kutlu, 2018e: 21-31) bölüm sınıfça sessiz okunur. Okuma süreci bittikten sonra hikâyenin konusu, ana fikri, kişileri, zaman ve mekânı öğrencilerin katılımıyla belirlenir ve içerik özellikleri tartışılır. Hikâyede anlatılan pazarın özellikleri ve pazarda bulunan satıcılar tahtaya yazılır. İsteyen ğrenciler hikâyede anlatılan bir pazar satıcısını seçer, gerçek yaşamda gördükleri pazar satıcılarıyla karşılaştırarak arkadaşlarına anlatır. Bu hikâye yaratıcı drama etkinliği olarak da değerlendirilebilir. Öğrencilerden pazar satıcıları ve müşteriler olmak üzere iki grup belirlenir. Satıcılar ve alıcılar arasında geçen kısa bir alış-veriş anı öğrenciler tarafından canlandırılabilir. Bu etkinlikler öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

1. Aşama : Öğretmen ders süreci öncesinde hikâyeyi okuyarak *RP* hikâyesindeki satıcıları belirler.
2. Aşama : Rüzgârlı Pazar'ın anlatıldığı (Kutlu, 2018e: 21-31) bölüm sınıfça sessiz okunur.
3. Aşama : Okuma süreci bittikten sonra hikâyenin konusu, ana fikri, kişileri, zaman ve mekânı öğrencilerin katılımıyla belirlenir ve içerik özellikleri tartışılır.
4. Aşama : Hikâyede anlatılan pazarın özellikleri ve pazarda bulunan satıcılar tahtaya yazılır.
5. Aşama : İsteyen öğrenciler hikâyede anlatılan bir pazar satıcısını seçer, gerçek yaşamda gördükleri pazar satıcılarıyla karşılaştırarak arkadaşlarına anlatır.

<p style="text-align: center;">Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği 1 “Pazar Satıcıları Dile Geldi”</p> <p>Rüzgârlı Pazar Satıcıları</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px 0;"><p>Baloncu, Çiçekçi, Çaycı, Dürümcü, Şapkacı, Penyeci, Simitçi, Oyuncakçı, Tesbihçi, Çiğ Köfteci, Millî Piyangocu, Saatçi, Ayakkabıcı</p></div> <p>Hikâyedeki Pazarcılar / Gerçek hayattaki Pazarcılar</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px 0;"><p>.....</p><p>.....</p><p>.....</p></div>

Şekil 4.6. Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği 1 Gösterimi

4.2.2. Beyhude Ömrüm

Eserin Künyesi:

Ad: *Beyhude Ömrüm*.

Tür: Hikâye.

Sayfa Sayısı: 209.

Yayınevi: Dergâh Yayınları, İstanbul.

Basım Yılı: 1. Baskı Eylül 2001 - 20. Baskı Ekim 2012.

Konu: Tabiat sevgisi ile dolu olan hikâye kahramanının Islak Kaya etrafında bahçe kurma çabası ve bu bahçede hayatını tamamlayıp yaşamını yitirmesi anlatılır.

Ana Fikir: Hayatta herkesin bir amacı olmalı ve bu yolda karşılaşılan zorluklarla mücadele edilmelidir. Gülpaşa Çavuş'un oğlu yadigârın da bir amacı vardır. Bu amaç uğruna mücadele eder, engellemelere boyun eğmez.

Hikâye Kişileri: Mahmut Bey, Berber Hacı, Ali Efendi, Arif, Deli Derviş, Emrullah Hoca, Çerçi Cemil, Tahsildar Atıf, Dursun Efendi, Muhtar Halil, Hediye, Sırma Hala, İhsan Ağa, Gülpaşa Çavuş, Zeynep Hanım, Topal Tahir Efendi, Selvihan, Halil Ağa, Hamdi Bey, Şahin, İsmet, Üzeyir Ağa, Uzun Ali Efendi, Şaban, Abdülkadir, Musa, Cemil, Kır Mansur, Hacı Kadir, Sağır Ahmet, Yakup, Melahat, Hacı Bekir, Keloğlu Kemal, Keloğlu Salih, Hakim Enis Bey, Cöngün Ali Efe, Topal Ataullah Efendi, Fırıncı Zekeriya, Kezban'ın Rahime, Şahin, Orhan, Aslan Ağa ve Muhterem Bey.

Özet: Gülpaşa Çavuş ecel döşeğinde çocuklarını Berber Hacı'ya emanet eder. Berber Hacı, Gülpaşa Çavuş'un emanetini yadigâr olarak nitelendirir. Yadigârın Islak Kaya dibinde bahçe kurma isteğini kendisi de heyecanlanarak destekler. Bahçeyi kurmak için çeşitli armut fidanları bulup getireceğini söyler. Muhtarın bütün engellerine rağmen Yadigâr, içinde türlü meyve ağacının olduğu sadece nar ve üzüm ağacının tutmadığı bahçeyi yapar. Hayatını bu bahçeyle uğraşarak geçirir, eşi öldüğünde de bahçesini bırakmaz. Seneler geçer, Islak Kaya dibinde yaptığı bahçesine inemeyecek kadar yaşlanır. Hafiften karın serpiştirdiği bir gün bahçeye iner. Ceviz, vişne, elma, kayısı, şeftali ağaçlarını kontrol eder. Kavak ağacını budamalı diye düşünürken ayağı kayar sırtüstü yere düşer. Ecel korkusuyla endişeye kapılsa da Cenab-ı Hakk'a yönelerek teslimiyet içinde ölür ve ömrünü geçirdiği bahçesine gömülür.

4.2.2.1. Esere Genel Bir Bakış

BÖ'de doğa sevgisi yoğun olarak işlenir. İçinde bulunduğumuz dünyada eşya için çalışan, mücadele eden, hayatını bu uğurda tüketen insanlar vardır. Hikâyede ise bunun tamamen karşıtı olarak bir kaya etrafında bahçe kurmak çabasında hayatını tamamlayan bir kişi anlatılır. Yadigâr mutluluk, huzur ve yaşama sevincini bu amaç doğrultusunda kazanır.

Kutlu'nun anlatımında köy ile şehir, köylü ile şehirli arasındaki fark net olarak görülür. “Şehir yeri iyi de her an tetikte olacaksın. Kime güveneceğini bilemiyorsun. Köylü milletiyiz biz. Biraz saf, biraz enayi, kaba-saba falan işte. Hatta görgüsüz, cahil. Böyle diyor bizim oğlan. / Ulan para anayı kızından ayıran meret. / Köylük yerde kıymetin yok, lakin şehirde kiral olmuşsun kiral” (Kutlu, 2012: 166). Yazar köy

yaşamını ve köylü insanını her zaman önemser. Köy ve köylü doğallığın, şehir ve şehirlî değişim ve yapaylığın sembolüdür. Köy hayatında insanlar birbirlerine güvenirler. Köy insanı paraya önem vermez, bu insanlar iyi niyetlerinden dolayı saf olarak nitelendirilirler. Paranın ön planda olduğu şehirde ise hatırla değil parayla işler yürür; insanlar birbirlerine güvenmezler çünkü herkes önce kendi menfaatini düşünür. Köylüler çıkar ilişkilerinden uzak, toplumsal dayanışmayı göz önünde bulundurarak yaşamlarını sürdürür. İmece kelimesi bu yaşamdan kalan mirastır.

BÖ programda belirtilen tema ve konu önerilerinden “Doğa ve Evren” başlığı içinde değerlendirilebilir. Hikâyede “Erdemler” tema ve konu önerileri içinde yer alan “ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma gibi (Türkçe Öğretim Programı, 2019: 15)” değerlerin de somut yaşantı örnekleri bulunur.

BÖ'de Yedigârın ıslak kaya etrafında bahçe kurma çabasını anlatılırken zengin söz varlığı kullanır. Hikâyede çeşitli çiçek, bitki, hayvan, yiyecek ve yer adları; deyimler, atasözleri ve kültürü yansıtan araç-gereç adları dikkat çeker. Yaban gülü, nar çiçeği, funda, sarmaşık, mor salkımlar, küpe çiçeği, fesleğen, karanfil, karamuk, yarpuz, yonca, çiğdem, ıtır ve kuzukulağı gibi çiçek adları; söğüt, dut, çınar, ceviz, servi-kavak, meşe, alıç ve palamut gibi ağaç adları; yeşil erik, elma, buğday aşısı, bal, kaymak, su böreği, ayran, bulgur pilavı, kavurma, pekmez, yufka, erişte, tarhana, tirit, meyve kurusu, turşu ve vişne reçeli gibi yiyecek adları; tarla kuşları, tilki, tavşan, ağustos böcekleri, köstebek, sığırcık cücüğü, karga, saksağan, ishak kuşu, keklik, florya, kanarya, alıcı kuş, katır, toy kuşları, turna, çayır kuşu, serçe, ardıç kuşu, turna, saka kuşu, arı kuşu, alakarga, dut kuşu, tavşan, taraklı kuşlar, ceylan ve karabatak gibi hayvan adları; Mardin, Urfa, Ankara, Bursa, İstanbul, Erzincan, Giresun, Trabzon, Erzurum, Kars, Muş ve Diyarbakır gibi yer adları; şirazesini dağılmak, tozu dumana katmak, nefsinin köreltmek ve kaş çatmak gibi deyimler ve “Dervişin fikri neyse zikri de odur.”, “Pilavdan dönenin kaşığı kırılınsın.” gibi atasözleri hikâyenin söz varlığını oluşturan kelime ve kelime grupları arasındadır. Eserde ayrıca bakır sini, bakır tas, kirpikli sahan, güğüm, maşrapa, bulgur kazanı, çamaşır leğeni, kuyu bakracı, üsküre, kilim, seccade, vala, peşkir, kutnu, cepken, Gürün şalı, entari, dirgen, döven, kağını arabası ve saban gibi kültürü yansıtan araç-gereç adları dikkat çeker. Tespit edilen söz

varlığı Kutlu'nun geleneğe ve doğal yaşama bağlılığının dil düzeyinde göstergelerini oluşturur.

Yazar değişen yaşam biçimini anlatırken artık kadınların buğday kaynatırken hep bir ağızdan türkü söylemediklerinden; erişte kesen, tarhana döken kimse kalmadığından; insanların sevincini kaybettiğinden; hiçbir şeyin kıymetinin kalmadığından; masal anlatılmasını isteyen çocukların yokluğundan; sevinmek ve üzülmek kavramlarının anlamını yitirdiğinden (Kutlu, 2012: 133-134); köydeki insanların şehirlere göç ettiğinden, köylerde öğretmenlerin okutmak için öğrenci bulamadığından (Kutlu, 2012: 175) yakınır. Bu örnekler sadece yaşamın değiştiğini değil değerlerin de zamanla kaybedildiğini gösterir. *BÖ*'de küçük bir bahçenin kurulmasının ardında doğa ve doğal yaşam sevgisi, yardımseverlik, dayanışma, kanaat, çalışmak, inanç, azim, cesaret ve kararlılık gibi insan davranışları üzerinde etkili olan temel değerler vardır. Hikâyenin biçim ve içerik zenginliği TÖP'te belirtilen amaç ve kazanımlara ulaşabilecek özelliklere sahip olduğunu gösterir.

8. Sınıf Konuşma Becerisi Kazanım Ve Amaçları

1. Hazırlıklı konuşma yapar.

a) Öğrencilerin düşüncelerini mantıksal bir bütünlük içinde sunmaları, görsel, işitsel vb. destekleyici materyaller kullanmaları, sunu hazırlamaları sağlanır.

b) Öğrenciler araştırma sonuçlarını sempozyum, panel, forum vb. ortamlarda sunmaya teşvik edilir.

2. Hazırlıksız konuşma yapar.

3. Konuşma stratejilerini uygular.

Yaratıcı, güdümlü, empati kurma, tartışma, ikna etme ve eleştirel konuşma gibi yöntem ve tekniklerinin kullanılması sağlanır.

4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.

5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.

6. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır (Türkçe Öğretim Programı, 2019).

7. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.

4.2.2.2. Beyhude Ömrüm Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği -2

BÖ hikâyesi öğretmen ve öğrenciler tarafından ders süreci öncesinde okunur. Ders sürecinde hikâyenin konusu, ana fikri, hikâye kişileri ve hikâyede öne çıkan olay ve durumlar; dikkat çeken kelime ve kelime grupları tartışılarak ön bilgiler hatırlanır. Hikâye ile ilgili etkinlik yapılmadan önce 12-16 sayfaları önce öğretmen tarafından örnek okuma ile seslendirilir. Daha sonra birkaç öğrenci tarafından yüksek sesle okunur. Öğrencilerin önceden okudukları hikâyenin sınıfta tekrar okunmasındaki amaç, sınıfça tartışılan hikâye ile ilgili farklı bakış açıları kazandırmak ve etkinlik öncesi ön hazırlık yapmaktır. Okuma süreci bittikten sonra hikâyede geçen bahçe ile ilgili kelime ve kelime grupları, bitki adları tahtaya yazılır. Öğrencilere düşünceleri için kısa bir süre verildikten sonra kendi kurguladıkları bahçeyi sesli olarak sınıfla paylaşmaları istenir. 8. sınıf konuşma öğrenme alanı amaç ve kazanımlarına ulaştırmayı hedefleyen bu etkinlik, ders sürecinde ya da ev ödevi olarak yazma becerisini geliştirmek için uygulanabilir.

1. Aşama : Ders süreci öncesinde *BÖ* hikâyesi okunur.
2. Aşama : Ders süreci başlangıcında hikâyenin konusu, ana fikri, hikâye kişileri ve hikâyede öne çıkan olay ve durumlar; dikkat çeken kelime ve kelime grupları tartışılarak ön bilgiler hatırlanır.
3. Aşama : Hikâye ile ilgili etkinlik yapılmadan önce 12-16 sayfaları önce öğretmen sonra öğrenciler tarafından yüksek sesle okunur.
4. Aşama : Okuma süreci bittikten sonra hikâyede geçen bahçe ile ilgili kelime ve kelime grupları, bitki adları tahtaya yazılır.
5. Aşama : Öğrencilere düşünceleri için kısa bir süre verildikten sonra kendi kurguladıkları bahçeyi sesli olarak sınıfta arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir.

Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği 2 “Kendi Bahçeni Kendin Düzenle”

Hikâyedeki Bahçe

Göz alabildiğine bahçeler, bağlar...

Ağaç denizi, elmalar, armutlar, kütür kütür yeşil erik, üzüm, nar bahçeleri, funda, sarmaşık, ot, çayır, mısır, patates, soğan, mor patlıcan, biber, kan-kırmızı domates, çıtır çıtır salatalık, tere, maydanoz, roka, kiraz, vişne, armut, dağ armudu, ahlat, bodur meşe, dikenli karamuk, geven, ısırgan, çakır diken, yarma şeftali (Kutlu, 2012: 12)...

Öğrencilerin Düzenledikleri Bahçe

.....
.....

Şekil 4.7. Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği 2 Gösterimi

4.2.3. Tufandan Önce

Eserin Künyesi:

Ad: *Tufandan Önce*.

Tür: Hikâye.

Sayfa Sayısı: 212.

Yayınevi: Dergâh Yayınları, İstanbul.

Basım Yılı: 1. Baskı Ekim 2003 - 11. Baskı Mart 2017.

Konu: Belediye Başkanı Şemsettin Bilen, yeni seçimlerde başkan olmak isteyen İdris Güzel, Kaymakam Çetin, Bakan gibi siyasiler çerçevesinde Otbitmez Köyü'ne kurulmak istenen bir tesisin temel atma töreni ve bu törenin bir tufanla alt-üst oluşu anlatılır.

Ana Fikir: Sonradan kazanılan unvan insanı değiştirmemeli; sahip olunan değerlerin kıymeti bilinmelidir.

Hikâye Kişileri: Şemsettin Bilen, Şadiye, Melahat, Nebahat, Sabahat, Nezahat, Songül, Zeynel Âbidin, Zabıta Kemal, Çolak Alaaddin, Âbit, Sabit, Müezzîn Emin, Muharrem Efe, Encümen, Recep Çavuş, İdris Güzel, Abdülbaki Özen, İskender Güzel, Şahmurat Güzel, Nevzat Güzel, Çetin Bey, Hasan Efendi, Müftü Feyzullah Efendi, Fotoğrafçı Artist Ali, Cemil Karababa, Mehpere Hanım, Sunay Hanım, Vecihi Turan, Haşmet Altay, Hulisi Derin, Tahir Hoca, Müezzîn Emin, Zurnacı Niyazi, Hızarcı Hüseyin, Dursun, Demirci Kerim Usta, Otelci Mehmet, Hamamcı Hayrettin, Gazeteci

Fikri Süzer, Hamo Dayı, Sarhoş Şükrü, Halk Eğitim Müdürü Şükrü, Ramazan Efendi, Berber Baki, Ciğerci Selim, Şadan Beyefendi, Bakırcı Ziya, Sadettin Kılıç ve Erol.

Özet: Otbitmez Köyü'nün Deli Dere kıyısında bulunan arazi üzerine bir tesis bina edilecektir. Bu tesisin kurulması için büyük bir temel atma töreni düzenlenir. Temel atma töreni, Belediye Başkanı Şemsettin Bilen döneminde gerçekleşir. Tesisin kurulmasında İdris Güzel önemli bir isimdir. Belediye başkanı olmak isteyen Güzel, tesis kurulması için arsayı satın alır ve davul zurna eşliğinde devlete bağışlayarak kendisine siyasi bir zemin hazırlar. Bu önemli gün yaklaştığında il milletvekilleri kasabayı ziyaret ederler. Kaymakamlıktan başlanılarak resmi daireler, hatırı sayılır kişiler ziyaret edilir. Temel atma günü Belediye Başkanı, İlçe Kaymakamı, Bakan, Vali, Milletvekili gibi siyasilerin konuşma yapacağı, kurban kesilip dualar okunacağı sembolik bir program düzenlenir. Halkı bıktıran konuşmalardan sonra davul-zurna ve halk oyunları ekibiyle kapanış gerçekleşir. Vali Bey konuşmasını bitireceği sırada ufak bir esinti başlar; güneş bulutların arasında kaybolur; bulutlar alçalır ve kıyamet gibi bir tufan kopar. Şemsettin Bilen'in tepelere koşun diye haykırışı ile insanlar kaçırmaya başlar. Temel atma töreni oyun bitti sözleriyle sonlanır.

4.2.3.1. Esere Genel Bir Bakış

Kutlu'nun hikâyelerindeki değişim ve dönüşüm yalnızca doğal yaşamda değil, ahlak ve değer anlayışında dolayısıyla insan iradesiyle yönetilen bütün kurum ve kuruluşların işleyişinde de görülür. Hikâyede tufan kopmadan önce yaşananlar dünyanın ya da Otbitmez Köyü'nün insan eliyle tarumar edildiğinin kanıtıdır. Belediye başkanı olabilmek düşüncesiyle yapılan planlar; iş insanları ve siyasetçilerin çıkar ilişkileri; liyakatsiz görevlendirmeler ve bu düzeni görmezden gelen insanlar tufana zemin hazırlar. Hikâyede tufan/kıyametin kopma nedenlerinin yanı sıra çözüm yollarına da yer verilir. Yazar sadaka-i cariyeden, hak eden insanlara görev verilmesinden, çalışmanın en büyük ibadet olduğundan, haramdan ve adalet dairesinden bahsederek tufana giden yolda insanların kaybettikleri değerleri hatırlatır.

Eserin temel düşüncesi ve Kutlu'nun zihniyeti hikâyede geçen ayet ve hadislerle özetlenir. En'am suresi 32. ayet, Ankebut suresi 64. ayet ve Kasas suresi 60. ayetinde anlatılanlar dünya ve ahiret hayatının kıyaslanması üzerinedir. "Cenab-ı Hak buyuruyor ki: "Size verilen şeyler dünya hayatının geçim vasıtası ve debdebesidir. Allah katında olanlar ise daha hayırlı ve kalıcıdır. Buna hâlâ aklınız ermeyecek mi?"

(Kassas Suresi 60. Ayet)’’ (Kutlu, 2017g: 63)., ‘‘Eğer insanoğlundun iki vadi dolusu altını olsa üçüncüsünü ister. Âdemoğlundun gözünü ancak toprak doyurur...(Hadis-i Şerif)’’ (Kutlu, 2017g: 65). Ayet ve hadiste gerçek dünyada ve hikâyede yaratılış gayesini unutan, özünü kaybeden insana dünya hayatının oyun ve oyalanma yeri olduğu, yaşamın sonunda varılacak yerin belli olduğu bir kez daha hatırlatılır. Yazar eserinde ayet ve hadislerin yanı sıra İslam âlimi Gazali’nin mizaçla ilgili görüşüne, İbn Haldun’un Mukaddime’sinde ve Kınalızâde’nin Ahlâk-ı Alâi’sinde anlatılan adalet dairesi bahsine, Faruk Nafiz Çamlıbel’in Çoban Çeşmesi şirine, Erzurum ve Ankara türkülerine de yer verir. Hikâyenin metinlerarası gönderimleri konuşma becerilerini geliştirmek isteyen öğrencilerin düşüncelerini farklı görüşlerle desteklemeleri ya da kanıtlamaları için kullanabilecekleri düşünceyi geliştirme yollarına örnek oluşturur.

Konuşma becerisini doğru ve etkili kullanmak sahip olunan kelime hazinesi ile doğrudan ilişkilidir. Öğrenciler okudukları ve dinledikleri metinler aracılığı ile kelime hazinelerini zenginleştirirler. Eğitim-öğretimde kullanılan metinler öğrencilere yeni kelimeler, deyimler, atasözleri, kalıp sözler öğretilmesi bakımından kaynak oluştururlar. Kutlu’nun eserleri farklı türde kaynaklara yer verilmesi, kullanılan çeşitli cümle yapıları, özgün söz kalıpları, farklı yapıda kelimeler, deyimler ve atasözleri kullanılmasıyla okurun konuşma becerisini geliştirecek özelliklere sahiptir. *TÖ* hikâyesinde akasya, aslanağzı, horoz ibiği, tilki kuyruğu, cennet süpürgesi, hercai menekşe, katmerli gül ve gonca gibi çiçek adları; ehemmiyet, mebus, ced, mamur, feraset, basiret, zerzevat, serkeş, sülp, mücahede, mürüvvet, menakıp, saik, maiyet, sarih, mütalaa ve âsude gibi farklı yapıda kelimeler; tevarüs etmek kan beynine sıçramak, bire bin katmak, etmek, ağzı kulaklarına varmak, kan-ter içinde kalmak ve lafa yekûn çekmek gibi deyimler; ‘‘Akrabanın akrabaya akrep etmez ettiğini.’’, ‘‘Yatan kurtansa dolaşan çakal evlâdır.’’ ve ‘‘Bal tutan biraz da parmak yalar’’ gibi atasözleri; Hikmet-i Hüda, mâl-i hülya ve nazar-ı itibar gibi söz kalıpları okurun kelime ve söz hazinesini geliştirerek konuşma becerisine katkı sağlayacaktır.

Eserde sözlü kültürün bir parçası olan meddahlık geleneğinin izleri de görülür. Hikâyelerin topluluk önünde sesli olarak anlatımına dayanan bu gelenek doğrudan konuşma becerisi ile ilişkilidir. Bu gelenekte hikâye anlatma sürecinde meddah zaman zaman hikâyenin anlatımına ara verir. Dinleyicilerin dikkatini canlı tutan bu geleneği Kutlu *TÖ* hikâyesinde ‘‘Öyle deme yazar efendi, adamı tanısak, seninle beraber ince

damarlarına girsek, ruhunun şifrelerini çözsük, zevkten dört köşe olsak, şu kitabı okumanın tadı daha iyi çıkmaz mı? / Çıkmaz efendim. / Bir insanı anlamak... Ohoo''(Kutlu, 2017g: 45) sözleriyle kurguya ara vererek yazıya aktarır.

Türkçe dersinde metinler aracılığıyla öğrencilere dil bilgisi, bilgi ve becerilerinin yanı sıra kültürel ve evrensel değerler de öğretilir. *TÖ* hikâyesinin konusu çerçevesinde doğa ve hayvan sevgisi, yardımlaşma, çalışmak, zanaat, liyakat, zanaat ve inanç gibi değerlerin işlendiği görülür. Hikâyede Kaymakam Çetin çiçekleri ve hayvanları seven bir kişidir. Yazar; Çetin'i "hayvanları seven çiçek de sever" (Kutlu, 2017g: 174). sözleriyle tanıtır. Merhamet ve yardımseverlik, eli ayağı tutmayan Âbit ile Sabit kardeşlere düzenli olarak yemek verilmesiyle somut olarak örneklendirilir. Her mesleğin kendine göre bir inceliği olduğu "lağımıcılık" mesleği ile anlatılır. Okul, çeşme, köprü ve hastane yapılmasının sadaka-i cariyeye olduğundan bahsedilmesi cömertlik, yardımseverlik, dayanışma ve inanç gibi birçok değeri de örneklendirir. Kurmacaya yansıtılan, öğrenciler için örnek oluşturan bu değerler, yazarın gerçek yaşamındaki düşünce biçiminin/zihniyetinin tezahürüdür. Belirlenen özellikler hikâyenin Türkçe öğretiminde öğrencilere bilişsel ve duyuşsal beceriler kazandırmada örnek metin olarak kullanılabilceğini gösterir.

4.2.3.2. Tufandan Önce Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği -3

TÖ hikâyesinin konusuyla bağlantılı olarak konuşma becerisini geliştirecek bir etkinlik düzenlenebilir. Hikâyede Otbitmez köyünde bir tesis kurulacaktır. Öğrencilerden gerçek hayatta henüz şehirleşmemiş bir köy ya da kasabada sanayi, alışveriş merkezi ya da turizme yönelik bir işletmenin kurulacağını düşünmeleri istenir. Bu işletmelerin faydaları ve zararları konusunda beyin fırtınası tekniği ile öğrenciler düşüncelerini paylaşırlar. Etkinlik yapılmadan önce köy/doğal yaşam ve kent/yapay yaşam arasındaki farklılıklar tartışılarak ön bilgiler hatırlanır. *TÖ* hikâyesinde Otbitmez Tepesinin köy oluşum sürecinin anlatıldığı (Kutlu, 2017g: 93-96) bölüm sınıfta sesli olarak okunur. Hikâyenin anlatımında kullanılan meddahlık geleneğine dikkat çekilerek bu konuda kısa bilgi verilir. Köye kurulacak tesisin köye ve köylüye faydaları ve zararları gerçek yaşama uyarlanarak tartışılır. Beyin fırtınası tekniği ile çok sayıda öğrencinin düşüncesi eleştirilmeden dinlenir. Bu süreçte öğrenciler etkili dinleme ve hazırlıksız olarak duygu ve düşüncelerini paylaşabilme becerisi kazanırlar.

1. Aşama : Okuma sürecine geçilmeden önce köy/doğal yaşam ve kent/yapay yaşam arasındaki farklılıklar tartışılarak ön bilgiler hatırlanır.
2. Aşama : *TÖ* hikâyesinde Otbitmez Tepesinin köy oluşum sürecinin anlatıldığı (Kutlu, 2017g: 93-96) bölüm sınıfta sesli olarak okunur.
3. Aşama : Hikâyenin anlatımında kullanılan meddahlık geleneğine dikkat çekilerek bu konuda kısa bilgi verilir. Öğrencilerin katılımıyla hikâyede önemli görülen yerler belirlenir.
4. Aşama : Köye kurulacak tesisin köye ve köylüye faydaları ve zararları gerçek yaşama uyarlanarak tartışılır. Beyin fırtınası tekniğinin kullanıldığı bu süreçte çok sayıda öğrencinin düşüncesi eleştirilmeden dinlenir. Öğrenciler etkili dinleme ve hazırlıksız olarak duygu ve düşüncelerini paylaşabilme becerisi kazanırlar.

<p>Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği 3 “Köyde Bir Tesis -Düşün-Tartış-”</p> <p>Köyde/Kasabada Tesis Kurulmasının Yararları</p> <p>Köyün/kasabanın ekonomik kalkınmasına fayda sağlar.</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>Köyde/Kasabada Tesis Kurulmasının Zararları</p> <p>Köyde/kasabada tesis kurulması tabiata zarar verir.</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

Şekil 4.8. Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği 3 Gösterimi

4.3. Okuma

Öğrenme, araştırma ve gözlem yolu ile edinilir. Bilgi edinme yollarından biri olan araştırma doğrudan okuma becerisi ile ilgilidir. Bu beceri insanın belirli bir olgunlaşma sürecine ulaştıktan sonra kazanabildiği iki yönlü bir eylemdir. Okuma sürecinde metin üzerinde gözün sıçramalar ve duraklamalar yaparak metni algılaması okumanın fiziksel yönünü; algılanan metnin beyne ulaşarak anlamlandırılması ve ön bilgilerle ilişkilendirilerek yapılandırılması ise okumanın zihinsel yönünü oluşturur.

Okuma kültürü/alışkanlığı kazanmak belli bir süreç gerektirir. Gray, okumayı öğrenmenin beş basamaklı sürecini “Okumaya hazır olma, Okumaya başlama, Okuma becerisinin hızlı gelişimi (2-3. sınıflar), Kapsamlı okuma (4-8. sınıflar), Okumanın mükemmelleşmesi (lise ve üniversite)” olarak evrelere ayırır (Arıcı, 2012: 9). Belirlenen aşamalarda aile, çevre, okul ve öğretmen bireyi okumaya teşvik eden, okuma sürecine yön veren evreni oluşturur. Özellikle ilkokul, ortaokul ve lise dönemindeki öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmada rol model olmak ve doğru okuma metinleriyle karşılaşmalarına yardımcı olmak önemlidir. Bu bakımdan öğrenciye rehber olacak yetişkinin okuma alışkanlığı kazanmış ve okuma geçmişinin zengin olması gerekir.

TÖP’te okuma öğrenme alanında “Noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli ve sessiz okur.”, “İsim ve sıfatların metnin anlamına katkısını belirler.”, “Çekim eklerinin işlevlerini ayırt eder.”, “Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.”, “Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.”, “Bilgi kaynaklarını etkili şekilde kullanır.” ve “Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.” gibi dil bilgisi kurallarını öğrenmeye, okunan metni anlamaya ve metinden öğrenilen bilgileri kullanmaya yönelik kazanımlar yer alır. Eğitim-öğretim sürecinde kazanımlara ulaşmak için Rasim Özdenören, Hasan Ali Yücel, Falih Rıfki Atay, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Mehmet Önder, Halit Fahri Ozansoy, Sait Faik Abasıyanık ve Richard Bach gibi isimlerin metinlerine (Deniz, 2015) yer verildiği görülür. Kutlu’nun *UH*, *SB*, *MK*, *YT*, *RP*, *MM* ve *TS* gibi hikâyelerinden de programda belirtilen tema ve konu önerilerine göre seçimler yapıp kazanımlara göre değerlendirildikten sonra Türkçe öğretiminde yararlanılabilir.

Okuma becerisi; öğrencinin farklı kaynaklara ulaşarak yeni bilgi, olay, durum ve deneyimlerle karşılaşmasını sağlar. Kutlu’nun eserleri okuma metni olmanın yanı sıra içeriğinde kullanılan metinlerarasılıkla okuru farklı eserlerle tanıştırır. Okur; *S* hikâyesinde Sait Faik Abasıyanık *Son Kuşlar* (Kutlu, 2018g: 83), *BB* hikâyesinde Anna Karenina *Dar Kapı* (Kutlu, 2018b: 62), *RP* hikâyesinde Susanna Tamaro *Yüreğinin Götürdüğü Yere Git*, Paulo Coelho *Simyacı* (Kutlu, 2018e: 125), *MM* hikâyesinde Cengiz Aytmatov *Gün Olur Asra Bedel* (Kutlu, 2018d: 36), *ZH* hikâyesinde Ahmet Hamdi Tanpınar *Huzur* ve Abdülhak Şinasi *Boğaziçi Yalıları* (Kutlu, 2018l: 156) gibi yazar-eser adlarıyla karşılaşır. Hikâyelerde geçen yazar ve

eser adları öğrenciyi okuma sürecinde okuma kültürünü zenginleştirecek bilgi birikimine ulaştırır.

Kutlu'nun eserlerinin okuma becerisinin geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülen diğer bir özelliği hikâyelerin kurgusunda okumayı seven kişilere yer verilmesidir. Yazar kitap sevgisini, kitap okumayı seven kişileri ve kitap okumanın önemini anlatırken *TS*'de “Derler ki bu kitap aşkı başka bir aşk, daha doğrusu ortak kabul etmezmiş” (Kutlu, 2016c: 144)., *SÖT*'de “Nezaket o kitapları bir bir okudu. / Kendisinden başka kütüphaneye uğrayan yoktu” (Kutlu, 2018g: 43)., *N*'de “Nur ortaokulda yine bir kitap kurdu olarak okulun kütüphanesini gözden geçirdi” (Kutlu, 2017f: 70). ve *AKY*'de “Okumaya ihtiyacımız ancak ahlaka ihtiyacımız kadardır” (Kutlu, 2018a: 25-26). ifadelerini kullanır. Hikâyelerde tespit edilen bu özellikler öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmada model olarak örnek oluşturabilir.

Okuma öğrenme alanında metnin söz varlığı ve metinden çıkarılacak anlam önemlidir. Kutlu, değişen ve bozulan dünyayı kullandığı sözcüklerle gizler ve olmasını istediği dünyayı ön plana çıkarır. Doğallığa, doğru yaşamaya ve doğru davranmaya dair kullandığı söz varlığı okura özü ve doğruyu gösterir. Hikâyeler dil düzeyinde incelendiğinde doğa sevgisi, doğal yaşam ve eğitsel değerlerin anlatımı ve bu bağlamda kullanılan söz varlığı dikkat çeker. Yıldız, Kutlu'yu iyiyi bol bol anlatan, anlatmakla kalmayıp gösteren yazar olarak tanımlar. “Kötüyü anlatarak kötünden hikmet çıkarma yoluna tercih etmez. Kötüyü göstermenin, belki hikmeti olsa bile zihni kirleteceğini düşünür” (Yıldız, 2019: 128). Kutlu'nun hikâyelerindeki “iyi” yalın, doğal, akıcı ve özgün anlatımla okura yansır. Bu anlatım *RP* hikâyesinden şöyle örneklendirilebilir: “İğde nerede? / Otoların geçtiği köprü ile yayaların yürüdüğü üst geçit arasında. Orayı ağaçlandırmışlar. Çitlembik, mazı, erguvan, akasya, hatmi ve tanımadığım bir sürü ağaç. Yahu gözünü sevdiğimin iğdesi, sen oraya nasıl geldin? Bir kuşun gagasında mı; yoksa bir yandan yürüyüp öte yandan iğde yiyen, çekirdeklerini sağa sola atan, elleri cebinde, başı havalarda bir bozkır çocuğunun eseri misin? ” (Kutlu, 2018e: 7). Hikâye içinde hikâyenin kurgulandığı *MK*'de “Yağan karın bütün ovayı beyaza boyadığı, ancak seferleri aksatmadığı günler, çıtır çıtır yanan meşe odunlarıyla bu soba yolculara neşe kaynağı olur. / O öyle tarlalar, tepeler, tek tük ahlat ağaçları arasından dumanını savura savura geçerken masallardan fırlamış bir tiren lokomotifini andırır” (Kutlu, 2018ç: 70). ifadeleri yazarın doğal anlatımını

örneklendirir. Tespit edilen özelliklerle hikâyeler okuma öğrenme alanına katkı sağlayacağı düşünülür.

4.3.1. Uzun Hikâye

Eserin Künyesi:

Ad: *Uzun Hikâye*.

Tür: Hikâye.

Sayfa Sayısı: 114.

Yayınevi: Dergâh Yayınları, İstanbul.

Basım Yılı: 1. Baskı Şubat 2000 - 34. Baskı 2013.

Konu: Bulgar muhaciri Ali'nin Münire ile kaçarak evlenmeleri ve Münire'nin ölümünden sonra yalnız kalan, birbirine kenetlenen baba oğulun hikâyesidir.

Ana Fikir: Hayatta ölümler, göçler, ayrılıklar olsa da insan mutlu olacak pek çok sebep bulabilir.

Hikâye Kişileri: Ali, Münire, Pelvan Sülüman, Remzi Bey, İsmail Usta, Erdoğan, Emin Efendi, Mehmet Güleç, Berber Adem, Leblebici Tahir, Lütfi Efendi, Gazozcu Nurettin, Çerçi Abdullah, Saadet Hocahanım, Şadiye, Celal, Ayla, Tatar Usta, Çarşıağası İskender Zopuroğlu, Kâmil Zeki Bey, Ali Naili Erdem, Prenses Fazıla, Hayri Suat Ürgüplü, Cavit Bey, Marangoz Adem, Musa Çavuş, Şeref Bey, Sevim Hanım, Kömürcü Halime, Kara Turan, Zahit Efendi, Tabelacı Osman, Avare İsmail, Kunduracı Şükrü, Mezarıcı Resul, Erol Hoca, Sinek Sabri, Çalım Ömer, Demirci Takoz Ahmet, Suna, Mualla, Çırac Erol, Feride, Sarhoş Selami ve Hacı Süleyman.

Özet: Bulgar muhaciri Ali hem yetim hem de öksüz bir çocuktur. Onu, dedesi Pelvan Sülüman büyütür. Dede torun Bulgaristan'dan İstanbul'a gelip Eyüp Sultan'da bahçeli bir eve yerleşirler. Burada Bulgar Ali Münire'yle tanışır. Ağabeyleri Münire'yi zengin biriyle evlendirmek isteyince iki genç birlikte kaçarlar. Ali, Münire ve oğullarının vagon evdeki mutlu yaşamları ikinci çocuğuna hamile olan Münire'nin ölümüyle bozulur. Birbirlerine kenetlenen baba-oğul gittikleri farklı kasabalarda yaşamlarını sürdürmeye çalışırlar. Ali geçimini kazanmak için kâtiplik, arzuhalcilik gibi işler yapar. En son geldikleri kasabada bir kitabevi devralır. Bu kitabevini bir kültür ocağı yapmayı planlar. Okumayı, yazmayı seven Ali bir gazetede yazı yazmaya başlar. Particilik başlıklı yazısından dolayı propaganda yapmak suçundan tutuklanır. Ali'nin oğlu kitabevinde tanıştığı Feride'ye gönlünü kaptırır. Babası ve annesi gibi

sevdiğiyle kaçmayı düşünür. Fakat Feride onu sevdiğini söylese de kaçmayı kabul etmez. Feride'nin olumsuz cevabından sonra babasının yanına gider ve artık bu kasabada kalamayacağını söyler. Cebinde mızıkası, elinde kötü bir bavul ve daktilo ile kasabadan ayrılır. Bu olay sonucunda baba-oğul ilk defa birbirlerinden ayrılmış olurlar.

4.3.1.1. Esere Genel Bir Bakış

Türkçe öğretiminde yararlanılacak metinlerde öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal becerilerini geliştirecek özellikler aranır. Kutlu'nun hikâyelerinde bilgi, değer öğretimi ve farklı beceri alanlarına yönelik özellikler yer alır. *UH*'de Ali'nin annesini, babasını ve eşini kaybetmesine rağmen umutsuzluğa düşmemesi, oğlu ile birlikte hayata tutunma çabası; oğlunun ilk duygusal heyecanları; hikâye kişilerinin okumayı ve yazmayı sevmeleri eserin değer yönünü; kurguda tespit edilen yazar, eser, şarkı ve türkü adlarıyla metinlerarası yönünü; söz varlığı eserin bilgi yönünü oluşturur.

Hikâyede Çehov, Dostoyevski, Turgenyev, Kafka, Ahmet Haşim, Ümit Yaşar, Turhan Oğuzbaş, Reşat Nuri Güntekin gibi Türk ve Dünya edebiyatından önemli isimler; *Beyaz Geceler*, *İlk Aşk*, *Baragan'ın Dikenleri*, *Küçük Prens*, *Yeşil Yıllar* ve *Şahika* gibi kitap adları; “Makaram sarı bağlar / Kız söyler gelin ağlar” (Kutlu, 2013b: 17) türkü sözü, “Andıkça geçen günleri hasretle derinden” (Kutlu, 2013b: 40) şarkı sözü, “Bir vakte erdi ki bizim günümüz / Yiğit belli değil mert belli değil / Herkes yarasına derman arıyor / Devâ belli değil dert belli değil” (Kutlu, 2013b: 49) Ruhsati'nin şiiri, “Mühür gözlüm seni elden / Sakınırım kıskanırım” (Kutlu, 2013b: 97) Neşet Ertaş'ın türkü sözleri ve gölge oyunu Karagöz benzetmesi yer alır. Metni okuyan öğrenciler hikâyeye içinde farklı türde metinlerle karşılaşır. Hikâyenin bu özelliği öğrenciye farklı türde metinler tanıma, metinleri araştırma ve farklı türdeki metinleri karşılaştırma imkânı sunar.

TÖP'te okuma öğrenme alanında söz varlığı ve dil bilgisi öğretimine yönelik kazanımlar vardır. *UH*'de öğrenci bilmediği kelimeler ve kelime gruplarıyla karşılaşır. Öğrenilen yeni kelime ve kelime grupları okuduğunu, dinlediğini anlama ve anlatabilme becerisini geliştirir.

Yazar hikâyesinde mavi kahkaha çiçeği, cennet süpürgesi, gece sefası, kadife çiçeği, dişbudak, küpe çiçeği, leylak, gül, lâle, akasya ve kasımpatı gibi çiçek adları; baykuş, saka, muhabbet kuşu, leylek, kuğu kuşları, turna, bülbül, sığırcık ve keklik

gibi hayvan adları; ağızından bal damlamak, dikiş tutturamamak, kan-ter içinde kalmak, kancayı takmak, cesaretini toplamak, dili tutulmak, sırta kadem basmak, göz doldurmak, ayağı yere basmamak, burnunun dikine gitmek, elini taşın altına sokmak, Hızır gibi yetişmek ve ipliği pazara çıkarmak gibi deyimler; ‘‘Leyleği kuştan mı sayarsın, yazın gelir kışın gider’’, ‘‘İki gönül bir olunca samanlık seyran olur.’’ gibi atasözleri kullanır.

UH’de okumayı seven hikâye kişileri vardır. Celal on üç, on dört yaşlarında okumaya meraklı bir çocuktur (Kutlu, 2013b: 40-41). Feride çok okuyan, bir gecede bir kitap bitiren bir kişi olarak betimlenir (Kutlu, 2013b: 92). Ali kitapları ve kitap okumayı seven bir kişi olarak ‘‘Kültür Ocağı’’ olması düşüncesiyle bir kitabevi açar. Onun kitap sevgisi hikâyeye söyle yansıtılır: ‘‘Babam yine de hemen her gün kitabevine uğrar, gazetesini orada okur, on defa baktığı kitap raflarına on birinci defa bakmaktan sıkılmaz, kahvesini Cavit Bey ile içer, uzun süre çene çalardı’’ (Kutlu, 2013b: 62)., ‘‘Babam harita zeminine beyaz bir karton iliştiyerek üzerine ‘‘Hayat kitapla güzel’’ diye bir yazı kondurdu’’ (Kutlu, 2013b: 64)., ‘‘Kimsenin kitaba falan baktığı yoktu. / Benim okumaya alışınlar diye bazen parasız veya taksitle roman ve hikâye kitapları verdiğim az sayıdaki öğrenciyi saymıyorum’’ (Kutlu, 2013b: 79). Ali okuma kültürünün yanı sıra yazma alışkanlığı da olan bir kişidir. Hikâyenin bir bölümünde daktilosuyla arzuhalcilik yaparak geçimini kazandığı anlatılır.

UH Yiğit Güralp tarafından senaryolaştırılarak sinemaya uyarlanır. Osman Sınav tarafından yönetilen ‘‘Uzun Hikâye’’ 2012’de Türk filmi olarak vizyona girer. Hikâyenin Nisan Kumru tarafından seslendirilmiş sesli kitabı da mevcuttur. Eserin kurgusunda farklı sanat dallarına (müzik, resim ve minyatür) yer verilir. Ali ve oğlu mızıka çalabilir. ‘‘Mızıkeyi üfledim. Aa... Bayağı çalıyorum. Çalıyorum be... / Mızıkanın naneleri otel penceresinden sızıp kasabanın dumanı tüten kırmızı kiremitli damlarına doğru yayılmaya başladı’’ (Kutlu, 2013b: 114). Minyatürde yer alan mazmunlar ile divan edebiyatı mazmunları arasında bir bağlantı olduğu anlatılır. ‘‘Her unsur bir nevi tasavvufî sembol. Gül sevgiliyi, bülbül âşığı, lâle şarap kadehini, servi doğruluğu temsil ediyor’’ (Kutlu, 2013b: 67). Hikâyede Osman ve Turan’ın resim-tabela zanaatı ‘‘Osman karlı dağların doruklarına pembe-beyaz bulutlar mı indiriyor; boyalar daha kurumadan Kara Turan bulutların altı sıra süzülen turna katarını konduruyor. Osman durgun göle akan derenin kıyısına türküler söyleyerek dönen bir su değirmeni oturturken; oğlan beri yandaki sazlıkların gölgesine yeşil başlı gövel

ördekleri dizip çıkıyor” (Kutlu, 2013b: 69). sözleriyle kurguya yansıtılır. Bu ifadelerde yazarın temel düşüncesi “doğaya/öze bağlılık” dikkat çeker.

Hikâyede aile, ailede sevgi, saygı ve dayanışma, yardımseverlik, arkadaşlık, sabır ve merhamet gibi değerler işlenir. Ali, Münire ve oğullarının yaşadıkları bu değerleri somut olarak örneklendirir.

Şef “Benden size izin, istediğiniz kadar oturun vagona.” deyince, annem ile babam hemen işe girişmişler. Demiryolu işçileri de “Gariptir bunlar, sevabına yardım edelim.” demişler. / Samanla çamuru karıp vagonun çatısını, içini, deliğini deşğini sıvamışlar. Sonra bunun üzerine süpürgeyle mis gibi bir kireç badanası geçirmişler. Görenler bir masal kulübesi der yani. Ama gerçek, benim masalımın gerçeği bu. Aklım erdiğinde, ilk hatırladığım fotoğraflar arasında bu kulübenin mutlulukla tüten bacası var. İçeriye kurulan sac sobanın borusu tepeden çıkıyordu (Kutlu, 2013b: 25).

Kutlu’nun bütün hikâyelerinde küçük şeylerle mutlu olan insanlar vardır. Ali ile Münire eski bir vagonu yuvaya çevirir ve burada mutlu olmayı başarırlar. Onlar için yuva, sevdiği insanların yanında olduğu mekândır. Hikâyenin biçim ve içerik özellikleri temel beceriler ve değer öğretiminde kullanılabileceğini gösterir.

7. Sınıf Okuma Becerisi Kazanım ve Açıklamaları

Akıcı Okuma

1. Noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli ve sessiz okur.

2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.

Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır.

3. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.

4. Okuma stratejilerini kullanır.

Göz atarak, özetleyerek, not alarak, işaretleyerek ve tartışarak okuma gibi yöntem ve teknikleri kullanmaları sağlanır.

Söz Varlığı

5. Bağlamdan hareketle bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.

a) Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır.

b) Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.

6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.

7. Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama olan katkısını değerlendirir.

Oysaki, başka bir deyişle, özellikle, ilk olarak ve son olarak ifadeleri üzerinde durulur.

8. Metindeki söz sanatlarını tespit eder.

Kişileştirme (teşhis), konuşurma (intak), karşıtlık (tezat) ve abartma (mübalağa) söz sanatları verilir.

9. Çekim eklerinin işlevlerini ayırt eder.

a) Fiil çekim ekleri (kip ve kişi ekleri) üzerinde durulur.

b) Fiillerde anlam kayması konusu üzerinde durulur.

10. Basit, türemiş ve birleşik fiilleri ayırt eder.

11. Zarfların metnin anlamına olan katkısını açıklar.

12. Fiillerin anlam özelliklerini fark eder.

İş (kılış), oluş ve durum fiillerinin anlam özellikleri üzerinde durulur.

13. Anlatım bozukluklarını tespit eder.

Anlam yönünden anlatım bozuklukları üzerinde durulur.

Anlama

14. Görsellerden ve başlıktan hareketle okuyacağı metnin konusunu tahmin eder.

15. Okuduklarını özetler.

16. Metnin konusunu belirler.

17. Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.

18. Metindeki yardımcı fikirleri belirler.

19. Metinle ilgili soruları cevaplar.

Metin içi ve metin dışı anlam ilişkileri kurulur.

20. Metinle ilgili sorular sorar.

21. Metindeki hikâye unsurlarını belirler.

Olay örgüsü, mekân, zaman, şahıs ve varlık kadrosu, anlatıcı üzerinde durulur.

22. Metnin içeriğini yorumlar.

a) Yazarın olaylara bakış açısının tespit edilmesi sağlanır.

b) Metindeki öznel ve nesnel yaklaşımların tespit edilmesi sağlanır.

c) Metindeki örnek ve ayrıntılara atıf yapılması sağlanır.

23. Metnin içeriğine uygun başlık/başlıklar belirler.

24. Metinde ele alınan sorunlara farklı çözümler üretir.

25. Metinler arasında karşılaştırma yapar.

Bakış açısı ve mesajlar karşılaştırılır.

26. Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder.

27. Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.

Altını çizmenin, koyu veya italik yazmanın, renklendirmenin, farklı punto veya font kullanmanın işlevi vurgulanır.

28. Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.

Metinlerdeki neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler ve abartma üzerinde durulur.

29. Metin türlerini ayırt eder.

a) Söyleşi, biyografi, otobiyografi, günlük türleri üzerinde durulur.

b) Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir.

30. Görsellerle ilgili soruları cevaplar.

a) Duvar yazısı ve karikatürlerin incelenmesi ve bunlarla ilgili görüş bildirilmesi sağlanır.

b) Haberi/bilgiyi görsel yorumcuların nasıl ilettikleri üzerinde durulur.

31. Medya metinlerini değerlendirir.

İnternet, sinema ve televizyonun verdiği iletileri değerlendirmeleri sağlanır.

32. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.

33. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.

a) İnternet/yazılı (dergi, kitap, broşür, gazete vb.) kaynakların güvenilirliklerinin sorgulanması sağlanır.

b) Bilimsel çalışmalarda ağırlıklı olarak “edu” ve “gov” uzantılı sitelerin kullanıldığı vurgulanır.

34. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.

35. Metinlerin yazılı hâli ile medya sunumlarını karşılaştırır.

a) Hikâye, masal, fıkra gibi metinlerin; çizgi film, animasyon gibi medya sunumları ile karşılaştırması sağlanır.

b) Kahramanlar, mekân, zaman ve olay yönlerinden karşılaştırılması sağlanır.

36. Metindeki anlatım biçimlerini belirler.

37. Metinde kullanılan düşünceyi geliştirme yollarını belirler.

38. Metindeki iş ve işlem basamaklarını kavrar.

Talimatnamelerin okunması sağlanır (Türkçe Öğretim Programı, 2019).

4.3.1.2. Uzun Hikâye Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği -1

UH ile “Okuduklarını özetler; metnin konusunu, ana fikrini/ana duygusunu, yardımcı fikirleri ve hikâye unsurlarını belirler” kazanımına yönelik etkinlik düzenlenebilir. Hikâyenin öğretmen tarafından önceden belirlenen “Annem beni leğende yıkardı... / Babamı ilk kez ağlıyorken görmüştüm...” (Kutlu, 2013b: 28-30) bölümü sınıfta sesli olarak okunur. Okuma sürecinde öncelikle öğretmen örnek okuma yaparak öğrenciye model olur. Öğretmen örnek okumasını tamamladıktan sonra hikâye bölümlere ayrılarak birden fazla öğrencinin okumasıyla süreç tamamlanır. Okuma sürecinden sonra öğretmen hikâye ile ilgili sorular sorar; metnin biçim ve içerik özellikleri yorumlanır. Hikâyenin “olay örgüsü, mekân, zaman, şahıs kadrosu ve anlatıcı” özellikleri kutucuklara yazılır. Hikâyenin sinema versiyonu uygun ders sürecinde izletilebilir. Bu etkinlik bir kurgunun hikâye ve sinemaya yansıtılması arasındaki farkı karşılaştırma imkânı sunar.

1. Aşama : Hikâyenin (Kutlu, 2013b: 28-30) bölümü önce öğretmen sonra öğrenciler tarafından yüksek sesle okunur.

2. Aşama : Okuma sürecinden sonra öğretmen hikâye ile ilgili sorular sorar.
3. Aşama : Hikâyenin biçim ve içerik özellikleri yorumlanır.
4. Aşama : Hikâyeyi oluşturan öğeler “olay örgüsü, mekân, zaman, şahıs kadrosu ve anlatıcı” kutucuklara yazılır.

Okuma Becerisi Etkinlik Örneği 1 “Hikâye Unsurlarını Belirleme”		
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 0 auto; width: 60%;">Uzunu Hikâye</div>		
Olay Örgüsü	Mekân	Zaman
Şahıs Kadrosu		Anlatıcı

Şekil 4.9. Okuma Becerisi Etkinlik Örneği 1 Gösterimi

4.3.2. Huzursuz Bacak

Eserin Künyesi:

Ad: *Huzursuz Bacak*.

Tür: Hikâye.

Sayfa Sayısı: 164.

Yayınevi: Dergâh Yayınları, İstanbul.

Basım Yılı: 1. Baskı Ağustos 2008 - 14. Baskı Ocak 2018.

Konu: Yurt dışında eğitimini tamamladıktan sonra memleketine dönen Ömer Faruk’un memleketinde ve memleketindeki insanlarda gördüğü değişiklikler sonucunda yaşadığı hayal kırıklığıyla bir çiftlik evine yerleşmeye ve burada “Kanaat Ekonomisi” kitabını yazmaya karar vermesi anlatılır.

Ana Fikir: Unvan ve zenginlik insanı değiştirmemelidir. İnsanın sahip olduğu en önemli değer kimliğidir.

Hikâye Kişileri: Ömer Faruk, Fatmaanne, Nurettin (Nuri), Fazilet, Hamiyet, Seren, Ceren, Teğmen Ziya, Hulisi Bey, Şekerci Şemsi, İsa Dayı, Suat Bey, İffet Hanım, Ferda, Bahtiyar, Dadaş Mehmet, Kemal, Halil, Camcı Burhan'ın oğlu Ali, Yasef (Yusuf), Kâmil Efendi, Emin Bey, Didem ve Âdem Efendi.

Özet: Babası doktor, annesi arkeolog olan Ömer Faruk yurt dışında eğitimini tamamladıktan sonra memleketine döner. Memleketinde öğretim üyeliği için babasının arkadaşı olan rektörle görüşmeye gider. Bu görüşmede rektörden olumlu bir cevap alamaz. Ömer Faruk tahsili tamamlamış bir kişi olarak çalışmak için farklı kişilerle görüşür. Bu görüşmeler de onun istediği şekilde sonuçlanmaz. Bu süreçte “Taşı toprağı altın” olan İstanbul’u gezer. Vatan olabilmeyi izlerini seyrettiği İstanbul manzarasında zamanın ve insanların değiştiğini, bazı şeylerin artık eskisi gibi olmadığını fark eder. Kahveden cafeye, cafeden bara doğru değişim yaşamış İstanbul sokaklarında yaşamak yerine çiftliğe yerleşmeyi tercih eder. Ömer Faruk artık bu çiftlikte kalmaya, organik sebze, meyve yetiştirmeye; “Kanaat Ekonomisi” kitabını yazmaya karar verir.

4.3.2.1. Esere Genel Bir Bakış

Kutlu hikâyelerinde sosyal yapıdaki aksaklıkları çok yönlü ele alır. Yazarın temel meselesi özden uzaklaşma sonucunda insanın, toplumun ve toplumsal yapıdaki işleyişin bozulmasıdır. Bu bozulma *HB* hikâyesinde yurt dışında eğitimini tamamlayarak memleketine dönen Ömer Faruk kişisi üzerinden anlatılır. Eğitimi tamamlamasına rağmen iş bulamayan Ömer Faruk memleketindeki problemlerin kaynağını “düzen, hukuk; özgüven eksikliği, hareket eksikliği; ve dertsizlik (106-108)” olarak belirtir. Yazar memleketteki değişim ve bozulmayı anlatırken ecdadın bıraktığı tarihî ve kültürel mirastan da bahseder. Anlatım; metinlerarasılık, zengin söz varlığı ve değerleri yansıtan ifadelerle tamamlanır. Hikâye, 2019 TÖP’te belirtilen “Birey ve Toplum” ve “Vatandaşlık” temaları içinde değerlendirilebilir.

HB’de Yahya Kemal ve Ahmet Hamdi Tanpınar’ın sözlerine; Hüsrev Hatemi ve Harputlu Hacı Hayri Bey’in şiirlerine yer verildiği görülür. Yazar “Yahya Kemal gibi yapıp bir tepeye çıkmalı (Tepe mi kaldı ya!), oradan bakmalı” (Kutlu, 2018c: 36). ve “Bir iklimin manzarası, mimarisi ve halkın arasında tam bir âhenk varsa, orada gözlere bir vatan tablosu görünür” (Kutlu, 2018c: 117). sözleriyle Yahya Kemal’den; “Babalar paltolardır; gri, yeşil, lacivert / Her pederin pederi kendi yüreğine dert” (s.

50). sözleriyle Hüsrev Hatemi'den; "Harabat ehlini hor görme şakir / Hazineye malik viraneler var" (Kutlu, 2018c: 55-56). Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretlerinden; "Şiirimiz düştüğü yerden kalkacak" (Kutlu, 2018c: 123). sözleriyle ise Ahmet Hamdi Tanpınar'dan alıntılarla metinlerarası gönderimi kullanır. Metinlerarası gönderim metin içinde farklı metin parçalarının kullanılmasına olanak sağlayan düşünceyi geliştirme teknikleri arasında değerlendirilebilir. Bu teknik, okurun ana metinden başka farklı metinlerle karşılaşmasını ve bilgi dağarcığının gelişmesini sağlar.

Türkçe dersi kazanımları değerlendirildiğinde anlamaya ve çıkarım yapmaya yönelik maddelerin olduğu görülür. Hedef kazanımlara ulaşılmasında öğretim sürecinde araç olarak kullanılan metinlerin söz varlığının öğrencilerin seviyelerine göre belirli yeterlilikte olması gerekir. *HB*'de bu yeterliliği yansıtan farklı tür ve yapıda kelime ve kelime grupları vardır. Hikâyede gül, leylak, yonca çiçeği, dağ lalesi, yabani gül ve top akasya gibi çiçek adları; su böreği, bamya çorbası, gül reçeli, tereyağı, "Erzurum, Erzincan, Elazığ, Van, Edirne, Ezine peyniri", tarhana, turşu, muhallebi, aşure ve ayran gibi yiyecek-içecek adları; daüssıla, alabrus, mahut, intisap, intihal, halaskâran, akl-ı selim, feraset, basiret, müsebbip, nümayiş, avurt, lenduha, teamül, ihyacılık, ehram, hurafe, cebrî, ark, bigâne, meczup, sofa, zevat, enfiye, muktedir, dadaş, tanzim, hegemonik, mistifikasyon, müeyyide, urgan, silüet, fütuhât, metruk, hilafet, bilâbedel, munis, trabzan, letafet ve temayüz gibi kelimeler; göz atmak, burun buruna gelmek, kül yutmamak, pot kırmak, göz ucuyla bakmak, derdi başından aşmak, bıçak kemiğe dayanmak, sineye çekmek, dirsek çürütmek, yüzünü yere baktırmamak, aklını sıçratmak, gözlerini dört açmak, sinekten yağ çıkarmak, gökte ararken yerde bulmak, baş göstermek, pişmiş aşı su katmak ve can kulağıyla dinlemek gibi deyimler; Saraçhane, Bozdoğan Kemerî, Boğaz Köprüsü, Tahtakale, Sarayburnu, Suriçi, Galata, Mecidiyeköy, Topkapı, Kemah, Ermenek, Kula, Saraybosna, Mostar Köprüsü, Kızkulesi, Süleymaniye Kütüphanesi, Kumkapı ve Beylerbeyi Hamamı gibi yer adları; "Emeksiz yemek olmaz.", "Huylu huyundan vazgeçmez.", "Kervan yolda düzülür." ve "Ev danası öküz olmaz." gibi atasözleri görülür. Belirlenen kelime ve kelime grupları anlama ve anlatma becerisine katkı sağlayacak niteliktedir.

Anlama becerisi, söz varlığıyla ilgili olduğu kadar metnin konusu, ana ve yardımcı fikirleriyle de doğrudan bağlantılıdır. *HB*'de teknoloji/modern yaşamla birlikte kazanılan imkânlar ve kaybedilen ya da unutulmuş öz anlatılır. Yazar temel

düşüncesini; doğa sevgisi, memleket sevgisi, tarih bilinci, geleneğe-kültüre bağlılık, yardımlaşma, dayanışma, arkadaşlık, çalışmak ve liyakât gibi değerlerle bütünleştirir. “Yurdum insanları bir o yana, bir bu yana savruluyor. Etrafta ne idüğü belirsiz bir kalabalık. Güvercinlere baktım, martılara. Bir kedi ayaklarımın dibinden ağır ve kalender yürüyerek geçip gitti. İyot, egzoz, toz ve daha bilemediğim pek çok kokudan oluşan İstanbul havasını ciğerlerime çekiyorum” (Kutlu, 2018c: 9). Modern yaşamda geleneğinden kopup gelen insan tanımadığı birçok şeyle tanışır. Bu süreçte değişime uyum sağlayamaz ve kendi memleketine/özüne yabancılaşır. Yazar iki farklı dünyayı “gelenek ve moderniteyi” göğe gökdelenlerle birlikte yükselen minarelerle somutlaştırır.

Nedir gökdelen? / Firavun’dan miras kalan ve Tanrı’ya kafa tutan bir kule mi? Yoksa çağdan küresel fikriyatın dünyayı istila eden zihniyet sembolü mü? Evet o. / Nereye bir gökdelen dikilmişse, orada paganist gücün paradan başka ilah tanımayan kanunu geçer. / Gökdelenlerin Pera-Maslak hattında oluşturdukları silüet, suriçi İstanbul’un kubbe ve minarelerden oluşan silüetine meydan okuyarak “güç bende” diyor (Kutlu, 2018c: 119).

Hikâyedeki ana ve yardımcı fikirlerin somutlaştırılarak anlatılması metnin anlaşılmasına ve anlama becerisinin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

8. Sınıf Okuma Becerisi Kazanım ve Açıklamaları

Akıcı Okuma

1. Noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli ve sessiz okur.

2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.

Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır.

3. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.

4. Okuma stratejilerini kullanır.

Göz atarak, özetleyerek, not alarak, tartışarak ve eleştirerek okuma gibi yöntem ve teknikleri kullanmaları sağlanır.

Söz Varlığı

5. Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.

a) Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmalarını sağlar.

b) Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturmasını teşvik edilir.

6. Deyim, atasözü ve özdeyişlerin metne katkısını belirler.

7. Metindeki söz sanatlarını tespit eder.

Benzetme (teşbih), kişileştirme (teşhis), konuşurma (intak) ve karşıtlık(tezat), abartma (mübalağa) söz sanatlarının belirlenmesi sağlanır.

8. Metindeki anlatım bozukluklarını belirler.

Dil bilgisi yönünden anlatım bozuklukları üzerinde durulur.

9. Fiilimsilerin cümledeki işlevlerini kavrar.

Fiilimsilerin türleri fark ettirilir. Ekler ezberletilmez.

10. Geçiş ve bağlantı ifadelerinin metnin anlamına olan katkısını değerlendirir.

Oysaki, başka bir deyişle, özellikle, kısaca, böylece, ilk olarak ve son olarak ifadeleri üzerinde durulur.

11. Metindeki anlatım biçimlerini belirler.

Anlama

12. Görsel ve başlıktan hareketle okuyacağı metnin konusunu tahmin eder.

13. Okuduklarını özetler.

14. Metinle ilgili soruları cevaplar.

Metin içi ve metin dışı anlam ilişkisi kurulur.

15. Metinle ilgili sorular sorar.

16. Metnin konusunu belirler.

17. Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.

18. Metindeki yardımcı fikirleri belirler.

19. Metnin içeriğine uygun başlık/başlıklar belirler.

20. Okuduğu metinlerdeki hikâye unsurlarını belirler.

Olay örgüsü, mekân, zaman, şahıs ve varlık kadrosu, anlatıcı üzerinde durulur.

21. Metnin içeriğini yorumlar.

a) Yazarın olaylara bakış açısının tespit edilmesi sağlanır.

b) Metindeki öznel ve nesnel yaklaşımların tespit edilmesi sağlanır. c) Metindeki örnek ve ayrıntılara atıf yapılması sağlanır.

22. Metinde ele alınan sorunlara farklı çözümler üretir.

23. Metinler arasında karşılaştırma yapar.

Aynı metnin çeviri, farklı baskı vb. özellikleri itibarıyla karşılaştırılması sağlanır.

24. Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder.

25. Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.

Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, abartma, nesnel, öznel ve duygu belirten ifadeler üzerinde durulur.

26. Metin türlerini ayırt eder.

a) Fıkra (köşe yazısı), makale, deneme, roman, destan türleri üzerinde durulur.

b) Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir.

27. Görsellerle ilgili soruları cevaplar.

a) Çizgi roman ve karikatürleri yorumlayarak görüşlerini bildirmeleri sağlanır.

b) Haberi/bilgiyi görsel yorumcuların nasıl ilettikleri üzerinde durulur.

28. Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.

Altını çizmenin, koyu veya italik yazmanın, renklendirmenin, farklı punto veya font kullanmanın işlevi vurgulanır.

29. Medya metinlerini analiz eder.

Medya metinlerinin amaçlarının (kültür aktarma, olay yorumlama, bilgilendirme, eğlendirme, ikna etme) belirlenmesi sağlanır.

30. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.

31. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.

a) Blog ve şahsi İnternet sayfalarındaki bilgilerin güvenilirliği konusunda çalışmalar yapılır.

b) Bilimsel çalışmalarda ağırlıklı olarak “edu” ve “gov” uzantılı sitelerin kullanıldığı vurgulanır.

32. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.

33. Edebî eserin yazılı metni ile medya sunumunu karşılaştırır.

Kahramanlar, mekân, zaman ve olay yönünden karşılaştırılması sağlanır.

34. Okuduklarında kullanılan düşünceyi geliştirme yollarını belirler.

35. Metindeki iş ve işlem basamaklarını kavrar.

Kullanım kılavuzları incelenir (Türkçe Öğretim Programı, 2019).

4.3.2.2. Huzursuz Bacak Okuma Becerisi Etkinlik Örneği -2

Okuma becerisinde yeni kelimeler öğrenmek ve öğrenilen kelimelerin anlamını kavrayarak kullanabilmek önemlidir. *HB* hikâyesi ile söz varlığını zenginleştirmeye yönelik ‘Kelime Bulmaca’ etkinliği düzenlenebilir. Bu etkinlik öğrenme sürecinde eğitsel oyun olarak da değerlendirilebilir. Hikâyenin “ Madem öyle, İşte böyle” bölümü (Kutlu, 2018c: 159-164) sınıfça sessiz okunur. Okuma süreci bittikten sonra Ömer Faruk’un neden İstanbul’dan uzaklaşmak istediği, çiftlikte neler yaşadığı ve bu süreçte hangi kararları aldığı tartışılır. Okunulan bölümdeki bilinmeyen kelimeler belirlenir ve anlamları sözlük kullanılarak bulunur. Bilinmeyen kelimelere yönelik hazırlanan bulmaca çözülür. Öğrenilen kelimeler doğru bağlamda cümle içinde kullanılarak etkinlik tamamlanır.

1. Aşama : *HB* hikâyesinin “ Madem öyle, İşte böyle” bölümü (Kutlu, 2018c: 159-164) sınıfça sessiz okunur.

2. Aşama : Okuma süreci bittikten sonra Ömer Faruk’un neden İstanbul’dan uzaklaşmak istediği, çiftlikte neler yaşadığı ve bu süreçte hangi kararları aldığı tartışılır.

3. Aşama : Okunulan bölümdeki bilinmeyen kelimeler belirlenir (muhtelif, munis, organik, kanaat, temayüz, fiskiye, pervaz, trabzan, asalet, arazi, kapitalizm) ve kelimelerin anlamları sözlük kullanılarak bulunur.

4. Aşama : Bilinmeyen kelimelere yönelik hazırlanan bulmaca çözülür.

5. Aşama : Öğrenilen kelimeler doğru bağlamda cümle içinde kullanılarak etkinlik tamamlanır.

F	C	B	D	E	A	F	N	M	K
İ	I	K	F	R	S	P	A	U	A
K	A	S	A	L	E	T	Z	H	P
A	G	Z	K	R	Z	Y	B	T	İ
N	İ	U	V	İ	Ü	V	A	E	T
A	Ş	A	Ş	J	Y	M	R	L	A
A	Z	Ü	Y	A	M	E	T	İ	L
T	N	Ö	Ü	O	G	A	S	F	İ
O	R	G	A	N	İ	K	M	P	Z
U	L	R	B	C	S	İ	N	U	M

Şekil 4.10. Okuma Becerisi Etkinlik Örneği 2 “Kelime Bulmaca” Gösterimi

- muhtelif :
- munis :
- organik :
- kanaat :
- temayüz :
- fiskiye :
- pervaz :
- trabzan :
- asalet :
- arazi :
- kapitalizm :

4.3.3. Sevincini Bulmak

Eserin Künyesi:

Ad: *Sevincini Bulmak*.

Tür: Hikâye.

Sayfa Sayısı: 296.

Yayınevi: Dergâh Yayınları, İstanbul.

Basım Yılı: 1. Baskı Eylül 2018 - 3. Baskı Eylül 2018.

Konu: Tanpınar sempozyumunda tanışan üniversite hocası Suna ile Doktor Ali'nin evlenmesi; huzuru bu evlilikte bulamayan Ali'nin eski hayatına dönmesi; Suna'nın ise Taşoluk köyüne yerleşip yaşamını müslüman saatine göre tanzim etme çabası anlatılır. Ana Fikir: Gerçek mutluluğun yolu maddi kazançlarda değil öze, doğaya, içe yönelmektedir.

Hikâye Kişileri: Suna, Elif, Ali Balkan, Nilüfer, Gülüm Akar, Baharatçı Hacı Harun Efendi, Sami Usta, Sultan, Ramiz Efendi, Cemil, Cemile, Sefer, Çetin, Zeynep, Esmâ, Fatma, Orhan, Mesut, Kevser, Bilal, Lamia, Sedat, Tülay, Güzin, Rahime, Feridun Fikret, Zeynel Efendi, Nurdan, Sevim, Necla, Sultan, Sema, Emine, Seher, Asuman, Kerem, Leman, Bülent, Serdar, Nilüfer, Hamiyet, Cem Ali, Meral, Tarık, Nilgün, Halime, Emin Efendi, Ahmet, Mehmet, Demir Akıncı, İkbâl Hanım, Taciser, Murat, Nesteren, Ayşe, Gülfem, Türkan, Kürşat, Sedat, Esra, Burcu, Fatma Hanım, Melike, Hamiyet Hoca, Demet, Cemil Efendi, Ayşe, Gülfem, Berat, Rumeysa, Güngör, Cemil Efendi, Yakup Ağa, Hasan Usta, İdris Hoca, Şengül, Davut ve Emine Hanım.

Özet: Suna üniversitede mesleğini seven bir edebiyat hocasıdır. Çocukluğu dedesinden kalan Fıstıkağacındaki apartman dairesinde geçer. Babası tarih öğretmeni Fikret Bey'i küçük yaşta kaybeden Suna, anneannesi Kevser Hanım, annesi Türkçe öğretmeni Lamia, ablası eczacı Sevim ile mütevazı ve huzurlu bir hayat sürdürmektedir. Suna, katıldığı bir sempozyum programında kendisi gibi Tanpınar konulu bildiri sunan Psikiyatrist Doktor Ali Balkan ile tanışır. Bu çift Tanpınar'ın kitabındaki gibi birlikte İstanbul'u gezmek ister. Eyüp Sultan'dan başlayan bu gezi onları evliliğe kadar götürür. Bu evlilik Suna ile Ali'nin zamanla birbirlerine yabancılaşmaları ve Ali'nin artık eve gelmemeye başlamasıyla ayrılıkla sonuçlanır. Bu ayrılıktan sonra Doktor Ali, aile düzeninden uzak özgür hayatına geri döner. Suna ise; ailesinin de onayını aldıktan sonra Taşoluk köyüne yerleşir. Burada şehir yaşamından

uzak, her şeyin doğal olduğu, müslüman saatine göre tanzim edilmiş bir düzen kurmaya çalışır.

4.3.3.1. Esere Genel Bir Bakış

SB hikâyesi yazarın diğer hikâyelerine göre sayfa sayısı bakımından daha uzundur. Yazar anlatımında zaman kırılmalarını kullanarak bir kişi etrafında aile zincirine yer verir. Suna ile başlayan hikâyede geriye kırılmalarla Suna'nın hayatına ara verilerek üç kuşak geriye gidilir. Geriye kırılmaların yönü doğaya, doğallığa doğrudur. Mevcut hikâye zamanında ise anlatımda tabiattan uzaklaşan insan ve insan eliyle şekillenen yapay dünya vardır. Hikâye ile roman türü arasında anlatımı olan eserin içeriği oldukça zengindir. Fuzuli, Gazali, Yunus Emre, Dostoyevski, Andre Gide, Kemalettin Tuğcu, Ömer Seyfettin, Reşat Nuri Güntekin, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Fakir Baykurt, Namık Kemal, Behçet Necatigil, Ziya Osman Saba, Şinasi, İsmet Özel, Ziya Paşa, Cahit Sıtkı Tarancı, Nâzım Hikmet Ran, Yahya Kemal, Ahmet Haşım ve Mehmet Akif Ersoy gibi isimlere atıfta bulunulmuştur. Hikâyede özellikle Ahmet Hamdi Tanpınar ile ilgili birçok detay yer almaktadır.

SB hikâyesinde eğitilmiş kişiler vardır. Bu kişiler içinde Elif, Cemile, Suna kitapsever kişiler olarak betimlenir. Kurgu içinde okuma sevgisi ile bağlantılı olarak farklı yazar ve eser adlarına yer verilir. Hikâyede tespit edilen “Aşk derdiyle hoşem el çek ilacımdan tabip / Kılma derman kim helâkim zehr-i dermanındadır” (Kutlu, 2018f: 12)., “Bâis-i şekva bize hüzn-i umumidir Kemal / Kendi derdi gönlümün billah gelmez yâdıma” (Kutlu, 2018f: 27)., “Yine şafak söktü Sunam uyanmaz / Hasret çeken gönül derde dayanmaz” (Kutlu, 2018f: 86)., “Bir güneş döşenmiş bahar bahçesi / Suyun uzaklaşan, yaklaşan sesi. / Ve yanık türküsü dalda bülbülün / Ateşten çemberi üstünde gülün” (Kutlu, 2018f: 130) ve “Her şey yerli yerinde bir dolap uzaklarda / Azapta bir ruh gibi gıcırıyor durmadan, / Bir şeyler hatırlıyor belki maceramızdan / Kuru güz yaprakları uçuşuyor rüzgârda” (Kutlu, 2018f: 130). gibi sözler metinlerarasılığı örneklendirir.

SB'de kullanılan farklı çiçek, ağaç, yiyecek, yer adları, farklı yapıda kelime ve kelime grupları, deyimler ve atasözleri görülür. Gül, balkon sefası, papatya, melisa, akasya, iğde, sarmaşık, leylak, hanımeli, yediveren güller, kır menekşesi, kasımpatı, mimoza ve menekşe gibi çiçek adları; çınar, ihlamur, ardıç, ahlat, kuşburnu, meşe, kavak, üzüm asması, beyaz ve karadut, erik, kiraz, şeftali, incir, elma, armut, mazı,

kayısı, mürdüm eriği, nar, maydanoz, çınar, kırkağaç kavunu, kestane ve ceviz gibi ağaç adları; ihlamur, papatyı ve melisa çayı, bulgur aşısı, turşu, pekmez, marmelat, menemen, Osmanlı şerbeti, Türk kahvesi, nar ve gül şerbeti, Kanlıca yoğurdu, kabak tatlısı, yayık ayranı, gözleme, keçi sütü, yayıktan çıkan tereyağı, karakovan balı, kuşburnu marmelatı, gül reçeli, Hacı Bekir Lokumu, patates közlemesi, güveçte kuru fasulye, yaprak sarma, kızılıcak reçeli ve su böreği yiyecek ve içecek adları; Kapalıçarşı, Tahtakale, Galata Köprüsü, Fıstıkağacı, Piyer Loti, Eğrikapı, Ayvansaray Topkapı, Belgradkapı, Silivrikapı, Çatladıkapı, Sultanahmet Camii, Kuzguncuk, Çengelköy, Çınaraltı, Kanlıca, Beykoz, On Çeşmeler, Yoros Kalesi, Urfa, Mardin, Kastamonu, Mudurnu, Göynük, Ermenek, Kula ve Tire gibi yer adları; ünsiyet, nümayış, muğlak, mavna, bilabedel, minval, ırgat, mutedil, mütevekkil, munis, ifrat, muhteva, vecd, nüktedan, kalender, mazbut, intiba, refik, melami-meşrep, müflis, şecere, iştiyak, şadırvan, ulvî, munis ve tezyinat gibi kelimeler; damarına basmak, yaraya tuz basmak, göz dikmek, kan beynine sıçramak, tabanları yağlamak, tekere çomak sokmak, avucunun içine almak, kol kanat germek, saman altından su yürütmek, bıçak kemiğe dayanmak, kan tepesine sıçramak, kıt kanaat geçinmek, ayağı yere değmemek, içine kurt düşmek, endişe kol gezmek, bire bin katmak, renkten renge girmek, lafa yekun çekmek ve dizlerin bağı çözülmek gibi deyimler; “Zaman sana uymaz ise sen zamana uy.”, “Hazıra dağ dayanmaz.”, “Azıcık aşım ağrımaz/ağrısız başım.”, “Kaçan balık büyük olur.”, “Sükut ikrardan gelir.”, “Asıl azmaz bal kokmaz.”, “Pılavdan dönenin kaşığı kırılınsın.” ve “Yarım doktor candan, yarım hoca dinden eder .” gibi atasözleri hikâyenin zengin söz varlığının örnekleridir.

Hikâyede temel dil becerilerin geliştirilmesine yönelik bulguların yanı sıra değer eğitimi için kullanılabilecek yaşantı örnekleri de görülür. Memleket sevgisi, doğa ve doğallık sevgisi, eğitim, yardımseverlik, ikram, hediye, sevgi, arkadaşlık-dostluk ve aile gibi birçok değer işlenmiştir. Kutlu *SB*'de değişen dünyayı ve bu süreçte kaybedilen değerleri şöyle anlatır:

Mahalle ölse de hatrası ayakta idi. / Ve hatıralar giderek soldu. / Çocuktan toruna geçti. / Ve masal oldu. / Mahalle medeniyet ile kültürün, milletin asırlar içinden süzülüp aldığı ilkelere, tecrübeye, acı ve sevince, ahlâka, mimari ve estetiğe, adalet ve merhamete, hizmet ve hürmete, devlet ile münasebete dayanan bağımsız bir birim idi. / Hakim sermaye ve hakim kültürün, emperyalizmin, onun yerli ortaklarının alafranga dayatmasına ve baskısına dayanamadı, aşağılandı, küçümsendi ve yıkıldı. Yerine ne konuldu? / Kimliksiz ve kişiliksiz, birlikten ve dayanışmadan bihaber, yerli ve millî olana düşman, bireye ve onun nefsanî arzularına dayanan apartmanlar, AVM'ler, siteler. / Birbirini tanımayan,

sevmeyen, saymayan insanlar; horozdan korkan çocuklar. / Birlikte yaşamayı reddedip ferdi hayatı seçenler özgür olduklarını sanıyorlar (Kutlu, 2018f: 57).

Yazar dünyadaki değişimi ve zamanla değerlerin kaybedilmesini anlatırken okuru umutsuzluğa sürükleyecek ifadeler kullanmaz. Hikâyede modern şehirlerde betonlaşmaya karşılık balkonlarda filizlenen çiçekler; aynı apartmanda birbirlerine yabancılaşan insanlar içinde Suna ve Elif gibi hikâye kişilerinin arkadaşlığı anlatılır. Hikâyenin sonunda Suna'nın sahip olduğu imkânlar içinde bulamadığı mutluluğu köy hayatında araması da sahip olunan değerlerin, doğanın ve özün önemini işaret eder. Tespit edilen biçim ve içerik özellikleri *SB* hikâyesinin Türkçe öğretiminde metin olarak kullanılabilirliğini gösterir.

4.3.3.2. Sevincini Bulmak Konuşma Becerisi Etkinlik Örneği -3

Okuma, öğrencilerin okuduğunu, dinlediğini/izlediğini anlama becerilerinin geliştirilmesinde en önemli öğretim etkinliğidir. Okuma metni aracılığı ile öğrenciler; okuma kurallarını öğrenir, okunan metni anlar, çözümlendirir, çıkarımda bulunur, değerlendirir ve söz varlığını zenginleştirir. *SB* hikâyesi bu kazanımlara ulaşmak için Türkçe öğretimi sürecinde okunabilir. Ders süreci başlangıcında öğretmen hikâyede geçen Ahmet Hamdi Tanpınar'ın “Her Şey Yerli Yerinde” şiirini okur/dinletir. Öğrencilerin dikkatini derse çektikten sonra onlara şiirle ilgili düşüncelerini ifade etme fırsatı verilir. Hikâye ve Mustafa Kutlu ile ilgili ön bilgiler hatırlanır. Hikâyenin son bölümü (Kutlu, 2018f: 286-296) ilk olarak öğretmen tarafından örnek olarak sonra öğrenciler tarafından sesli okunur. Dinleme sürecinde not alma tekniği kullanılır. Okuma süreci bittikten sonra hikâyenin ana hatları “ana fikir, konu, hikâye kişileri, olay ve olay parçaları, metinlerarasılık, söz varlığı” tartışılır. Süreç sonunda öğrenciler hikâye ile ilgili çıkarımlarını sesli olarak paylaşır. Bu paylaşım yazma becerisini geliştirmeye yönelik özet çıkarma tekniği olarak da düzenlenebilir. “Oku, Anla ve Anlat/Yaz” etkinliği okuma sürecinde anlama, metinden anladıklarını paylaşma sürecinde ise anlatma becerilerini geliştirir.

1. Aşama : Ders süreci başlangıcında öğretmen hikâyede geçen Ahmet Hamdi Tanpınar'ın “Her Şey Yerli Yerinde” şiirini okur/dinletir.
2. Aşama : Öğrencilerin dikkatini derse çektikten sonra onlara şiirle ilgili düşüncelerini ifade etme fırsatı verir.
3. Aşama : Hikâye ve Mustafa Kutlu ile ilgili ön bilgiler hatırlanır.

4. Aşama : Hikâyenin son bölümü (Kutlu, 2018f: 286-296) ilk olarak öğretmen tarafından örnek okuma ile sonra öğrenciler tarafından sesli okunur.
5. Aşama : Okuma süreci bittikten sonra hikâyenin ana hatları “ana fikir, konu, hikâye kişileri, olay ve olay parçaları, metinlerarasılık, söz varlığı” tartışılır.
6. Aşama : Süreç sonunda öğrenciler hikâye ile ilgili çıkarımlarını sesli olarak paylaşır. (Bu paylaşım yazma becerisini geliştirmeye yönelik özet çıkarma tekniği olarak da düzenlenebilir.)

Okuma Becerisi Etkinlik Örneği 3 “Oku, Anla ve Anlat/Yaz”	
Hikâyede Anlatılanlar:	Suna, Taşoluk köyüne yerleşir. Köyde kaldığı ilk gece yerini yadırgadığı için uyuyamaz.
Benim Anladıklarım:	Suna, köy hayatına alışık olmadığı için Taşoluk köyünde yaşamakta zorlanır.

Şekil 4.11. Okuma Becerisi Etkinlik Örneği 3 Gösterimi

4.4. Yazma

Yazma becerisi, diğer “dinleme/izleme, konuşma ve okuma” becerilerden sonra kazanılır. İletişim çağı, teknolojik gelişmeler yazma becerisinin kazanılmasını önemli ve gerekli kılar. “Yazı, el ve göz eğitimine dayanmakla beraber sürekli ve derli toplu alıştırmaları gerektiren bir beceridir” (Aktaş ve Gündüz, 2014: 240). Yazma becerisi; okuma alışkanlığı, söz varlığı dağarcığı, sözcüklerin ve dil bilgisi kurallarının doğru kullanılmasıyla bağlantılı bir süreçtir. Bilgi birikimi ve alıştırma yapmak bu becerinin ön koşuludur. Yazma becerisinde anlatım kadar biçim de önemlidir. İlköğretim seviyesindeki öğrencilerin temel dil becerilerini geliştirebilmelerinde masal, fabl, destan, gezi yazıları, anı, biyografi ve hikâye gibi metin türlerinden yararlanılır. Öğrenciler okudukları metinler aracılığı ile sözcük kullanımını, söz dizimini, paragraf düzenini, anlatım biçimlerini ve tür ayrımını kavrar; zihinlerinde yazma sürecine dayalı ön bilgiler oluşur.

Metin türleri yazılış amaçlarına göre bilgilendirici ve kurmaca metinler olarak sınıflandırılır. Kurmaca metinler içinde olan hikâyenin serim, düğüm ve çözüm bölümleri vardır. “Roman, tiyatro, masal, anı, mektup, gezi ve başka birçok yazı türü hikâyenin bu planından faydalanır” (Göçer, 2016: 250). Kutlu’nun hikâyeleri yazma becerisini geliştirmede parçadan bütüne metin olarak kullanılabilir. *MK, TS, MM, UH* ve *HG* gibi hikâyelerinin içerik özellikleri yazma becerisi için örnek niteliğindedir.

Kutlu’nun hikâyelerinin biçim özellikleri farklılık gösterir. Yazar *S, YAK, Yİ, BB* ve *TY* adlı eserlerini bölümlere ayırarak kurgular. Bu hikâyeler parçalar halinde ve bütün olarak okunabilecek anlam bütünlüğüne sahiptir. *UH, BÖ, RP, TB, TÖS* ve *MK* tek parça olarak kurgulanan hikâyeler arasındadır. *YT, AY, HT* ve *HTG* ise birbirlerinden bağımsız hikâyelerden oluşur. *TKS*’de Molla Murat’ın soyu on üç ayrı başlıkta anlatılır. Hikâye “Molla Murat’ın Zuhuru” ile başlar ve “Mustafendi’nin izin Alması ve Destanın Yarım Kalması” ile biter. Yazar bu eserinde destansı anlatımı ön plana çıkarır. Hikâyelerin bölüm başlıkları ve içerik özellikleri *Dede Korkut* ile benzerlik gösterir. *Dede Korkut* kitabı “Dirse Han Oğlu Boğaç Han” destanı ile başlar. 2018’de bulunan on üçüncü nüshasıyla bu eser kendi içinde bütünlüğü olan destan parçalarından oluşur. “Hikâyeleri bir bütünü teşkil edecek şekilde birbirine bağlayan asıl nesne, hikâyelere dağıtılmak suretiyle bütün esere yerleştirilmiş içtimaî tablodur” (Ergin, 2014: 23). Kitabın bu özelliği *TKS* hikâyesinin anlatımı ile aynıdır. *Dede Korkut* kitabının ve *TKS* hikâyesinin anlatım benzerliğini “Ömründe iki oğlu var idi. Büyük oğlunun adı Egrek idi. Cesur, deli güzel yiğit idi. Bayındır Han’ın sohbetine ne zaman istese gelirdi” (Ergin, 2015: 199). ve “Koyunlar yıkanmış tertemiz olmuş idi. İki gözü karalı kuzu bir avuç su idi. Saliha ona sarılıp kokladı. Sanki yavrusunu alır gibi kucakladı” (Kutlu, 2018: 58). ifadeleri örneklendirir. Yazarın farklı türde yazdığı eserler ve hikâye türü içinde kullandığı teknikler yazma becerisi için örnek değerindedir. *Dede Korkut* kitabı üslubuyla Mustafa Kutlu’nun *TKS* hikâyesi örneği gibi hikâye yazma çalışması yapılabilir.

Kutlu hikâyelerinde geleneksel anlatımı kullanır. Kurguda meddahlık geleneğinde olduğu gibi zaman zaman hikâyelerinin anlatımına ara verir. Bu süreçte yazarı eleştirir, okura seslenir, hikâyenin konusu ile bağlantılı olmayan bir durum ya da hikâye anlatır. Okurun dikkatini kurgunun dışına çekerek düşünmesini sağlar. Anlatımında yazar-okur ya da anlatıcı-okur çerçevesinin dışına çıkar. *HT*’de “Bu hikâyeyi kim yazmış? / Mustafa Kutlu diye biri. / Nerde eğleşir bu adam? / Bilmem,

İstanbul'da galiba..." (Kutlu, 2013a: 46), " Mustafa Kutlu sigarasının külünü silkerken baktı şöyle bir "Al işte bir Molla Kasım daha" diye yüzünü buruşturdu. / Kambur Hafız hal-hatır, tanışma faslından sonra olup biteni özetledi. Sesini sertleştirip: Benim yazımı yazmışsın, yakışsız bir şey olmuş, dedi. / O bir hikâye, diye cevapladı yazar, alın yazısı değil. / Yahu sen bunu ne üzerine alıyorsun arkadaş, bu bir kurgu, olabilir de olmayabilir de..." (Kutlu, 2013a: 49-50) ifadeleri kurmaca ve gerçeklik ilişkisini somut olarak ortaya koyar. Hikâyede kendisinin anlatıldığını düşünen Kambur Hafız anlatı içinde yazara hesap sorar. Yazar kurguya kendisini de dahil ederek farklı bir teknikle okuru baş başa bırakır. *ZH* hikâyesinde geçen "Kahveye oturur, millet etrafında halka olur. Eskinin halk hikâyecileri gibi anlatmaya başlar. Anlatırken yaşadıklarımı bir daha yaşar sanki. Öyle canlı, öyle heyecanlı anlatır ki, kahve yaranı nefesini tutup dinler" (Kutlu, 2018l: 81). sözleriyle doğrudan meddahlık geleneğiyle ilgili bilgi verilir. Sözlü geleneğin bir parçası olan bu geleneğin hikâyelerin kurgusuna aktarılması öğrencilere yazma becerilerini geliştirmelerinde bir yol olarak sunulabilir.

Kutlu eserlerinde anlatı kişilerinin hayatlarına tek tek değinir. *RP*'de Duran, Cesur ve Nimet; *İÖ*'de Sıtkı, Cihan ve Mustafa; *MK*'de şoför Kenan, avcı Bilal ve muavin Seyfi, *TÖ*'de Şemsettin Bilen, İdris Güzel ve Çetin; *YAS*'de Cevher Bican ve Seydali; *C*'de ise Hüseyin Hüsnü, Arzu ve Özgür hakkında ayrıntılı bilgiye ulaşılır. *SB*, *TB*, *TKS* ve *TS* hikâyelerinde geriye kırılmalarla iki üç kuşak geçmişe gidilir. Yazar anlatı kişilerinin geçmişlerine yönelik aile zincirlerinin halkalarını anlatarak ana hikâye içinde alt hikâyeler oluşturur. İleri ve geri zaman kırılmalarıyla kurguya yansıtılan bu anlatım içeriği zenginleştirir. Öğrenciler, bir hikâye içinde farklı alt hikâyeye yer verme tekniğini bir yöntem olarak uygulayabilirler.

Yazar hikâyelerinde diyalog, iç konuşma, bilinç akışı, zaman kırılmaları ve tahkiye etme gibi teknikleri kullanır. *UH*'de "Şiir mi yazıyorsun sen? Bu ne ifade böyle? / Başımı öne eğip sustum. O da sustu. / Muhtemelen bir süre "ayrılık" üzerinde düşündük. Baba-oğul ilk kez birbirimizden ayrılacaktık. Sonra ciddileşti. / İstanbul'a git en iyisi. Bu küçük kasabalardan kurtulursun, ufkun açılır" (Kutlu, 2013b: 110). Ali ile oğlunun konuşmaları diyalog ve iç konuşma örneğidir. *HG*'de ölmüş bir kişi kendi hayatını anlatır. Hikâyede İbn Haldun ve Kınalızâde'nin "Dâire-i Adalet veya Adalet Dairesi" (Kutlu, 2016b: 80) ile ilgili görüşlerine yer verilerek kurgu içinde bilgi verme tekniği kullanılmıştır. *AKY*'de okumak kelimesinin Türkçenin geçmişinde

hangi anlamlara geldiğine dair “devlet kapısını açan anahtarlardan biri” (Kutlu, 2018a: 25) gibi açıklamalar yer alır. *UH*'de yetim ve öksüz olan Bulgar muhaciri Ali'nin dedesi Pelvan Sülüman'dan (Kutlu, 2013b: 10-11) bahsedilirken geriye kırılma tekniği kullanılır. Yazar *MM*'de Postacının nasıl bir insan olduğunu, karısına olan sevgisini anlatırken anıştırma, betimleme ve benzetme öğelerinden yararlanır.

Postacı kıza âşık olmuştu. Kerem'in Aslı'yı; Tahir'in Zühre'yi sevdiği kadar olmasa bile, o türden bir aşk ile karısını seviyordu. Bazen kahvaltı masasında kızın ap-ak değirmi çehresine, iri elâ gözlerine, fındık burun, düğme dudaklarına dalıyor: “Yahu bu çocuğa el sürmek bülbülü eti için öldürmek gibi bir şey. İnsan buna nasıl kıyar, bu bakir güzellik bakire kalmalıdır” diye düşünüyordu. Anlayacağımız Postacı kıızı bir nihavent şarkı, bir pul, bir çiçek gibi demeyelim de başka türlü bir aşk ile seviyordu (Kutlu, 2018d: 18-19).

Kutlu'ya özgü bu tür anlatımların yer aldığı bölümler hikâye oluşturma ya da tamamlama etkinliği olarak düzenlenebilir.

Hikâyelerde yazma becerisine yönelik farklı anlatım tekniklerinin yanı sıra yazı yazan, yazmayı seven anlatı kişileri de görülür. *UH*'de Ali kendi daktilosuyla arzuhalcilik yapan, kasabanın gazetesinde yazı yazan bir kişidir. Bu özelliği oğlu tarafından şöyle aktarılır: “İşte babam tam bu sırada Hızır gibi yetişti. / Hukuktan anlar, adalet ve fazilete tutkun, kalem sahibi, şunca yıl kendi mütevazı ve gizli dünyasında biriktirdiği yazı tecrübesini hak yolunda, millet yolunda harcamaya can atan bir şövalye” (Kutlu, 2013b: 82). *TS*'de Tahir Sami Bey köy ile ilgili kitap ve dergiler toplar. “Efendim acizane, yani amatör olarak köy ve köylüye dair meseleler üzerine çalışıyorum. / İşte kendi çapımda, kitap da toplarım ben, belki ilerde bir koleksiyon, bir arşiv, ne bileyim bir işe yarar” (Kutlu, 2016c: 97). Tahir Sami Bey'in köy konulu dergi çıkarabilme çalışmasından bahsedilir.

“Başpınar” olsun istemiyordu. Bu öyle bir isim olmalıydı ki bütün ülke köylerini kapsamalıydı. Nasılsa ileride hemen her yöreye ait yazılar basacaklardı. Bizim Köy, Köyümüz, Türk Köyleri, Köyden Haber, bir sürü isim zihninde resmigeçit yapıyor, Sami'nin kalbi hiçbirine ısınmıyor. Nihayet birden gözleri parlıyor. Hah, geldi. İşte ilham denen bu galiba. “Köyüm”... / Herkesin benimseyebileceği, seveceği bir isim” (Kutlu, 2016c: 116-117).

Köyüm dergisinin hazırlık çalışmalarında derginin ön ve arka kapak tasarımından, dergiye nasıl başlık bulunduğundan, dergide kullanılacak fotoğraflardan, punto, cilt ve sayı gibi metinlerin biçim yönünden de bahsedilir. Belirtilen özellikler planlı yazmaya dair ilgi oluşturacaktır.

Hikâyeler metin düzeyinde değerlendirildiğinde artgönderim ve öngönderim, eksilteli yapılar, eylem zamanları, bağıntı ögeleri, tutarlılık ve metinlerarası gönderim gibi kavramları kapsayan büyük ve küçük yapı özelliklerine uygunluk gösterir. *ZH*'nin metin yapısı bir paragrafla şöyle örneklendirilebilir:

Kuşlar göçer. Yaprak dalından düşer. Poyraz yağmurla birleşip şemsiyeleri uçurur. Ardından tipi gelir. Camlar buz tutar. İki küçük yurt çocuğu buz tutan camları hohlayarak dışarıyı görmeye çalışıyorlar. Kar tepeleme yağmıştır. Hava açsa, güneş çıksa, çocuklar bahçeye dağılsa, kardan adamlar yapılsa. Bunların hepsi olur. Burunlar, kulaklar, yumruk eller kıpkırmızı olur. Öksürük sesleriyle geçer gece. Çorbanın buğusu tüter, bir de soğanın acısı. Revire, oradan hastaneye kaldırılan bir küçük kızın öldüğü duyurulur. / Sonra kış geçer. / Kırlangıç yuva yapar. / Ve bir erik ağacı baştan ayağa çiçek açar (Kutlu, 2018l: 43).

Metnin bu bölümünde geniş zaman (göç-er, düş-er, uçur-ur) ifadeleri dikkat çeker. Hikâyede kış mevsimine ait bir zaman dilimi, anlamı tamamlayan kelimelerle betimlenir. “bunların” ve “oradan” zamirleriyle artgönderim yapılır. “Poyraz yağmurla birleşip şemsiyeleri uçurur. Ardından tipi gelir. Camlar buz tutar.” Cümlelerinde sebep-sonuç ilişkisi vardır. ikinci paragrafta kışın bittiğini, baharın geldiğini bildiren “Sonra kış geçer. Kırlangıç yuva yapar.” cümleleri karşıt ifadelerle birinci paragraftan ayrılır. Yetimhanede büyüyen Oya'nın hayatı anlatılırken kullanılan ifadeler metnin anlamı ve bütünüyle tutarlıdır. Aynı hikâyede Necip Fazıl Kısakürek'in “Ne hasta bekler sabahı / Ne taze ölüyü mezar” (Kutlu, 2018l: 186). şiirine yer verilmesi metinlerarası bir gönderimdir. Yazma etkinliklerinde öğrencilere metinsellik ölçütlerine sahip örnekler sunulması önemlidir. Kutlu'nun *MK*, *TS*, *MM* ve *HG* gibi hikâyelerinin biçim ve içerik özellikleri öğrencilere yazma becerilerini geliştirebilmelerinde örnek olabilecek niteliktedir.

4.4.1. Menekşeli Mektup

Eserin Künyesi:

Ad: *Menekşeli Mektup*.

Tür: Hikâye.

Sayfa Sayısı: 159.

Yayınevi: Dergâh Yayınları, İstanbul.

Basım Yılı: 1. Baskı Eylül 2006 - 18. Baskı Temmuz 2018.

Konu: Birinci hikâyede, küçük bir köylü kızıyla evlenen postacının başından geçen olaylar; ikinci hikâyede, uzun yol şoförü Kadir'in hem iş hem de hac yapabilmek için gittiği kutsal topraklarda ve dönüş yolunda yaşadığı talihsizlikler; üçüncü hikâyede ise

kızakla nişanlısını hastaneye yetiştirmeye çalışan bir genç ile ihram ve keçe yelek sayesinde donmaktan kurtulan bir askerin yaşadıkları anlatılır.

Ana Fikir: Sabır, iyi niyet, güzel düşünce, merhamet ve yardımseverlik gibi değerler hayatı ve insanı güzelleştirir.

Hikâye Kişileri: Postacı, İşportacı, İncilâ Gülfem, Ahmet Ferit, Hatice, Büyük Hanım, Remzi Bey, İhsan, Orhan, Burhan, Kadir Efendi, Sıtkı, Sulucalı Hüsametdin, Emin Efendi, Şehmuz Ağa, Ümit, Hasan İzzet Paşa, Behram Çavuş, Enver Paşa, İhsan Paşa ve Yarbay Hıfzı Hakkı.

Menekşeli Mektup Özet: Postacı kara gün diye sakladığı parayla kendisinden on beş yaş küçük bir köylü kıızıyla evlenir. Kız, Postacıyla evlendikten sonra yedi yaşından beri sevdiği gence kaçar. Postacı mesleğini yaparken İncilâ Gülfem İlkeli ile tanışır ve zamanla onun eşiyle olan hikâyesini öğrenir. Yağmurlu, fırtınalı bir gece Postacıyı terk ederek sevdiğine kaçan köylü kıızı evine geri döner. Kocasına kendisini affetmesini söyler. Postacı karısını alın yazım geri döndü diyerek içeri alır.

Hacca Gidebilmek Özet: Uzun yol şoförü Kadir, Orhan ve Burhan kardeşlerin teklifiyle hem iş hem de hacı olabilmek için kutsal topraklara gitmeye karar verir. Kadir, yedek şoför olarak Sıtkı'yı da yanına alarak Orhan ve Burhan kardeşle yola koyulurlar. Önce Orhan ve Burhan kardeşler sonra Sıtkı, Kadir'i kutsal topraklarda yalnız bırakır. Kadir memlekete dönüş yolunda kaza yapar. Müflis müteahhit İhsan, Antepli Şehmuz Ağa ve oğlu Ümit'in de yardımlarıyla vatan toprağına geri dönebilir.

Kar Üstüne Kan Damlar Özet: Yıllarca gurbette kalan bir genç, köye dönerken nişanlısına/sevdiğine hediye olarak bir gül goncası alır. Genç, köyüne döndüğünde nişanlısının hasta olduğunu öğrenir ve onu kar üstünde kızakla hastaneye götürür. Kızın parmağına gül goncasının dikenini batır; yol boyunca parmağından kar üstüne kan damlar. Tan ağarırken kız canını teslim eder. Erzurum Hasankale Karargâhına katılacak bir asker akşam saatlerinde Erzurum sokaklarından geçerken yaşlı bir dede ile karşılaşır. Dede kızının çeyizindeki ihram ve keçe yeleşği bu askere verir. İhramı bacaklarına saran, keçe yeleşği de üzerine giyinen asker donarak ölmekten kurtulur.

4.4.1.1. Esere Genel Bir Bakış

MM'de aşkın ve sevginin öne çıktığı üç ayrı hikâye vardır. İlk hikâye *Menekşeli Mektup*' ta Postacı ve İncilâ Gülfem Hanımın eşlerine olan sevgisi; ikinci hikâye

Hacca Gidebilmek'te Kutsal topraklara Allah'a olan aşk; üçüncü hikâye *Kar Üstüne Kan Damlar*'da ise yıllarca gurbette kalan gencin nişanlısına olan sevgisi anlatılır.

Yazar, hikâyede geçmişini anımsatan semboller kullanır. Hikâyelerin merkezinde mektup, yol, kızak ve çeyiz (ihram, keçe yelek) sembolleri vardır. Bu semboller hayatın zorluğuna, imkânların sınırlılığına ve insanların gönül bağına işaret eder. Ulaşım ve iletişim araçlarının yetersiz olduğu dönemlerde insanlar mektupla haberleşir. Bir kağıt ve zarf; kağıdın içinde yazılı birkaç söz insanları birbirine bağlayan, manevi değeri olan parçalardır. Bu bakımdan mektup pulu, kağıdı ve zarfının anlam derinliği vardır. İncilâ Hanım'a gelen mektupta yazan "Sevgilim, / Bir kaza oldu. Düşüm, elim kırıldı. Şimdi alçıda. Bir arkadaşşıma söyledim o yazdı. / Dayan sevgilim, az kaldı. Seni çok öpüyorum. Ferit" (Kutlu, 2018d: 62). cümleleri İncilâ Hanım'ın eşini koşulsuz beklemesi için yeterlidir. Mektupta yazan sözlerle eşini bekleyen kadın sadakat, güven, sabır ve sevgiyi temsil eder. Hikâyede geçen sembollerin sağladığı kısıtlı imkânlar ile günümüz şartları karşılaştırılabilir. Kara yolunda günlerce süren hac yolculuğu ve hastanın kar üstünde kızakla hastaneye taşınması beşeri de olsa ilâhi de olsa aşk yolunun meşakkatli olduğunu gösterir. *MM*'de anlatılan üç hikâyede de sevenle sevilen arasında mesafe vardır. Hikâyedeki mesafeyi ortadan kaldıran ulaşım ve iletişim araçları günümüz şartlarının gerisindedir. Fakat bu araçlar iletişim çağında haberleşemeyen insanları kısıtlı imkânlarıyla konuşturur, yakınlaştırır ve kavuşturur.

MM'de anlatının konusu çerçevesinde farklı yazar ve eserlere gönderimler yer alır. "Karlı dağlar karanlığın bastı mı / Asker ağam ayrılığın vakti mi" (Kutlu, 2018d: 21) türkü sözleri, "Güle sorma o bilmez aşkı, sevdayı, neş'eyi / Lâleye sor, sümbüle sor, mor menekşeye sor" (Kutlu, 2018d: 26). şarkı sözleri, "Aşk derdiyle hoşem el çek ilacımdan tabip" (Kutlu, 2018d: 27). Fuzulî'nin dizeleri, "Lütfun da hoş, kahrın da hoş" (Kutlu, 2018d: 142). Yunus Emre'nin sözleri ve "Gün Olur Asra Bedel" (Kutlu, 2018d: 36) Cengiz Aytmatov'un eserinin adı hikâyede kullanılan metinlerarası unsurlardır. *MM*'de geçen şarkı, türkü, şiir ve eser adları okurun bilgi dağarcığını, genel kültürünü ve dünya görüşünü zenginleştirebilir. Hikâye içinde hikâye anlatılması ve metinlerarası unsurlar yazma becerisinin biçim ve içerik yönünü destekleyici ve zenginleştirici mahiyettedir.

MM hikâyesinde yazar, okurun anlamını bildiği ya da bağlamdan çıkarabileceği farklı türde kelime ve kelime grupları kullanır. Anlatımda yalın ve samimi bir üslup

dikkat çeker. Eserde leylak, papatya, kır çiçeği, hercai menekşe, gül ve gül goncası gibi çiçek adları; fıstık çamı, kayın, çitlembik, akçağaç, ihlamur, erguvan, meşe, erik, kızılıçık ve hurma gibi ağaç adları; limonata, nar şerbeti, ayran, zenzem, kuru fasulye, peksimet ve menemen gibi yiyecek ve içecek adları; metruk, zerzevat, ehemmiyet, mutad, izan, hicab, himmet, tanzim, izafî, meyus, muhacir, ırgat, mürüvvet, istimlâk, müflis, ihram, itikad, hamiyet, tifüs, dizanteri, muhteris, mahut ve meram gibi farklı yapıda kelimeler; Yemen, Boğaz, Rumeli, Konya, Vardar Ovası, Saraybosna, Maşukiye, Arafat, Mina, Cilvegözü, Müzdelife, Erzurum'un Hasankalesi, Sarıkamış, Karahamza, Yağbasan ve Eşekmeydanı gibi yer adları; pişmiş aşı su katmak, kabına sığmamak, saman altından su yürütmek, ağızından girip burnundan çıkmak, başından aşağı kaynar sular dökülmek, göz gözü görmemek, elinde avucunda bir şey kalmamak ve bin dereden su getirmek gibi deyimler; “el elde, baş başta”, “Elin ağzı torba değil ki büzesin.” ve “Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez.” gibi atasözleri tespit edilmiştir. Hikâyede ayrıca Kutlu'nun farklı eserlerinde de görülen argo “ulan” kelimesi dikkat çeker.

MM hikâyesinde doğa sevgisi, memleket sevgisi, misafirperverlik, yardımseverlik ve merhamet gibi değerler görülür. Postacının eşi kaçtıktan sonraki üzüntüsü “Ne zaman leylaklar açsa, nerede bir papatya görse, bir kuş çalılarının arasında pırr diye havalanıp ufka doğru uçarak kaybolsa, kalbindeki kapandı denilen yara kanamaya başlıyor, ak güllerin üzerine kızıl kan damlıyor” (Kutlu, 2018d: 27). sözleriyle -doğaya ait parçalarla- anlatılır. Ağaçların, asmanın budanması ile ilgili ayrıntılara yer verilir. “Bu çardağı budarken epeyce zorlandım. Efendim asma budamak başka bir bilgi, başka bir ustalık istiyor. Göz hesabı yapıyormuş. Dalları öyle aklının estiği yerden kesemezsin. Büyük Hanım bas bas bağıyor: “Hayır efendim oradan değil iki parmak aşağıdan.” Ben iki parmak yerine belki dört parmak iniyorum. Yine bağıyor: “olmadı efendim, olmadı, az yukarıdan” (Kutlu, 2018d: 47). *Hacca Gidebilmek*'te Kadir'in kutsal topraklardan binbir zorluklarla memleketine dönebilmesi anlatılırken memleket sevgisine vurgu yapılır.

Türkiye toprağına girince Ümit'e seslendim: / Yahu korna çal da baban ağırlasın, bir yerde durup şükür namazı kılalım. Hem ağız tadıyla belki bir de kebab yeriz. / Oh be, vatan toprağına ayak basmadık daha ama havasını solumaya başladık, şükürler olsun. / Şehmuz Ağa Ümit'in dediği yerde durdu. İndik. İner inmez topal bacağıma bakmadan eğildim, toprağı öptüm. Sonra gidip abdest aldım, iki rekât şükür namazı kıldım (Kutlu, 2018d: 128).

Kadir, kutsal topraklara giderken muavin ve yol arkadaşları tarafından yarı yolda bırakılmıştır. Üstelik memleketine geri dönerken kaza yapar ve iki koltuk değneği ile ancak yürüyebilir. Kamyonetini kullanamaz durumda olduğu için başkalarının yardımıyla memleketine döner. Vatan topraklarına ilk ayak bastığı anda yaşadığı duygular memleket sevgisinin ifade edildiği bölümlerdir.

Postacının Büyük Hanım'a mektup götürdüğü zamanlarda Büyük Hanım'ın onu içeri davet ederek ikramda bulunması misafirperverlik ve ikram değerlerini anımsatır. “Büyük Hanım bu geleneğin içinde yetiştiği için, ara sıra da olsa, güneşin altında onca yol tepen, millete hizmet için koşturup duran Postacı'yı içeriye davet eder. Ona mevsimine göre iyi bir limonata, yahut çay, nar şerbeti falan ikram eder. / Hem bunu adamı kapı aralığında ayak üstü tutarak yapmaz; kendi yanına çağırır, oturtur, biraz nefes aldırır, adam çayını-şerbetini içerken iki laf etme imkânı da doğar” (Kutlu, 2018d: 32). Hikâyede ayrıca “Eee, her mesleğin incelikleri var. Mesela kendisi mektup götürdüğü bir evin hanımıyla, kızıyla kapı önünde dikilip saatlerce laflamaya kalkışsa yakışık alır mı? Almaz” (Kutlu, 2018d: 14). sözleriyle postacılık mesleğinin inceliklerinden bahsedilir ve genel olarak meslek ahlakına vurgu yapılır.

Teknolojinin gelişmediği yıllarda önemli haberleşme aracı olarak kullanılan mektup, günümüz şartlarında artık çok fazla tercih edilmez. Türkçe öğretiminde yazma becerisi alanında mektup yazılan dönemleri anımsamak ve yazma becerisini geliştirmek için mektup yazma etkinlikleri düzenlenebilir.

7. Sınıf Yazma Becerisi Kazanım ve Açıklamaları

1. Şiir yazar.

2. Bilgilendirici metin yazar.

a) Öğrencilerin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde yazacaklarını belirleyerek bir metin taslağı oluşturmaları, düşünceyi geliştirme yollarını kullanmaları, yazılı ve çoklu medya kaynaklarından görüşlerini destekleyecek kanıtlar sunmaları sağlanır.

b) Öğrenciler günlük hayattan örnekler vermeye teşvik edilir.

3. Hikâye edici metin yazar.

a) Öğrencilerin zaman, mekân, şahıs ve olay unsurlarını belirleyerek hikâyenin serim, düğüm ve çözüm bölümlerinin taslağını oluşturmaları sağlanır.

b) Öğrencilerin yazım kılavuzundan yararlanmaları ve yeni öğrendiği kelimeleri kullanmaları teşvik edilir.

4. Yazma stratejilerini uygular.

Not alma, özet çıkarma, serbest, kontrollü, kelime ve kavram havuzundan seçerek yazma, bir metinden hareketle yazma ve duylardan hareketle yazma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması sağlanır.

5. Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanır.

6. Bir işi işlem basamaklarına göre yazar.

7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.

8. Yazılarında anlatım biçimlerini kullanır.

9. Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

10. Formları yönergelerine uygun doldurur.

11. Kısa metinler yazar.

Haber metni ve/veya anı yazmaya teşvik edilir.

12. Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.

13. Ek fiili işlevlerine uygun olarak kullanır.

14. Araştırmalarının sonuçlarını yazılı olarak sunar.

a) Öğrencilerin taslak hazırlamaları, taslaklarında giriş, gelişme, sonuç bölümlerine yer vermeleri sağlanır.

b) Kaynak gösterme hakkında bilgi verilir.

15. Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.

Oysaki, başka bir deyişle, özellikle, ilk olarak ve son olarak ifadelerini kullanmaları sağlanır.

16. Yazdıklarını düzenler.

a) Anlama dayalı anlatım bozuklukları bakımından yazdıklarını gözden geçirmesi ve düzeltmesi sağlanır.

b) Metinde yer alan yazım ve noktalama kuralları ile sınırlı tutulur.

17. Yazdıklarını paylaşır.

Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medya ortamlarında paylaşmaya, şiir ve kompozisyon yarışmalarına katılmaya teşvik edilir (Türkçe Öğretim Programı, 2019).

4.4.1.2. Menekşeli Mektup Yazma Becerisi Etkinlik Örneği - 1

Ders süreci öncesinde öğretmen, öğrencilere örnek göstermek amacıyla kartpostal ve mektup örnekleri araştırır. Ders süreci başlangıcında “Günümüz şartlarında kullanılan haberleşme araçları nelerdir?” sorusu öğrencilere sorulur. (E posta, Whatsapp, Facebook, Messenger vb.) Öğrencilerin verdiği örneklerden sonra mektup ve kartpostal örnekleri öğrencilere gösterilir. Öğrenciler mektup ve kartpostal örnekleri ile ilgili düşüncelerini dile getirirler. Hikâyenin başlığına göre öğrenciler içerikle ilgili tahminlerde bulunurlar. *MM*'de Postacı, İncilâ Gülfem ve Büyük Hanım'ın tanışma münasebetlerinin anlatıldığı (Kutlu, 2018d: 28-33) bölüm yüksek sesle okunur. Metin okunduktan sonra hikâyedeki Postacı ile günümüz postacılar karşılaştırılır. Mektup ve kartpostal örnekleri ile bu metinlerin biçim ve içerik özellikleri öğrencilerle birlikte belirlenir. Etkinlik yapılmadan önce öğrenciler isimlerini bir kağıda yazarak bütün isimlerden havuz oluşturulur. İsim yazılı kağıtlar karıştırıldıktan sonra her öğrenci bir isim seçer. Öğretmen de bu etkinliğe katılabilir. Sınıfta herkes seçtiği isme/arkadaşına mektup yazar. Yazma süreci bittikten sonra yazılan mektuplar sesli olarak paylaşılır. Bu etkinlik öğrencilerin geçmişe yolculuk yapmasını sağlar, yazma becerilerini geliştirir ve öğrenciler arasında iletişimi güçlendirir.

1. Aşama : Ders süreci başlangıcında “Günümüz şartlarında kullanılan haberleşme araçları nelerdir?” sorusu öğrencilere sorulur.
2. Aşama : Öğrencilerin verdiği örneklerden sonra önceden hazırlanmış mektup ve kartpostal örnekleri öğrencilere gösterilir. Öğrenciler mektup ve kartpostal örnekleri ile ilgili düşüncelerini dile getirirler.
3. Aşama : Hikâyenin başlığına göre öğrenciler içerikle ilgili tahminlerde bulunurlar.
4. Aşama : *MM*'de Postacı, İncilâ Gülfem ve Büyük Hanım'ın tanışmalarının anlatıldığı (Kutlu, 2018d: 28-33) bölüm yüksek sesle okunur. Metin okunduktan sonra hikâyedeki Postacı ile günümüz postacılar karşılaştırılır.

5. Aşama : Mektup ve kartpostal örnekleri ile bu metinlerin biçim ve içerik özellikleri öğrencilerle birlikte belirlenir.

6. Aşama : Öğrenciler isimlerini bir kağıda yazarak bütün isimlerden havuz oluşturulur. İsim yazılı kağıtlar karıştırıldıktan sonra her öğrenci bir isim seçer. (Öğretmen de bu etkinliğe katılabilir.)

7. Aşama : Sınıfta herkes seçtiği isme/arkadaşına mektup yazar. Yazma süreci bittikten sonra yazılan mektuplar sesli olarak paylaşılır.

Gönderen : Adres :	Canım Arkadaşım Güneş, Uzun zamandır sana mektup yazmak istiyordum.....
Alıcı : Adres :	

Şekil 4.12. Yazma Becerisi Etkinlik Örneği 1 “Arkadaşımdan Mektup Var” Gösterimi

4.4.2. Hayat Güzeldir

Eserin Künyesi:

Ad: *Hayat Güzeldir.*

Tür: Hikâye.

Sayfa Sayısı: 167.

Yayınevi: Dergâh Yayınları, İstanbul.

Basım Yılı: 1. Baskı Haziran 2011 - 13. Baskı Aralık 2017.

Konu: Hayatın, doğanın, insanların iyilikleri ve güzellikleri anlatılır.

Kitabın Ana Fikri: Dünyaya yön veren insanların davranışlarıdır.

Hikâye Kişileri: İki simitçi çocuk, Hacı Dede, Ebru, İrfan, Latif Bey, Âdil Efendi, Muhsin Ali Bey, Leyla, Emre, Şükran, Bahattin, Hacı Nurettin, Saliha Kadın, Haşim Efendi, Zeynep, Kadir Usta, Sırrı, Şükriye, Salih Efendi, Süleyman, Dursun, Hacer, Zeynep, Bilal, Hamza Seyfi Usta, İbrahim, Tolga, Nurgül, Ayşe, Muhtar, Süleyman,

İrfan, Hacı Osman. Çerkezköylü Ali, Cemal, Selim, Ayşe, Osman Efendi, Egeli Hacı Veli, Yaşar, Aykut ve Seval.

Özet: İki arkadaş adaletli bir şekilde simit paylaşır. Bir asker sevgisinin gücüyle zafer kazanır. Hastaneden çıkan bir adam çiçekleri/tabiatı/hayatı yeniden fark eder. Bir dede kendi çocukluğundaki gibi mahalledeki çocuklara topaç oynamayı öğretir. Biri berber kalfası diğeri tezgâhtar iki genç sinema kaçamağı yapar, geleceğe dair hayaller kurarlar. Kargaların gözünden tabiat resmedilir. Âdil Efendi hayır yapılması için kendisine verilen parayı emanet olarak almaktan korkar. Şarampole yuvarlanan adam kazadan sonra dünyadaki güzelliklerin farkına varıp şükreder. Bülbül ailesi planlı olarak güllere saldırır. Ali oyun oynarken bulduğu dağ çiçeği çiğdemini annesine getirir ve ninesi Ali'ye çiğdemini anlatır. Saliha Kadın ve askerliğini yaptıktan sonra İstanbul'da çalışmaya başlayan oğlu mektuplaşarak bağlarını koparmazlar. Susamlı koz helvalar satan çocuk helva alanlara türkü söyler. Ninesinin yanında büyüyen, ilk mektebi bitirdikten sonra Kadir Usta'ya emanet edilen Sırrı ustasının yanında zanaat öğrenip iş sahibi olur. Babasını kaybeden bir çocuk geçmiş ve çocukluk özlemi çeker. Koşuya meraklı Sivaslı Süleyman, İstanbul'a göç ettiklerinden sonra Türkiye çapında düzenlenen atletizm yarışmasına kardeşine bisiklet kazanabilmek için katılmak ister. Köyünden üniversite okumak için gelen İbrahim, üniversite kazanması için Ayşe'ye ve ailesine yardım eder. Yoksul bir kadına yardım etmeye çalışan Hacı, yardımın kendisine nasip olmasına şükreder. İki fakir çocuk halde çalışırken birgün karpuz sergisi açma hayalleri kurarlar. Roman bir kadın, eşinin dört çocuğuyla birlikte başka bir kadına kaçması sonucunda intihara kalkışı. Osman Efendi arkadaşı Hacı Veli aracılığıyla Ege'de bir köye yerleşir ve ömrünün son iki yazını mutlu bir şekilde burada geçirir. Çaresizlik içinde olan Yaşar, ortaokul arkadaşı Aykut'la karşılaşır ve arkadaşının yardımıyla zor durumdan kurtulur.

4.4.2.1. Esere Genel Bir Bakış

HTG'de birbirinden bağımsız 21 ayrı hikâye anlatılır. Bu hikâyeler TÖP'te belirtilen “Erdemler, Millî Kültürümüz, Birey ve Toplum, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren” tema ve konu önerileri başlıkları altında Türkçe öğretiminde ana metin ya da yardımcı metin olarak kullanılabilir. Her hikâye konusu çerçevesinde hayvan sevgisi, doğa sevgisi, arkadaşlık, dostluk, paylaşmak, dayanışma, adalet, merhamet, çalışmak, kanaat,

yardımsızlık, ahlak, dürüstlük, eğitim, büyüklere karşı sevgi ve saygı gibi çeşitli değerleri örneklendirir.

Eserde yer alan “Yara” hikâyesinde yoksul bir çocuğun geçmişine dair yaşadıkları ve özlemleri anlatılır. Aynı hikâye *N* adlı eserde “Kabuklu Yaralar” başlığı altında Sinan’ın babasına yazdığı hikâye olarak yer alır. Kutlu’nun hikâyelerinde görülen tekrarlar yaşam döngüsüne işaret eder. Dünya var olduğu andan itibaren çeşitli olaylar ve durumlar farklı insanların hayatlarının konusu olur. Tekrarlanan olaylar ya da durumlar her insanda ilk defa yaşanmış gibi değer kazanır. Yazar, hayatın içinden sıradan bir hikâyeyi *N* eserinde Sinan için anlamlı kılar. Bu anlamda hikâyelerde tespit edilen tekrarların yaşam döngüsünün gereği olarak kurgulandığı söylenebilir.

Kötü Bülbül hikâyesinde bülbül ailesinin güllere saldırımları anlatılır. Baba bülbül oğullarına aşka inanmamalarını söyler. Baba ve oğulları elbirliği ile gülleri öldürürler. Bu hikâye Oscar Wilde’nin “Gül ile Bülbül” hikâyesini anımsatır (Wilde, 2020). “Gül ile Bülbül” hikâyesinde Bülbül, aşık bir genç için kırmızı gül arayışındadır. Fakat aradığı kırmızı gülü bulamaz. Bülbül genç aşık için gülün dikenini kalbine batırır; kalbinden akan kan ile gül kırmızıya boyanır. Genç aşık kan ile boyanmış kırmızı gülü koparıp aşık olduğu kıza götürür. Kız, kırmızı gülü elbisesine uymadığı için almaz. Genç aşık da Bülbül’ün kanı ile kırmızı renge boyanan gülü sokağa atar. “Kötü Bülbül” hikâyesinde bülbüller arkadaşlarının ölümüne sebep olan güllerden intikam alırlar. Kutlu, eserlerinde doğrudan ve dolaylı alıntılarla metinlerarasılığı çok yönlü kullanır. Okur, elindeki bir metin ile çok farklı eserlere dair farkındalık kazanır. Bu durum okuma kültürünü zenginleştirir ve yazma becerisini geliştirebilecek örnek metinlere ulaşılmasını sağlar.

Kutlu’nun birçok hikâyesinde ana karakter çocuktur. *HTG*’de *Sevinç*, *Caney*, *Yara*, *Rüzgârın Oğlu* ve *Karpuz* hikâyelerinde anlatıların merkezinde çocuk vardır. Yoksul, çalışmak zorunda olan fakat sokaklarda oynayabilen bu çocukların hayalleri onları hayata umutla bağlar. *Sevinç* hikâyesinde parkta simit satan iki çocuk paylaşmanın ve adaletin güzel bir örneğini oluştururlar (Kutlu, 2017ç: 8-9). *Karpuz* hikâyesinde çalışmak zorunda olan iki çocuğun hayali karpuz sergisi açabilmektir (Kutlu, 2017ç: 136-137). *Rüzgârın Oğlu* hikâyesinde alüminyum tepside simit satan Süleyman’ın hayali ise atletizm yarışını kazanarak ablasına çeyiz, kardeşi Bilal’e de bisiklet alabilmektir (Kutlu, 2017ç: 101). *HTG*’de unutulmuş çocuk oyunları da

hatırlatılır. *Profesyonel*'de soğuk kış günü kartopu oynamaktan yorulan çocuklara yaşlı bir dede topaç oynamasını öğretir (Kutlu, 2017ç: 25-26). Belirlenen içerik özellikleriyle hikâyeler, ortaöğretim seviyesi öğrencilerin gelişimlerini bilişsel ve duyuşsal alanda destekleyecektir.

HTG'de Kutlu'nun diğer hikâyeleriyle karşılaştırıldığında fazla metinlerarasılık görülmez. Hikâyede “Yeşil pencereden bir gül at bana / Işıklarla dolsun kalbimin sesi” (Kutlu, 2017ç: 16) Ahmet Muhip Dıranas'ın şiiri, “Kahrın da hoş, lütfun da hoş” (Kutlu, 2017ç: 18-19) Yunus Emre'nin sözleri, “Madımak Türküsü” (Kutlu, 2017ç: 104), “Çıkalı göklere âhım şereri döne döne / Yandı kandil-i sipihrin ciğeri döne döne / Ayağı yer mi basar zülfüne berdar olanın / Zevk ü şevk ile verir cân ü seri döne döne” (Kutlu, 2017ç: 127-128) Necati Bey'in gazeli gibi mısralara ve parçalara yer verilmiştir.

Yazar söz varlığı olarak; lâle, papatya, nergis, leylak, gelincik, kır çiçekleri, gül, dağ çiçeği, sarı çiğdem, top akasya, karanfil, camgüzeli ve sümbül gibi çiçek adlarını; meşe, çınar, kavak, ceviz, dut, ihlamur, armut, elma, vişne, kiraz ve kızcılık gibi ağaç adlarını; reçel, turşu, mercimek çorbası, yoğurt, döner ve hamburger gibi yiyecek adlarını; bal arısı, keçi yavrusu, karga, arı, kelebek, karınca, bülbül, kırlangıç, serçe, kuzu, köpek ve saka kuşu gibi hayvan adları; mazgal, techizat, mihrap, abus, munis, tasallut, firuze, yeis, kopur, rençper, hacamat ve zerzevat gibi kelimeleri; göz göze gelmek, yüreği ağzına gelmek, ağzının suyu akmak, kanı kaynamak, dut yemiş bülbüle dönmek, ağzını bıçak açmamak, kan ter içinde kalmak, tabanları yağlamak ve göz gezdirmek gibi deyimleri ve “Ekmek elden su gölden.”, “Milletin ağzı torba değil ki büzesin.” atasözlerini kullanır.

TÖP'te kök değerler olarak belirtilen “adalet, dostluk, dürüstlük, sabır, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik ” gibi değerlerin somut örneklerini *HTG* hikâyesinde bulmak mümkündür. *Rüzgârın Oğlu* hikâyesinde küçük Süleyman çalışarak ailesini geçindirmeye çalışır. “Süleyman'ın yüreği cız etti. / Ah bu yaşlarda bir kez olsun bisiklete binemeyen fakara çocukları. / Süleyman'ın yaşı küçük ama akli büyük. / Ne yazık ki elden bir şey gelmiyor. / Baba topal, ana hasta, abla nişanlı, oğlan küçük. / Elinde bir alüminyum simit tepsi, cebinde o günün hasılatı. / Götürüp anasına verecek” (Kutlu, 2017ç: 97). Hikâyede çalışkanlık, sabır ve tahammül işlenir. *Şafak Pembesi* hikâyesinde Saliha Kadın'ın oğlunun çalışıp annesine para göndermesi de (Kutlu, 2017ç: 72) bir sorumluluk örneğidir. *Paranın Yüğü* hikâyesinde Latif Bey'in

fakirlere dağıtılmak üzere Âdil Efendi'ye yüklü para vermesi; Âdil Efendi'nin parayı emanet olarak almaktan, sorumluluğunu yerine getirememekten korkması (Kutlu, 2017ç: 43) yardımseverlik, dürüstlük gibi değerleri örneklendirir. *Sevinç* hikâyesinde iki küçük çocuğun simit satmaları; yiyecekleri simitin hangisinin tepsisinden seçileceğine adaletili bir şekilde karar vermeleri; seçtikleri simiti haksızlık olmayacak şekilde paylaşmaları ve simitlerinden güvercinlere vermeleri çalışkanlığın, adaletili olmanın ve yardımseverliğin örneğini oluşturur.

Hiç tasalanmadan yanındaki kendi tepsisinden bir simit seçip “Hadi” diyor. / Her zaman böyle yapıyorlar. / Simidin bir ucundan biri, öbür ucundan öteki tutup “Bir, iki, üç” deyip asılıyorlar. Simit aynı anda iki parçaya bölünüyor. Birine az, ötekine çok düşüyor ama ikisi de hakkına razı. / Bu defa öyle olmadı. / Simidin bir parçası bayağı büyük kaldı. Büyüğü kazanan arkadaşının payına baktı, canı sıkıldı. “Olmadı” dedi. “Benimki çok.” Öteki “Şans işte, boşver” dedi ve kendi payını yemeye başladı. Büyük parçayı kazanan bir türlü yiyemiyor. / Şans da olsa haksızlık bu. / Dayanamayıp fazla parçayı kopardı ve arkadaşına uzattı. Arkadaşı “Alamam” dedi. “O senin hakkın.” Beriki kararlı. “Olmaz, yiyemem, bölüşelim.” diyor. Bir zaman alırsın, almazsın diye çekiştiler (Kutlu, 2017ç: 8-9).

Hikâyede çocuk okurlar için doğrudan öğüt verici ifadeler bulunmaz. Fakat anlatının her parçasından alınacak bir mesaj vardır. Simit satan iki küçük çocuk tutum ve davranışlarıyla paylaşmayı ve adaleti örneklendirirler. *HTG* hikâyesinden belirlenen özellikleriyle Türkçe öğretiminde metin olarak yararlanılabilir. Birbirinden bağımsız hikâyelerle temel becerileri kazandırmaya yönelik etkinlikler düzenlenebilir. Yazma öğrenme alanında Necip Tosun'un *Emanet Hikâyeler* adlı eserindeki hikâyelerin teknik yönü yazma etkinliği oluşturmada kullanılabilir.

4.4.2.2. Hayat Güzeldir Yazma Becerisi Etkinlik Örneği - 2

Kutlu'nun birbirinden bağımsız hikâyelerden oluşan *HTG* adlı eseri Necip Tosun'un *Emanet Hikâyeler* adlı eserinde “emanet hikâye” olarak kullanılmıştır. Tosun, *Emanet Hikâyeler* adlı eserinde belli başlı hikâyelerin adlarını kendi yazdığı hikâyeler içinde emanet olarak kullanır. *Yorgun Irmak* hikâyesinde Kutlu'nun *Rüzgârlı Pazar*, *Huzursuz Bacak*, *Beyhude Ömrüm*, *Hayat Güzeldir*, *Sır*, *Gönül İş*, *Yokuşa Akan Sular*, *Yoksulluk İçimizde*, *Tufandan Önce* ve *Uzun Hikâye* emanet hikâye olarak kullanılmıştır (Tosun, 2019: 23-37). Tosun'un eseri Türk Edebiyatının yapı taşları olarak değerlendirilebilecek hikâyelere yer verilmiş olması bakımından Türkçe dersinde yöntem açısından öğrencilerle paylaşılabilir. Hikâyeler oluşturulurken kullanılan teknik yazma etkinliği olarak düzenlenebilir. Etkinlik düzenlenmeden önce öğretmen ve öğrencilerin hikâyelerin tamamını ya da bir

bölümünü okumuş olması gerekir. Ders süreci başlangıcında “Hayat Güzeldir” ve “Emanet Hikâyeler” başlıklarının öğrencilerde çağrıştırdığı duygu ve düşünceler belirlenir. Sınıfın ortak kararıyla *HTG*’den bir hikâyeye seçilerek yüksek sesle birkaç öğrenci tarafından okunur. (Eserdeki bütün hikâyeler orta öğretim seviyesi öğrencilerin okuyabileceği özelliktedir.) Hikâyeye içinde bilinmeyen kelimelerin anlamları sözlükten bulunur. Öğrenciler hikâyeye hakkındaki düşüncelerini sesli olarak paylaşırlar. Eserdeki bütün hikâyelerin başlıkları tahtaya yazılır. Öğrenciler istedikleri hikâyeye başlıklarını seçerek yazacakları kısa öyküde emanet olarak kullanırlar. Yazma süreci öncesinde ders süresine bağlı olarak Tosun’un eserinden bir bölüm de örnek olarak okunabilir. Bu etkinlik öğrencileri farklı hikâyelerle karşılaştırır ve öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirir. Bir metinden yola çıkarak farklı bir metin oluşturmalarını sağlar.

1. Aşama : Etkinlik düzenlenmeden önce öğretmen ve öğrencilerin hikâyelerinin tamamını ya da bir bölümünü okumuş olması gerekir.
2. Aşama : Ders süreci başlangıcında “Hayat Güzeldir” ve “Emanet Hikâyeler” başlıklarının öğrencilerde çağrıştırdığı duygu ve düşünceler paylaşılır.
3. Aşama : Sınıfın ortak kararıyla *HTG*’den bir hikâyeye seçilerek yüksek sesle birkaç öğrenci tarafından okunur.
4. Aşama : Hikâyeye içinde bilinmeyen kelimelerin anlamları sözlükten bulunur. Öğrencilerin hikâyeye hakkındaki düşünceleri sınıfla paylaşılır.
5. Aşama : Eserdeki bütün hikâyelerin başlıkları tahtaya yazılır.
6. Aşama : Öğrenciler istedikleri hikâyeye başlıklarını seçerek yazacakları kısa öyküde emanet olarak kullanırlar. Süreç sonunda isteyen öğrenciler yazdıkları metinleri arkadaşlarıyla paylaşırlar.

Yazma Becerisi Etkinlik Örneği 2 “Emanet Hikâyesi”

HTG’de Yer Alan Hikâye Adları

Sevinç	Nöbetçi Âşık
Çiçek Tefsiri	Profesyonel
Sırlıklam	karga
Paranın Yüğü	Hayat Güzeldir
Kötü Bülbül	Çiğdem Güzeli
Şafak Pembesi	Caney
Her Kuşun Bir Dalı Var	Yara
Rüzgârın Oğlu	Sebebimsin
Döne Döne	Karpuz
Roman Havası	Son İki Yaz
Allah Bes!	

Emanet Hikâye Örneği

“Babamın gözlerine bakamadım. Onun bu sessiz gözyaşları, gördüğü güzelliğin şaşkınlığına mı yoksa bütün bunlardan artık ayrılıyor olmanın üzüntüsüne mi dökülüyordu kestirmek zordu. Ama hayatının avuçları içinden akıp gittiğini fark etmişti. Etrafı boşalmış âdeta kendi içine itilmişti. Bir ömrü hayata değmeden su alan bir gemi gibi yavaş yavaş batıyordu. Görüyor ama söyleyemiyordu.: *Hayat Güzeldir*” (Tosun, 2019: 29).

“Aslında hatırlayabilse, sözcükleri bir toparlayabilse konuşacak ama tüm sözlerini kaybetmiş, unmuş. Sanki yeni konuşmaya başlayacak çocuk gibiydi. Dünyanın devranıdır, hayat birden söner, *Bu Böyledir*” (Tosun, 2019: 29).

Şekil 4.13. Yazma Becerisi Etkinlik Örneği 2 Gösterimi

4.4.3. Mavi Kuş

Eserin Künyesi:

Ad: *Mavi Kuş*.

Tür: Hikâye.

Sayfa Sayısı: 210.

Yayınevi: Dergâh Yayınları, İstanbul.

Basım Yılı: 1. Baskı Eylül 2002 - 36. Baskı Aralık 2018.

Konu: Şirinyurt Kasabası’ndan tren istasyonuna yetişmek için Mavi Kuş adlı otobüsle yolculuk yapan birbirinden farklı kişilerin hikâyeleri anlatılır. (Bu yolculuğun bir sinema senaryosu, yolcuların da senaryoda rol alan oyuncular olması hikâyenin farklı yönüdür.)

Ana Fikir: 1. Dünya bir film senaryosu, içinde yaşayan insanlar da filmde oynayan oyuncularlardır. 2. Her insanın amacı farklı olsa da doğru hedefe ulaşabilmek bir ve bütün olmakla mümkündür.

Hikâye Kişileri: İzzettin Efendi, Zekeriyya, Selahattin, Tapucu Rıza, Arzuhalci Kemal, Manifaturacı Hacı Hâdi Efendi, Bezzaz Selim, Attar Kâmil Efendi, Beysefa Efendi, Yorgancı Hafız Yaşar, Kuyumcu Nazım Efendi, Demirci Dello, Şoför Deli Kenan, Âdil Usta, Davut, Nazım, Doktor Yahya, Ayşe Hanım, Murat, Kemal, Gül, John, Elizabeth, Beşir Ağa, Erol, Cevat Bey, Halis Efe, İzzet Ağa, Bayram, Hancı Hasan, Nizamettin, Hayri, Celal, Timur, Demir oğlan, Çakırcalı Efe, Çerkez kızı, Avcı Bilal, Zeliha, Neşe Hanım ve Muavin Seyfi.

Özet: Mavi Kuş adlı otobüs, Şirinyurt Kasabası'nın meydanında hurda görüntüsüne inat yolcularını tren istasyonuna getirmek için hazırdır. Yolcuları arasında; öğretmen Murat ve eşi Neşe, hasta bir kadın ve kocası, tarihi eser kaçakçısı John ve Elizabeth, kuyumcu Nazım Efendi, kitap sevdası yüzünden eşinden ayrılan Doktor Yahya, Polis Kemal, arkeoloji tahsili yapan Gül, yolda otobüse binen avcı Bilal ve Mavi Kuş'un üstünde bagajların arasına saklanan Erol vardır. Sevdığıyle evlenemediği için bekar kalan Şoför Kenan ve muavin Seyfi, başlarına geleceklerden habersiz yola koyulurlar. Muavin Seyfi yolcuların üşümeye başlamasıyla otobüsün ortasına bir soba kurar. Mavi Kuş yol alırken sobanın savrulmuş dumanı tren lokomotifini andıran bir manzarayı oluşturur. Yolda çamura saplanan Mavi Kuş Koto Bayram'ın öküzleri yardımıyla saplandığı yerden kurtarılır. Yolculuk sırasında hasta bir kadın hayatını kaybeder; otobüsün ön lastiğinin de patlamasıyla on bir buçukta tren istasyonunda olması gereken Mavi Kuş ancak on ikide istasyona varabilir. İstasyonda yolcuları polis ve jandarmalar karşılar. Herkes telaşlanır. Polisler bagajları aramaya başlarlar. Erol saklandığı yerde, antika sandıkları içinde bulunur. Yönetmenin stop sesiyle bütün yaşananların senaryodan ibaret olduğu anlaşılır. Yazar, (hikâyenin sonuna kadar gizlediği) meydanın film seti için hazırlanmış bir sahne, yolcuların da film oyuncularını olduğunu okurla paylaşılır.

4.4.3.1. Esere Genel Bir Bakış

MK'de ana konu çerçevesinde birçok kişinin hikâyesi anlatılır. Mavi Kuş otobüsünü küçük bir dünya olarak düşünmek mümkündür. Tren istasyonuna yetişmek isteyen Mavi Kuş otobüsünün yolcuları hikâyenin/dünyanın mozaikini oluşturur. Eserde; Şoför Deli Kenan, muavin Seyfi, Âdil Usta, Nazım Efendi, Doktor Yahya, Erol, Koto Bayram, Avcı Bilal, Hancı Hasan gibi anlatı kişilerinin geçmişlerine dair bilgilere yer verilen küçük yaşam öyküleri vardır. Yazar hikâye içinde hikâyeler oluştururken dilin imkânlarından ve metinlerarasılıktan çok yönlü yararlanır.

Hikâyede; Yunus Emre, Fuzûli, Bâkî, Hayâlî, Zâtî, İbrahim Hakkı Hazretleri, Ahmet Hamdi Tanpınar, Abdülhak Şinasi Hisar ve Orhan Veli Kanık gibi önemli isimlere ya da bu isimlerin eserlerine yer verilir. Anlatı kişisi Hacı Hadi Efendi'nin *Hamzanâme* ve *Müzekki'n Nüfus* adlı eserleri, Yunus Emre divanından bazen de yükses sesle “Hak bir gönül verdi bana / Ha demeden hayran olur” (Kutlu, 2018ç: 8) gibi ilahiler okuduğundan bahsedilir. Kutlu, birçok eserinde olduğu gibi *MK*'de de Tanpınar'a yer verir. *MK*'de zaman ve saat kavramı Tanpınar'ın “Ne İçindeyiz Zamanın” şiiriyle bütünleştirilir. “Buralarda saat zamanı bölemez hanımefendi. Yekpare bir zaman var bu iklimde. Hani Tanpınar ne diyor: Otelden gelen adam doktorun sözlerini tamamlar: “Ne içindeyim zamanın / Ne de büsbütün dışında / Yekpâre geniş bir ânın / Parçalanmaz akışında (Kutlu, 2018ç: 59)”. Hikâyede Kenan'ın babası Demir oğlan, oğlunu ve karısını bırakıp kayıplara karışır. Çerkez kızının üzüntüsü Fuzûli'nin “Şeb-i yeldâyı müneccimle muvakkit ne bilir / Müptelâyı gama sor kim geceler kaç saat” (Kutlu, 2018ç: 185). beyitiyle anlatılır. Kitap sevdası yüzünden eşinden ayrılan Doktor, Neşe ile Murat için Orhan Veli Kanık'ın “Bakakalırım giden geminin ardından. / Atamam kendimi denize dünya güzel / Serde erkeklik var, ağlayamam...” (Kutlu, 2018ç: 197) şiirini okur. Kutlu eserlerinin kurgusuna işlediği düşünce, değer ve duyguyu Türk ve Dünya edebiyatından önemli kişilerin sözleri ya da şiirleriyle tamamlar. Bu örnekler, Kutlu'nun bilgilendirici metinlerde kullanılan tanık göstermeyi farklı bir boyutta kurguya yansıttığıdır.

Bütün beceri alanlarında kazanılmış söz varlığı dağarcığı önemlidir. Kişi hafızasında var olan kelimeler kadar dinlediklerini ve okuduklarını anlar; yine aynı söz varlığı ile konuşur ve yazar. Duygu ve düşüncelerin etkili bir şekilde alıcıya aktarılabilmesi hafızada var olan söz varlığına bağlıdır. Kazanımlarda belirtilen hikâye edici, bilgilendirici ve şiir gibi metinler ya da kompozisyon yazabilmek doğrudan söz varlığı ile ilgilidir. Bu anlamda *MK* okurun söz hazinesini geliştirebilecek örnek kelime ve kelime gruplarına sahiptir. Anlatım kullanılan akasya, papatya, gelincik, yonca, gül, şebboy, leylak, erguvan, kır çiçekleri; çınar, ceviz, kiraz, vişne, elma, meşe, ahlat, ardıç, söğüt, dut ağacı, kavak, armut, şeftali, erik, geven ve badem gibi çiçek ve ağaç adları; mahdum, feraset, celadet, zinhar, mütehakkim, kerte, akis, meyus, prafa, çuha, azık, sicim, meşin, meşakkat, munis, halis, meczup, sarsak, tahakküm, hiyerarşi, neşet, mekruh, müfsit, mübah, müstahsen, mendup, zâhir, bâtın, meşin, abus, müstehzi, müşfik ve muamma gibi farklı yapıda kelimeler; hikmet-i Hüda, medar-ı

iftihar, ilm-i bâtin, erkânı harp ve ıslah-ı nefis gibi kelime grupları; yakayı sıyırmak, kulak kabartmak, ser verip sır vermemek, lafın belini kırmak, göz göze gelmek, kuş sütü kuru üzümle beslemek, elini sıcak sudan soğuk suya sokmamak, dert yanmak, sayıp dökmek, har vurup harman savurmak ve ağzını bıçak açmamak gibi deyimler; “Huylu huyundan vazgeçmez.” ve “Cinstir çeker, boktur kokar.” atasözleri hikâyenin söz varlığını örneklendirir. Kazanılan bu kelimeler anlatma becerisine doğrudan katkı sağlar.

Hikâyenin değerler örüntüsünde doğal yaşam, hayvan sevgisi, estetik, merhamet, sevgi, dayanışma, arkadaşlık, aile, kitap sevgisi ve ahlak örnekleri görülür. Avcı Bilal, doğum yaparken eşini ve çocuğunu kaybeder. Yaşadığı bu acıdan sonra avcılık yapamaz, doğadaki canlılara yardım eder. “Avcılık bir yana, Bilal artık kurdu kuşu doyuran biri. Yaralı hayvanları tedavi eder, karda kışta yem bulamayan yaban hayvanlarına yiyecek taşır. Gece-gündüz demez dolaşır” (Kutlu, 2018ç: 121). Mavi Kuş otobüsünde yolcuların içinde hasta bir kadın vardır. Kocasını sırtında otobüse taşır.

Bu sırada bir köylü sırtında taşıdığı hasta karısını otobüse doğru getirir. / Yanında ak sakallı babası ve biri kız öteki oğlan iki çocuğu vardır. / Kadın çektiği ızdırabın iniltisini, hem kocasına, hem kayınbabasına, hem de çocuklarına duyurmamak için bastırır. Ancak otobüsün açık arka kapısında, kocası onu hafifçe basamağa oturtup, sonra yukarı çıkararak kendisini bir iki adım atmaya zorlayınca fisıltı halinde iki kez “ah” çeker. / Kadın ve kocası çocuklarla sarmaşırlar. Hepsi de gözlerinden sicim gibi yaş dökmektedir. / Ama hiçbirinin çıtı çıkmaz. / Hiçbiri feryat etmez. / Aslında her biri ötekine ağladığını gösterip üzüntüsüne üzüntü katmak istemez. / Lakin hiçbiri bunu beceremez. Neyse ki ayrılık sahnesi uzun sürmez. Kadın çocuklarına ayrı ayrı sarılarak onları öpüp koklar; onlar da analarının ellerini öperler. Adam çocukları otobüsten dışarı çıkarıp dedelerine teslim eder. Şimdi başka bir ayrılık sahnesi yaşanmaktadır (Kutlu, 2018ç: 25-26).

Bu bölüm eserin konusundan ayrı küçük bir hikâye olarak okura sunulur. Bu kısa sahnede ailede sevgi, saygı, dayanışma ve sabır gibi kavramlar okura sezdirilir. Hikâyelerde değerler somut davranış örnekleriyle okurun dikkatine sunulur. Kutlu'nun temel düşüncesi doğaya ve doğallığa bağlılık *MK* hikâyesinde de dikkat çeker. Film senaryosunun kurulduğu kasaba meydanıyla hatırlatılan taşra hayatı şöyle betimlenir:

O yıllarda taşra böyledir. / Küçük ve sıcak. / Yoksul ve samimi. / İçedönük ve derin. / Herkes birbirini tanır, birbirini sever, dert dinler, naz çeker, küser, barışır, kavga eder, çekiştirir, eğlenir, üzülür, ibadet eder; doğumda, cenazede, düğünde, bayramda biraraya gelir. / Büyük bir aile gibi yaşar. / Burada sanki fert yok, sadece cemiyet vardır. Oysa bu dış görünüş bir aldanmadan ibarettir. Taşrada fert cemiyete tahakküm edemez; cemiyet de ferdi alabildiğine ezemez. Herkes ve her şey bir ilahî hudut, bir hiyerarşi, asırların oluşturduğu bir âhenk ve düzen içinde kendine bir yer bulur (Kutlu, 2018ç: 72).

Hikâyede doğrudan köy kent karşılaştırılması yapılmaz fakat anlatılan taşranın, olması istenen yaşam biçimi olduğu sezdirilir. Taşrada yaşayan insan davranışlarının yanı sıra sokağın, evlerin mimari düzeninden de bahsedilir. “Evin dış görünüşü sade ve vakurdur. Tezyinat evin içindedir. Oymalar, ahşap bezemeler, göbekli geçmeli tavan süsleri, yüklük ve çiçeklikler hep bu güzelliği hedef alır” (Kutlu, 2018ç: 73). Evlerin sokaklardaki konumları, mimari şekilleri okura o döneme ait yaşam biçimi, estetik anlayışı ve ahlaki değerleri hakkında bilgi verir.

Kutlu'nun eserlerinde çocukların önemli bir yeri vardır. Hikâyelerde çocukluğunu yaşayamamış yoksul, çalışmak zorunda olan çocuklar dikkat çeker. *RP* hikâyesi bunun en güzel örneğini oluşturur. *MK* hikâyesinde muavin Seyfi de çalışan yoksul çocuklar arasındadır. Seyfi'nin yoksulluğu “sırtını ön tekere vermiş, altları nasırdan köseleye dönmüş çıplak ayaklarının birini uzatmış, ötekini büküp karnına doğru çekmiş, avurtlarını şişire şişire yarım ekmek-köfte yemektedir. Üstünde rengi atmış yakasız bir mintan, altında dizleri ve kıcı yamalı, yıkanmaktan iyice çekmiş, kısalmış bir pantolon vardır (Kutlu, 2018ç: 22-23).” cümleleriyle betimlenir. Yazara göre bu çocukların dünyası şehirde büyüyen çocuklar gibi balkonla sınırlı değildir. Yoksul çocuklar sokakta, tabiatın içinde oynayarak büyürler; onların yaratıcı düşünme becerileri gelişmiştir. Seyfinin muavinlik yaparken uçurtma uçurması bu durumu örneklendirir. Yazar yokluğu trajediye çevirmez. Tabiatın içinde Mavi Kuş otobüsü, Muavin Seyfi ve uçurtma bütün maddi unsurlara meydan okuyarak yol alır. Yazar bu durumu şöyle betimler:

Muavin Seyfi Mavi Kuş'un arka kapısı camından tıraşlı koca kafasını, kollarını çıkarmış, tâ beline kadar sarkmıştır. / Oradan uzattığı bir ip ile şeytan uçurtması uçurmaktadır. / Beyaz üzerine iri kırmızı benekli kaplama kâğıdından yapılmış uçurtma otobüsün hızıyla zorlanmakta, havada taklalar atmakta, tam yere çakılacak gibi pike yapıp yeniden havalanmakta, Seyfi'yi zevten dört köşe etmektedir. / Issız bozkırın ortasından geçip giden bir otobüs. Otobüsün ardı sıra uçup gelen bir uçurtma. / Sanki bir çizgi-roman. / Sanki bir çocuk resmi. / Bir masal minyatürü (Kutlu, 2018ç: 86).

Çocuk, oyun, tabiat, resim, çizgi-roman ve minyatür bir paragrafta anlam bulur. Hikâyenin kurgu tekniği ve anlatı içindeki bir bütünü oluşturan anlam parçaları yazma becerisi için örnek değerindedir. *MK*'de geçen bu bölüm ile yaratıcı düşünmeyi geliştiren öykü tamamlama ve kavram havuzu oluşturarak yeni öykü yazma etkinliği düzenlenebilir. Belirlenen özellikleriyle *MK* hikâyesi ortaöğretim seviyesi öğrencilerin okuyabileceği ve temel becerilerini geliştirebilecekleri metinsellik ölçütleri taşır.

8. Sınıf Yazma Becerisi Kazanım ve Açıklamaları

1. Şiir yazar.

2. Bilgilendirici metin yazar.

a) Öğrencilerin belirledikleri bir konu ve ana fikir etrafında giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşan bir metin taslağı oluşturmaları, gelişme bölümünde düşünceyi geliştirme yollarını kullanarak görüşlerini ifade etmeleri, görüşlerini destekleyecek kanıtlar sunmaları, sonuç bölümünde ise görüşlerini sonuca bağlamaları sağlanır.

b) Öğrenciler günlük hayattan örnekler vermeye teşvik edilir.

3. Hikâye edici metin yazar.

a) Öğrencilerin anlatımın türü ve konusuna göre gerçekçi veya hayalî öğeleri tasarlama, uyumlu bir zaman ve mekân kurgusu yapmaları, serim, düğüm ve çözüm bölümlerine yer vermeleri sağlanır.

b) Öğrenciler yazım kılavuzundan yararlanmaya, günlük hayattan örnekler vermeye yönlendirilir.

4. Yazma stratejilerini uygular.

Not alma, özet çıkarma, eleştirel, yaratıcı, serbest, kelime ve kavram havuzundan seçerek yazma, bir metinden ve duyulardan hareketle yazma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması sağlanır.

5. Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanır.

6. Bir işi işlem basamaklarına göre yazar.

7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.

8. Yazılarında mizahi öğeler kullanır.

9. Yazılarında anlatım biçimlerini kullanır.

10. Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

11. Formları yönergelerine uygun doldurur.

12. Kısa metinler yazar.

Haber metni, günlük ve anı yazmaya teşvik edilir.

13. Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.

14. Araştırmalarının sonuçlarını yazılı olarak sunar.

a) Öğrencilerin taslak hazırlamaları, taslaklarında giriş, gelişme, sonuç bölümlerine yer vermeleri sağlanır.

b) Kaynak gösterme hakkında bilgi verilir.

15. Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.

Oysaki, başka bir deyişle, özellikle, ilk olarak ve son olarak ifadelerinin kullanılması sağlanır.

16. Yazdıklarını düzenler.

a) Dil bilgisine dayalı anlatım bozuklukları bakımından yazdıklarını gözden geçirmesi ve düzeltmesi sağlanır.

b) Metinde yer alan yazım ve noktalama kuralları ile sınırlı tutulur.

17. Yazdıklarını paylaşır.

Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medya ortamlarında paylaşmaya, şiir ve kompozisyon yarışmalarına katılmaya teşvik edilir.

18. Cümlenin öğelerini ayırt eder.

19. Cümle türlerini tanır.

Kavramsal tanımlamalara girilmez.

20. Fiillerin çatı özelliklerinin anlama olan katkısını kavrar.

Kavram tanımlarına girilmeden anlamsal farklılıklara değinilir (Türkçe Öğretim Programı, 2019).

4.4.3.2. Mavi Kuş Yazma Becerisi Etkinlik Örneği -3

MK hikâye kitabının kapağı, hikâyenin başlığı, ilk ve son bölümlerden birer pasaj okunarak hikâyenin içeriği ile ilgili tahminler yürütülür. Öğretmen tarafından önceden belirlenmiş (Kutlu, 2018ç: 199-204) bölüm birkaç öğrenci tarafından yüksek sesle okunur. Okuma süreci bittikten sonra “muhatara, mevzu” kelimelerinin anlamları sözlük kullanılarak bulunur. (Hikâyedeki İngilizce konuşmaların anlamları

dipnot olarak belirtilmiştir.) Metinde geçen kelimelerden kavram havuzu oluşturulur. Belirlenen kelimelerle yeni bir hikâye oluşturma etkinliği düzenlenir. İsteyen öğrenciler yazdıkları hikâyeleri arkadaşlarıyla paylaşır. 199-204 sayfalarında hikâye içinde hikâye kurgusu dikkat çeker. Öğrencilere sorulan “tarihi eserlere ne oldu, Erol kimdir, bagajların arasında ne işi var, anlatının hangi bölümü film senaryosu?” gibi sorularla merak duygusu oluşturularak öğrencilerin hikâyeyi okumaya istekli olmaları sağlanır.

Etkinliğin diğer bölümü evde devam eder. Öğrenciler hikâyenin tamamını okur. Okuma sürecinden sonra önceki düşünceler ile hikâyeyi okuduktan sonraki düşünceler yazılarak sınıfla paylaşılır. Bu etkinlik öğrencilerin yazdıklarını, okuduklarını ve bunlara dair düşüncelerini değerlendirmelerini sağlar.

1. Aşama : Kitabın kapağı gösterilerek, hikâyenin başlığı, ilk ve son bölümlerden birer pasaj okunarak hikâyenin içeriği ile ilgili tahminler yürütülür.
2. Aşama : Öğretmen tarafından önceden belirlenmiş (Kutlu, 2018ç: 199-204) bölüm birkaç öğrenci tarafından yüksek sesle okunur.
3. Aşama : Okuma süreci bittikten sonra “muhatara, mevzu” kelimelerinin anlamları sözlük kullanılarak bulunur.
4. Aşama : Hikâyede geçen kelimelerden kavram havuzu oluşturulur.
5. Aşama : Belirlenen kelimelerle yeni bir hikâye oluşturma etkinliği düzenlenir. İsteyen öğrenciler ve öğretmen yazdıkları hikâyeleri sınıfla paylaşırlar.

Yazma Becerisi Etkinlik Örneği 3 “Hikâye Oluşturma Etkinliği”						
otobüs	sevinmek	meydan	valiz		el feneri	
polis		sandık	sürpriz		tarihi eser	
	mahkum		çocuk	film	set	
		mavi kuş	stop	sahne		vukuat
	kuyumcu	ihbar	endişe	boncuk boncuk terlemek		
bagaj	kaçak		yere kapaklanmak			itiraf

Yaratıcı Yazma Çalışması (Hikâye Oluşturma)

.....

.....

Şekil 4.14. Yazma Becerisi Etkinlik Örneği 3 Gösterimi

4.4.4. Tahir Sami Bey’in Özel Hayatı

Eserin Künyesi:

Ad: *Tahir Sami Bey’in Özel Hayatı.*

Tür: Hikâye.

Sayfa Sayısı: 164.

Yayınevi: Dergâh Yayınları, İstanbul.

Basım Yılı: 1. Baskı Ağustos 2009 - 10. Baskı Aralık 2016.

Konu: Köye ve köylüye dair meseleleri yazma çabası içinde olan ve bunun için kitapları kendine dost edinen Tahir Sami Bey’in büyük dedesi Kömürcü Süleyman Ağa’dan başlayarak yalnız başına ölümüne kadar olan hayatı anlatılır.

Ana Fikir: Modern yaşam, insanı kalabalık içinde yalnızlaştıran bir süreçtir.

Hikâye Kişileri: Arşiv memuru Tahir Sami Bey, Şeref Efendi, Cahide Hanım, Hülya Hanım, Ercan Bey, Müdür Şaban Bey, Mustafa Bey, Kömürcü Süleyman Ağa, Ciltçi Nişan Usta, Arapgirli Abdullah Efendi, Berber Selahittin, Rüstem, Terzi Sami, Feride, Ziya, Hasibe, Nurhayat - Tahir Sami, Hamit Bey, Abdülkadir Bey, Hacı Selami, Nurettin Bey, Halit, Latif, Selahattin, Bekir, Çolak Zahit, Zarife, Meral, Bülent, İskender Bey, Kâzım Efendi, Hacı Bekir, Kadir Çavuş, Niğdeli Selman Gümüş, Eyüp, Cebrail Ağa, Zakir Efendi, Galip ve Latife Hanım.

Özet: Anlatıcı, İstanbul’da daha önce hiç geçmediği bir semtten geçerken Osmanlı’dan kalma eski bir bina görür. Resmi daireye dönüştürülen bu tarihi binada arşiv memuru Tahir Sami Bey ile tanışır. Tahir Sami Bey, Ziya ile Saliha’nın oğlu, Tahir ile Feride’nin torunudur. Büyük dedesi Kömürcü Süleymandır. Tahir Sami Bey,

annesi ve babası öldükten sonra kız kardeşleri Nurhayat ve Nebahat ile birlikte yaşar. Köye köylüye dair meseleleri yazmak ister. Sahafardan kitap toplayarak hatırı sayılır bir koleksiyon biriktirir. Bu durum onun ablası Nebahat ile arasının bozulmasına neden olur. Ablası kitaplarını da alıp evden gitmesini ister. Tahir Sami Bey kitaplarıyla birlikte evi terk ederek önceden çalıştığı, kapatılan resmi daireye yerleşir. Biriktirdiği kitapları bağışlayarak kütüphane kurulmasını istese de bu düşüncesini gerçekleştiremez. Üç gün ortalıkta görünmeyen Tahir Sami Bey'in öldüğü sokağı seyreden bir ihtiyar sayesinde anlaşılır. Tahir Sami Bey'in binbir emekle biriktirdiği kitaplara ne olduğu bilinmez.

4.4.4.1. Esere Genel Bir Bakış

Anlatının kahramanı Tahir Sami Bey okumayı seven, köye köylülere dair yazı yazmak isteyen bir kişidir. *TS*'de Ziya ile Saliha, Tahir ile Feride ve Tahir Sami Bey'in büyük dedesi Eğinli Süleyman Ağa'ya kadar uzanan aile zinciri anlatılır. Hikâyede iki türlü yazma eyleminden bahsedilir. Birincisi ana hikâyeyi temsil eder. “Bir beldeyi, mahalleyi, sokağı, şehri tanımak mı istiyorsunuz; orayı mutlaka yaya dolaşmalısınız” (Kutlu, 2016c: 5). diyen anlatıcı gezmeyi, keşfetmeyi ve semt tarihini yaşayan insanlardan dinlemeyi sever. Kendisini plan yapmadan semtleri gezen, sıcakkanlı bir hikâyeci olarak tanıtır. İstanbul'u gezerken tesadüfen girdiği Osmanlı'dan kalma bir binaya yerleşmiş resmî dairede Tahir Sami Bey ile tanışır ve onun hayat hikâyesini yazmak ister. İkinci yazma eylemi ise; Tahir Sami Bey'in köye ve köylülere dair meseleleri yazma çalışmasıdır. Hikâyede geçen iki yazma eylemi yazma beceri alanıyla ilgili değerlendirilebilecek özelliktedir.

Anlatıcı, “Ben ne tarihçiyim, ne sanat tarihçisi. Sonra bir cesaret, izlenime dayanan denemeler, hikâyeler kaleme almaya başladım. İşte bunlar yayımlanıyor. Hatta bir seçme yapıp kitap bile çıkardım: ‘Adım Adım İstanbul’...” (Kutlu, 2016c: 28). sözleriyle yazma çalışmalarından bahseder. Burada “deneme”nin yazarın kendi izlenimleri ve öznel düşünceleriyle yazdığı bir tür olduğu bilgisine ulaşmak da mümkündür. Tahir Sami Bey hayatının romanlaştırılmasına karşı çıkarken anlatıcı ile arasında roman ve hikâye türü ile ilgili tartışma yaşanır. Tahir Sami Bey'e göre roman ya da hikâye; içinde fırtınalı aşklar, macera, ihtiras, kin, ideoloji, mücadele, çatışma, sosyal meseleler olan bir türdür. Anlatıcı onun düşüncesine “Sami Bey, anlattıklarınız eski hikâye, eski roman anlayışına ait. Şimdi edebî eserlerde böyle konu kısıtlaması yok. Ne anlatıldığına değil, nasıl anlatıldığına bakıyorlar” (Kutlu, 2016c: 34).

sözleriyle karşı çıkar. *TS* hikâyesinde ayrıca roman ve hikâye türünde dipnot olmayacağı bilgisine de yer verilir.

Tahir Sami Bey'in "Köyüm" dergisi çalışmaları yazma alanının biçimsel gerekleri bağlamında bir örnek oluşturur. Hikâyede derginin kapak tasarımı, derginin konusu ile ilgili fotoğraflar, sayfa numarası, yazı puntosu, derginin künyesi, cilt, sayı ve başlık yazım biçimi gibi birçok ayrıntıyı bulmak mümkündür. Anlatı içinde geçen dergi hazırlama süreci yazma becerisi alanında ortaöğretim öğrencileri için örnek oluşturur.

Kutlu birçok hikâyesinde olduğu gibi *TS*'de de Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eserlerini kullanır. Anlatıcı, zaman kavramından bahsederken "Yekpare zaman nedir? / Eminim bunu Tanpınar da bilmiyordu" (Kutlu, 2016c: 8). sözleriyle Tanpınar'ın "Ne İçindeyim Zamanın" şiirine gönderimde bulunur. Tahir Sami Bey'in çalıştığı devlet dairesine kimsenin uğramamasını da Tanpınar'ın *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'ne benzetir (Kutlu, 2016c: 16).

Tahir Sami Bey'in babası Ziya musiki nağmeleri arasında büyümüştür. Bu bağlamda hikâyede müziğe ve musikiye dayalı "ud, hanende, musikişinas, kemençe" kelimeleri yer alır. Hikâyenin söz varlığı; leylak, camgüzeli, fesleğen, ortanca (mor, eflatun, beyaz, ebrulî), katmerli-kokulu gül, fesleğen, gonca, cennet çiçeği, çınar, incir, ceviz, kiraz, çakal eriği, kayısı (Malatya, Iğdır) ve kavak gibi çiçek ve ağaç adları; kumru, serçe, saksagan, karga, martı, güvercin ve kırlangıç gibi kuş türü adları; menemen, sucuklu yumurta, dut kurusu, badem içi, pekmez, pestil, baklava, tarhana, hamur tatlısı, güveç, cevizli sucuk, zeytinyağlı dolma, kapuska, türlü, sütlaç ve hamburger gibi yiyecek adları; Yedikule, Eğin/Kemaliye, Suşehri, Arapgir, Galata rıhtımı, Fırat Nehri, Kadıgölü, Bünyan, Gördes, Akseki, Erenköy, Beylerbeyi, Eminönü, Istranca, Haliç, Çengelköy, Beyazıt Camii ve Kapalıçarşı gibi yer adları; cedd, mukaddes, formika, içtima, kurna, ecdat, zerzevat, tahrirat, tekzip, mavna, evkaf, remilcilik, meşrep, sükût, meczup, munis, revnak, mezkur, muaşaka, tefsir, peyke, mücerret, tavassut, süflî, ulvi, patoz ve münzevi gibi farklı yapıda kelimeler; leb demeden leblebiyi anlamak, olur almak, dil dökmek, yere göğe koyamamak, saman altından su yürütmek, işi tatlıya bağlamak, kurtlarını dökmek ve ağzından bal akmak gibi deyimler; "Gözden irak olan gönülden de irak olur.", "İki karpuz bir koltuğa sığmaz." ve "Kuzguna yavrusu Anka görünürmüş." gibi atasözlerinden oluşur.

Hikâyede Tahir Sami Bey üzerinden okuma alışkanlığı ve yazma becerisi ile aile, kitap, sanat, kültür, zanaat, yardımseverlik, dayanışma ve merhamet değer örüntülerinin somut örnekleri verilir. Doğa sevgisi, doğal yaşama yönelim devlet dairesinin bahçesinin anlatımında görülür.

Bahçe ufak, gölge etmesin diye başka ağaç dikmedim. Bilirsiniz, zerzevat güneş ister. Süs olsun diye dikilen ağaçları da seviyorum. Çiçek dediğin açmalı, ağaç dediğin meyve vermeli. Orman ayrı, o başka mevzu. Duvara yakın yerler soğan, maydanoz, tere. Beri yanda domates, biber. Patlıcan pek olmuyor, dedim yani. Beri yanda silme çayır. Gözümüz yeşile değsin (Kutlu, 2016c: 24).

Kutlu doğadan, doğallıktan bahsederken ayrıntı bilgi verir. İstanbul’da kayısı yok denecek kadar azdır; İstanbul’un havası rutubetli olduğu için incirin tadı da yoktur. Anlatıda ayrıntılara yer verilmesi “Köyüm” dergisinin hazırlık sürecinde de görülür. Bu bölümde bir derginin kapak tasarımı ile ilgili birçok bilgiyi bulmak mümkündür.

TS’de ciltçilik mesleğinin zanaat olduğundan bahsedilir. Zanaat “bir kere kavradın mı seni ömür boyu geçindiren” (Kutlu, 2016c: 45) meslek olarak tanımlanır. Aile, kültür, yardımlaşma, dayanışma, çalışmak ve kanaat gibi değerler Nişan Usta’nın dükkânı Tahir’e devrettiği ve Feride ile Tahir’in evlendikleri bölümde örneklendirilir.

Tahir Nişan Usta’nın verdiği parayla önce neredeyse çökmekte olan evin tamirine girişti. Çatıyı, kapıyı, pencereyi, merdivenleri, mutfığı elden geçirdi. Yağmurdan-kardan kararmış ahşabın dış yüzüne bir de boya çekti; ev mis gibi oldu, mis. / Feride’nin içi içine sığmıyordu. Hem sevdiği adamla evlenmiş, hem evleri oturulacak bir hale gelmiş, hem kocasının bir dükkânı olmuş hem nefesleri geniş çıkmıştı. Tahir bütün gücüyle çalışıyor, eve para getiriyor, Feride onun verdiği harçlıkla başı dik pazara çıkıyor, kasaptan et alabiliyordu. / Bu kuş yuvası gibi evde epey bir zaman bahar rüzgârları esti, çiçekler açtı (Kutlu, 2016c: 50).

Yazar hikâyelerinde yokluğu, yoksulluğu iyimser üslupla anlatır. Yokluk ya da yoksulluk çaresizlik olarak nitelendirilmez. Anlatıdaki kişiler yardımlaşma ve dayanışma ile her türlü zorluğun üstesinden gelirler.

Hikâyenin konusu kültür/gelenek, doğa ve doğallık ile bütünleşir. Tahir Sami Bey’in kolonya kullanması, Tahir’in ustasına memleketinden tarhana, bulgur, fasulye getirmesi; Nişan Ustanın misafirlerini yedirip içirip evinde ağırlaması geleneksel anlayışın bir parçasıdır. Dergi çıkarma sürecinde köy ile ilgili gerçek yaşantı örnekleri araştırılırken hikâyelerin anlatıldığı, türkülerin söylendiği, şiirlerin okunduğu köy odalarından bahsedilir.

Köyün ileri geleni olduğumuz için, köy odası bizden sorulur. Zaten dedem yaptırılmış. / Odada cenk hikâyeleri, âşık hikâyeleri anlatılır. Biraz saz çalar, bol bol türkü, şiir okur. / Sen mümkünse yanına bir teyp al. Bu adamı konuşur.

Bildiklerini okusun. Biz burda metni çözer, yayımlarız. Bunlar folklor, halk hikâyeleri açısından çok kıymetli. Şimdilerde bunları bilen kalmadı (Kutlu, 2016c: 112).

Bu örnekler gelenek, değer ve kültür alanlarında hikâyenin içerik zenginliğini gösterir. *TS* hikâyesi temel beceriler düzeyinde öğrencilerin gelişimlerini destekleyecek değerleri içerir. Tahir Sami Bey'in okumayı sevmesi, kitap biriktirmesi, köye köylülere dair yazma isteği bütün olarak değerlendirilerek bu bağlamda farklı etkinlikler düzenlenebilir. "Köyüm" dergisi çalışmaları örneği ile köy ile ilgili pano hazırlama ya da dergi çıkarma gibi -planlı yazma- etkinlikleri tasarlanabilir.

4.4.4.2. Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı Yazma Becerisi Etkinlik Örneği - 4

Yazma becerisinin geliştirilmesinde yaratıcı yazma etkinlikleri kadar planlı yazma etkinlikleri de önemlidir. Tahir Sami Bey'in dergi hazırlama çalışmaları hikâyede bir bölüm olarak anlatılır. Bu bölüm (Kutlu, 2016c: 116, 122) Türkçe dersinde planlı yazma etkinliği için örnek metin olarak kullanılabilir. Türkçe öğretiminde öğretmenin ders planını önceden yapmış olması gerekir. Planlı eğitim-öğretim sürecinde derste tartışılmak kaydıyla 8. sınıf öğrencileri *TS* hikâyesini okur. Ders süreci başlangıcında okunan hikâye ile ilgili genel bilgiler hatırlanır. Öğrencilere anlatıda dikkatlerini çeken planlı yazma/dergi çıkarma ile ilgili özellikler sorulur. Planlı yazmaya yönelik farkındalık oluşturulduktan sonra *TS*'nin 116-122 sayfaları işaretleyerek okuma tekniği ile yüksek sesle okunur. Hikâyede geçen planlı yazma özellikleri (başlık, içindekiler, cilt, sayı vb) tahtaya yazılır. Köy ile ilgili sınıf panosu hazırlama konusunda öğrencilerin görüşleri alınır. Sınıfça işbirliğine dayalı etkinlik tasarlanır. Öğrencilerin etkin katılımı ile panonun tema ve konusu belirlenir, konu sınırlandırılır. Panonun içeriği "ilk köy romanı, köy/memleket şiipleri ve hikâyeleri üzerine araştırmalar; öğrencilerin yazı ya da resim çalışmaları; gerçek fotoğraflar" olarak belirlenir. Öğrenciler arasında görev paylaşımı yapılır. Çalışmaların tamamlanması için süre belirlenir. Hazırlanan ürünlerden köy konulu pano oluşturulur. Bu etkinlik çalışma sürecinde öğrenciyi aktif kılar; araştırma-incelemeye yöneltir; konuya yönelik eleştirme, sorgulama ve değerlendirme becerisi kazandırır; işbirliğine dayalı bir etkinlik olduğu için öğrenciler arasında olumlu bağımlılık oluşturur.

1. Aşama : Ders süreci başlangıcında okunan hikâye ile ilgili genel bilgiler hatırlanır.
2. Aşama : Öğrencilere anlatıda dikkatlerini çeken planlı yazma/dergi çıkarma ile ilgili özellikler sorulur. Planlı yazmaya yönelik farkındalık oluşturulur.

3. Aşama : Hikâyenin 116-122 sayfaları işaretleyerek okuma tekniği ile yüksek sesle okunur.
4. Aşama : Hikâyede geçen planlı yazma özellikleri (başlık, içindekiler, cilt, sayı vb) tahtaya yazılır.
5. Aşama : Köy ile ilgili sınıf panosu hazırlama konusunda öğrencilerin görüşleri alınır. Sınıfça işbirliğine dayalı etkinlik tasarlanır. Öğrencilerin etkin katılımı ile panonun tema ve konusu belirlenir, konu sınırlandırılır. Panonun içindekiler “ilk köy romanı, köy/memleket şiirleri ve hikâyeleri üzerine araştırmalar; öğrencilerin yazı ya da resim çalışmaları; gerçek fotoğraflar” olarak belirlenir.
6. Aşama : Öğrenciler arasında görev paylaşımı yapılır.
7. Aşama : Öğrencilere çalışmalarını tamamlamaları için belirli bir süre verilir. Hazırlanan ürünlerle köy konulu pano oluşturulur.

4.5. Dil Bilgisi

“İnsanın doğuştan getirdiği bir dil yetisi vardır. Bu tüm insanlarda ortaktır. Bu dil yetisi sayesinde anadilimizi öğreniriz” (Erkman Akerson, 2008: 24). Güncel TÖP’te dil bilgisi ayrı bir alan olarak yer almaz. Dil bilgisi kazanımları öğrenme alanları içinde belirtilir. Türkçe dersinde temel beceriler ve değerler gibi dil bilgisi kuralları da metinler aracılığıyla öğretilir. Ders kitaplarında yer alan metinlerden dil bilgisi kurallarını yansıtan örnekler seçilerek öğretim gerçekleştirilir. Edebî metinler içinden seçilen örneklerin yanı sıra edebî değer taşımayan, dil bilgisi öğretimi için hazırlanmış yapma örneklerin de dil bilgisi öğretiminde kullanıldığı görülür.

Dil bilgisi öğretiminde kullanılacak edebî metinlerden yararlanılarak hazırlanmış kaynak değerinde eserler vardır. Leyla Karahan’ın *Türkçede Söz Dizim* ve Ertuğrul Yaman’ın *Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları* adlı kitapları bu eserler arasındadır. Kaynak kitaplarda Sait Faik Abasıyanık, Halide Edip Adıvar, Falih Rıfkı Atay, Oğuz Atay, Yahya Kemal Beyatlı ve Mustafa Kutlu gibi birçok sanatçının eserlerinden seçme cümle örneklerinin kullanıldığı görülmektedir. Karahan, *Türkçede Söz Dizimi* (2014) adlı kitabında Kutlu’nun *BB* hikâyesinden seçtiği cümle örneklerini yer tamlayıcısı, isim tamlaması, ünlem grubu ve anlam ilişkisiyle bağlanan cümleler konularında kullanır. “Gerilerde, / kapıya yakın bir yerde dururdum” (Karahan, 2014:

30). cümlesi yer tamlayıcısı konusu, “Her bir yandan desteklemeseydik, dalları kırılacaktı” (Karahana, 2014: 34). cümlesi ise zarf konusu örnekleri arasındadır.

Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları (2018) adlı kitapta konular Kutlu'nun *BB* hikâyesinden cümlelerle örneklendirilir. Yaman, “Zaman Kaymaları ve İşlev Değişmeleri” konusunun anlatımında “Maaşa geçince, Zinnure'nin anası **sevindi-durdu**” (Yaman, 2018: 45)., “Kalk” dedi Zinnure'ye, “Bu ara çıktık çıktık, yoksa sonumuz karanlık” dedi” (Yaman, 2018: 67)., “Bak size yeminle söylüyorum. O sıralar ben Lunaparkta çalışıyorum” (Yaman, 2018: 75). gibi cümleleri örnek olarak kullanır.

Türkçe/dil bilgisi öğretimi amacıyla ortaöğretim seviyesi öğrencilerine tavsiye edilebilecek edebî eserlerden parçadan bütüne yararlanılabilir. MEB yayınları *İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabında* (2014) ve MEB yayınları *İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında* (2015) Mehmet Âkif Ersoy, Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Sait Faik Abasıyanık, Falih Rıfkı Atay, Kemalettin Tuğcu, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Yaşar Kemal, Haldun Taner, Ahmet Hamdi Tanpınar, Şevket Rodo, Saim Sakaoglu, Kenan Hulisi Koray ve Mustafa Kutlu gibi yazarların metinleri yer alır. Türkçe öğretiminde kullanılmaları amacıyla *Pembe İncili Kaftan*, *Yalıda Sabah*, *Cengiz Han'a Küsen Bulut*, *Çıkma Sokak*, *Gurbet Hikâyeleri* ve *Rüzgârlı Pazar* gibi hikâyeler üzerinde analiz çalışmaları yapılması, eserlerin okuma metni olmalarının yanı sıra metinlerden çok yönlü yararlanılmasını da sağlayacaktır. Şeyma Büyükkavas Kuran “Şehir ve Çocuk Bağlamında Çıkma Sokak” çalışmasında Kemalettin Tuğcu'nun *Çıkma Sokak* adlı eserinin Türkçe öğretiminde yararlanılabilecek içerik özelliklerini taşıdığını belirtir (Büyükkavas Kuran, 2016: 1115-1118). Edebî eserleri öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal becerilerini bütün olarak geliştirebilecek öğretim araçları olarak kabul etmek bu tür çalışmaların dayandığı temeldir. Kutlu'nun bütün hikâyeleri bu çalışma kapsamında Türkçe öğretiminde kullanılmak amacıyla incelenmiştir. Tespitlere göre; metinlerdeki kelimelerin ses özellikleri, kelimelerin yapısı, kelime grupları, cümlelerin yapısı ve paragraf özellikleri TÖP'te belirtilen kazanımları örneklendirir niteliktedir.

4.5.1. Hikâyelerde 5. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımlarına Yönelik Örnekler

1. “Kelimelerin eş anlamlılarını bulur.” Kazanımı

“Dayım beni kucağına aldı, şöyle havada bir çevirdi, **yüzü** kızardı, nefesi daraldı”
(Kutlu, 2018k: 12).

(surat, sima, çehre)

“Işık hızı ile **gökyüzüne** doğru gitti, eski yerine ulaştı” (Kutlu, 2018k: 38).

(sema)

“Yanakları kızarmış ve bu saf ciddiyet çocuğa **lügate** gelmez bir güzellik katmış”
(Kutlu, 2018k: 56).

(sözlük)

2. “Kelimelerin zıt anlamlılarını bulur.” Kazanımı

“Sahte mal **sahte** sevinçleri, sahte gülüşleri doğurur” (Kutlu, 2018e: 20).

(gerçek)

“**Yaz-kış**; yağmurda karda, öyle servis araçlarına falan binerek değil, altı delik pabuçlar, takunyalar ile onca yolu yürüyüp gidiyorlar” (Kutlu, 2018e: 34).

(yaz-kış)

“**Beyaz** bulutların arasından leylekler geçip gidecek” (Kutlu, 2018e: 50).

(siyah)

“Nimet Duran’la bayağı arkadaş; iki **dur** suyun birbirine karışması gibi arkadaşlığı dahi geçmiş sırdaş olmuşlar” (Kutlu, 2018e: 78).

(bulanık)

3. “Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder.” Kazanımı

“**Top** sahasının yanından geçerken her zaman kulağını dolduran çocuk seslerini duymuyor” (Kutlu, 2017ç: 22).

oyuncak olan top / savaşlarda kullanılan top

“Henüz ağaçlar tomurcuklanmamıştı ama mevsimin **uç** verdiğini anlayan karga ailesi, kavak ağacının üst dallarındaki bir çatala yuva **kur**maya başladı” (Kutlu, 2017ç: 35).

eylem olan uç- / bir cismin baş kısmı olan uç, eylem olan kur- / tavır, davranış anlamında olan kur

“İki bülbül, gagalarında iki **gül**, gecenin karanlığında gökyüzüne doğru yükselip bilinmeyen bir diyara doğru **uç**tular” (Kutlu, 2017ç: 59).

eylem olan gül- / çiçek olan gül, eylem olan uç- / bir cismin baş kısmı olan uç

4. “Kökleri ve ekleri ayırt eder.” Kazanımı

“Asırlık ceviz ağacı evi gölgesiyle sarıp sarmalamış” (Kutlu, 2013a: 71).

asır + lık >	isim kök + yapım eki
ağaç + ı >	isim kök + çekim eki
ev + i >	isim kök + çekim eki
gölge + si + (y) le >	isim kök + çekim eki + edat
sar - ıp >	fiil kök + yapım eki
sar - ma + la - mış >	fiil kök + yapım eki + yapım eki + çekim eki

“Bir çocuk, bir eflatun kahkaha çiçeğinin dürbününden bakmış ve bir serap görmüştü” (Kutlu, 2013a: 76).

çiçek + i + nin >	isim kök + çekim eki + çekim eki
dürbün + ü + (n)den >	isim kök + çekim eki + çekim eki
bak - mış >	fiil kök + çekim eki
gör - müştü >	fiil kök + çekim eki

5. “Yapım ekinin işlevlerini açıklar.” Kazanımı

“Ürken güvercinler şakırtılı kanat vuruşları ile havalandılar” (Kutlu, 2013b: 27).

vur – uş + ları >	fiil kök + fiilden fiil yapım eki + çekim eki
hava + lan – dı – lar >	isim kök + isimden fiil yapım eki + fiilden fiil yapım eki + çekim eki + çekim eki

“İğde kokusuna tutunmuş gidiyordum” (Kutlu, 2018e: 7).

kok - u + su + (n) a >	fiil kök + fiilden isim yapım eki + çekim eki + çekim eki
------------------------	---

“Yoksulluk ateşten gömlek” (Kutlu, 2018e: 13).

yok + sul + luk >	isim kök + isimden isim yapım eki + isimden isim yapım eki
-------------------	--

6. “Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.” Kazanımı

“O yıllarda taşra böyledir, / Küçük ve sıcak, / Yoksul ve samimi, / İçedönük ve derin.” (Kutlu, 2018ç: 72)

“Cırcır böceklerinin sesi, derenin uzaklardan gelen şırıltısına karışıyor.” (Kutlu, 2018ç: 145)

“Yoksulluk nasıl pişiriyor insanı; kızgın fırınlarda pişiriyor.” (Kutlu, 2018e: 40)

“Yok ya... Ölmek diye bir şey var mı? Babam öldü, ben böyle duvar diplerinde kaldım.” (Kutlu, 2018k: 46)

“En iyisi büyüdüğüm zaman bir büyük adam olayım, Edison’u biliyordum, Sonra Ay’a Seyahat, Denizler Altında Yirmi Bin Fersah, Kara Korsan, Çelik Bilek.” (Kutlu, 2018k: 46-47).

4.5.1.1. 5. Sınıf Dil Bilgisi Etkinlik Örneği

YT hikâyesinden bir paragraf seçilerek 5. sınıf kazanımlarına yönelik dil bilgisi “kelime, kök ve eklerini tanıma” etkinliği düzenlenir. Öğrenciler etkinlik sürecinde edebî değer taşıyan anlatımla dil bilgisi kurallarını öğrenir ya da öğrendikleri kuralları kavrayabilirler.

Dil Bilgisi Etkinlik Örneği 1 “Kelime, Kök ve Eklerini Tanıyalım”

“Selahattin dokuz, ben on iki yaşındayım. Bu duvarın gölgesinde onu bekliyorum. Evleri karşıda. Çok geçmez, koltuğunun altında havası düşmüş pörsük bir top, bir elinde dut pekmezi sürülmüş bir parça ekmek, yiye yiye gelir” (Kutlu, 2018k: 51).

1. Paragrafta geçen kelimeleri isim kök ve fiil kök olarak sınıflandırınız.

İsim Kök : ev, gölge,

Fiil Kök : geç, gel,

2. Paragraftaki eş sesli kelimeleri bulunuz.

ben, yaş.....

3. Paragrafta geçen “yaşındayım, duvarın, gölgesinde, bekliyorum, evleri, geçmez, koltuğunun, düşmüş, sürülmüş” kelimeleri kök ve eklerine ayırınız.

yaşındayım > yaş+ ı + (n) da + (y) ım / isim kök + çekim eki + çekim eki

duvarın > duvar + ın / isim kök + çekim eki

gölgesinde >

bekliyorum >

evleri >

geçmez >

koltuğunun >

düşmüş >

Şekil 4.15. Dil Bilgisi Etkinlik Örneği 1 Gösterimi

4.5.2. Hikâyelerde 6. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımlarına Yönelik Örnekler

1. “Çekim eklerinin işlevlerini ayırt eder.” Kazanımı

İsim çekim ekleri (hâl ekleri, iyelik ekleri, çoğul eki ve soru eki) üzerinde durulur.

“Ne zaman annem aklıma düşse, o vagon dan evi hatırlıyorum. Sisler arasında beliren bir masal gemisi gibi. Hafızamda birtakım resimler, olaylar, insan yüzleri var. Bölük pörçük cümleler, gülüşmeler, hıçkırıklar” (Kutlu, 2013b: 7).

anne + m >	isim kök + iyelik eki
akıl +ım + a >	isim kök + iyelik eki + yönelme hal eki
vagon + dan >	isim kök + ayrılma hal eki
ev + i >	isim kök + belirtme hal eki
sis + ler >	isim kök + çoğul eki
ara + sı + (n) da >	isim kök + iyelik eki + bulunma hal eki
hafıza + m + da >	isim kök + iyelik eki + bulunma hal eki
yüz + leri >	isim kök + iyelik eki
cümle + ler >	isim kök + çoğul eki

“Şiir mi yazıyorsun sen? (Kutlu, 2013b: 109).”

mi > soru eki

“Güz sarı yapraklarını giden trenin ardından uçarur” (Kutlu, 2018a: 83).

güz >	yalın halde isim kök
sarı >	yalın halde isim kök
yaprak + ları + (n) >	isim kök + iyelik eki + belirtme hal eki
tren + in >	isim kök + ilgi eki
ard + ı + (n)dan >	isim kök + iyelik eki + ayrılma hal eki

2. “İsim ve sıfatların metnin anlamına olan katkısını açıklar.” Kazanımı

“Mızıkannın nağmeleri otel penceresinden sızıp kasabanın dumanı tüten kırmızı kiremitli damlarına doğru yayılmaya başladı. Nereye kadar gider bu ses, kime ulaşır?” (Kutlu, 2013b: 114).

mızıkannın + nağmeleri > isim + isim > aitlik ilgisi ile kurulan isim grubunu oluşturur.
otel + penceresi > isim + isim > yalın durumdaki isim ile 3. tekil şahıs iyelik eki alan diğer isim, isim grubunu oluşturur.

kasabanın + dumanı tüten kırmızı kiremitli damları > isim + isim > aitlik ilgisi ile kurulan isim grubunu oluşturur.

dumanı tüten + kırmızı kiremitli damlar > sıfat + isim > sıfat ismi niteleme görevindedir.

kırmızı kiremitli + damlar > sıfat + isim > sıfat ismi niteleme görevindedir.

kırmızı + kiremit > sıfat + isim > sıfat ismi niteleme görevindedir.

bu + ses > sıfat ismi belirtme (işaret etme) görevindedir.

“Vagon evin ırmağa bakan yüzüne bir pencere açılmıştı. Karanfilleri onun önüne koyardık. Sabah uyandığında, pencereden sızan güneş gözlerimi kamaştırır; ortalığı bir karanfil kokusu kaplardı ” (Kutlu, 2013b: 8).

vagon evin + ırmağa bakan yüzü > isim + isim > aitlik ilgisi ile kurulan isim grubunu oluşturur.

vagon + ev > sıfat + isim > sıfat ismi niteleme görevindedir.

ırmağa bakan + yüz > sıfat + isim > sıfat ismi niteleme görevindedir.

bir + pencere > sıfat + isim > sıfat ismi belirtme görevindedir.

onun + önü > zamir + isim > aitlik ilgisi ile kurulan isim grubunu oluşturur.

pencereden sızan + güneş > sıfat + isim > sıfat ismi niteleme görevindedir.

bir + karanfil kokusu > sıfat ismi belirtme görevindedir.

karanfil + kokusu > isim + isim > yalın durumdaki isim ile 3. tekil şahıs iyelik eki alan diğer isim, isim grubunu oluşturur.

3. “İsim ve sıfat tamlamalarının metnin anlamına olan katkısını açıklar.” Kazanımı

“Kızın akça parmağından kar üstüne kan damlar” (Kutlu, 2018d: 141).

kızın + akça parmağ**ından** > tamlayan + tamlanan > isim tamlaması

“kız” ve “akça parmak” isimleri anlam bakımından birbirini tamamlayarak söz grubu oluşturmuştur.

akça + parmak > tamlayan + tamlanan > sıfat tamlaması

“O sabah yine top akasyanın gölgesinde oturmuş bekliyor” (Kutlu, 2017ç: 110).

o + sabah > tamlayan + tamlanan > sıfat tamlaması

“o” ve “sabah” kelimeleriyle oluşan sıfat tamlaması cümlede zamanı belirtme görevindedir.

top akasyanın + gölgesi > tamlayan + tamlanan > isim tamlaması

top + akasya > tamlayan + tamlanan > sıfat tamlaması

“O büyük bahçeli güzel ev sokağın ucundaydı” (Kutlu, 2018d: 7).

O + büyük bahçeli güzel ev > tamlayan + tamlanan > sıfat tamlaması

büyük bahçeli güzel + ev > tamlayan + tamlanan > sıfat tamlaması

sokağın ucundaydı > tamlayan + tamlanan > isim tamlaması

4. “Edat, bağlaç ve ünlemlerin metnin anlamına olan katkısını açıklar.” Kazanımı

“Kekik kokulu rüzgârın iniltisi ile ferahlıyor” (Kutlu, 2017ç: 110).

ile > farklı tür ve görevdeki kelimeler arasında anlam ilgisi kurma (vasıta) görevindedir.

“Çayır uzaklardaki ormana kadar uzanıyor” (Kutlu, 2017ç: 144).

-a kadar > eklendiği kelime grubuna sınırlandırma anlamı katma görevindedir.

“Okumaya ihtiyacımız ancak ahlaka ihtiyacımız kadardır” (Kutlu, 2018a: 25-26).

ancak > cümleye karşılaştırma, eşitlik anlamları katma görevindedir.

“İki sevgili elbette baharı gül ile bülbül misali karşılıklı şakıyarak geçirmediler” (Kutlu, 2018i: 34).

ile > birliktelik anlamı katma görevindedir.

“Yeşil yeşil uç vermiş yaprakçıklar şavkırmaktadır. Bir de üzerinde yerli yersiz fındırdeşen serçeler” (Kutlu, 2014: 9).

de > anlam bakımından kendisinden önceki cümleye ekleme yapma görevindedir.

“O zehirli sarmaşık balkon direklerine doğru tırmanıyor” (Kutlu, 2018b: 66).

-e doğru > yönelme anlamı katma görevindedir.

5. “Basit, türemiş ve birleşik kelimeleri ayırt eder.” Kazanımı

“Esintiye kapılan müzik dalga dalga gelirdi” (Kutlu, 2018b: 11).

esinti > türemiş kelime

kapılan > türemiş kelime

müzik > basit kelime

dalga > türemiş kelime

gelir > basit kelime

“Rüzgâra kapılan yapraklar titremeye başladı” (Kutlu, 2018b: 19).

rüzgâr >	basit kelime
kapılan >	türemiş kelime
yaprak >	basit kelime
titremeye >	türemiş kelime
başladı >	türemiş kelime

“Motor gürültülerinin yavru kuşları yuvalarından ürküttüğü zaman” (Kutlu, 2018b: 36)...

motor >	basit kelime
gürültülerinin >	türemiş kelime
yavru >	basit kelime
kuş >	basit kelime
ürküttüğü >	türemiş kelime
zaman >	basit kelime

“Bir elmanın dibinde dalından henüz düşmüş, kırmızı yanaklı, parlak bir meyve görür” (Kutlu, 2018ç: 69).

bir >	basit kelime
elmanın >	basit kelime
dibinde >	basit kelime
dalından >	basit kelime
henüz >	basit kelime
düşmüş >	türemiş kelime
kırmızı >	basit kelime
yanaklı >	türemiş kelime
parlak >	türemiş kelime
meyve >	basit kelime
görür >	basit kelime

“Elmayı kütür kütür yiyerek, bir türkü tutturup ağaçlar, duvarlar, meyveler, hayaller, kuşlar, böcekler arasında kaybolup gider.” (Kutlu, 2018ç: 69)

elmayı >	basit kelime
kütür >	türemiş kelime

yyerek >	türemiş kelime
bir >	basit kelime
türkü >	basit kelime
tutturup >	türemiş kelime
ağaçlar >	basit kelime
duvarlar >	basit kelime
meyveler >	basit kelime
hayaller >	basit kelime
kuşlar >	basit kelime
böcekler >	basit kelime
arasında >	basit kelime
kaybolup >	birleşik kelime
gider >	basit kelime

6. “Zamirlerin metnin anlamına olan katkısını açıklar.” Kazanımı

“Bu defa önceden hazırladığım bir kitabı verdim. İçine küçük bir kağıt koymuş, “Hep **seni** düşünüyorum” diye yazmıştım. Kitabı geri getirdiğinde baktım **benim** verdiğim kâğıda, **o** da cümlenin altına “**Ben** de **seni**” diye yazmış” (Kutlu, 2013b: 96).

sen, ben, o > kişileri temsil etme görevinde

“Bahçe pırıl pırıl, çimler biçilmiş, çiçek tarhları her yanı kuşatmıştı. / Bakan çiçeklere hayran hayran bakıyordu. / **Bunlar** da **sizin** eseriniz olmalı, hayvanları seven çiçek de sever” (Kutlu, 2017g: 174).

bunlar > nesneyi işaret yoluyla temsil etme görevinde

siz > kişileri temsil etme görevinde

“Kim ehil ise, kim layık ise **onu** başa geçireceksin. Bak o zaman nasıl dönüyor değirmenin çarkı. **Bizde** maalesef **bunu** arama. **Bizde** kardeş kardeşi çekemez; bırak yabancı” (Kutlu, 2017g: 33).

kim > kişiyi soru yoluyla temsil etme görevinde

o, biz > kişileri temsil etme görevinde

bu > bir durumu işaret yoluyla temsil etme görevinde

“**Ben bunları** dinledikçe rahmetli Kemalettin Tuğcu’yu ve onun kitaplarındaki sokak çocuklarını, çalışan çocukları hatırlıyorum. O kitaplar ve o kitapları okuyanlar, o zamanlar -hangi zamanlar- bu çocuklara acır ve takdir ederlerdi” (Kutlu, 2018e: 166).

ben, o > kişileri temsil etme görevinde

bunlar > bir durumu işaret yoluyla temsil etme görevinde

7. “Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama olan katkısını değerlendirir.” Kazanımı

“Aramakla bulunmaz... **Ama** bulanlar ancak arayanlardır” (Kutlu, 2018g: 68).

“ama” bağlacı koşul-şart anlamında iki cümleyi birbirine bağlama görevindedir.

“Neyse ki yağmur var **ama** henüz soğuklar bastırmadı” (Kutlu, 2018b: 45).

“ama” bağlacı iki cümleyi birbirine bağlama görevindedir.

“Yeni”yi isteyen “eski”den kopuyor. Eskimiş olanı atıyoruz **ama** yeniyi bulamıyoruz” (Kutlu, 2017c: 58).

“ama” bağlacı aralarında zıtlık bulunan iki cümleyi birbirine bağlama görevindedir.

“Sayın Kutlu bu macera kelimesi kelimesine “Uzun Hikâye” adlı kitabınızda yer alıyor. **Ancak** oradaki fotoğrafçının adı Selami” (Kutlu, 2017d: 104).

“ancak” bağlacı aralarında zıtlık bulunan iki cümleyi birbirine bağlama görevindedir.

“Cafer Ağa ne yap, et; bu çocuğu okut dediler. Babam ne de olsa ömrü mektepte geçmiş bir adam, yol-iz biliyor, okutmaz mı hiç. **Lakin** fakirliğin gözü kör olsun” (Kutlu, 2017c: 26).

“lakin” bağlacı sebep-sonuç anlamında iki cümleyi birbirine bağlama görevindedir.

“Yıldızın parladığı anlar yok değildi. **Lakin** çabuk geçmişti” (Kutlu, 2019ç: 51).

“lakin” bağlacı sebep-sonuç anlamında iki cümleyi birbirine bağlama görevindedir.

“Nice kıyımlardan, kıtlıklardan, savaşlardan, göçlerden, seferberlikten çıkıp gelen köylü altı ay kışa alışkındır. **Lakin** erzakını yazdan komaz ise rahat edemez” (Kutlu, 2012: 63).

“lakin” bağlacı amaç-sonuç anlamında iki cümleyi birbirine bağlama görevindedir.

4.5.2.1. 6. Sınıf Dil Bilgisi Etkinlik Örneği

Kelimeler ve ekler cümle içinde kullanım biçimlerine göre farklı görevler yüklenir. İsimler, sıfatlar, zamirler; bağlaç, edat ve ekler anlamlı cümleler oluşturmak için kullanılan, cümle içinde farklı görevler üstlenen dil bilgisi yapılarıdır. *HTG* hikâyesinden seçilen bir paragraf aracılığıyla hazırlanan etkinlik isim, isim tamlaması, zamir ve çekim ekleriyle ilgili kazanımlara yöneliktir. Etkinlikle öğrenci sadece dil bilgisi kurallarını öğrenmez, hikâyenin örtük anlatımındaki adalet, paylaşmak, kanaat ve arkadaşlık gibi değerlerle de karşılaşır. Kural öğretim odaklı olmaması bakımından etkinlik Türkçe öğretiminin genel amacıyla örtüşür.



Dil Bilgisi Etkinlik Örneği 2 “Kelime ve Eklerin Görevlerini Öğrenelim”

“Bir parkta iki simitçi çocuk. / Simitçiler sekiz on yaşlarında. Kara-kavruk-zayıf. Belli ki beslenme yetersizliği ile büyümüşler. / İki de yorgun ve aç. Önlerinde iri sandviçlerini ısıra ısıra kendi yaşlarında çocuklar geçiyor. / Her zaman yaptıkları gibi kimin tepsisinden simit alınacak diye çöp çekiyorlar. / Hiç tasalanmadan yanındaki kendi tepsisinden bir simit seçip “Hadi” diyor. / Simidin bir ucundan biri, öbür ucundan öteki tutup “bir, iki, üç deyip asılıyorlar. / Simidin bir parçası bayağı büyük kaldı. Büyüğü kazanan arkadaşının payına baktı, canı sıkıldı. “Olmadı” dedi ve kendi payını yemeye başladı. Büyük parçayı kazanan bir türlü yiyemiyor. / Şans da olsa haksızlık bu” (Kutlu, 2017ç: 7-8).

1. Paragraftaki zamirleri bulunuz?

kendi,

2. Paragraftaki isimleri bulup isim çekim eklerini yazınız.

park + ta > isim + bulunma hal eki
simitçi + ler > isim + çokluk eki
çocuk > yalın halde isim

.....
.....

3. Paragraftaki isim ve sıfat tamlamalarını bulunuz.

bir park > sıfat tamlaması
iki simitçi çocuk > sıfat tamlaması
beslenme yetersizliği > isim tamlaması

.....
.....
.....

Şekil 4.16. Dil Bilgisi Etkinlik Örneği 2 Gösterimi

4.5.3. Hikâyelerde 7. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımlarına Yönelik Örnekler

1. “Çekim eklerinin işlevlerini ayırt eder.” Kazanımı

“Ağaçlar silkinip uykudan uyandılar. Çiçekler açılıp gerçekten kokmaya başladılar” (Kutlu, 2018g: 75).

ağaç + lar > isim + çoğul eki
uyan + dı + lar > fiil + görülen geçmiş zaman eki + 3. çoğul şahıs eki
gerçek + ten > isim + ayrılma hal eki
korkma + (y)a > isim + yönelme hal eki
başla + dı + lar > fiil + görülen geçmiş zaman eki + 3. çoğul şahıs eki

“Hal dili ile göz göze bir süre bakışıp anlaştılar” (Kutlu, 2018g: 76).

dil + i > isim + iyelik eki
göz + e > isim + yönelme hal eki
anlaş + tı + lar > fiil + görülen geçmiş zaman eki + 3. çoğul şahıs eki

“Azgın bir motor uğultusu pencereden uzaklaşmıştır” (Kutlu, 2014: 11).

uğultu + su > isim + iyelik eki
pencere + den > isim + ayrılma hal eki
uzaklaş + mış-tır > fiil + öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi eki

“Porselen demliğin beyaz üzerine lacivert-kırmızı çiçekli gövdesinde buğulu damlacıklar beliriyor” (Kutlu, 2014: 57).

demlik +in > isim + ilgi eki
gövde + si + (n)de > isim + iyelik eki + bulunma hal eki
belir + (i)yor > fiil + şimdiki zaman eki

“Serçeler istasyonun ihtiyar akasyalarında günü karşılıyorlar” (Kutlu, 2014: 98).

istasyon + un > isim + ilgi eki
akasya + ları + (n)da > isim + iyelik eki + bulunma hal eki
karşılı + yor + lar > fiil + şimdiki zaman eki + 3. çoğul şahıs eki

“Helva alın abilerim, helva alın teyzelerim, diye bülbül gibi şakımaya başlıyor” (Kutlu, 2018a: 8).

abi + ler + im > isim + çoğul eki + 1. tekil şahıs iyelik eki
şakıma + (y)a > isim + yönelme hal eki
başlı + yor > fiil + şimdiki zaman eki

“Martıyı nasıl bilirsiniz, diye sorulsa, sanırım büyük bir çoğunluk; sevimli, saf, romantik, duruşu ve uçuşu, beyaz kanat vuruşuyla denizlerin süsü şeklinde cevap verecektir” (Kutlu, 2018a: 11).

martı + (y)ı > isim + belirtme hal eki
bil + ir + siniz > fiil + geniş zaman eki + 2. çoğul şahıs eki
deniz + lerin > isim + iyelik eki

“Yağmurun kızıl yapraklara ağır ağır döküldüğü bu güz günlerinde; fakir olsun zengin olsun Anadolu’da her hanenin avlusundan bu rayiha yayılır” (Kutlu, 2012: 64).

yağmur + un > isim + ilgi eki
yaprak + lar + a > isim + çoğul eki + yönelme hal eki
avlu + su + (n)dan > isim + iyelik eki + ayrılma hal eki

“Hatıraların tatlı rehaveti yağmur gibi yağıyordu” (Kutlu, 2017g: 14).

hatıra + ların > isim + ilgi eki
rehavet + i > isim + iyelik eki
yağ + (ı)yor-du > fiil + şimdiki zamanın hikâyesi eki

“İstanbul üç büyük medeniyetin mirasını taşıyor” (Kutlu, 2018c: 143).

medeniyet + in > isim + ilgi eki
miras + ı + (n)ı > isim + iyelik eki + belirtme hal eki
taşı + yor > fiil + şimdiki zaman eki

“Ahşap, dünyada kendini yenileyebilen tek inşaat malzemesidir” (Kutlu, 2017f: 88).

dünya + da > isim + bulunma hal eki
kendi + (n)i > zamir + belirtme hal eki
malzeme + si + dir > isim + iyelik eki + ek fiil geniş zaman eki

“Eski bahçenin yaşlı leylaklarından kokular geliyordu” (Kutlu, 2018i: 64).

bahçe + nin > isim + ilgi eki
leylak + ları + (n)dan > isim + iyelik eki + ayrılma hal eki
gel + (i)yor-du > fiil + şimdiki zamanın hikâyesi eki

“Meşelerin yaprakları kan-kızıla çalar, palamutlar dolu gibi yağar yarlardan, yarpuzlar kurur” (Kutlu, 2018i: 96).

meşe + lerin > isim + ilgi eki
yaprak + ları > isim + iyelik eki
kuru + r > fiil + geniş zaman eki

“Sadece cırcır böceklerinin ve dertli öten İshak kuşunun sesi geliyor” (Kutlu, 2017d: 131).

böcek + leri + nin > isim + iyelik eki + ilgi eki
kuş + u + nun > isim + iyelik eki + ilgi eki
gel + (i)yor > fiil + şimdiki zaman eki

2. “Fiil çekim ekleri (kip ve kişi ekleri) üzerinde durulur.” Kazanımı

“Karşı dağların tepelerinde kümelenen bulutlar arasından güneşin ilk ışıkları görünüyor” (Kutlu, 2017d: 98).

görün + (ü)yor > fiil + şimdiki zaman eki

“Alüminyum tepsiyi def gibi tımbırdatarak, ısıyla bir oyun havası tutturuyor” (Kutlu, 2018a: 10).

tuttur + (u)yor > fiil + şimdiki zaman eki

“Akşam olur, gün yıkılır, derin derelere karanlık iner. Dağların doruklarından sini gibi bir ay, ağır ağır yükselir” (Kutlu, 2018a: 83).

yıkıl + ır > fiil + geniş zaman eki

in + er > fiil + geniş zaman eki

yüksel + ir > fiil + geniş zaman eki

“Kavakları budamalı, kuruyan ağaçları söküp yerine yenisini dikmeli, diplerini belleyip bir güzel gübrelemeli, etrafı ot diken sarmıştır biçmeli, temizlemeli” (Kutlu, 2012: 207).

buda + malı > fiil + gereklilik eki

dik + meli > fiil + gereklilik eki

“Çocuklar, gençler, ihtiyarlar, güneşin altında boncuk boncuk terleyerek kıpır kıpır oynuyor” (Kutlu, 2017g: 180-181).

oynaş + (ı)yor > fiil + şimdiki zaman eki

“Bir şehri tanımak isterseniz onu yaya dolaşacaksınız” (Kutlu, 2017f: 155).

dolaş + acak + sınız > fiil + gelecek zaman eki + 2. çoğul şahıs eki

“Kızlar şarkılardan fal tutar, cikletlerden çıkan mânileri saklardı” (Kutlu, 2018i: 8).

sakla +r-dı > fiil + geniş zamanın hikâyesi eki

“Hocam şu ağacın gölgesini koyu yeşil mi yapsam, laciverte mi koysam?” (Kutlu, 2017d: 23)

yap +sa + m > fiil + şart eki + 1. tekil şahıs eki

koy + sa + m > fiil + şart eki + 1. tekil şahıs eki

3. “Basit, türemiş ve birleşik fiilleri ayırt eder.” Kazanımı

“Kendimi derin yarlara, çalvanlara, meşe yaprakları ile yarpuzların kokusuna bıraktım” (Kutlu, 2019ç: 123).

bırak + tı + m > fiil + çekim eki + çekim eki > basit fiil

“Sevdanın sesi hüzne bulanmıştı” Kutlu, 2014: 99-100).

bul + an + mış-tı > fiil + yapım eki + çekim eki > türemiş fiil

“Bütün vadiye hakim manzarayı, ilerde görünen denizi pencere önünden seyrediyoruz” (Kutlu, 2017ı: 74).

seyr + et + (i)yor + uz > fiil + fiil + çekim eki + çekim eki > birleşik fiil

“Baktım küpe çiçeği tomurcuklarını patlatıvermiş” (Kutlu, 2013b: 96).

pat + la + t (ı)ver + miş > fiil + yapım eki + yapım eki + fiil + çekim eki > kurallı birleşik fiil

“Kazmanın sapına dayanıp şöyle bir doğruluverdim” (Kutlu, 2012: 48).

doğru + l + (u)ver + di + m > isim + yapım eki + fiil + çekim eki + çekim eki > kurallı birleşik fiil

“Toy kuşları turnaların peşine takılır, boz perçemli çayır kuşlarının sesi ansızın kesilir” (Kutlu, 2012: 63).

kes + il + ir > fiil + yapım eki + çekim eki > türemiş fiil

“Güneş son nefesini vermiş yeryüzünü lacivert bir tül örtmeye başlamıştır” (Kutlu, 2018ç: 143).

baş + la + mış-tır > isim + yapım eki > türemiş fiil

“Almış eline bir sapan, uçurtmaları ortasından delip düşürüyor, sanki kuş vuruyor” (Kutlu, 2016b: 17).

düş + ür + (ü)yor > fiil + yapım eki + çekim eki > türemiş fiil

“Sonbaharın son günleri, hava serin, salep çıkıvermiş” (Kutlu, 2018ı: 218).

çık + (ı)ver + miş > fiil + fiil + çekim eki > kurallı birleşik fiil

4. “Zarfların metnin anlamına olan katkısını açıklar.” Kazanımı

“Yabani güllerin rayihası arasından **kendime yol açarak** suya doğru yürüdüm” (Kutlu, 2018g: 86).

Durum zarfı - Fiilin anlamını durum yönünden etkiler.

“Gün ışığı kuşkonmazın minicik dalları arasından **süzülerek** uzanıyor, **birkaç masa ve sandalyeyi beyaza boyadıktan sonra** camlı dolaba ulaşıyordu” (Kutlu, 2019ç: 97).

1. Durum zarfı - Fiilin anlamını durum yönünden etkiler.

2. Zaman zarfı - Fiilin anlamını zaman yönünden etkiler.

“**Kısa süren hafif bir yer sarsıntısı gibi** gelip geçti ölüm” (Kutlu, 2019ç: 110).

Durum zarfı - Fiilin anlamını durum yönünden etkiler.

“**Akşamsefaları açarken** kol kola sahil yoluna inenleri görürüz” (Kutlu, 2018a: 46).

Zaman zarfı - Fiilin anlamını zaman yönünden etkiler.

“Serçeler donar dallarda, “**pıt**” diye yumuşacık karlara düşerler” (Kutlu, 2018a: 86).

Durum zarfı - Fiilin anlamını durum yönünden etkiler.

“**Gecenin bir vakti**, yanından bozbulanık bir ırmak akan, bir küçük nahiyenin kıyıcığında, ıssız bir istasyonda iniyorlar trenen” (Kutlu, 2013b: 22).

Zaman zarfı - Fiilin anlamını zaman yönünden etkiler.

“**Yüzümün suyunu elimle sıyırıp gözlerimi kısarak bir daha** Islak Kaya’dan yana bakıyorum” (Kutlu, 2012: 17).

1. Durum zarfı - Fiilin anlamını durum yönünden etkiler.

2. Durum zarfı - Fiilin anlamını durum yönünden etkiler.

3. Miktar zarfı - Fiilin anlamını miktar yönünden etkiler.

“O öyle tarlalar, tepeler, tek tük ahlat ağaçları arasından dumanını savura savura geçerken masallardan fırlamış bir tren lokomotifini andırır” (Kutlu, 2018ç: 70).

Zaman zarfı - Fiilin anlamını zaman yönünden etkiler.

“Bir şehirler arası otobüs, **gecenin ıslak karanlığını yara yara** gidiyor” (Kutlu, 2017e: 7).

Durum zarfı - Fiilin anlamını durum yönünden etkiler.

“O gece ahşap kokulu odada misler gibi bir uyku çektim” (Kutlu, 2018c: 164).

Zaman zarfı - Fiilin anlamını zaman yönünden etkiler.

“Hayat **böyle dalında kızaran zerdali gibi kıpırtısız, tatlı bir mayhoşluk içinde** geçiyordu” (Kutlu, 2018i: 130).

Durum zarfı - Fiilin anlamını durum yönünden etkiler.

“Sonbahar yaprakları **sarı, turuncu çizgiler çizerek ağır ağır** düşüyordu” (Kutlu, 2017d: 20).

Durum zarfı - Fiilin anlamını durum yönünden etkiler.

“Onları **nasıl** silebilirim; şarkıları **nasıl** yasaklayabilirim, bulutları, rüzgârı, çiçekleri, menekşeleri” (Kutlu, 2018f: 263).

Soru zarfı – Fiilin anlamını soru yönüyle etkiler.

“Peki **neden geri** döndünüz?” (Kutlu, 2018b: 85).

1. Soru zarfı – Fiilin anlamını soru yönüyle etkiler.

2. Yer-yön zarfı - Fiilin anlamını yer-yön gösterme yönüyle etkiler.

5. “Fiillerin anlam özelliklerini fark eder.” Kazanımı

“Çatal bıçak seslerine cırcır böceklerinin sesleri karışıyor” (Kutlu, 2019ç: 34).

karış - > durum fiili

“Yer yer çatlamış, dökülmüş sıvaları ile dar, kirli, karanlık koridorlardan geçiyor” (Kutlu, 2019ç: 48).

çatla - > durum fiili

geç - > iş/kılış fiili

“Sardunyanın yaprakları sararmıştı” (Kutlu, 2019ç: 81).

sarar - > oluş fiili

“Şüphesiz bu kütüphane kitaplarının çokluğu ile övünüyordu” (Kutlu, 2019ç: 98).

övün - > durum fiili

“Bir martı denize doğru süzülüyor, gökyüzünde bulutlar yürüyor, bir çocuk tatlı tatlı gülümsüyordu” (Kutlu, 2019ç: 106).

süzül - > durum fiili

gülümse - > durum fiili

yürü - > durum fiili

“Çok geçmedi, bahar yeşil kılıcını çekip her yanı fethetti. Laleler açtı, sümbül güle karıştı, tabiatın kanı kaynamaya başladı” (Kutlu, 2018i: 33).

çek - > iş/kılış fiili

fethet - > iş/kılış fiili

aç - > iş/kılış fiili

karış - > durum fiili

başla - > durum fiili

“Ağladıkça içinde kuru dallar yeşeriyor, sular çağlıyor, kuşlar ötüşüyor” (Kutlu, 2018e: 171).

yeşer - > oluş fiili

ötüş - > durum fiili

“Ablam Anadolu’nun çıplak dağlarına, çorak bozkırlarına baka baka hüzzam şarkılar okudu” (Kutlu, 2018c: 27).

oku - > iş/kılış fiili

“Sobadaki odunlar çıtırdıyor. Üzerindeki mavi çinko demlikten melodiler yükseliyor” (Kutlu, 2017ç: 135).

yüksel - > durum fiili

6. “Ek fiili işlevlerine uygun olarak kullanır.” Kazanımı

“Gül bahçesinden hızla geçip bir dereye inmişler, alabalıklar kanat açıp uçuyormuş, kelebekler şarkı söylüyormuş” (Kutlu, 2018i: 24).

söylüyormuş > ek fiil birleşik zamanlı kip oluşturma görevinde

“Birinci çocuk bir değirmen kurmuş. / Parmak kalınlığındaki suyu oluğa bağlamıştı. Su oluktan dökülürken çer çöp pervaneyi döndürüyor, pervaneden sıçrayan damlacıklar kirpiklerine dokunuyordu” (Kutlu, 2018g: 85).

dokunuyordu > ek fiil birleşik zamanlı kip oluşturma görevinde

“İşte bu sevinç, bu pırıl pırıl çocuk neşesi hep o trenlerin, o dumanların, o efsanevî istasyonun hatırasdır” (Kutlu, 2018a: 95).

hatırasdır > ek fiil isim soylu bir kelimeyi yüklem yapma görevinde

Vagonun çatısına çekilmiş iplere dolaşık ebruli, mavi, kahkaha çiçekleri, cennet süpürgeleri, gece safaları, kadifeler, hatta teneke kutulara dikilmiş iki de karanfil vardı” (Kutlu, 2013b: 8).

vardı > ek fiil isim soylu bir kelimeyi yüklem yapma görevinde

“Çiçekler bahçeden eve girer, balkonlara, merdivenlere, pencere önlerine yayılır, hatta bazı sarmaşıklar, mor salkımlar çatıya bile tırmanırdı” (Kutlu, 2012: 25).

tırmanırdı > ek fiil birleşik zamanlı kip oluşturma görevinde

“Kahve az ilerde salkım söğütlerin gölgesindeydi” (Kutlu, 2018l: 5).

gölgesindeydi > ek fiil isim soylu bir kelimeyi yüklem yapma görevinde

“Güvercinlerin parlak tüylerinden geçen sevgi ve merhamet en saf hali ile çocuk kalplerini doldurmuştu” (Kutlu, 2017ç: 9).

doldurmuştu > ek fiil birleşik zamanlı kip oluşturma görevinde

“Balıkçının bir gözü bulutlarda bir kulağı esen yeldedir” (Kutlu, 2018ğ: 17).

yeldedir > ek fiil isim soylu bir kelimeyi yüklem yapma görevinde

“Soba üstündeki tencere az sonra kaynayacağım diyen bir türkü tutturmuştu” (Kutlu, 2017d: 10).

tutturmuştu > ek fiil birleşik zamanlı kip oluşturma görevinde

“Tren olan bitenden habersiz hasret kavuşturmaya gidiyordu” (Kutlu, 2018i: 152).

gidiyordu > ek fiil birleşik zamanlı kip oluşturma görevinde

“Daha ilkokulda tam bir kitap kurdu olmuşum” (Kutlu, 2018f: 83).

olmuşum > ek fiil birleşik zamanlı kip oluşturma görevinde

4.5.3.1. 7. Sınıf Dil Bilgisi Etkinlik Örneği

Ortaöğretim dil bilgisi kazanımlarının her sınıf düzeyine uygun aşamalı olarak kazandırılması hedeflenmektedir. 7. sınıf düzeyindeki öğrenciler eklerin işlevlerini, kelimelerin yapısını, zarfların cümleye olan katkısını, fiil ve ek fiillerin işlevlerini öğrenir. *UH* Türkçe öğretiminde dil bilgisi kuralları, temel beceriler ve değerler kazanımları için araç olarak kullanılabilirler. Hikâyeden seçilen bölümlerle bilişsel ve duyuşsal becerilere yönelik etkinlikler düzenlenebilir. Örnek

olarak hazırlanan etkinlikte zarflar, çekim ekleri ve ek fiil kurallarının öğretilmesinin yanı sıra sevgi kavramının söz düzeyinde gösterilmesi de amaçlanmıştır.

Dil Bilgisi Etkinlik Örneği 3 “Kelimelerin ve Eklerin Görevleri”

“Beni kucaklayarak vagonun tek penceresinin önündeki sedire götürdü. Aşağılarda ırmak sessiz sedasız akıyor, kar taneleri ağır ağır dökülüyordu. Soğuktu vagonun içi. Babam bir kolu ile sardı beni. Başımı, saçlarımı öptü, kokladı. Sonra mızıkayla bir şeyler çalmaya başladı. Ne güzel, ne acıklı, ne tatlı çalıyordu. Birlikte ağladık. Babamı ilk kez ağlıyorken görmüştüm” (Kutlu, 2013b: 30).

1. Paragraftaki zarfları göstererek işlevlerini yazınız.

Zarf : kucaklayarak
Cümleye olan katkısı : Zarf yükleme sorulan “nasıl” sorusuna cevap verir.
Zarf :
Cümleye olan katkısı :

2. Paragrafta geçen “penceresinin, aşağılarda, saçlarımı, taneleri” kelimelerindeki çekim eklerinin işlevlerini yazınız.

pencere + si + nin > isim + iyelik eki + ilgi eki
aşağı + lar + da >
saç + lar + ım + ı >
tane + leri >

3. Paragrafta geçen “dökülüyordu, soğuktu, çalıyordu, görmüştüm” kelimelerindeki “ek fiil” lerin işlevlerini yazınız.

dökülüyordu > birleşik zamanlı (şimdiki zaman kipinin hikâyesi) yapma işlevinde
.....
.....
.....

Şekil 4.17. Dil Bilgisi Etkinlik Örneği 3 Gösterimi

4.5.4. Hikâyelerde 8. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımlarına Yönelik Örnekler

1. “Metindeki anlatım bozukluklarını belirler.” Kazanımı

“Sade kuş milleti değil, bahçemiz her tür hayvana yuva oldu” (Kutlu, 2012: 171).

Yer tamlayıcısında yönelme hal eki eksikliğinden kaynaklı anlatım bozukluğu. Cümle “Sade kuş milleti(ne)” değil, bahçemiz her tür hayvana yuva oldu.” şeklinde olmalıdır.

2. “Füilimsilerin cümledeki işlevlerini kavrar.” Kazanımı

“Ellerini enseye kenetley**ip** yıldızlara baktı” (Kutlu, 2018ı: 21).

“Akçakavak dibinden akan**ın** incel**ip** ipe dönmüş küçük derenin sesine kendi sesini kat**ıp**, ağır dokunaklı bir ilâhi söyler” (Kutlu, 2018ı: 82).

ak (an) > sıfat fiil eki

incel(ip) > zarf fiil eki

dön(müş) > sıfat fiil eki

kat(ip) > zarf fiil eki

“Birbirlerinin gözlerinin içine bak**arak** eridiler” (Kutlu, 2018ı: 134).

bak(arak) > zarf fiil eki

“Karpuz bir tepside çatırday**arak** kesilir. Kan kırmızı çık**ınca** “Hay Maşallah” çekilir” (Kutlu, 2018ı: 166).

çatırday(arak) > zarf fiil eki

çık(ınca) > zarf fiil eki

“Tepedeki meşe korusuna gizlen**ip** aşağıdan atı ile geç**en** babasına baktı” (Kutlu, 2018ı: 222-223).

gizlen(ip) > zarf fiil eki

geç(en) > sıfat fiil eki

“Çalışma odasını çepeçevre çeviren**, tavana kadar uzanan** kitap raflarına bakıyor” (Kutlu, 2018g: 52).

çevir(en) > sıfat fiil eki

uzan(an) > sıfat fiil eki

“Çılgılığı duyulmay**an** kırlangıçların keskin kanatları” (Kutlu, 2018g: 77-78).

duyulmay(an) > sıfat fiil eki

“İkinci çocuk o nane kokulu suyun dağdan in**ip** ovaya kavuş**tuğu** yerde bir meyve bahçesi kurdu” (Kutlu, 2018g: 88).

in(ip) > zarf fiil eki

kavuş(tuk)u > sıfat fiil eki

“Üçüncü çocuk, suyun ovayı bir baştan bir başa dolan**ıp** geç**tiği** düzlükte bir şehir kurmuştu” (Kutlu, 2018ı: 89).

dolan(ip) > zarf fiil eki
geç(tiğ)i > sıfat fiil eki

“Bu şifa bağının sahibi olan çocuk elveda dey**ip** ayrılır**ken** bana bir ufak saman çöpü armağan etti” (Kutlu, 2018ı: 89).

ol(an) > sıfat fiil eki
dey(ip) > zarf fiil eki
ayrılır(ken) > zarf fiil eki

“Su arklarından atlay**arak**, yabanüzümlerine bulaş**arak**, elimi, ayağımı, ısırğanlara dalat**arak**, yüreğimi gümbürdet**ip** koştum” (Kutlu, 2018b: 20).

atlay(arak) > zarf fiil eki
bulaş(arak) > zarf fiil eki
dalat(arak) > zarf fiil eki
gümbürdet(ip) > zarf fiil eki

“Dutlar dibine dökül(me)ye başladı” (Kutlu, 2018b: 23).

dökül(me)ye > isim fiil eki

“Akşamın mora çalan lacivert tülleri açık dükkân kapısı önünde kayısı kokan rüzgârlara kapılı**p** dalgalan**ma**ya durdu” (Kutlu, 2018b: 57).

çal(an) > sıfat fiil eki
kok(an) > sıfat fiil eki
kapıl(ip) > zarf fiil eki
dalgalan(ma)ya > isim fiil eki

“Bir iyilik ed**ip** kalplerinde çırpınan kuşu sakinleştirmek istiyorlar” (Kutlu, 2018a: 10).

ed(ip) > zarf fiil eki
çırpın(an) > sıfat fiil eki
sakinleştir(mek) > isim fiil eki

“Otobüs bir tepeyi aş**ınca** nihayet aşağılarda istasyonun ölgün ışıkları görüldü” (Kutlu, 2018ç: 196).

“Tepeköy’ün ördekleri arkalarına yavrularını tak**ıp** birerlikol talime çıkmış askerler gibi köprüyü geç**ip** gölcüğe gelirler” (Kutlu, 2018ı: 173).

tak(ip) >	zarf fiil eki
çık(mış) >	sıfat fiil eki
geç(ip) >	zarf fiil eki

3. “Cümlelerin öğelerini ayırt eder.” Kazanımı

“Cam önünde / bir camgüzeli / var” (Kutlu, 2017c: 73).

yer tamlayıcısı / özne / yüklem

“Karga milletinde / yuvayı dışı kuş yapar diye bir kaide / yok” (Kutlu, 2017c: 123).

yer tamlayıcısı / özne / yüklem

“İçeriye / tıpkı az önce tepelerde beliren eleğimsağma gibi renkli ışıklar / dökülüyor” (Kutlu, 2017e: 110).

yer tamlayıcısı / özne / yüklem

“Rengini, kokusunu, sevecen sıcaklığını kaybetmiş o menhus çay / gelmelidir” (Kutlu, 2014: 10).

özne / yüklem

“Mürdüm eriğinin dalları arasından, / dumanlı-mor meyveleri arasından / bir top güneş ışığı / elimdeki patiskaya / düştü” (Kutlu, 2018b: 19).

yer tamlayıcısı / yer tamlayıcısı / özne / yer tamlayıcısı / yüklem

“Fırından çıkan pidelerin buğusu / kavrulmuş susam kokusuna / karışıyor” (Kutlu, 2018a: 40).

özne / yer tamlayıcısı / yüklem

“İrmak kıyısındaki tarlalarda çift sürenler, tepelerde koyun-kuzu otlatanlar, değirmenden dönenler, / gelip geçen trene / el sallar” (Kutlu, 2018a: 94).

özne / yer tamlayıcısı / yüklem

“Köyü dereyi, bahçeyi, evi-barkı, kurdu-kuşu geride; şosedan yükselen toz bulutunun ardında bırakıp / uzaklaştık” (Kutlu, 2012: 193).

gizli özne / zarf tümleci / yüklem

“İnsan / dünyada hayal ettiği müddetçe / yaşar” (Kutlu, 2017f: 38).

özne / zarf tümleci / yüklem

“Vatan / kuş uçmaz-kervan geçmez köylerde / dil bilmez çocuklara / öğretmenliktir”
(Kutlu, 2018ı: 88).

özne /yer tamlayıcısı / yer tamlayıcısı / yüklem

4. “Cümle türlerini tanır.” Kazanımı

“Çimenler yeşil başlarını utana-sıkıla uzatıyor” (Kutlu, 2017e: 108).

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > kurallı
anlamına göre > olumlu

“Yağmur az ara verince karşı tepelerin üzerinde rengârenk bir ebemkuşağı beliriyor”
(Kutlu, 2017e: 110).

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > kurallı
anlamına göre > olumlu

Sıfat-fiil, zarf-fiil, isim-fiil eklerle kurulan cümleler bazı araştırmacılar tarafından yargı bildirmediikleri için basit cümle olarak kabul edilir (Eker, 2013). Karahan “Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırmaları” yazısında fiilimsilerle kurulmuş cümleleri birleşik yapılı cümleler içinde anlatmaz. Çalışmada bir yapının cümle olabilmesinin ön koşulu olarak “yargı”, “bitmişlik” gibi kavramlardan bahsedilir (2000, Gramer Bilim ve Uygulama Kolu).

“Masmavi gökler, lacivert geceler, fesrengi topraklar vardı” (Kutlu, 2017ı: 81).

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > isim
yüklemin yerine göre > kurallı
anlamına göre > olumlu

“İnsan ile mekân, eğer anlaşır sevişir ise ne güzel bir manzara doğuyor” (Kutlu, 2017e: 122).

Şartlı birleşik cümledir.

Temel cümle : “ne güzel bir manzara doğuyor”

yapısına göre >	basit
yüklem türüne göre >	fiil
yüklem yerine göre >	kurallı
anlamına göre >	olumlu

Yardımcı/yan cümle : “İnsan ile mekân, eğer anlaşır sevişir ise”

Öznesi ortak sıralı cümledir.

1. cümle : “insan ile mekân, eğer anlaşır”

yapısına göre >	basit
yüklem türüne göre >	fiil
yüklem yerine göre >	kurallı
anlamına göre >	olumlu

2. cümle : “sevişir”

yapısına göre >	basit
yüklem türüne göre >	fiil
yüklem yerine göre >	kurallı
anlamına göre >	olumlu

“Ey okur sen de geri durma, nerde böylesi bir hayır işi görürsen elinden geldiğince yardım et” (Kutlu, 2017e: 153).

Öznesi ortak sıralı cümledir.

1. cümle : “ey okur sen de geri durma”

yapısına göre >	basit
yüklem türüne göre >	fiil
yüklem yerine göre >	kurallı
anlamına göre >	olumsuz

2. cümle : “nerde böylesi bir hayır işi görürsen elinden geldiğince yardım et”

Şartlı birleşik cümledir.

Temel cümle : “elinden geldiğince yardım et”

yapısına göre >	basit
yüklem türüne göre >	fiil
yüklem yerine göre >	kurallı
anlamına göre >	olumlu

Yardımcı/yan cümle : “nerde böylesi bir hayır işi görürsen”

yapısına göre >	basit
yüklem türüne göre >	fiil
yüklem yerine göre >	kurallı
anlamına göre >	olumlu

“Tarlalarda dört çift öküz dolanıyor, toprak ile güneş buluşuyordu” (Kutlu, 2018: 106).

Yer tamlayıcısı ortak sıralı cümledir.

1. cümle : “tarlalarda dört çift öküz dolanıyor”

yapısına göre >	basit
yüklem türüne göre >	fiil
yüklem yerine göre >	kurallı
anlamına göre >	olumlu

2. cümle : “toprak ile güneş buluşuyordu”

yapısına göre >	basit
yüklem türüne göre >	fiil
yüklem yerine göre >	kurallı
anlamına göre >	olumlu

“Yağmurun çiseleyip durduğu, çiçeklerin açıldığı, leylak kokulu bahar akşamları gelip çattığında kitaplar da kesmiyordu Sefa'yı ”(Kutlu, 2018: 215).

yapısına göre >	basit
yüklem türüne göre >	fiil
yüklem yerine göre >	devrik
anlamına göre >	olumsuz

“Taşlar arasına düşen her buğday tanesi bize dünyada başından geçen kısacık macerayı anlatıyordu” (Kutlu, 2018g: 86).

yapısına göre >	basit
yüklem türüne göre >	fiil
yüklem yerine göre >	kurallı
anlamına göre >	olumlu

“Artık rüzgârın anlattıklarını anlıyor, karıncaların söylediklerini duyuyordum”
(Kutlu, 2018g: 89).

Öznesi ortak sıralı cümledir.

1. cümle: “artık rüzgârın anlattıklarını anlıyor”

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > kurallı
anlamına göre > olumlu

2. cümle: “karıncaların söylediklerini duyuyordum”

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > kurallı
anlamına göre > olumlu

“Tomurcuklarını ansızın patlatıvermiş bu akasya dalı, bu alüminyum çerçeveli geniş pencereden niçin bu kadar gülererek bakmaktadır?” (Kutlu, 2014: 9).

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > kurallı
anlamına göre > soru

“İşte orada, bodur mazıların, çiçeklerin arasından bükülüyor, başka bir istikamete uzanıyordu yol” (Kutlu, 2018b: 80).

Öznesi ortak sıralı cümledir.

1. cümle: “işte orada, bodur mazıların, çiçeklerin arasından bükülüyor”

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > devrik
anlamına göre > olumlu

2. cümle: “başka bir istikamete uzanıyordu yol”

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > devrik

anlamına göre > olumlu

“Balıkla beslendiğini bildiğimiz bu güzelim hayvanlar neden yoldan çıktı böyle?”
(Kutlu, 2018a: 13).

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > devrik
anlamına göre > soru

“Zaman kimsenin gözünün yaşına bakmaz, hükmünü yürütür” (Kutlu, 2017e: 59).

Öznesi ortak sıralı cümledir.

1. cümle: “zaman kimsenin gözünün yaşına bakmaz”

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > kurallı
anlamına göre > olumsuz

2. cümle: “hükmünü yürütür”

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > kurallı
anlamına göre > olumlu

“Derler ki bu kitap aşkı başka bir aşk, daha doğrusu ortak kabul etmezmiş” (Kutlu, 2016c: 144).

“ki” bağlacı ile bağlı cümledir.

Temel cümle : “derler ki”

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > kurallı
anlamına göre > olumlu

Yardımcı/yan cümle : “bu kitap aşkı başka bir aşk, daha doğrusu ortak kabul etmezmiş”

Yüklemi ortak sıralı cümledir.

1. cümle: “bu kitap aşkı başka bir aşk (kabul etmezmiş)”

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > kurallı
anlamına göre > olumsuz

2. cümle: “daha doğrusu ortak kabul etmezmiş”

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > kurallı
anlamına göre > olumsuz

“Kitaba önem vermeyen toplum nasıl ayakta kalır, nasıl yaşar?” (Kutlu, 2016c: 163).

Öznesi ortak sıralı cümledir.

1. cümle: “kitaba önem vermeyen toplum nasıl ayakta kalır”

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > kurallı
anlamına göre > soru

2. cümle: “nasıl yaşar?”

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > kurallı
anlamına göre > soru

“Güz gelmiş, yapraklar dökülmeye başlamış, leylekler çoktan gitmişti” (Kutlu, 2018i: 92).

Bağımsız sıralı cümledir.

1. cümle: “güz gelmiş”

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > kurallı
anlamına göre > olumlu

2. cümle: “yapraklar dökülmeye başlamış”

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > kurallı
anlamına göre > olumlu

3. cümle: “leylekler çoktan gitmişti”

yapısına göre > basit
yüklemin türüne göre > fiil
yüklemin yerine göre > kurallı
anlamına göre > olumlu

5. “Fiillerin çatı özelliklerinin anlama olan katkısını kavrar.” Kazanımı

“Az sonra bir yağmur başlayacak, ormanın tüm yaprakları gözyaşı dökülecek” (Kutlu, 2018: 82).

... başlayacak > özne - yüklem ilişkisine göre etken
nesne - yüklem ilişkisine göre geçişsiz
... dökülecek > özne - yüklem ilişkisine göre etken
nesne - yüklem ilişkisine göre geçişli

“Akşamın önü sıra sürüler çingiraklar çalarak köye dönerler” (Kutlu, 2018a: 36).

... dönerler > özne - yüklem ilişkisine göre etken
nesne - yüklem ilişkisine göre geçişsiz

“Bir çocuk, bir eflatun kahkaha çiçeğinin dürbününden bakmış ve bir serap görmüştü” (Kutlu, 2013a: 76).

... bakmış > özne - yüklem ilişkisine göre etken
nesne - yüklem ilişkisine göre geçişsiz
... görmüştü > özne - yüklem ilişkisine göre etken
nesne - yüklem ilişkisine göre geçişli

“Ne zaman annem aklıma düşse, o vagondan evi hatırlıyorum” (Kutlu, 2013b: 7).

... hatırlıyorum > özne - yüklem ilişkisine göre etken
nesne - yüklem ilişkisine göre geçişli

“Mızıkanın nağmeleri otel penceresinden sızıp kasabanın dumanı tüten kırmızı kiremitli damlarına doğru yayılmaya başladı” (Kutlu, 2013b: 114).

... başladı > özne - yüklem ilişkisine göre etken
 nesne - yüklem ilişkisine göre geçişsiz

“Demir tavında dövülür, tandır sıcak iken ekmek tutar gibi ne öğütler verilmiş” (Kutlu, 2017e: 58).

... dövü(l)ür > özne - yüklem ilişkisine göre edilgen
 nesne - yüklem ilişkisine göre geçişsiz

... tutar > özne - yüklem ilişkisine göre etken
 nesne - yüklem ilişkisine göre geçişli

... veri(l)miş > özne - yüklem ilişkisine göre edilgen
 nesne - yüklem ilişkisine göre geçişsiz

“Sessiz bir taşra gecesı, pencereden görünen yıldızlar sanki yeryüzüne inmiş” (Kutlu, 2017d: 131).

... inmiş > özne - yüklem ilişkisine göre etken
 nesne - yüklem ilişkisine göre geçişsiz

“Tarih bilinmeden bugün anlaşılmaz, bugün anlaşılmadan yarına bakılmaz” (Kutlu, 2018ı: 90).

... anlaşı(l)maz > özne - yüklem ilişkisine göre edilgen
 nesne - yüklem ilişkisine göre geçişsiz

... bakı(l)maz > özne - yüklem ilişkisine göre edilgen
 nesne - yüklem ilişkisine göre geçişsiz

“Kemalettin Tuğcu’ları bitirmiş, Ömer Seyfettin’leri tamamlamış, Reşat Nuri’lere atlamıştı” (Kutlu, 2018f: 18).

... bitirmiş > özne - yüklem ilişkisine göre etken
 nesne - yüklem ilişkisine göre geçişli

... tamamlamış > özne - yüklem ilişkisine göre etken
 nesne - yüklem ilişkisine göre geçişli

... atlamıştı > özne - yüklem ilişkisine göre etken

nesne - yüklem ilişkisine göre geçişli

4.5.4.1. 8. Sınıf Dil Bilgisi Etkinlik Örneği

Ortaöğretim öğrencileri 8. sınıf öncesinde TÖP'ün belirlediği hedef kazanımlara göre; ek, kelime ve kelime gruplarının yapı ve işleyiş özelliklerini bilir. Fiilimsiler, cümlenin ögeleri, cümle türleri ve fiilde çatı konuları 8. sınıf kazanımları içinde yer alır. Belirlenen konular ön bilgiler ışığında etkinliklerle öğrencilere öğretilir. Bu amaçla ders süresi öncesinde kazanımları örneklendiren metin parçaları belirlenmelidir. Bilişsel ve duyuşsal becerileri geliştirecek metinler seçilerek Türkçe/dil bilgisi öğretiminin gerçekleştirilmesi Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarıyla da örtüşür. *SB* hikâyesinin Türkçe öğretiminde dolayısıyla dil bilgisi öğretiminde yararlanılabilecek biçim ve içerik özelliklerine sahip olduğu düşünülmektedir.

Dil Bilgisi Etkinlik Örneği 4 “Fiilimsiler, Cümlenin Öğeleri ve Tür Özellikleri”

“Dedemi tanımadım. / Ben doğmadan ölmüş. / Ancak ninemden Fıstıkağacı'nın son ahşap evini çok dinledim. Bir masal bahçesinden bahsediyor gibi saatlerce anlatırdı. Mekân eskilerin hayatında nasıl böyle köklü bir yer tutmuş? Mekânı vatan bellemişler sanki. Oysa bizim nesiller bir yere bağlanmama hususunda anlaşmış gibidir, ne kadar çok gezersen o kadar yaşıyorsun. Tuhaf. / Bunu tarım toplumunun toprağı kutsal bilip ona bağlanması ile açıklayabilir miyiz? / Bilmiyorum ama şurası kesindir. Topraktan kopan insanoğlu bir daha o aşk ile başka bir şeye bağlanamadı. / Eşya ile “kullan at” ilişkisi başladı” (Kutlu: 2018f: 80).

1. Paragrafta geçen fiilimsileri ve türlerini yazınız.

bağlanma(ma) > isim fiil eki

.....
.....

2. “Bunu tarım toplumunun toprağı kutsal bilip ona bağlanması ile açıklayabilir miyiz?” ve “Topraktan kopan insanoğlu bir daha o aşk ile başka bir şeye bağlanamadı.” Cümlelerini öğelerine ayırınız.

Bunu tarım toplumunun toprağı kutsal bilip ona bağlanması ile açıklayabilir miyiz?
yüklem

Topraktan kopan insanoğlu bir daha o aşk ile başka bir şeye bağlanamadı.

Özne

3. “Bir masal bahçesinden bahsediyor gibi saatlerce anlatırdı.” Cümlesinin tür özelliklerini yazınız.

yapısına göre >

iç içe birleşik cümle

yüklem türüne göre >

.....

yüklem yerine göre >

.....

anlamına göre >

.....

Şekil 4.18. Dil Bilgisi Etkinlik Örneği 4 Gösterimi

İncelenen eserlerde belirlenen özellikler, hikâyelerin parçadan bütüne öğrenme alanlarını ve dil bilgisi kazanımlarını örnekleyerek destekleyecek bir içeriğe sahip olduğunu gösterir. Dilin görevli ve anlamlı birimleri hikâyelerden parçalarla örneklendirilmiştir. Öğrencilerin gelişimini destekleyeceği düşünülen kurmaca metinlerden seçilen dil birimleri; değerlerin, dinleme, konuşma, okuma, yazma alanlarının ve dil kurallarının bütünlük içinde öğretilmesini ve öğrenilmesini sağlayacaktır.

4.6. Değerler Eğitimi

Türkçe öğretimi kapsamında temel becerilerle birlikte değerler eğitimi de önemli bir yer tutar. “Bireylerin mensubiyetlerine (grup, cemaat, dernek, aile, okul, mahalle,

sokak vs.) bağımlı hale gelmesinde değerlerin büyük ölçüde etkisi vardır. Toplumsal değerler günlük hayatı belirleyen ve hatta organize eden değerlerdir. Aile yaşamından hukuk ve siyasal sisteme kadar genişleyen bir manevra alanına sahiptir” (Kaymakcan, vd. 2004: 620). 2006 itibarıyla yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmış programlarda değerler eğitimi bağlamında kazanım maddeleri görülmez. Eğitim-öğretim sürecinde öğretmen davranışları ve ders kitaplarında yer alan metinler değerler eğitimi için örnek oluşturur. Metinlerin taşıdığı değerleri ders sürecine aktarabilmek öğretmenin yetkinliğine bağlıdır. Programlarda ve ders kitaplarında öğrenme alanları ve dil bilgisi kazanımlarına yönelik etkinlikler dikkat çekerken değerlere yönelik ayrı bir etkinlik yer almaz. Bu alanda bilişsel, duyuşsal ve psikomotor beceriler bütünlüğünde davranış kazandırılmasına yönelik çeşitli etkinlikler düzenlenebilir.

Edebî metinler, içinde bulunulan hızlı toplumsal değişim sürecinde değerler eğitiminde kaynak olarak kullanılabilir. 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan *Kaşığı, Yılkı Atı, Aslan İle Fare, Bayrağımızın Altında, Ayaz'ın Definesi* gibi metinlerde doğruluk, dürüstlük, yardımseverlik, vatan sevgisi ve hayvan sevgisi gibi değer örnekleri görülür (MEB, 2019). Değer öğretiminde kaynak olabileceği düşünülen Kutlu'nun hikâyelerinin içeriği farklı değerleri örneklendirmesi bakımından zengindir. Hikâyelerin merkezinde yer alan “öze, doğaya yönelim” ekseninde sevgi, saygı, adalet, merhamet, kanaat gibi pek çok değer işlenir. Kutlu'nun bazı eserlerinde değer örnekleri çocuk kahramanlar aracılığıyla okura aktarılmıştır. Ortaöğretim seviyesi öğrencilerinin kendi yaşlarında olumlu davranışları görmeleri, öğrenilen değerlerin davranışa dönüştürülmesinde rol-model oluşturacaktır. *HTG*'deki “*Sevinç, Çiğdem Güzeli, Rüzgârın Oğlu, Caney, Karpuz*” hikâyelerinde kahramanlar ve değerleri yansıtanlar çocuklardır. Belirlenen örneklerin drama gibi farklı etkinliklere dönüştürülmesi temel becerilerle birlikte değerlerin bütüncül olarak kazandırılmasını sağlayacaktır. TÖP'te belirtilen “adalet, dostluk, dürüstlük, sabır, saygı, sevgi” kök değerlerini Kutlu'nun hikâyeleriyle örneklendirmek mümkündür.

4.6.1. Hikâyelerde Değerler Eğitime Yönelik Örnekler

4.6.1.1. Adalet

Değerler, insanın bireysel ve toplumsal yönünü düzenler; sosyal yaşam alanına sağlıklı işlerlik kazandırır. Evrensel ve geleneksel değerler içinde değerlendirilebilecek olan “adalet” Kutlu'nun hikâyelerinde farklı boyutlarıyla ele

alınır. *HB*'de Ömer Faruk'un eğitimini tamamladıktan sonra memleketinde iş bulamaması, başvuruda bulunduğu kurumların adalet kavramına riayet etmemeleri sebebiyledir. Onun memleketinde gördüğü zulüm, soygun, aksaklık, haksızlık ve yanlışlıklara üzülmeye sağlığını etkiler ve huzursuz bacak sendromuna yakalanır (Kutlu,2018c: 36). *HTG* hikâyesinde ise çocuk dünyasından adalet kavramı örneklendirilir. Simit satan iki çocuk yiyecekleri simiti seçerken ve paylaşırken adaletli davranırlar (Kutlu, 2017ç: 7-8). Zor şartlar içinde yaşayan bu çocukların davranışları yaşıtlarına örnek oluşturur.

Değer eğitiminde ilk çocukluk dönemi ve doğru model davranışlar önemlidir. “Gelişimin bütün alanlarıyla ilgili olarak, okul öncesi yıllar hem edinilen davranışların kalıcılığı hem de gelecek yıllardaki birçok davranışa temel teşkil etmesi bakımından önemli bir yere sahiptir (Oruç, 2010: 37-60).” Bahsi geçen hikâye bireyden topluma adalet kavramını örneklendirir. Ömer Faruk ve simitçi çocuklar ortaöğretim seviyesindeki öğrenciler için olumlu örneği oluşturur. *HTG*'de parkta simit satan çocuklar arasında yaşananlar, öğrencilerin hikâye kişilerinin yerine kendilerini koyarak empatik düşünce geliştirmelerini sağlayacak özelliktedir. *TÖ* hikâyesinde adalet kavramıyla ilgili açıklamalar vardır. Kutlu, hikâyesinde İbn Haldun'un *Mukaddime*'sinde ve Kınalızâde'nin *Ahlâk-ı Alâî*'sinde bahsi geçen “adalet dairesi” kavramına yer verir (Kutlu, 2017g: 108-109).

4.6.1.2. Dostluk

Kutlu'nun hikâyelerinde akraba, komşu, arkadaş, dost ve aile kavramlarını içeren zengin kişi kadrosu dikkat çeker. Köyde, kasabada ya da kentte yaşayan insan yalnız değildir. *SB*, *RP*, *İÖ*, *HTG*, *YT*, *YAS*, *UH*, *ZH* ve *TB* hikâyelerinde anlatı içinde arkadaşlıklara, dostluklara yer verilir.

RP hikâyesinde pazar sakinleri zorluklara karşı birlikte mücadele eden insanlardır. Duran ile Nimet'in yakınlığı ve bu dostluğun hayatlarına etkisi “Nimet Duran'la bayağı arkadaş; iki duru suyun birbirine karışması gibi arkadaşlığı dahi geçmiş sırdaş olmuşlardı. Tezgâhları yan yana duruyor; bunlar bütün gün yavru kuşlar gibi cıvıdayarak konuşuyor, gülüyor, o çok mağdur-muhtaç-yoksul dünyalarını şenşatır kılıyorlardı (Kutlu, 2018e: 78).” sözleriyle anlatılır.

ZH'de çocukluktan süregelen bir dostluk hikâyesi işlenir. Oya ile Neriman yetiştirme yurdunda tanışırlar. Neriman'ın “Arkadaş olalım mı?” (Kutlu, 2018l: 40)

sorusuyla başlayan dostlukları anlatının sonuna kadar devam eder. “Neriman ile Oya ‘‘ayrılmaz ikili’’ oldular, bu sayede yurttan ayrılıncaya kadar kimse onlara yan bakamadı. / Oya’nın aklı ile Neriman’ın gücü birleşince, bağımsızlık ve başarı kendiliğinden geliverdi’’ (Kutlu, 2018l: 40-41). Cümleleriyle dostluğun, arkadaşlığın, birlik ve beraberliğin kişiye nasıl bir güç kazandırdığı ifade edilir.

SB’de kız lisesinde tanışan Suna ile Elif’in ömür boyu sürecek olan arkadaşlıklarından bahsedilir. İki arkadaş kitaplar aracılığıyla tanışırlar. Kitap okumak için yer arayan Oya kütüphanede Elif’i görür. Bu tesadüf onları birbirlerine yakınlaştırır. İlerleyen zamanlarda dost, sırdaş ve dert ortağı olurlar (Kutlu, 2018f: 88). Kitapların işlevsel değeri olan anlatıda kitapsever, kitap kurdu gibi ifadeler sıkça kullanılır. Elif ve Oya’nın yanı sıra Oya’nın anne ve babası, Elif’in arkadaşı Cemile de kitap okumayı seven kişiler olarak betimlenir. Bu bağlamda hikâye aracılığıyla kitapların dostluğundan bahsetmek de mümkündür. *SB* hikâyesi, dostluk ve kitap sevgisi konusunda ortaöğretim seviyesindeki öğrencilere olumlu örnekler sunar.

4.6.1.3. Sevgi

Mustafa Kutlu eserlerinde sevgi kavramını çok yönlü işler. Vatan, memleket, doğa, hayvan, aile ve kitap sevgisi gibi değerlerin kazandırılmasında hikâyelerden yararlanılabilir. Kutlu, *TKS*’de hikâye ile bağlantılı olarak Yeni Şafak Gazetesi 9 Ocak 2011 tarihli ‘‘Vatan’’ başlıklı yazısına yer verir (Kutlu, 2011). *TSK*’de vatan sevgisi ve bilinci ‘‘Vatan kuş uçmaz kervan geçmez köylerde dil bilmez çocuklara öğretmenliktir. Vatani şairler şiire, bestekârlar musikiye, âlimler yazıya, ressamlar resme, fotoğrafçılar fotoğrafa nakşetmek ister. / Vatan bunlara sığmaz. / Vatan ancak vatan için atan bir kalbe sığar (s. 88-89).’’ edebî tanımlarla okura aktarılır. *HT*’de çocuk ve hayvan sevgisi dede, torun ve bir merkep çerçevesinde anlatılır. ‘‘Aksakallı dede yüzünde bir gülücük, kucağında bir torun, merkebine binmiş aheste beste geliyor. Oğlan çocuğu ikide bir tumbul yumuk elleri ile merkebin kulaklarına uzanıyor. Merkep her bir dokunuşta tatlı tatlı titretiyor kulaklarını’’ (Kutlu, 2013a: 40). Hikâyenin devamında bu sevgi yumağına fino köpeği de katılır. ‘‘Değirmen önünden fırlayan bembeyaz bir fino merkeple gelen dedeye doğru bir koşu tutturuyor. Dedenin kucağındaki çocuk köpeği görünce ellerini çırpıp neşeli çığlıklar atıyor’’ (Kutlu, 2013a: 42). Belirlenen örnekte sevgi söz ile değil davranışlarla anlatılır. Yazar, sevgi kavramını betimleme yöntemiyle anlatı içinde resmeder. Değerlerin bu şekilde

davranışlara yansıtılması ortaöğretim seviyesi öğrenciler için somut örnek oluşturmaktadır.

Kutlu'nun eserlerinin merkezinde doğaya, doğa sevgisine ve doğal olana yönelme vardır. İncelenen bütün hikâyelerinde çeşitli çiçek adları ve doğanın güzelliğini anlatan ifadeler yer alır. Bu ifadeler; *YAS*, *Yİ*, *BÖ*, *N* ve *HT* hikâyelerinden bölümlerle şöyle örneklendirilebilir:

“Küçük mavi, pembe çiçekler serpilidir. Yeşilin saydam uçları çimenlerde. Su domur domurdur. Çakıllarda eleğimsağmalar. Görülmemiş, tutulmamış bir güzellik. Kırılmemiş su” (Kutlu, 2017ı: 7).

“Çiçek çocuk gibidir, ihmale gelmez. Gözün üstünde olacak. Şimdi bir ibrik su getir, şuna, şuna, bir de şuna su ver. / Her hafta diplerine parmakla dokunursun, ıslak ise suya gerek yok, kurumuşsa vereceksin” (Kutlu, 2017f: 97).

“Islak Kaya'nın önünde uzanan toprak parçasına bakarken daldığım bu kısacık zamana nasıl sığmıştı bu kadar ağaç, bu kadar meyve, bu kadar yeşillik. / Demek içime işlemiş. / İçimden çıkıp o avuç içi kadar, taşlık, çalılık toprak parçasına yayılıvermiş” (Kutlu, 2012: 16).

“Tabiatın doğal sesleri. Kuş sesi, su sesi, rüzgâr fısıltısı, yaprak sesi, yağmur sesi. Nerede olursam olayım bu sesler bazen yakalar beni, elimi-yüzümü yıkar, ferahlandırır, sanki yeniden can verir bana” (Kutlu, 2018c: 62).

“Yeşil yeşil uç vermiş yaprakçıklar şavkırmaktadır. Bir de üzerinde yerli yersiz fındırdeşen serçeler. Koca beton binanın abus çehresine, kirli gri, isli duvarlarına neredeyse sürünecek kadar yanaşmış bu incecik, akasya dalı...” (Kutlu, 2014: 9).

“Böğürtlen toplayan çocuklar su kuşlarının, tırtıllar kelebeklerin, dağ lâleleri köstebeklerin, yalnız ardıçlar kınalı kayaların, ibibikler leylâkların, toprak damlı evler minarenin, çakıl taşları alabalıkların, tozlu yollar karıncaların selamını alıyor” (Kutlu, 2013a: 42).

Hikâyelerde doğa sevgisi anlatılırken doğaya verilen zararlardan da bahsedilir. *AKY*'de “Denizi deniz olmaktan çıkardık. Ağaçları tıraş ettik, balıkların kökünü kuruttuk. Havayı mazotla doldurduk. Toprağı dejenere ettik. Bir yerden şöyle kazara çıkmış bir yeşil çimen ucu görsek, hep birlikte oraya hücum ederek ezdik onu, mahvettik” (Kutlu, 2018a: 13). ifadeleriyle doğaya verilen zarar ve anlatı kişinin bu

konuda sitemi dile getirilir. Hikâyelerin içeriğinde tespit edilen birçok olumlu örnekle birlikte yer alan olumsuz örnekler öğrenciler/okur için gerçeklik algısının oluşmasında etkilidir.

UH aile kavramının ön plana çıktığı eserler arasındadır. Ali, Münire ve oğulları birbirlerine sevgi bağı ile bağlıdır. Anlatıcı Ali’yi eşini seven ev işlerinde ona yardım eden, eşi öldükten sonra da aile bütünlüğünü koruyan bir kişi olarak betimler. “Babam onu hiçbir işinde yalnız komaz, kendi gömleğini, pantolonunu ütüler, yemek bile yapardı. Birlikte erişte keser, hatta reçel kaynatırlardı. / Annemle babamın birbirlerine duyduğu aşk, gün geçtikçe azalacağına artmış, bütün o yolculukları, sürgünleri, yoksulluğu, çaresizliği birlikte göğüslemişlerdi” (Kutlu, 2013b: 28). cümleleriyle ailedeki sevgi, aşk ve dayanışma değerleri sergilenir. Hikâye, bu değerlerin kazandırılması için örnek oluşturabilir.

Hikâyelerde dikkat çeken başka bir sevgi alanı memlekettir. *MM*, *ZH* ve *SB*’de konuları çerçevesinde memleket sevgisinin de işlendiği görülür. *Hacca Gidebilmek* hikâyesinde zor şartlar sonucunda Türkiye’ye dönebilen Kadir “Oh be, vatan toprağına ayak basmadık daha ama havasını solumaya başladık, şükürler olsun (Kutlu, 2018d: 76)” sözleriyle vatanına, memleketine olan sevgisini dile getirir. *ZH*’de Ferit yurt dışında doktorasını bitirdikten sonra kendisine sunulan iş teklifini kabul etmez. Memleket özlemiyle yurduna döner. *SB*’de ana konu dışında bir askerin memleket özleminden bahsedilir. Komutanın kel tepeler, susuz dereler olarak anlattığı köy asker için “taşına toprağına kurban olunan vatan”dır (Kutlu, 2018f: 38). Kutlu eserlerinde memleket ve doğayı bütünleştirir. *SB*, *HB* ve *KA* gibi hikâyelerinde şehirde yaşayan anlatı kişilerini öze, doğal yaşama döndürür. Bu durum mutluluğun maddi varlıkla değil doğaya, doğal olana dönüşte olduğunu gösterir.

TS, *SB* ve *UH*’de kitap okumayı seven anlatı kişileri vardır. *TS*’de Tahir Sami Bey, *SB*’de Oya ve Elif, *UH*’de Ali ve oğlu kitap okumayı seven kişilerdir. *TS*’de kitaplara olan bağlılık “aşk” olarak ifade edilir (Kutlu, 2016c: 144). Tespit edilen bu örnekler hikâyelerde sevgi kavramının çok yönlü işlendiğini gösterir. Bu kavramın doğa, hayvan, aile, memleket ve kitap ile bütünleştirilmesi ortaöğretim seviyesi öğrenciler için model oluşturacaktır. Bu sebeple “Sevgi” değeri kazandırılmasında Kutlu’nun hikâyelerinden örnek metin olarak yararlanılabileceği düşünülür.

4.6.1.4. Yardımseverlik

Hikâyelerde “yardımseverlik”: yokluk, yoksulluk, kanaat, çalışmak, inanç ve dayanışma kavramlarıyla bütünleşik olarak anlatılır. *UH*, *İÖ*, *BÖ*, *KA*, *TS*, *TKS*, *TB* ve *HTG* hikâyelerindeki anlatı kişilerinin somut yaşantıları “yardımseverlik” değeri için örnek niteliğindedir. *UH*'de yuva kurma çabası içinde olan Ali ile Münire'ye istasyon şefi yardımcı olur. “Hoş geldiniz efendim. Hiç canınızı sıkmayın. Sizi açık bırakmayız” (Kutlu, 2013b: 23). Şef iki genci evlerinde misafir eder; metruk bir vagona kalmalarına izin verir. Ali ile Münire demiryolu işçilerinin de yardımıyla vagonu sıcak bir yuvaya dönüştürürler.

İÖ iyilik yapmaya adanmış insanların hikâyesidir. Sıtkı, Cihan, Mustafa ve Doktor'un yolları iyilik üzerine keşişir. Doktor annesinin de isteğiyle cuma günleri ücret almadan hasta muayene eder. Dört iyi insan, elbirliğiyle yoksul hastalar ve yakınları için misafirhane yaparlar. Bu misafirhaneyi ücretsiz hizmete sunarlar. Hikâyelerde tespit edilen değerler yalnız bigi düzeyinde değil davranış düzeyinde örneklerdir. Bu durum yapılandırmacı yaklaşımın önemseydiği yaparak yaşayarak öğrenmeyle örtüşür.

BÖ'de Berber Hacı, babası öldükten sonra Yedigâr'a sahip çıkar; bahçe kurmasına yardımcı olur. *KA*'da Mahir Hoca, Zehra ve Ayşe Nine'ye yardım eden bir kişidir. *HTG*'de Muhtar aracılığıyla yoksul bir kadının çocuklarını okula yazdıran, kadının evinde çalışabilmesi için imkânlar sunan bir Hacı'dan bahsedilir (Kutlu, 2017ç: 125). *TS*'de çalışmak için memleketinden gelen Tahir'e Nişan Usta yardım elini uzatır. Nişan Usta, Tahir'in kalacağı yerden her gün yiyeceği yemeğe kadar bütün ihtiyaçlarını düşünür.

Nişan Usta Tahir'in getirdiği tarhana, bulgur, fasulye gibi yiyecekleri, “Sen bunları burada pişiremezsin, eve götürüyüm yengen yapar. Ara sıra sefer taşıyla getiririm, birlikte yeriz.” diyerek aldı. Ancak karnını nasıl doyuracağını da söylemeyi unutmadı. / Bak oğlum. Sabahları fırından taze poğaça, simit falan alıp Dayı'nın kahvesinde çayla içersin, olur mu? / Olur usta. / Ha, öğle beraber yeriz. Dünya hali, bakarsın ben olmam, gidersin doğru aşçı Rüstem'e, canının dilediğini ye, çekinme. Hiçbirine para vermeyeceksin, ben onlara tembih ederim, hesabıma yazarlar. / Tahir mahcup: / Olur usta (Kutlu, 2016c: 44-45).

Hikâyelerde bireysel yardımlaşmanın yanı sıra toplumsal yardımlaşma ve dayanışmaya da yer verilir. *BÖ*'de “Ev halkına ilaveten komşu kadınlardan birkaçı orak işinde bize yardıma gelmişlerdi. Oğlan yarımşar saat arayla katırı getiriyor, bağladığım sapsarı birlikte yüklüyoruz” (Kutlu, 2012: 5). cümlelerinde Türk toplum

yapısında bir değer olan “imece” geleneği yer alır. Geleneksel ve dini değerler arasında yer alan yardımlaşma toplumsal kalkınmanın temelini oluşturur. Değerlerin davranışa dönüştürülmesinde tespit edilen örneklerin etkili olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda somut yaşantıya dayalı sınıf içi ve sınıf dışı proje çalışmaları düzenlenebilir.

4.6.1.5. Diğer Değerler

Mustafa Kutlu, eserlerinde köy kent meselesini anlatırken geçmişten günümüze değişen yaşam şartlarına, doğaya ve insan davranışlarına dikkat çeker. Anlatı kişilerini geriye zaman kırılmalarıyla hikâyeye zamanından geçmişe götürür. Bu yöntemle geçmiş ve unutulmuş değerler hatırlatılır. İmkânların yetersiz olduğu dönemlerde gurbet, haberleşme ve mektup kavramlarının anlamı günümüzden farklıdır. Bu durum *TB* hikâyesinde şöyle anlatılır:

Evet o yıllarda gurbet hâlâ vardı. / Telefon yoktu ama mektup vardı. / Selamın bir değeri vardı. Sağlık haberi almanın. / Bilhassa erini gurbete gönderip bir daha haber alamayan gelinlerin yürek yakan türküleri yankılanır bağda, bostanda, dağlarda, boz-bulanık akan dere boylarında. Bunların en dokunaklı olanları asırlarca gurbet acısı çekmiş Eğin (Kemaliye) türküleridir (Kutlu, 2018i: 97).

“Gurbet” örtük olarak sadakat ve güven kavramlarını da hatırlatır. Kutlu, Türk kültürünün bir parçası olan türkülere eserlerinde sıkça yer verir. *TB*, türkülere yer verilmesi bakımından yazarın en zengin hikâyesidir. *TB* anlatı zamanının koşulları ile günümüz koşullarını karşılaştırabilme imkânı sunar. Bu karşılaştırma sahip olunan değerlerin öğrenilmesi ya da hatırlatılmasında etkili olacaktır.

ZH'de zaman ve ömür bağdaştırılarak zamanın önemi vurgulanır. Sanatsal anlatımla zaman kar tanesine benzetilir. “Zaman gül yaprağına düşen kar tanesi gibi çabucak erir. Ömür de böyledir. Ancak biz aciz kulların dünya ile alış-verişi sürsün diye uzunmuş gibi gelir” (Kutlu, 2018i: 43). “Zaman önüne kattığı her şeyi süpürür. / Ömür dediğimiz şey işte bu arkada kalan hatıralardır” (s. 49-50). Hikâyede geçen zamanla birlikte ömür de biter ve geriye yaşanan hatıraların anısı kalır. Bu anlamda zamanın bütün parçalarını değerlendirmek, anlamlı kılmak önemlidir. *ZH*'de yer alan bu bölüm TÖP'te belirtilen “Zaman ve Mekân” tema önerisi kapsamında değerlendirilebilir.

İncelenen eserlerde doğanın ve doğal yaşamın önemsendiği görülür. Hikâyelerde çeşitli ağaç, çiçek ve doğal yiyecek adları kullanılır. Belirlenen söz varlığı

öz, doğal ve sağlıklı yaşamla ilişkilendirilebilir. Bu durum “Temiz hava, bol gıda diyor doktor. Et, süt, yumurta, balık, sık sık ciğer, vitamin, uyku” (Kutlu, 2017ı: 83). cümlesiyle örneklendirilir.

Hikâyelerde yoksul fakat sorumluluk sahibi çocuklar vardır. Bu çocuklar eğitimlerine devam ederken çalışır ve ailelerinin geçimine katkı sağlarlar. *AKY*'de sattığı her helva karşılığında türkü söyleyen bir çocuktan bahsedilir (Kutlu, 2018a: 9). *UH*'da Ali'nin oğlu yaşadığı koşullara rağmen okuluna devam eder; okulunu bitirdikten sonra babasının devraldığı kitabevinde ona yardımcı olur (Kutlu, 2013b: 62-63). *TÖ*'de Belediye Başkanı Şemsettin Bilen; çocukluğunu, gençliğini yaşayamaz; henüz on yaşında büyük adamların arasında yerini alır.

Akranları mektep dönüşü çantaları eve atar, Deli Dere'ye çimmeye, balık tutmaya gider; kuş avlar, bahçelere hırsızlama dalar, her türlü oyunu kan ter içinde oynayıp helâk olurken; kendisi ya bitki ayıklamakta ya dükkânı süpürmekte ya çeşmeden su taşımakta ya da işçilerle birlikte İstanbul'dan gelen bir kamyon malı ambara istif etmektedir (Kutlu, 2017g: 143-144).

Çocuk hikâye kişilerinin ödevlerini yapmaları; imkânların yetersiz olmasından dolayı çalışarak aile geçimine katkı sağlamaları sorumluluk bilincini taşıdıklarını gösterir. Hikâyelerdeki olumlu çocuk davranışları dolaylı olarak ortaöğretim öğrencileri için model oluşturur. Her yaş seviyesindeki çocuk ve gençlere yapabilecekleri sorumluluklar verilmesi eğitim açısından önemlidir. Bu bağlamda hikâyeler aracılığıyla sorumluluk kazanımına yönelik etkinlik ya da proje düzenlenebilir.

HTG'de soğuk havalarda, zor şartlarda okula giden çocukların yaşadıklarıyla; kanaat, sabır, şükür gibi değerler hatırlatılır. “Sivas'ın bir soğuğu olur arkadaş, dile getiremezsin yani. Erzurum'un adı çıkmış. O soğukta bu yavrular beş gidiş, beş geliş günde on kilometre yürüyor. / Neyse! Allah devlete-milllete zeval vermesin. O sıralar taşımalı eğitim çıkmış ve çocuklar yürümekten kurtulmuş. Artık bir minibüs onları her gün köyden alıyor, okula götürüyormuş (Kutlu, 2017ç: 93).” gibi ifadelerle bu zor şartlar anlatılır. Hikâyenin içeriği okura, anlatı zamanının şartları ile kendi imkânlarını karşılaştırma ve empati becerilerini geliştirebilme imkânı sunar.

UH'de anlatı kişilerinin metruk bir vagonu yuvaya dönüştürme çabaları iyimserlik, kanaat ve dayanışma gibi değerleri örneklendirir. Elbirliğiyle kalınabilecek bir yer haline gelen vagon, ev ya da yuva olmaktan öte evin oğlu için sevdiklerinin

yanında olduğu bir masal kulübesidir. Bu kulübe mutluluğun mekânı olarak tasvir edilir.

Şef “Benden size izin, istediğiniz kadar oturun vagona.” deyince, annem ile babam hemen işe girişmişler. Demiryolu işçileri de “Gariptir bunlar, sevabına yardım edelim.” demişler. / Samanla çamuru karıp vagonun çatısını, içini, deliğini deşğini sıvamışlar. Sonra bunun üzerine süpürgeyle mis gibi bir kireç badanası geçirmişler. Görenler bir masal kulübesi der yani. Ama gerçek, benim masalının gerçeğı bu. Aklım erdiğinde, ilk hatırladığım fotoğraflar arasında bu kulübenin mutlulukla tüten bacası var. İçeriye kurulan sac sobanın borusu tepeden çıkıyordu (Kutlu, 2013b: 25).

Hikâyede Ali ile Münire’nin evleri yoktur fakat bu durum trajediye çevrilmeden iyimser ve çözüm odaklı anlatılır. Hikâye kişilerinin zorluklar karşısında gösterdikleri tutum ve davranışları okur için örnek değerindedir.

Yİ’de insanların kanaat, yardımlaşma, tasarruf ve maneviyattan uzaklaşp maddiyata yönelmeleri eleştirel düzeyde anlatılır. Hikâyeye göre para, insanları birbirine yakınlaştıran araç olmaktan çıkmıştır; yaşamı her yönüyle kuşatan amaç değerini almıştır:

İnsanları aldatarak, onların saf ve temiz taraflarını kirleterek ve katiyyen ihtiyaç duymadıkları şeyleri ihtiyaçmış gibi göstererek, yetmeyen paralarını, ve mal varlıklarını, giderek haysiyet ve umutlarını çalarak biriktirdiğimiz bu kirli para. İnsanları birbirine yaklaştıran ve yardımlaşmalarını sağlayan bir alışveriş değil bizimkisi. Onları her geçen gün daha bir ezerek, daha bir küçülterek insanlıktan çıkarmak, eşyaya, mahiyeti meçhul eşyalara zebun kılmak. Başka bir seçenek kalmıyor; ya esir olacaksın, ya da zorba... (Kutlu, 2014: 93)

Kutlu’nun eserlerinde ağırlıklı olarak olumlu yaşantı örnekleriyle iç içe geçmiş değerler örüntüsü dikkat çeker. Yazarın zihniyeti ve edebî kişiliğı, eserlerine geleneksel değerleri önceleyen ve vurgulayan bir üslupla yansır. Kültürel değerler bağlamında Türk mimarisi (Kutlu, 2018c: 99), meddahlık geleneğı (Kutlu, 2018i: 61) ve Karagöz oyunu (Kutlu, 2019ç: 114) kurgu içinde yerini alır. Hikâyelerin oluşumunda kullanılan söz varlığı ise kültürün dil düzeyindeki parçaları olarak değerlendirilebilir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

1. Türk edebiyatında 1960 sonrası yazarlarından olan Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinin çok sayıda basımı mevcuttur. *RP* (2018) 20., *BÖ* (2012) 20., *UH* (2013) 34., *MM* (2018) 18., *MK* (2018) 36. basımı araştırma sürecinde incelenmiştir. Eserlerin basım sayıları okur tarafından çok tercih edildiklerini göstermektedir. Bu çalışmada, okur tarafından çok tercih edilen bu eserlerin eğitim-öğretimde metin olarak kullanılıp kullanılmayacağı üzerinde durulmuştur.

2. Araştırma sürecinde Kutlu'nun eserleri üzerine hazırlanmış kırk iki lisans üstü tez çalışması tespit edilmiş; bu çalışmalar ve *Aynanın Sırrı* Mustafa Kutlu sempozyum bildiri kitabı incelenmiştir. Değerlendirmeler sonucunda yazarın hikâyeciliğini ve eserlerinin içeriğini yansıtan araştırmalar dikkat çekmektedir. Doğrudan Türkçe öğretimine dayalı “Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer İletimi Açısında Önemi” (Tunagür, 2006) başlıklı yüksek lisans tez çalışması vardır. Araştırmanın içeriği “Değer Kavramı, Değerlerin Sınıflandırılması, Değerler Eğitimi, Değerler Eğitimi Yaklaşımları; Adil Olma, Aile Birliğine Önem Verme, Arkadaşlık, Bilimsellik, Cesur Olma, Çalışkanlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar” gibi başlıklarla oluşturulmuştur. Çalışmanın ana başlığında “Türkçe Öğretimi” ifadesi yer almasına rağmen Türkçe öğretiminin bir parçası olan değerler eğitimi dışında Türkçe öğretimine ve TÖP'e dair bir bilgiye yer verilmediği görülmektedir. “Türkçe Öğretiminde Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinden Yararlanma” başlıklı tez çalışması TÖP temel çerçevesinde hazırlanmıştır. Çalışmada Kutlu'nun hikâyeleri detaylı olarak incelenmiş; temel beceriler, kazanımlar, değerler ve bunlara yönelik etkinlik örnekleriyle Türkçe öğretiminin her alanında hikâyelerden yararlanılabilmesi amaçlanmıştır. Bu bakımdan yapılan diğer çalışmalardan farklı olduğu düşünülmektedir.

3. Kutlu'nun bütün hikâyeleri üzerinde söz varlığı, dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma, dil bilgisi ve değerler eğitimi bağlamında analiz çalışması yapılmıştır. Hikâyelerin kısa özetleri çıkarılmış, ana fikir ve konuları belirlenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda Kutlu'nun *YT*, *HT*, *TB*, *AY*, *RP*, *BÖ*, *TÖ*, *UH*, *HB*, *SB*, *MM*, *HTG*, *MK* ve *TS* adlı hikâyelerinin ortaöğretim seviyesi öğrencilerinin okuyabileceği eserler olduğu düşünülmektedir. Yapılan analiz çalışmasına göre dinleme/izleme

becerisinde *YT, HT, TB, AY*; konuşma becerisinde *RP, BÖ, TÖ*; okuma becerisinde *UH, HB, SB*; yazma becerisinde *MM, HTG, MK, TS* hikâyeleri değerlendirilmiş ayrıca sınıf düzeylerine uygun etkinlikler düzenlenmiştir. Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerisi kazanımlarına ve dil bilgisi kazanımlarına yönelik etkinlikler, örnek olarak öneri niteliğinde oluşturulmuştur. Bu etkinlikler hikâyelerin içerik özelliklerine uygun olarak çoğaltılabilir, farklı biçimlerde yeniden düzenlenebilir.

4. Araştırmanın başlangıç aşamasında ve hikâyeleri okuma sürecinde Türkçe öğretiminde metin, Türkçe Öğretim Programı ve Mustafa Kutlu hikâyeleri üzerine literatür taraması yapılmış; ulaşılan veriler sonucunda tez konusu ve içeriği belirlenmiştir. Kutlu'nun eserleri üzerine yapılan *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Kadın, Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerindeki Halk Edebiyatı ve Halk Bilimi Unsurlarının İncelenmesi, Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Tekrar Eden Konular, Mustafa Kutlu'nun Eserlerinde Eğitim, Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Tasavvufî Temalar, Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Fiilimsiler, Mustafa Kutlu'nun Eserlerinde Taşra ve Taşralılık, Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Dil ve Üslup, Mustafa Kutlu'nun Yokuşa Akan Sular, Beyhude Ömrüm, Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı Adlı Hikâyelerinde Kelime Türlerinin İncelenmesi* gibi çalışmalarla Kutlu'nun eserleri belli bir noktadan değerlendirilmiştir. Kutlu'nun bütün hikâyelerini kapsayan “Türkçe Öğretiminde Mustafa Kutlu'nun Hikâelerinden Yararlanma” başlıklı bu tez çalışmasında Türkçe öğretimi genel çerçevesinde yer alan bütün başlıklar hikâyelerde taranmış, elde edilen verilerle Kutlu'nun hikâyelerinden Türkçe öğretiminde metin olarak yararlanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

5. TÖP'te öğrenme alanları, temel beceriler, dil bilgisi ve değerler öğretimi birbirinden ayrılmaz; metin temelli ve bütüncül öğretim yaklaşımı benimsenir. Kutlu'nun hikâyeleri de biçim ve içerik özellikleri ile bu öğretim yaklaşımıyla örtüşür. Hikâyeler aracılığıyla ders kazanımları birbirinden ayrılmadan bütüncül olarak öğretilir. “Göz alabildiğine uzanıp giden bozkır. Parlayan gün, esen yel. Kekik kokulu rüzgâr. Kulpuna yağıştığın sabandır. Demirini sen dövdün. Boyunduruk kayışını yalpalayıp ağacını sen kestir. Senin o asırlık ellerinde yoğruldu bu âlet. Bu tosunlar senin ellerinde doğdu. Bastığın o buğulanan toprak, güneşe kavuşup şehvetlere gerilen anaç tarla, şu kesik kesik öten boz sakallı çayır kuşu, uzaklarda yayılan sürü senin” (Kutlu, 2017: 8). Örnek olarak seçilen bu paragraf; doğa ve memleket sevgisini, sıfat ve sıfat tamlaması gibi dil bilgisi yapılarını, söz varlığını örneklendirir niteliktedir.

6. Türkçe öğretiminde yararlanılabilecek metinsellik ölçütleri Kutlu'nun hikâyeleriyle karşılaştırıldığında çoğu hikâyelerin Türkçe öğretiminde yararlanılabilecek özellikler taşıdığı tespit edilmiştir. Hikâyeler; öğrenme alanları, dil bilgisi ve değerler öğretimi kazanımlarını paragraf, cümle ve kelime düzeyinde örneklendirmektedir. Türkçe öğretiminde kullanılabilecek bitki adı “yarpuz” (Kutlu, 2018a: 82), deyim “mahcup olmak” (Kutlu, 2018a: 66), atasözü “Mahkeme kadiya mülk değil” (Kutlu, 2018a: 52), paragraf “İnsanlarımız kanaat denilen şeyi biliyorlar; her vesileyle hatırlamak istiyor. Her an iyilik ve adalet için fedakârlığa hazır. / Ama karşılarında şu küçük adam kadar olsun içten ve dürüst makamlar, insanlar, sözler olsun istiyorlar ” (Kutlu, 2018a: 10). gibi örnekler hikâyelerde tespit edilmiştir.

7. Türkçe öğretiminde yararlanılabileceği düşünülen hikâyelerde dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma öğrenme alanlarını geliştirecek zengin bir söz varlığı (kalıp ve kalıplaşmış sözler atasözleri, deyimler, kelime ve kelime grupları) ve okuma kültürünü geliştirecek metinlerarası (yazar, eser, şarkı ve türkü adları, doğrudan ve dolaylı alıntılar) gönderim dikkat çeker. *TB* hikâyesinde 80'den fazla şarkı ve türküden alıntı; *SB* hikâyesinde Ahmet Hamdi Tanpınar, Behçet Necatigil, Ömer Seyfettin, Yahya Kemal, İsmet Özel, Ziya Paşa, Cahit Sıtkı Tarancı ve Mehmet Âkif Ersoy gibi isimlere metinlerarası gönderim; *MK* hikâyesinde öğrencilerin yazma becerilerini geliştirecek hikâye içinde hikâye kurgu tekniği kullanılır.

8. Kutlu'nun zihniyeti/dünya görüşü ve edebî kişiliğinde geleneksel değerlere bağlılık görülür. TÖP'te belirtilen adalet, dostluk, sevgi, saygı, yardımseverlik, memleket gibi değerler hikâyelerde işlenir. Özellikle “sevgi” değeri aile, dostluk, memleket, vatan, çiçek, doğa, kitap, hayvan sevgisi olarak çok yönlü biçimde ele alınmıştır. *UH* aile, dostluk, kitap, yazma ve okuma sevgisini örneklendirir. *UH*, Hamed Khan tarafından *Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâye Adlı Eseri Üzerine Bir Söz Dizimi (Kelime Grupları) İncelemesi* başlığıyla araştırılmıştır. Bu tezde eser diğer çalışmalardan farklı olarak Türkçe öğretimi genel çerçevesinde “dinleme/izleme, okuma, konuşma, yazma, dil bilgisi, değerler eğitimi” alanlarında incelenmiştir.

9. Kutlu'nun hikâyeleri bölümler hâlinde ve bütün olarak okunabilecek kurgu tekniğiyle yazılmıştır. Eserlerin bu özelliği hikâyeleri kısaltmadan ders sürecinde okunabilmelerine ve öğretimde yararlanabilmelerine imkân sağlayacaktır.

10. Hikâyeler TÖP’te belirtilen ‘‘Erdemler, Millî Kùltürümüz, Birey ve Toplum, Okuma Kùltürü, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Sağlık ve Spor, Zaman ve Mekân, Doğa ve Evren, Sanat, Vatandaşlık, Çocuk Dünyası’’ tema ve konu önerilerini örneklendirecek niteliktedir. Yazar; özü, doğa ve doğallığı önemsemesi dolayısıyla bütün hikâyeler ‘‘Doğa ve Evren’’ konusuna uygundur. İncelenen eserlerden zengin içerikleri, tema ve konuları sebebiyle Türkçe öğretiminde yararlanılabileceği düşünölmektedir.

11. Hikâyelerde öğrencilerin okuma kùltürünü zenginleştirecek ortaöğretim seviyesi öğrencilerin okuyabileceği çok sayıda yazar ve eser adına yer verilir. *YT*’de *Ay’a Seyahat, Denizler Altında 20.000 Fersah, Kara Korsan, Çelik Bilek* (Kutlu, 2018k: 47); *SB*’de Ömer Seyfettin, Reşat Nuri Güntekin, Kemalettin Tuğcu (Kutlu, 2018f: 17), Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Fakir Baykurt (Kutlu, 2018f: 21) gibi yazar ve eser adları yer alır. Tespit edilen metinlerarasılığın öğrencilerin farklı yazar ve eserlere ilgi duymalarına ve okuma kùltürlerini zenginleştirmelerine katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

12. Hikâyelerin üslubu zaman zaman geleneksel anlatım biçimlerinden meddah üslubu ile benzerlik gösterir. Hikâyelerin bu özelliği öğrencilere sözlü kùltürün bir parçası ve geleneksel anlatım biçimlerinden biri olan meddahlık geleneğine dair modern bir örnek oluşturur. Hikâye özellikleriyle yazıya aktarılan bu gelenek, yazma becerisinde kurgu tekniği olarak öğrencilere farklı bir yöntem sunar.

13. Kutlu eserlerinin sonunu yeni bir hikâye başlayacakmış gibi merak unsuruyla bitirir. *MK, UH, TÖ, SB, TKS, TS* hikâyelerinin konusu, kurgu düzeni yaratıcı düşünceyi geliştirecek özelliklere sahiptir. *TS* hikâyesi ‘‘Sami Bey’in ömür verip biriktirdiği kitaplar ne oldu dersiniz? ’’ (Kutlu, 2016c: 164) soru cümlesiyle bitirilir. Hikâyeler yazma becerisini, yaratıcı düşünceyi geliştirecek öykü tamamlama etkinliği olarak kullanılabilir.

14. *MK, TS, MM, UH* ve *HG* gibi hikâyelerinin biçim ve içerik özellikleri öğrencilere yazma becerilerini geliştirebilmelerinde örnek olabilecek niteliktedir. İleri ve geri zaman kırılmalarıyla anlatılan aile zincirlerinden, bir hikâye içinde farklı alt hikâyeye yer verme tekniğinden yazma becerisini geliştirmede bir yöntem olarak yararlanılabilir.

15. İncelenen eserlerde olaylar ve anlatı kişilerinin davranışları değerlendirildiğinde olumlu tutum ve davranışların ön plana çıkarıldığı görülür. Bu durum ortaöğretim seviyesi öğrencilerin gelişim özellikleri bakımından önemlidir. *RP*'de “İkisi de görme engellilerin kullandıkları alfabeyi biliyor, ama Cesur’un okuma-yazması var ya, işe yaradı. Nimet’in işaret parmağını tutarak kabartma yazının üzerinden defalarca geçirdi. Bu c, bu u, bu s diyerek” (Kutlu, 2018e: 123)., *HT*'de “Aa, Seyfettin gelmiş, dedi. Bazen Amerika’dan, bazen Mançurya’dan gelirdi. Üzerinde Uzunçarşı’dan kaçmış bir parka olurdu. Parkasını Yusuf’a satar, karşılığında gülücükler alırdı” (Kutlu, 2013a: 9). sözleri öğrencilerin olumlu davranış geliştirmelerini sağlayacak somut örnekler arasında gösterilebilir.

16. Kutlu, eserlerinde konuşma dilini kullanır. Bazı hikâyelerinde “hanzo”, “hastir”, “lan”, “ulan”, “paçoç” ve “zevzek” gibi standart dile uygun olmayan, öğrencilere yanlış örnek oluşturabilecek kelimeler dikkat çeker. Türkçe dersinin genel ve özel amaçlarına ters düşen bu kelimeler; *BÖ* (s. 39), *HT* (s. 29), *C* (s. 23, 100), *HTG* (s. 57, 82), *TKS* (s. 8, 128), *SB* (s. 36, 90) hikâyelerinin belirtilen sayfalarında geçer.

17. Kutlu’nun hikâyeleri *TÖP*'te belirtilen 5, 6, 7 ve 8. sınıf kazanımlarını örneklendirebilecek biçim ve içerik zenginliğine sahiptir. Çalışmada öğrenme alanları ve dil bilgisi kazanımları her biri ayrı ayrı hikâyelerden bölümlerle örneklendirilmiştir. Bu örneklerle kazanımlara ulaşmak için etkinliklere de yer verilmiştir.

18. Hikâyelerde hayatın içinden farklı insan tipleri yer alır. Çalışan ve okuyan çocuklar, köy ya da şehir insanları, pazarcılar, siyasetçiler, devletin üst düzey bürokratları, evinde ya da sosyal hayatta çalışan kadınlar, engelli bireyler anlatı kişilerini örneklendirir. Kurgu içinde farklı insan tiplerinin varlığı anlatının gerçek yaşamı her yönüyle yansıtması bakımından etkilidir. Öğrencilerin toplumdaki bu farklı kişilere karşı duyarlılık ve farkındalık düzeylerini artırmasında rol oynayacaktır.

19. Kutlu bazı hikâyelerinde sigara içen kişilere yer verir. Anlatı içinde sigara içme eyleminin kötü alışkanlık olarak belirtilmemesi ortaöğretim seviyesindeki öğrenciler için olumsuz örnek oluşturabilir. *ZH*'de “Bir dizini kırıp, ötekini altına alarak sedire şark usulü oturmuş, kahvenin yanı sıra bir de sigara yakmış olan Samet Görmüş...” (Kutlu, 2018l: 76), *YTYS*'de “Sigara aranıyor. Sigarayı kim bilir nerelerde bırakıp unutuyor” (Kutlu: 2019ç: 89)., *MK*'de “Ayrı faslı bitince Mavi Kuş’un içinde sigaralar yenilendi, sohbet koyulaştı” (Kutlu, 2018ç: 112). ve *HTG*'de “Tolga

gölüyor. Bir sigara yakıyor’’ (Kutlu, 2017ç: 116). örneklerde görüldüğü gibi, Kutlu’nun hikâyeleri özellikle çocuklara yönelik yazılmış olmadığı için hayatın genel akışı içinde gerçeklikleri doğal olarak içermektedir.

20. Kutlu’nun hikâyelerindeki yüzey yapıdaki anlam, derin yapıdaki anlam ile tamamlanır. İncelenen *S, YAS, Yİ, İÖ, YT, BB, HG, N* hikâyelerinde satır aralarının okunmasını gerektiren soyut anlatım vardır. *TKS* hikâyesi ise yoğun tarihi bilgi içerir. Bu eserleri 8. sınıf ve üstü yaş grubundaki öğrencilerin okuması daha uygundur.

21. Türkçe öğretiminde söz varlığı, kaynak kitap ve yazarlar, okunabilecek kitap isimleri, dinleme materyalleri önemlidir. Çalışmanın ek bölümünde Kutlu’nun hikâyelerinde tespit edilen söz varlığı kazanımı için bilinmeyen kelimeler listesi; araştırmacılar, öğretmenler ve öğrenciler için kitap listesi; hikâyelerin içerik zenginliğini gösteren şarkı ve türkü listesi oluşturulmuştur.

5.2. Öneriler

1. Türkçe öğretiminde ana materyal metindir. Ders kitaplarında öğrenme alanları, temel beceriler ve dil bilgisi metinler aracılığıyla öğrencilere kazandırılır. Edebî eserler, öğretimde kullanılacak metinlerin seçildiği ana kaynaktır. Ortaöğretim seviyesi öğrencilere okunması tavsiye edilen Ömer Seyfettin, Sait Faik Abasıyanık, Haldun Taner, Kemalettin Tuğcu, Refik Halit Karay, Cengiz Aytmatov, Mustafa Necati Sepetçioğlu gibi yazarların eserlerinin de ortaöğretim Türkçe derslerinde yararlanmak amacıyla incelenmesi önerilir.

2. Mustafa Kutlu hikâyelerini farklı yazı teknikleriyle kurgular. *S, YAS, Yİ, YTY S* ve *BB* adlı eserlerde birden çok küçük hikâyeler vardır. Bu hikâyeler tek olarak da bütün olarak da okunduğunda anlaşılabilir bir anlam bütünlüğü içinde kurgulanmıştır. *MK, TKS, SB, TS, İÖ* adlı eserlerde aile zincirleri ya da farklı kişilerin hayatlarının anlatıldığı tek bir hikâye kurgusu dikkat çeker. *İÖ* hikâyesinde anlatıcı, gerçekliğin dışında ölmüş bir kişidir. *TKS* hikâyesinin anlatımı *Dede Korkut* hikâyelerinin anlatımıyla benzerlik gösterir. *MK* hikâyesi anlatımın sonuna kadar gizlenen film senaryosu üzerine kurgulanmıştır. Ayrıca hikâyelerde sözlü kültürün bir parçası olan meddahlık geleneğinin izleri görülür. Hikâyelerin bu özelliklerinin yaratıcı yazarlık ya da yazma becerisi bağlamında ayrıca incelenmesi önerilir. Eserlerdeki kurgu haritalarının belirlenmesinin yazma becerisini geliştirmek amacıyla farklı etkinliklerin düzenlenebilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3. Öğretmenler görevleri sürecinde okudukları hikâye, roman gezi yazısı, anı, biyografi gibi farklı türde metinleri eğitim-öğretimde yararlanmak amacıyla değerlendirebilir; metinlerin Türkçe öğretiminde kullanılabileceği düşünülen bölümlerinden çalışma kağıtları, öğretim etkinlikleri ve materyalleri oluşturabilirler. Yapılan bu çalışmaların ders kitabı ve çalışma kitabı ile birlikte öğretimi zenginleştireceği; öğrencilerin edebî değeri olmayan yapay metinler, kalıp ifadeler ve örneklerle değil anlamlı metinlerle ders kazanımlarına ulaşmalarını sağlayacağı düşünülmektedir. “Türkçe Öğretiminde Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinden Yararlanma” adlı bu tez çalışmasının öğretmenlere farklı metinlerden Türkçe öğretiminde yararlanmaları konusunda bir örnek olması beklenilmektedir.

4. Türkçe öğretiminde yararlanılması amacıyla incelenen *YT, HT, TB, AY* hikâyelerinin tespit edilen biçim ve içerik özellikleri bu hikâyelerin dinleme/izleme metni olarak kullanılabileceklerini gösterir. Konu, tema, söz varlığı, metinlerarasılık ve değerler eğitimi bağlamında ulaşılan tespitler; eserlerin genel değerlendirilmesi sonrası hazırlanan “Hikâyeyi Düzenle”, “Atasözlerini Bulmaca/Kullanmaca”, “Şarkı ve Türkülerden Seçmeler”, “Bir Şey Yap Dünya Düzelsin”, “Sözlüğünü Kendin Oluştur” etkinlikleri Türkçe öğretimi genel çerçevesi içindedir. Bu bakımdan *YT, HT, TB, AY* hikâyelerinden Türkçe öğretiminde dinleme/izleme becerisi kazanımlarına ulaşmak amacıyla metin olarak yararlanılması önerilir.

5. Türkçe öğretiminde yararlanılması amacıyla incelenen *RP, BÖ, TÖ* adlı eserlerin tespit edilen biçim ve içerik özellikleri bu hikâyelerin konuşma becerisi kazanımlarına ulaşmada metin olarak kullanılabileceklerini gösterir. Hikâyelerin kısa özetleri, konu ve temaları; konuşma becerisi için önemli olan söz varlığı, hikâyelerin genel özellikleri ve hikâyeler aracılığıyla hazırlanan “Pazar Satıcıları Dile Geldi”, “Kendi Bahçeni Kendin Düzenle” ve “Köyde Bir Tesis - Düşün, Tartış” etkinlikleri Türkçe öğretim programının genel ve özel amaçlarına uygunluk gösterir. Ortaöğretim seviyesi öğrencilerin okuyabileceği düşünülen *RP, BÖ, TÖ* hikâyelerinden Türkçe öğretiminde konuşma becerisi kazanımlarına ulaşmak amacıyla metin olarak yararlanılması önerilir.

6. Türkçe öğretiminde yararlanılması amacıyla incelenen *UH, HB, SB* adlı hikâyeler; tema, konu, ana fikir, söz varlığı, yansıttığı değerler ve metinlerarasılık gibi özellikleri bakımından ortaöğretim seviyesi öğrencileri tarafından okunabilir ve Türkçe öğretiminde metin olarak kullanılabilir. Hikâyelerin biçim ve içerik özelliklerine

dayanarak hazırlanan ‘‘Hikâye Unsurlarını Belirleme’’, ‘‘Kelime Bulmaca’’ ve ‘‘Oku, Anla ve Anlat/Yaz’’ okuma becerisi etkinlikleri Türkçe Öğretim Programının genel ve özel amaçlarına uygun olarak hazırlanmıştır. Ortaöğretim seviyesi öğrencilerin okuyabileceği düşünölen *UH, HB, SB* hikâyelerinden okuma becerisi kazanımlarına ulaşmak amacıyla Türkçe öğretiminde metin olarak yararlanılabilir.

7. Kutlu, hikâyelerinde farklı kurgu tekniklerini kullanır. Hikâyelerde belirlenen kurgu tekniklerinden yazma becerisini geliştirmede yöntem olarak yararlanılabilir. *MM, HTG, MK, TS* adlı hikâyeler, biçim ve içerik bakımından ortaöğretim seviyesi öğrencilerin okuması için uygundur. Hikâyelerin tema, konu, ana fikir, söz varlığı, yansıttığı değerler, metinlerarasılık gibi genel özellikleri ve hikâyeler aracılığıyla hazırlanan ‘‘Arkadaşımdan Mektup Var’’, ‘‘Emanet Hikâyem’’, ‘‘Hikâye Oluşturma Etkinliği’’ ve ‘‘Sınıf Panosu Oluşturma’’ etkinlikleri Türkçe öğretimi genel çerçevesi içindedir. Tespit edilen özellikler ve hazırlanan etkinliklerle *MM, HTG, MK, TS* hikâyelerinden yazma becerisi kazanımlarına ulaşmak amacıyla Türkçe öğretiminde metin olarak yararlanılması önerilir.

8. Bu çalışmada Mustafa Kutlu’nun bütün hikâyeleri kelime, kelime grubu, cümle ve paragraf düzeyinde incelenmiştir. Kelime, kelime grubu, cümle ve paragraf yapılarında söz varlığı, dil bilgisi ve değerler eğitime yönelik edebî değer taşıyan örnekler tespit edilmiştir. İncelenen hikâyelerde 2019 TÖP’te belirtilen 5, 6, 7 ve 8. sınıf dil bilgisi kazanımlarına yönelik örnekler sınıf düzeylerine uygun olarak düzenlenmiş; kazanımlara ulaşmak amacıyla ‘‘Kelime, Kök ve Eklerini Tanıyalım’’, ‘‘Kelime ve Eklerin Görevlerini Öğrenelim’’, ‘‘Kelimelerin ve Eklerin Görevleri’’ ve ‘‘Fiilimsiler, Cümlelerin Ögeleri ve Tür Özellikleri’’ etkinlikleri hazırlanmıştır. Kutlu’nun hikâyelerindeki cümlelerin Türk dil bilgisi yapılarını estetik ölçüler içerisinde örneklendirdiği düşüncesiyle hikâyelerden dil bilgisi kazanımlarına ulaşmak amacıyla parçadan bütüne yararlanılması önerilir.

9. Kutlu’nun hikâyeleri değerler eğitimi bağlamında da incelenmiştir. Salman Narlı *Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Değişen Değer Yargıları*, Muhammed Tunagür *Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer İletimi Açısından Önemi* adlı çalışmalarıyla Kutlu’nun hikâyelerini değerler açısından incelemişlerdir. Bu iki tez çalışmasında araştırmanın örneklemini Kutlu’nun belirli hikâyelerinden oluşturmaktadır. *Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer İletimi Açısından Önemi* adlı çalışmada aile birliğine önem verme, arkadaşlık, cömert olma,

çalışkanlık, çevreye önem verme, hoşgörü, fedakârlık, sevgi, sorumluluk gibi değerler; *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Değişen Değer Yargıları* adlı tez çalışmasında ise siyaset ve dünya görüşü, günlük davranışlar, meslek hayatı, mekâna bakış, aile hayatı gibi değişen değerler araştırılmıştır. “Türkçe Öğretiminde Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinden Yararlanma” başlıklı bu tez çalışmasında adalet, sevgi, dostluk, yardımseverlik, vatanseverlik, sadakat, zaman gibi değerler hikâyelerden bölümlerle örneklendirilmiştir. Değerleri yansıtan bölümler anlam bütünlüğü içinde ve edebî zevk anlayışı çerçevesinde seçilmiştir. İncelemede Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinin değerler bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğu görülmüştür. Bu bakımdan yazarın hikâyelerinden değerler eğitimi bağlamında metin olarak yararlanılması önerilir.

10. Hikâyelerde yazarın tercihine ya da yayınevine bağlı olarak farklı yazım yanlışları görülür. “nümune” (Kutlu, 2016b: 36), “tesbit” (Kutlu, 2017d: 52), “ardısıra (Kutlu, 2017d: 53), “birşey” (Kutlu, 2017d: 98), herşey (Kutlu, 2017d: 143)”, “kimbilir (Kutlu, 2018ı: 9), yirimiyedi (Kutlu, 2018ı: 47), tesbit (Kutlu, 2018ı: 79), zenaat (Kutlu, 2018ı: 144), atelye (Kutlu, 2018ı: 205) gibi kelimeler yazım yanlışlarını örneklendirir. Yayınevi, hikâyelerdeki bu ve benzeri yazım yanlışlarını düzeltebilir.

11. Kutlu'nun hikâyelerinde tespit edilen “keriz” (Kutlu, 2017c: 79)”, “hastir” (Kutlu, 2012: 39), “lan” (Kutlu, 2018ç: 65), “ulan hırbo” (Kutlu, 2017g: 18), “kodoşluk” (Kutlu, 2017e: 103) ve “hanzo” (Kutlu, 2013a: 29) gibi Türkçe dersinin genel ve özel amaçlarına uymayan kelimelerin Türkçe öğretimi sürecinde metnin anlamı bozulmamak koşuluyla çıkarılması önerilir.

KAYNAKÇA

- Akkaya, A. (2008). *Mustafa Kutlu Hikâyelerindeki İletiler ve Bu İletilerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi*. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Elazığ.
- Akın, İ. (2014). *Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâye Adlı Hikâye Kitabının Söz Dizimi Açısından İncelenmesi*. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Malatya.
- Aksan, D. (1996). *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 5. Baskı.
- Aktaş, Ş. (1991). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2014). *Yazılı ve Sözlü Anlatım (Okuma-Dinleme Konuşma-Yazma)*. Ankara: Akçağ Yayınları. 19. Baskı.
- Akyol, H. ve Şahin, A. (2019). *Türkçe Öğretimi (Öğretmen Adayları ve Öğretmenler İçin)*. Ankara: Pegem Akademi. 28. Baskı.
- Akyol, H. ve Kodan, H. (2016). Okuma Güçlüğü'nün Giderilmesine Yönelik Bir Uygulama: Akıcı Okuma Stratejilerinin Kullanımı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 35.2. ss.7-21.
- Akyol, H. ve Ateş, S. (2013). Türkçe Dersi Öğrenme-Öğretme Sürecinin Anlama Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. Yaz. 11(3). ss. 68-300.
- Alev, K. (2013). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Dünya Algısı*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Altunbay, M. (2017). Türkçe Öğretim Programlarında Bilimsel Süreç Becerisi Olarak "Gözlem". *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 5(4). ss.823-836.
- ARICI, A. F. (206). Türkçe Öğretiminde Kullanılan Strateji-Yöntem ve Teknikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt 7. S. 1. ss.299-307.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü -2 Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Aksoy, Ö. A. (2014). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü -1 Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Akyüz, Y. (2015). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2015*. Ankara: Pegem Akademi. 28. Baskı.
- And, M. (1969). *Geleneksel Türk Tiyatrosu (Kukla - Karagöz - Ortaoyunu)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Andı, F. ve Arslan B. Haz. (2012) *Aynanın Sırrı Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri*. 26-27 Nisan 2012. İstanbul.
- ARICI, A. F. (2012). *Okuma Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi. 3. Baskı.
- ARICI, A. F. (2016). *Çocuk Edebiyatı Ve Kültürü*. Ankara: Pegem Akademi. 1. Baskı.
- Artun, E. (2015). *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri Edebiyat Tarihi/Metinler*. Adana: Karahan Kitabevi. 8. Baskı.
- Aydın, F. (2016). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Köyden Kente Göç Olgusu*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

- Aydın, H. G. (2015). *Nurettin Topçu Düşüncesinin Mustafa Kutlu Hikâyelerindeki Yansımaları*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Bağcı, B. (2014). *Postmodern Açıdan Mustafa Kutlu Öykülerinde Biçim ve Biçem*. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Trabzon.
- Baran Çapraz, Ş. ve Diren, E. (2019). *Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı*. Anıttepe Yayıncılık.
- Başkal, Mungan, A. (2010). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Kadın*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Tokat.
- Baylan Aslan, H. (2020). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Tasavvuf*. Marmara Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Bayrak, Kahraman, F. (2019). *Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Halk Bilimi Unsurları*. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Ağrı.
- Bolat, B. (2007). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerindeki Halk Edebiyatı ve Halk Bilimi Unsurlarının İncelenmesi*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Konya.
- Boratav, P. N. (2016). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: BilgeSu. 4. Baskı.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi. 24. Baskı.
- Büyükkavas Kuran, Ş. (2016). Şehir ve Çocuk Bağlamında Çıkmaz Sokak. II. Uluslararası Geçmişten Günümüze Şehir ve Çocuk Sempozyumu. Samsun. 2016. ss.1115-1118.
- Can, B. (2015). *Mustafa Kutlu Öykücülüğünde Mekân: Bir Edebiyat Sosyolojisi İncelemesi*. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Kütahya.
- Coşkun, B. (2020). *Yol Metaforu Bağlamında Mustafa Kutlu ve Rasim Özdenören Hikâyesi*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Coşkun, E. ve Taş, S. (2008). Ders Kitaplarına Metin Seçimi Açısından Türkçe Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt 5. S. 10.
- Çıkla, S. (2019). *Kurmacanın Peşinde Hikâye Ve Roman Yazıları*. Ankara: Çolpan Kitap.
- Çizmecioglu, M. (2020). *Millî Kimliğin İnşasında Geleneğin Rolü: Mustafa Kutlu Örneği*. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Demir, S. ve Sinan, A. T. (2016). Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Anlam Yapıları Üzerine Bir İnceleme. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Yıl:2. S.18.
- Demiray, Ö. Ed. (2014). *Etkili İletişim*. Ankara: Pegem Akademi. 7. Baskı.
- Demir, N. ve Yılmaz, E. (2014). *Türk Dili El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları. 7. Baskı.
- Demirel, Ö. (2006). *Öğretimde Planlama Ve Değerlendirme - Öğretme Sanatı*. Ankara: Pegem Akademi. 10. Baskı. Develi, H. (2012). *Dil Doktoru*. İstanbul: Kesit Yayınları. 7. Baskı.
- Devellioğlu, F. (2013). *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları. 30. Baskı
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş Çocuk Yazını*. İzmir: Tudem. 3. Baskı.
- Doğan, Y. (2013). *Dinleme Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi. 3. Baskı.
- Doğan, Ş. B. (2019). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerin Eğitim Unsurları*. Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Kayseri.

- Durmuş, M. ve Okur, A. Ed. (2013). *Yabancılara Türkçe Öğretimi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları. 1. Baskı.
- Eker, S. (2013). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları. 8. Baskı.
- Erkman Akerson, F. (2008). *Dile Genel Bir Bakış*. İstanbul: Multilingual. 2. Baskı.
- Ergin, M. (2013). *Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümleri İçin Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım.
- Ergin, M. (2014). *Dede Korkut Kitabı -1*. Ankara: Türk Dil Kurumu. 9. Baskı.
- Ergin, M. (2015). *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları. 51. Baskı.
- Eroğlu, O. (2018). Mustafa Kutlu'nun "Kötü Bülbül" Öyküsü Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*. Yıl: 6. S.12. ss.315-331.
- Göçer, A. (2016). *Yazma Eğitimi*. İstanbul: Pegem Akademi.
- Güneş, F. (2013a). Türkçede Metin Öğretimi Yerine Metinle Öğrenme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*. Yıl:6. S.11.
- Güneş, F. (2013b). Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, S.1 (1), ss.1-12.
- Günay, D. (2007). *Metin Bilgisi*. İstanbul: Multilingual.
- Güneş, F. (2014). *Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar Ve Modeller*. Ankara: Pegem Akademi. 3. Baskı.
- Güney, N. ve Aytan, T. (2013). *Aktif Öğrenme Teknikleriyle Dil Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık. 2. Baskı.
- Gürpınar, E. (2005). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinin İncelenmesi*. Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Muğla.
- Issı, C. (2016). *'Arada' Hikâye*. İstanbul: Roza Yayınevi.
- Khan, H. (2014). *Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâye Adlı Eseri Üzerine Bir Söz Dizimi (Kelime Grupları) İncelemesi*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Karabıyık, E. (2019). *Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Tekrar Eden Konular*. Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu.
- Karaca, A. (2008). Kapıları Açmak Dolayısıyla Mustafa Kutlu'ya Menekşeli Bir Mektup. *Türk Edebiyatı*. Şubat. s.412.
- Karahan, L. (2000). Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırmaları. *Grammer Bilim ve Uygulama Kolu*.
- Karahan, L. (2014). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Basım Yayım. 20. Baskı.
- Kavut, B. (2019). *Mustafa Kutlu'nun Eserlerinde Eğitim*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Kaygana, M. vd. (2013). Türkçe Ders kitaplarında Değer Eğitimi. *International Journal Of Social Science*. Cilt 6. S. 7. ss. 657-669.
- Kaymakcan, R. vd. Ed. (2013). *Değerler Ve Eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları. 2. Baskı.
- Kaya, S. (2019). *Mustafa Kutlu'nun Chef Adlı Öyküsünde Kadın İmgeleri*. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Mersin.

- Kemiksiz, Ö. (2018). Yazar ve Metin Tercihleri Bakımından Türkçe Ders Kitapları. *Tarih Okulu Dergisi. (TOD)*. Yıl 11, Sayı XXXIII, ss. 945-967.
- Keş, İ. (2019). *Toplumsal Değişme Bağlamında Mustafa Kutlu'nun Beşlemesi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Konya.
- Kırcalı, A. N. (2019). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Tasavvufî Temalar*. Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Çorum.
- Kırkkılıç, A. ve Akyol, H. Ed. (2014). *İlköğretimde Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi. 4. Baskı
- Koç, Ö. (2003). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Deyimler*. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Erciyes.
- Koçak Işık, A. (2013). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Modern Kentli İnsan Bunalmaları*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Koçak Işık, A.. (2019). *Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Kentli İnsan Olmak*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Koşan, H. (2014). *Doğu Batı Medeniyetleri Arasında Mustafa Kutlu'nun Öykücülüğü*. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Malatya.
- Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları. 4. Baskı.
- Korkut, E. ve Onursal Ayırır, İ. (2016). *Dil Bilimleri Ve Dil Öğretimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2. Baskı.
- Kutlu, M. (1970). *Ortadaki Adam*. İstanbul: Hareket Yayınları.
- Kutlu, M. (1974). *Gönül İşi*. İstanbul: Hareket Yayınları. 1. Baskı.
- Kutlu, M. (2012). *Beyhude Ömrüm*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 20. Baskı.
- Kutlu, M. (2013a). *Hüzün Ve Tesadüf*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 9. Baskı.
- Kutlu, M. (2013b). *Uzun Hikâye*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 34. Baskı.
- Kutlu, M. (2014). *Yoksulluk İçimizde*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 15. Baskı.
- Kutlu, M. (2015). *Anadolu Yakası*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 2. Baskı.
- Kutlu, M. (2016a). *Dem Bu Demdir*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 4. Baskı.
- Kutlu, M. (2016b). *Hesap Günü*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 5. Baskı.
- Kutlu, M. (2016c). *Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı*. İstanbul: Dergâh. 10. Baskı.
- Kutlu, M. (2017a). *Akasya Ve Mandolin*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 10. Baskı.
- Kutlu, M. (2017b). *Bir Demet İstanbul*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 3. Baskı.
- Kutlu, M. (2017c). *Chef*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 10. Baskı.
- Kutlu, M. (2017ç). *Hayat Güzeldir*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 13. Baskı.
- Kutlu, M. (2017d). *İyiler Ölmez*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 4. Baskı.
- Kutlu, M. (2017e). *Kapıları Açmak*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 16. Baskı.
- Kutlu, M. (2017f). *Nur*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 12. Baskı.
- Kutlu, M. (2017g). *Tufandan Önce*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 11. Baskı.
- Kutlu, M. (2017ğ). *Vitrinde Olmak*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 3. Baskı.

- Kutlu, M. (2017h). *Yoksulluk Kitabı*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 10. Baskı.
- Kutlu, M. (2017ı). *Yokuşa Akan Sular*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 15. Baskı.
- Kutlu, M. (2018a). *Arkakapak Yazıları*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 12. Baskı.
- Kutlu, M. (2018b). *Bu Böyledir*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 19. Baskı.
- Kutlu, M. (2018c). *Huzursuz Bacak*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 14. Baskı.
- Kutlu, M. (2018ç). *Mavi Kuş*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 36. Baskı.
- Kutlu, M. (2018d). *Menekşeli Mektup*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 18. Baskı.
- Kutlu, M. (2018e). *Rüzgârlı Pazar*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 20. Baskı.
- Kutlu, M. (2018f). *Sevincini Bulmak*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 3. Baskı.
- Kutlu, M. (2018g). *Sır*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 20. Baskı.
- Kutlu, M. (2018ğ). *Sıradışı Bir Ödül Töreni*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 6. Baskı.
- Kutlu, M. (2018h). *Şehir Mektupları*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 14. Baskı.
- Kutlu, M. (2018ı). *Tarla Kuşunun Sesi*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 1. Baskı.
- Kutlu, M. (2018i). *Tirende Bir Keman*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 10. Baskı.
- Kutlu, M. (2018j). *Vatan Yahut İnternet*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 8. Baskı.
- Kutlu, M. (2018k). *Yıldız Tozu*. İstanbul: Erdem Yayınları. 17. Baskı.
- Kutlu, M. (2018l). *Zafer Yahut Hiç*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 11. Baskı.
- Kutlu, M. (2019a). *Fırtınayı Kucaklamak*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 1. Baskı.
- Kutlu, M. (2019b). *İlmihal Yahut Arzuhal*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 6. Baskı.
- Kutlu, M. (2019c). *Kalbin Sesi*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 1. Baskı.
- Kutlu, M. (2019ç). *Ya Tahammül Ya Sefer*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 34. Baskı.
- Kutlu, M. (2020). *Kalbin Sesi İle Toprağa Dönüş*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 2. Baskı.
- Kutlu, M. “Vatan” *Yeni Şafak Gazetesi*, 9 Ocak 2011, ss. 86-89.
- Lüle Mert, E. (2014). Türkçe Eğitimi ve Öğretiminde Dört Temel Dil Becerisinin Geliştirilmesi Sürecinde Kullanılabilecek Etkinlik Örnekleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 2(1). ss. 23-48.
- Metin, B. (2012). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Fiilimsiler*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Erzurum.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı* Ankara: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2014). *İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ed. Deniz, K. Ankara: MEB Yayınları. 3. Baskı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2015). *İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders kitabı*. Ed. Deniz, K. Ankara: MEB Yayınları. 2. Baskı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2015). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). *Ortaokul 6. Sınıf Türkçe Ders kitabı*. Ed. Eryıldız, E. Ankara: MEB Yayınları. 1. Baskı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). Ankara: *Ortaokul 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ed. Eryıldız, E. Ankara: MEB Yayınları. 1. Baskı.

- Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8. Sınıf Ders Kitabı*. Ed. Yücel, A. Ankara: MEB. Yayınları. 1. Baskı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Nas, R. (2003). *Türkçe Öğretimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi. 1. Baskı.
- Nas, R. (2014). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi. 3. Baskı.
- Narlı, S. (2014). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Değişen Değer Yargıları*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Okkesim, Z. (2011). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Ferdi ve Toplumsal Meseleler Karşısında İnsan*. Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Okuyucu, M. (2013). *Mustafa Kutlu'nun Eserlerinde Taşra ve Taşralılık*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Onursal, İ. (2003). Türkçe Metinlerde Bağdaşıklık ve Tutarlılık. *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*. Dilbilim Dizisi. ss.121-132.
- Oruç, C. (2010). Okul Öncesi Dönem Çocuğunda Ahlaki Değerler Eğitimi. *Eğitim ve İnsan Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*. Cilt 1. S. 2. ss. 37-60.
- Öz, M. F. (2011). *Uygulamalı Türkçe Öğretimi (Yeni Programa Göre Geliştirilmiş)*. Ankara: Anı Yayıncılık. 4. Baskı.
- Özbay, M. Ed. (2014). *Türkçe Öğretimi Açısından Dil Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi. 2. Baskı.
- Özbek, G. (2016). *Mustafa Kutlu'nun Eserlerinde Kelime Gruplarının İşlevsel Özellikleri*. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Bilecik.
- Özkan, M. A. (2003). *Mustafa Kutlu'nun Bu Böyledir Hikâye Kitabı Üzerine Söz Dizimi İncelemesi*. Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Afyon.
- Sekman, A. (2016). *Mustafa Kutlu'nun Mekân Algısı*. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Sever, S., Kaya, Z., ve Aslan, C. (2017). *Etkinliklerle Türkçe Öğretimi*. İzmir: Tudem. 4. Baskı.
- Sever, S. (2019a). *Çocuk Ve Edebiyat*. İzmir: Tudem. 10. Baskı.
- Sever, S. (2019b). *Çocuk Edebiyatı Ve Okuma Kültürü*. İzmir: Tudem. 3. Baskı.
- Somuncu, S. (2010). İlköğretim Türkçe Ders Kitabındaki Edebi Metinlerin İçerdiği Evrensel Değerlere ve Metin Seçimine İlişkin Bazı Tespitler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. S.24. ss.193-219.
- Şahin, E. (2008). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Şahıs Kadrosu*. Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Manisa.
- Şen, A. (2018). *Mustafa Kutlu'nun Sinemaya Uyarlanmış Eserleri Üzerine Bir Araştırma*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

- Şeyhmus, K. (2014). *Mustafa Kutlu'nun 'Kapıları Açmak' Adlı Eserinde Söz Dizimi*. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Şanlıurfa.
- Şimşek, T. Ed. (2014). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları. 3. Baskı.
- Şirin, M. R. (2016). *Çocuk, Çocukluk Ve Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Kapı Yayınları. 3. Baskı.
- Tane, V. (1993). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Dil ve Üslup*. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Kayseri.
- Tarakçı, G. Metindilbilimsel Yaklaşımla Mustafa Kutlu'nun Red Cephesi Adlı Hikâyesi Üzerine Bir İnceleme. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 12/30. ss. 547-581.
- Taşer, S. (2012). *Konuşma Eğitimi*. İstanbul: Pegasus Yayınları. 2. Baskı.
- Tellioğlu, E. (2014). *Mustafa Kutlu'nun Yokuşa Akan Sular, Beyhude Ömrüm, Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı Adlı Hikâyelerinde Kelime Türlerinin İncelenmesi*. Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Temizyürek, F., Erdem, İ. ve Temizkan M. (2016). *Konuşma Eğitimi Sözlü Anlatım*. Ankara: Pegem Akademi. 6. Baskı.
- Temizyürek, F. (2010). İlköğretim İkinci Kademedeki Konuşma Becerisinin Geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 40. 2. ss.113-131.
- Tok, M. ve Tüzel, S. (2013). Türkçe Öğretiminde Metin Antolojisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 1(2). ss.88-96.
- Tonga, N. (2010). “Ortadaki Adam” dan “Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı”na Mustafa Kutlu Hikâyeciliği'nin Kronolojik Tahlili. *Fayrap*. Mart 2010. S:25. ss.6-9.
- Tonga, N. (2016). *Mustafa Kutlu Ve Yoksulluk İçimizde*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Topçu, N. (2016). *Türkiye'nin Maarif Davası*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 25. Baskı.
- Topçu, N. (2018). *Ahlâk*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 13. Baskı.
- Topçu, N. (2020). *Varoluş Felsefesi Hareket Felsefesi*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 9. Baskı.
- Tosun, N. (2017). *Günümüz Öyküsü*. İstanbul: Dedalus Kitap. 2. Baskı.
- Tosun, N. (2018). *Öykümüzün Kırk Kapısı*. İstanbul: Dedalus Kitap. 1. Baskı.
- Tosun, N. (2019). *Emanet Hikâyeler*. İstanbul: Dedalus Kitap. 2. Baskı.
- Tunagür, M. (2016). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer İletimi Açısından Önemi*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Van.
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul Hayatında Var Olan ve Olması Düşünülen Sosyal Değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6(2). ss. 227-259.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları. 11. Baskı.
- Türk Dil Kurumu. (2012). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları. 27. Baskı.
- Türkben, T. (2019). Etkinliklerle Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Türkçe Öğretiminde Kullanılması. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. 16 (Eylül). ss.160-179.
- Ural, A. A. (2019). *Türk Hikâyeciliğinde Anlatıcı-Okur İlişkileri (Sabahattin Ali, Sait Faik ve Mustafa Kutlu Örnekleri)*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi. İstanbul.
- Uslu Üstten, A. (2018). *Gençlik Edebiyatı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. 2. Baskı.
- Ülper, H. Ed. (2014). *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri*. Ankara: Pegem Akademi. 3. Baskı.

- Wilde, O. (2020). *Mutlu Prens –Bütün Masallar, Bütün Öyküler-* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 18. Baskı.
- Vurak, A. S. (2020). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Aile Hayatı*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Yaman, E. (2018). *Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 3. Baskı.
- Yaman, H. (2009). *İlköğretim 6., 7., 8. Sınıflar İçin Kavram Haritalarıyla Dil Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın. 1. Baskı.
- Yaman, H. (2011). *İlköğretim 6., 7., 8. Sınıflar İçin Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Uygun Dil Bilgisi Etkinlikleri*. Ankara: Nobel Yayın. 1. Baskı.
- Yaman, H. vd. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*. Cilt. 7. No. 18. ss.107-120.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2017). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları. 9. Baskı.
- Yapar, Ş. (2012). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Kontrast Yapı*. Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- YAZICI, İ. H. (2002). *Mustafa Kutlu'nun Hayatı Hikâyelerinin Tema ve Yapı Bakımından İncelenmesi*. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Elâzığ.
- Yıldırım, F. ve Tüfekçioğlu, B. Ed. (2016). *Yabancılara Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kuramlar - Yöntemler - Beceriler - Uygulamalar*. Ankara: Pegem Akademi. 1. Baskı.
- Yıldız, A.D. (2016). Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Yoksulluk, Şehir, Çocuk, Adalet ve Merhamet. *II. Uluslararası Geçmişten Günümüze Şehir ve Çocuk Sempozyumu*. Samsun. 2016. ss.1135-1144.
- Yıldız, A.D. (2019). *Mustafa Kutlu Hikâyeciliği Hikmet ve Âhenk*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 1. Baskı.
- Yılmaz, E. (2010). *Uygulamalı Metin Bilgisi*. Ankara: Pegem Akademi. 1. Baskı.
- Yılmaz, H. (2013). *Modern Türk Hikâyesine Mustafa Kutlu'nun Getirdikleri*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Zariç, M. (2015). Mustafa Kutlu'nun Tirende Bir Keman Adlı Eserinde “Türkü Roman” ve “Toplum Gerçeği.” *Turkish Studies*. 10/8 Nisan. ss. 2345-2362.

Ek 1. Öz Geçmiş

ÖZ GEÇMİŞ

Havva Aşı, 2014 yılında Açık Öğretim Lisesini bitirdi. 2018 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesinden onur derecesi ile mezun oldu. 2020 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe Eğitimi Yüksek Lisans programını bitirdi.

Yayınlanmış Çalışmalar:

1. Aşı, H. (2019). “Yüzyıllık Yalnızlık Romanında Karnavalesk Dünya”. *International Journal Of Languages Education And Teaching*. Cilt 7. S. 4. ss. 195-211.
2. Aşı, H. (2019). “Türkçe Öğretiminde Mustafa Kutlu’nun Eserlerinden Yararlanma”. XI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu. ss.1106-1117.

Orcid : 0000-0002-1293-5458